ISSN 1301-6938 11

GÜNEY

11

ocak · şubat · mart 2000
çile · sebat · adar 2000

500.000 TL • 5 DM • 15 Fr • 35 ÖS

KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

Fakir Baykurt'un ardından...

Ara Güler: "Dünyanın görsel tarihini yazıyoruz!"

Edebiyatta yüzyılın son Nobel Ödülü Günter Grass'ın

Devletin kültüre verdiği değer

Bir deklarasyon üzerine

Sinema: "Fight Club"

2000'li yıllara merhaba...

2000

Bin kez budadılar körpe dallarımızı
Bin kez kırdılar
Yine çiçekteyiz işte yine meyvedeyiz
Bin kez korkuya boğdular zamanı
Bin kez ölümlediler
Yine doğumdayız işte yine sevinçteyiz

Bitmedi daha sürüyor o kavga
Ve sürecek
Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek

(Adnan Yücel)

yeni yılınızı kutluyor; ikibinli yılların sınıfsız, sömürüsüz yeni bir dünya yaratma mücadelesinde başarılı geçmesini diliyoruz.

GÜNEY
KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

içindekiler

	4	2000'li yıllara merhaba!	
haberler · kısa kısa...	5	Yılmaz Güney anıldı	
izlenim	6	Frankfurt Kitap Fuarı'nın ardından	MEDET KAYA
ardından	8	Bu dünyadan bir Fakir Baykurt geçti...	EROL ARAS
	10	Bulgur mu? Pirinç mi?	HALİME BAYAM
haber / anı	12	Yüzyılın son Nobel Ödülü Günter Grass'ın	HÜSEYİN ERDEM
devlet / kültür	14	İsmail Beşikçi cezaevinden çıktı...	TAHSİN GÖKSEL
	16	Bir deklarasyon üzerine	AYDIN KARACA
	18	Devletin kültüre verdiği değer	SİNEM YÜCEDAĞ
	20	Hakim filmi beğendi mi, beğenmedi mi?	RAHMİ BATUR
	23	Kasvetli günü de sevecektim	MÜRÜVVET CACIM
	25	Bir savaşçının gülüşüne	GÜLÇİÇEK ERDEMİR
	26	Hüseyin Karabey'le söyleşi	
	31	Zübeyde'nin oğlu	ALİ ÖZENÇ ÇAĞLAR
	33	Sevgi gökleri	NECMETTİN ÇAKIR
	34	Bir uzun öyküden	MEHMET KARABULUT
söyleşi	38	Ara Güler'le söyleşi	
şiir	43	Böyle de öldürüldük	TAN DOĞAN
anı	44	Unutmak bir tür alçaklıktır!	HASAN BİLDİRİCİ
şiir	44	Deprem diyorlar	YAKUP TEKİN
	45	Bu şehri	EROL NACAR
	46	Eksile eksile	İLHAN KEMAL KAPLAN
kitap	47	Emanet Çeyiz	KEMAL YALÇIN
şiir	48	Demokrasi	A. KARABAĞ
bir yazar	49	Ölümsüz dostluklar	EMİNE ERDEM
şiir	50	Suskun ve mavi	ARZU SÖYLEMEZ
geçmişten geleceğe	52	Yaşar Nezihe Bükülmez	SİNEM GÜÇLÜ
tartışma	54	Bir sömürü sektörü üzerine	ALİ MAHİR
	56	Bir tartışmanın ardından	
öykü	60	Millennium	A. KADİR KONUK
şiir	62	Mavi	HASAN HOŞOĞLU
öykü	63	Gün ışığı oyunu	LEYLA YILMAZ
çeviri	64	Sosyalist gerçekliğin gerçeğe bağlı yansıtılması olarak olarak Sovyet Sanatı	A. İ. SOBOLEV
öykü	65	Kırmızı Elma	SOYDAN KIZGIN
sinema	67	Fight Club	ANUŞ PAZARCIYAN
	71	İki yarışmanın sonuçları üzerine notlar	
	72	Reis Çelik için zorunlu bir kişisel not	
	72	*karikatür*	MERAY ÜLGEN

GÜNEY

KÜLTÜR · SANAT ve EDEBİYAT DERGİSİ

ÇAĞRI Basın Yayın Ltd. Şti. Adına Sahibi: Aziz Özer
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: İlyas Emir

Yönetim Yeri ve Adresi
Tom Tom Mah., Akarsu Sokak, No: 6, Kat: 3
Beyoğlu - İstanbul
Tel. (0212) 244 59 19 • Fax: (0212) 292 13 97

Dizgi & Grafik: ÇAĞRI Grafik
Baskı: Berdan Matbaası
Dağıtım: BİR-YAY

Banka Hesap Numaraları:
Türkiye: Türkiye İş Bankası
Galatasaray-İstanbul Şubesi
Hesap No: 1022 304210 738654 1022

Döviz Hesap No: Garanti Bankası
Galatasaray-İstanbul Şubesi
Hesap No: 9006021-1 / DEM (068023875)

• • •

Almanya Temsilciliği:
Frohlinder Str. 60 · 44577 Castrop-Rauxel
Tel.: 02305 / 54 28 46

Allestr. 32 · 42853 Remscheid
Tel.: 0170 / 55 17 887 • Fax: 02191 / 40401

Banka Hesap Numarası:
Sparkasse Remscheid
Konto Nr: 37325 · BLZ: 340 500 00

Abone koşulları:
Türkiye: Yıllık (4 sayı) 2.500.000 TL
Almanya: Yıllık (4 sayı) 32 DM
Almanya dışı: 40 DM

Abone olmak isteyenler, abone miktarını aşağıdaki hesap numaralarına yatırdıktan sonra havale makbuzunun fotokopisini ve adreslerini dergimize göndermelidir.

İlan Koşulları:
Ön ve arka kapak içleri (Renkli)
Tam sayfa: 400.000.000 TL
1/2 sayfa: 200.000.000 TL

İç sayfalar:
(En fazla yarım sayfa ve siyah beyaz)
1/2: 80.000.000 TL • 1/4: 40.000.000 TL
Yayınevi ve kitapçılara % 30 indirim yapılır.

2000'li yıllara merhaba...

Hazırlıklar yapılıyor yeni bir bin yılın başlangıcına. Birçokları her zamankinden daha özel bir önem veriyor bu yılbaşına...

Kimilerinin tuzu kuru, keyfi yerinde... Ama milyonların yiyecek ekmeği yok!

Geride bıraktığımız bin yılda, yüzyılda dünyayı kâr hırsından dokunmuş buz tabakasıyla kaplayan sermayenin egemenliği büyük insanlığa korkunç acılar yaşattı. Kâr hırsıyla gözü dönmüş bir avuç azınlık dünyanın nimetlerini kendi aralarında bölüşüp alabildiğine zevk-û sefa içinde yaşarken; büyük insanlık açlık ve sefalet içinde yaşam kavgası veriyor. Oysa bu dünya öyle zengin, öyle güzel ki; bıraksalar herkes her günü yeni bir bin yılın başlangıcını yaşarcasına yaşayabilecektir. Eğer, kendi elleriyle dünyayı yaratanlar kardeşçe bölüşebilseler yarattıklarını, eğer emeğin çarçur olmasını kurtarabilseler asalakların ayaklarının altından, eğer sarısı, siyahı, kızılı, beyazı... din, dil, ırk, milliyet ayrımı gözetmeksizin emeğin egemenliğinde kenetlenip birbirlerine sarılsalar kardeşçe, kaldırsalar ücretli kölelik düzenini ortadan, son bulsa o büyük hasret...

İşte o zaman "yeryüzü aşkın yüzü" olur.

Dünyanın muazzam zenginliğini yaratan büyük insanlık aşkın yüzü olan bir yeryüzünü yaşamaya layıktır. Bunu yaşamaya ve yaratmaya muktedirdir de!

Geride bıraktığımız binli yıllarda imparatorlar, krallar, çarlar, şahlar yıkıldı. Onların iktidarı hüküm sürerken kaç insan düşünebilirdi bunların yıkılıp gideceğini? Kim cüret edebilirdi onlara başkaldırmaya? Ama, gün geldi başkaldırıldı ve birer birer yıkıldılar. Fakat, onların yerini hep yeni sömürücü sınıflar aldı. Biçimler değişti ama öz değişmedi ezilenler açısından. Bunun da bir çözümü olmalıydı!

Geçen yüzyıl dünyayı kaplayan sömürü buzulu önemli yaralar aldı. 1917'de Büyük Ekim Devrimi koca bir balyoz gibi indi sömürü buzulunun üzerine ve buz kırıldı. "Yeryüzünü aşkın yüzü" yapacak yol göründü. Kırk kadar yıl emperyalist canavarla savaş içinde yeni bir dünya inşaya çalışıldı. Kırk yıl ne ki? Böylesine büyük bir dünyanın inşaası kuşaklar işidir. Buna rağmen çok şey yaratıldı, muazzam kazanımlar elde etti ezilenler. Ezilenlerin zaferi emperyalist dünyanın sonunu hazırlıyordu. Onlar bu ölümcül darbeyi atlatabilmek için her yola başvurdular. Sonuçta sömürücü asalaklar sosyalizmin kalesini içten yıkmayı başardılar. Şimdilik kavgayı onlar kazandı. Şimdi onun keyfini çıkarıyorlar. "Sosyalizmin/komünizmin öldüğü" naraları eşliğinde, "Dünyanın efendisi biziz!" diyerek keyif çatıyorlar. Yeni bin yıla girerken onlar, kendi egemenliklerinin zaferini kutluyor, şimdi daha alternatifsiz olduklarından yola çıkarak çılgınca eğleniyorlar. Ezilenlerin gözyaşlarından doldurdukları havuzlarda kahkahalarla yüzüyor, sırtüstü uzanıp güneşleniyorlar. Dünya şimdilik onların!

Bu bin yıl yine böyle mi sürüp gidecek?

Eğer öyleyse, bize ne yeni bir bin yıldan! Emekçilere ne, böyle yeni yıllardan? Ama hayır, yeni bir binyılda yine eskinin devamı demek; yani sermayenin egemenliğinin sürmesi demek, dünyanın mahvolması demektir. Kâr uğruna talan edilmekte olan bu dünya bir bin yıl daha bu kadar hoyratlığı taşıyamaz. Devam ederse bu hoyratlık, kâr hırsından gözü dönmüşlerin dünyası kendisiyle beraber tüm insanlığın sonu olacaktır. Hayır devam etmemeli, edemez!

Bu dünya mutlaka kurtarılacak, insanca yaşanacak yeni bir dünya kurulacaktır! Yol belli, yapacak olan bellidir! "Yeryüzünü aşkın yüzü" yapmak büyük insanlığın işidir... İşçisi, emekçisi tüm ezilenleriyle büyük insanlık yeni bin yıla bu umutlarla girmeli...

Yeni bir bin yıla biz bu umutla giriyoruz. "Bir ağaç gibi tek ve hür / ve bir orman gibi kardeşesine" yaşama hasreti olanlarla bu umuduzu paylaşmak ve onu, tüm ezilenlere taşımak istiyoruz. Okurumuzdan büyük talepte bulunma isteğimiz buradan geliyor: Okurumuz mücadele omuzdaşımız olmalı, yoldaşımız yani... Karanlıkları aydınlığa çevirme kavgasında, öylesine kenetlenmek gerek! Güzel bir dünya yaratmanın başka yolu yok.

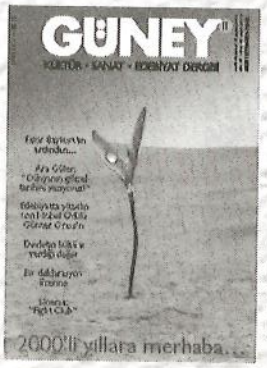

GÜNEY, mücadelede omuzdaşı gördüğü okurlarına şu çağrıyı yapıyor: "2000'li yıllar bizim olacak!" şiarıyla yeni dünyayı yaratma mücadelesinde elele verelim; her alanda birlikte yürüyelim.

Selam olsun 2000'li yılları emeğin iktidarı yapacak umudu taşıyanlara! Selam olsun yüreğini avuçlarına alarak yeni bir dünya yaratma kavgasına girenlere! "Selam dünya işçi sınıfına, selam Türkiye işçi sınıfına, selam yaratana!" Ve... İşçi sınıfının ellerinde yaratılacak o güzel günlere selam! Bin selam!

• • • •

Bu sayımızda özel bir dosya yapmadık. Ancak özellikle sizlerden gelen ve ağırlıklı olarak sistemin baskıcı yüzünü teşhir eden yazı, söyleşi ve öyküleri biraraya toplayarak "Devlet/Kültür" başlığı altında bir blok oluşturduk. Bu sayımızda fotoğraf sanatçısı Ara Güler ve Boran filminin yönetmeni Hüseyin Karabey ile yaptığımız bir söyleşileri de yayınlıyoruz.

Bu sayımızı da ilgiyle okuyacağınızı umuyoruz.

Yazar, okuyucu, çalışanıyla tüm Güney'cilerin yeni yılını kutluyor, başarılar diliyoruz.

GÜNEY

Ölümünün 15. yıldönümünde Yılmaz Güney etkinliklerle anıldı!

Ölümünün 15. yıldönümünde Yılmaz Güney çeşitli tarihlerde Almanya ve Avusturya'da düzenlenen etkinliklerle anıldı.

İlk etkinlik Almanya'nın Frankfurt kentinde İşçi-Gençlik Derneği'nde düzenlendi. İşçi-Gençlik Derneği "Yılmaz Güney Filmleri Haftası" adı altında bir etkinlik düzenleyerek "Umut", "Ağıt", Yol" ve "Arkadaş" filmleriyle Yılmaz Güney üzerine yapılmış bir belgesel filmi gösterime sundu. Bu etkinlik bir hafta boyunca sürdü. Dernek, bu etkinliğin bir devamı ve tamamlayıcısı olarak bir tartışma toplantısı da düzenlendi. 5 Eylül'de dernek lokalinde yapılan toplantıya konuş-macı olarak davet edilen Yılmaz Güney Vakfı Destek Derneği Başkanı ve Güney Dergisi Sorumlu Yazı İşleri Müdürü İlyas Emir, yaptığı konuşmada; Yılmaz Güney'i anmanın en iyi yolunun O'nun görüşlerini sahiplenmekle, O'nun devrimci görüşlerine saldırıları göğüslemekle olacağını vurguladı. Yılmaz Güney'in hayatı, siyasi görüşleri ve mücadelesinin anlatıldığı toplantı müzik dinletisiyle bitirildi.

Yılmaz Güney'i anma etkinliklerine Almanya'da yapılan iki geceyle devam edildi.

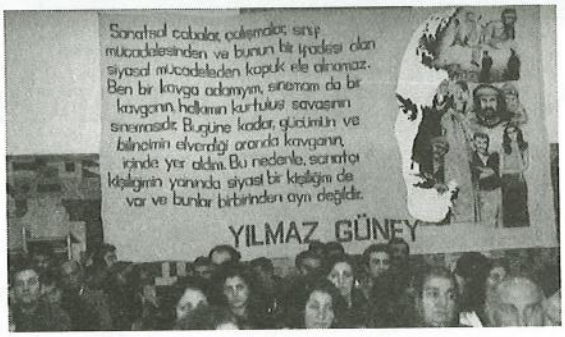

18 Eylül'de Nürnberg'de yapılan anma gecesi coşkulu geçti. Metin-Kemal Kahraman, Ozan Nûzan, Eylem ve Grubu ile Ozan'ın sahne aldığı gecede, sinevizyon ve folklor gösterisi de sunuldu. Yapılan konuşmalarda Yılmaz Güney'in sanat alanındaki çalışmalarının O'nun siyasi kişiliğinden koparılarak ele alınamayacağı vurgulandı.

16 Ekim'de Horb kentinde düzenlenen gece de coşkuluydu. Gecede bir konuşma yapan İlyas Emir; Güney Dergisi'nin halkın sanatçısı, halkın savaşçısı Yılmaz Güney'i düşünceleriyle, sanatıyla bütünlük içinde savunduğunu vurguladı. Geceye Grup Kızılırmak, Fadime Erdal ve Grubu, Ozan Nûzan ve Ozan katıldı.

Yılmaz Güney'in 15. ölüm yıldönümünde bir etkinlik de Avusturya'nın Wels kentinde yapıldı. Wels Alevi Kültür Derneği'nin 30 Ekim'de düzenlediği toplantıya Güney Dergisi adına İlyas Emir konuşmacı olarak katıldı. Emir, Yılmaz Güney'in sanatçı ve siyasi kimliğine vurgu yaptıktan sonra Güney Dergisi ve yapılan çalışmalar üzerine bilgi verdi. Sinevizyon gösterisinden sonra yapılan panelde Yılmaz Güney'in mücadeleci kişiliğine vurgu yapıldı; O'nun salt sinemacı yanıyla değerlendirilemeyeceği, onun bir de siyasi yanının bulunduğu; enternasyonal bir düşün ve eylem adamı olduğu belirtildi.

kısa... kısa...

Ali Özenç Çağlar 1999 Samim Kocagöz Öykü Birincilik Ödülünü aldı

Her yıl Sökeli öykücüler ve şairler anısına düzenlenen Samim Kocagöz ve Salih Bilgin Öykü ve Şiir Ödülü'nün bu yıl beşincisi yapıldı. Muzaffer İzgü, Burhan Günel, Öner Yağcı, Güven Pamukçu, Ziya Gürel ve Mucize Özünal'dan oluşan Seçici Kurul, bu yıl öykü dalında birincilik ödülünü "Ölümün Rengi" adlı öyküsüyle Ali Özenç Çağlar'a verdi. Çağlar, 1988 yılında da aynı yarışmanın şiir dalında "Ozan Sağır Gelinim" isimli şiiriyle bir ödül almıştı.

1999 Beşparmak Kültür Sanat Dergisi 5. Samim Kocagöz Öykü -Salih Bilgin Şiir Ödülü, yitirilen Sökeli öykücü ve şairler anısına beş yıldan beri düzenlenmektedir. Yapılan bu yılki ödüllerin sonuçları ekim ayı içinde açıklandı.

Fuat Saka'dan yeni albüm...

Sanatçı Fuat Saka'nın, profesyonel müzik yaşamındaki yapıtları arasından seçtiği eserler "Seçmeler 1 ve 2" adıyla kaset ve CD olarak Yeni Dünya Müzik tarafından yayınlandı.

GÜNEY'DEN BİR NOT:
Güney'e çok sayıda şiir, öykü, okur mektubu vb. yazılar gelmekte... Ancak bunların tümünü yayınlayabilme durumunda değiliz. Yayınlamayı düşündüklerimizi de sırası geldiğinde yayınlayacağız. Bu arada, bize ulaşan ve yayınlamayı düşündüğümüz bazı yazıların da yazarının ismi yazıların üzerinde yok. "Meleklere iman", "İnşaat", Beşinci mevsim", "Kontrsevda", "Adı Ayhan", "Şiirle gelen", "Kan var" şiirleriyle "Mum" isimli öykünün yazarının bize yeniden yazmasını istiyoruz.

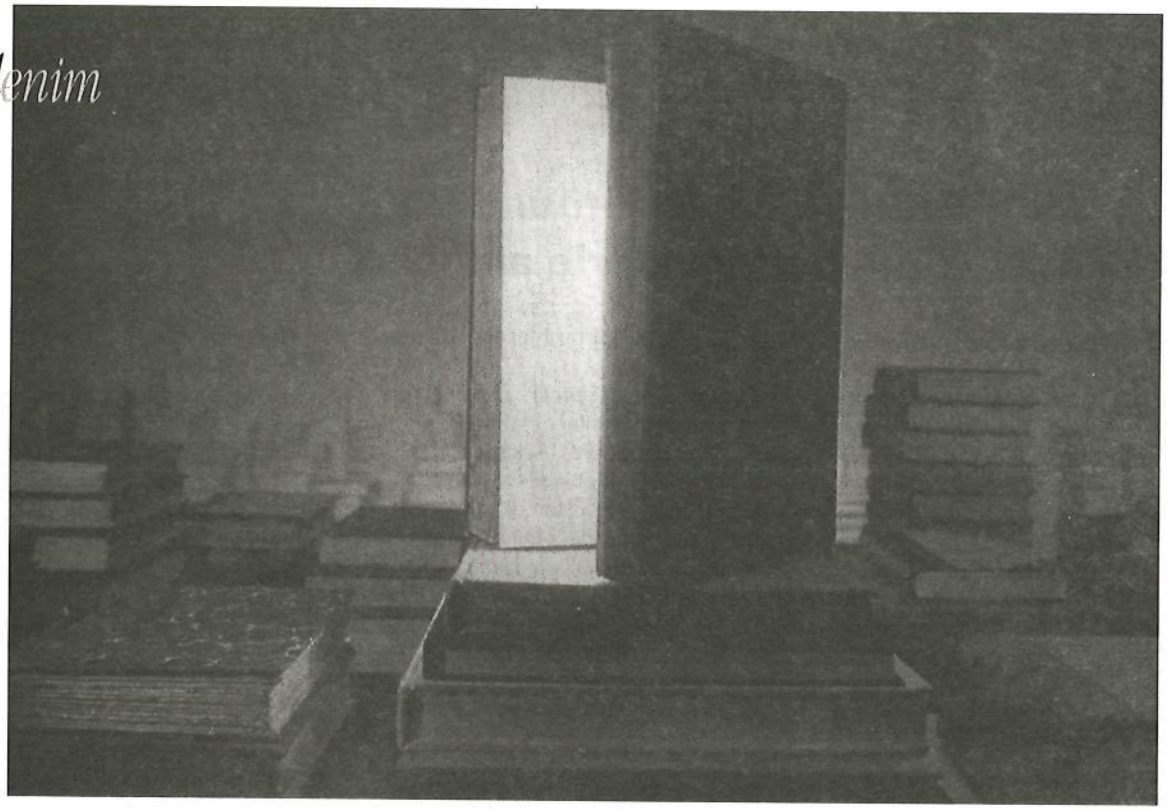

Frankfurt Kitap Fuarı'nın ardından...

MEDET KAYA

Bilindiği gibi Frankfurt Kitap Fuarı, kendi alanında dünyanın en önemli kültür etkinliklerinden biri sayılır. Bu yıl 51. kez açıldı. 1999'un 13-18 Ekim günleri arasında gerçekleştirilen Fuar'da, Türkiye Yayıncılar Birliği 80 yayınevinin katılımı ile yer alacağını açıklamıştı. Fuar'da, Türkiye'de son iki yıl içinde basılan ve Türk yazarlarına ait olan 2 bin 500 dolayında ayrı kitabın sergileneceği söylendi. Bu arada yurtdışından çeşitli Türk ve Kürt yayınları da Fuar'da izleyicilere sunuldu. Daha önce, Türkiye Fuar'da ortak bir standa sahipti ve ortak bir sunuşla bu stand Kültür Bakanlığınca düzenleniyordu. Türkiye açısından bu yıl önemli bir değişiklik izlendi. Bu yıl ilk kez Türkiye yayıncıları ortak bir girişimle yer alıyorlardı Fuar'da. Türkiye Yayıncılar Birliği, Türkiye'den bütün yayınları kendine ayrılan bir bölümde, ortak bir standda sunuyordu.

Türkiye Yayıncılar Birliği daha önce planlanan çeşitli kültürel etkinlikleri deprem gerekçesiyle bütçede yapılan kısıtlamalar nedeniyle gündeminden indirdiğini bildiriyordu.

51. kez yapılan Fuar'ın bu yılki konuk ülkesi Macaristandı. Alman Yayıncılar Birliği'nin her yıl vermekte olduğu "Barış Ödülü" bu yıl bir tarihçiye verildi. Amerikalı tarihçi, Alman tarihi uzmanı olan Fritz Stern'e.

Fuar'da hemen hemen 100'e yakın ülke 400 bine yakın kitapla izleyicilere ulaşmaya çaba gösterdi. Bu yapıtlardan 90 bine yakını uluslararası okuyucuya ilk kez ulaşıyordu.

Biz yaşama olanağı bulamadığımız ülkelerdeki her türlü gelişmeleri, duyguları, düşünceleri o ülkenin kitaplarını okuyarak öğrenebiliyoruz. İnsanlar okudukça daha da birbirlerine yaklaşıyor, dünya biraz daha küçülüyor, dünyanın en uzak bir köşesi, hiç duyulmamış bir dil, hiç tadılmamış bir duygu, bir düşünce bile kitaplar aracılığıyla ulaşılabilir oluyor insanlara.

Bu yılki Kitap Fuarı'nda da her yıl olduğu gibi çeşitli etkinlikler sunuldu. Bu etkinlikler genellikle ulusal ve uluslararası örgütlerce düzenleniyor.

Bu etkinlikler bağlamında Alman PEN Merkezi de düzenlediği bir basın toplantısı ile temel insan haklarına, yazma özgürlüğüne, düşüncesini açıklama ve yayma hakkına sahip çıkarak yayın yapan yazar ve yayıncılara sahip çıktı ve bunların sorunlarına yer verdi. Toplantıda, baskıcı ülkelerde tepeden inme, yönetimin ve sistemin eliyle gelen zorbalıklardan doğan suçlara karşı direnen yazarların hakları savunuldu, sorunları kamuoyuna, basına, tüm medyaya bir kez daha duyuruldu. Türkiye'den gelen konuklar arasında Metis Yayınları yetkililerinden Müge Sökmen ve gazeteci yazar Nadire Mater vardı.

Metis Yayınları'nda çıkan "Mehmedin Kitabı"nın yazarı gazeteci Nadire Mater yaptığı konuşmada çalışmalarını, yazarların karşılaştıkları zorlukları, kendi yaşadığı somut durum örneğinden yola çıkarak yansıtmaya çalıştı. Bu kitabın Türkiye'de özgürce dağıtılamaması, topaltılması ciddi tepkilere yolaçıyordu geniş bir izleyici çevresince. Türk askerleriyle yapılan söyleşilerden oluşan ve ders verici nitelikte olan

bu kitap yurtta olduğu gibi yurt dışında da büyük bir ilgi görüyordu.

Geride bıraktığımız 51. Frankfurt Kitap Fuarı'nı yaklaşık olarak 290 bin kişinin ziyaret ettiği belirtildi Fuar yetkililerince. Her yıl olduğu gibi bu yıl da kitaplardan çok ticari ve politik çalışmaların ön plana çıktığı bir Fuardı bu.

Bu yıl "Virtüel Yayıncılık"ın ön plana çıkarıldığı izlendi. Kitap yayınlayan yayınevleri aşılmaya, alt edilmeye çalışıldı. çok yönlü olarak gösterilen bu çaba oldukça dikkat çekiciydi. Yayınevlerinden daha fazla reklam yapmaya çalışan bu "Virtüel Yayıncılık"ın adeta bir savaş alanı durumuna getirmeye çabaladığı Frankfurt Fuarı'nda izlenen bu tutum acaba neyi amaçlıyordu? Gizli ve açık emeller neydi?

Bu yöntemle, elektronik olanaklarla, daha çekici ve daha gideri az olduğu ileri sürülen bir okuma olanağı sağlanacağı anlatılmak istendi. Bu yolda yayın yapma savunucuları bir önceki yıla göre bu yıl okuyucularını iki katına çıkardıklarını söylemelerine karşın, internet aracılığıyla şimdiye kadar kendilerine bağlanan okuyucuların sayısal olarak azlığından yakındılar. Medya ve yayın tekellerinin çok yönlü zorlamalarına ve yapılan büyük reklamlara rağmen virtüel yayıncılığın başarısızlığından söz ediyorlardı bu çevreler.

Teknik ilerlemelerin hızla gelişmesine, dünyamızdaki ilerlemelerin bilgisayar aracılığıyla evimizin içine kadar girmesine rağmen, her halde günümüzde insanlar sadece masa başında tuşlara basarak ve her zaman bir yerde mıhlanarak okumak istemeyeceklerdir. İnsanların büyük çoğunluğu parkta, yatakta, taşıt araçlarında vb. rahat rahat okumanın zevkini çıkarmak isteyeceklerdir. O yüzden yakınmanın, hayrete düşmenin bir anlamı olmamalıydı bu dayatmacı çevreler için. Bu yılki Nobel Edebiyat Ödülü'nün sahibi olan büyük yazar Günter Grass da Fuar'da virtüel kitapların gelip geçici olduğunu belirtti ve bu tür yayınların kalıcı olmasına kendisinin de ihtimal vermediğini belirten bir açıklamada bulundu. Virtüel yayıncılığın geçici bir heves olduğunu ve bir gün biteceğini belirten Günter Grass, "Okuduğum kitabı elimde tutmak istiyorum" dedi.

Çoğunlukla Almanya'daki tekelcilerin sahiplendiği Frankfurt Kitap Fuarı, bu yıl daha yoğun bir biçimde böylesi çevrelerin kendi ideolojilerine uygun politikalar üreten kişilere ve ülkelere yöneldiği bir yer oldu. Bu yüzden olsa gerek konuk ülke olarak Macaristan çağrılmış ve ödüllendirilmişti.

Hatırlanacağı gibi 1992'de Macaristan Doğu Almanlar'a sınırlarını açarak bunlara Batı'ya geçiş kolaylığı sağlamıştı. Bu tutumla kapitalizme hizmet edilmiş ve Doğu'nun çözülüşünün hızlandırılmasına önemli katkılar sağlanmıştı.

Sonuçta kapitalizm hâlâ var olan büyük sorunlara rağmen doğuya da kaydırıldı. Daha önce Federal Alman Hükümeti Macaristan'a 500 milyon mark vererek ödüllendirmişti bu Orta Avrupa ülkesini. Bu yıl da Macaristan Fuar'a konuk ülke olarak çağrılıyor ve ikinci kez ödüllendiriliyordu. Ödül karşılığı olarak da Macaristan Cumhurbaşkanı Arpad Göncz ve Macar asıllı yazar Peter Esterhuzy komünizme karşı kendi tutumlarını yansıtan konuşmalar yapıyor ve Almanya'yı övüyorlardı.

Bu yılki "Barış Ödülü" ise Almanya tarihi üzerine çalışmalar yapan ve Alman asıllı olan Amerikalı yazar Fritz Stern'e veriliyordu. 1938'de baskılardan dolayı Yahudi olduğu için Amerika'ya göç etmek zorunda kalan Stern, daha sonraki yıllarda "Alman Birliği"ni, Bismarck dönemini yapıtlarında işlemiştir. Bu yıl ona verilen bu ödülle birkaç yönlü bir tutum sergileniyordu. Yurdundan kaçmak zorunda kalana, Nazi döneminde zulme uğrayan Yahudi halka ait bir kişiye, sürgünde yaşayan bir tarihçiye, ama olanları artık unutmuş ve güce boyun eğmiş birine veriliyordu. Acaba bir ödül bütün bu durumları unutturabilir, bağışlatabilir miydi herşeyi? Bir kişide bu sonucu yaratsa, binlerce başkasında ne olurdu etkisi? Fritz Stern de konuşmasında artık Almanya'nın Amerika'dan bağımsız bir süper güç olması gerektiğini dile getiren övgü dolu açıklamalarda bulundu.

Sonuç olarak görünen yaygın biçimiyle, bu Fuar haftası, medya tekellerinin müşteri aradığı, iş bağladığı bir haftaydı sanki. Öteki direnişçi, eleştirel çabalar her zamanki gibi derinden duyumsanıyor ve nitelikli ama az sayıda bir çevreye ulaşabiliyordu.

Fuar'da ilginçliği, güncelliği ile "Virtüel Yayıncılık" daha çok ve çeşitli reklam yöntemleri uygulanarak şişirilmeye çalışıldı. Olumlu yönleri de inkâr edilemeyecek olan bu yayıncılık, ne yazık ki böylelikle yalnızca olumsuz yanlarıyla akılda kalıyordu.

Fuar'ı çoğunlukla sahiplenenlerin, kendilerine uygun ülke ve kişileri ödüllendirerek ve karşılığında övgü dolu paylaşmalara vararak yeni fuarlara hazırlandıkları gözlendi.

"Yürek solda çarpar" adlı kitabıyla büyük tartışmalar yaratan SPD'nin eski başkanı Oscar Lafontaine Fuar'da önemli bir yer alıyordu. Kitabı daha ilk günde 160 bin tane satmıştı.

Önemli sayılabilecek bir etkinlik de Yugoslavyalı yazarlardan geliyordu. Eski Yugoslavya'dan değişik ulusal kökenlere sahip olan 15 yazar Frankfurt Kitap Fuarı'nda bir araya geldiler ve politik sınırlara ek olarak yaratılmaya ve derinleştirilmeye çalışılan kültürel sınırları da eleştirdiler. Bu yazarlar "99 Grubu" adıyla bir girişim başlattılar.

Kuruluş bildirgesinde politik ve kültürel şovenizme karşı çıktılar ve bunu aşmak gerektiğini belirttiler. Hem yurtlarından hem de dünyadan yazarlarla buluşma olanakları yaratılmasının düşünüldüğünü, çeşitli tartışmalara girmek gerektiğini ve tüm dünyada kültürel bir evrensel görüş yaratmanın zorunluluğunu belirttiler. Bu girişimi başlatanlar, yayın yaşamına da geçeceklerini bildirdiler.

Bu arada 52'inci Kitap Fuarının 18-23 Ekim 2000 tarihinde yapılacağı bildirildi. Gelecek yılın Fuar konuğu ülke ise Polonya.

Kitap Fuarı sona ererken şu soru geliyordu akla:

Frankfurt Kitap Fuar'ı ticaretin ve politikanın gölgesinde miydi, değil miydi?

Bu dünyadan bir Fakir Baykurt geçti...

EROL ARAS

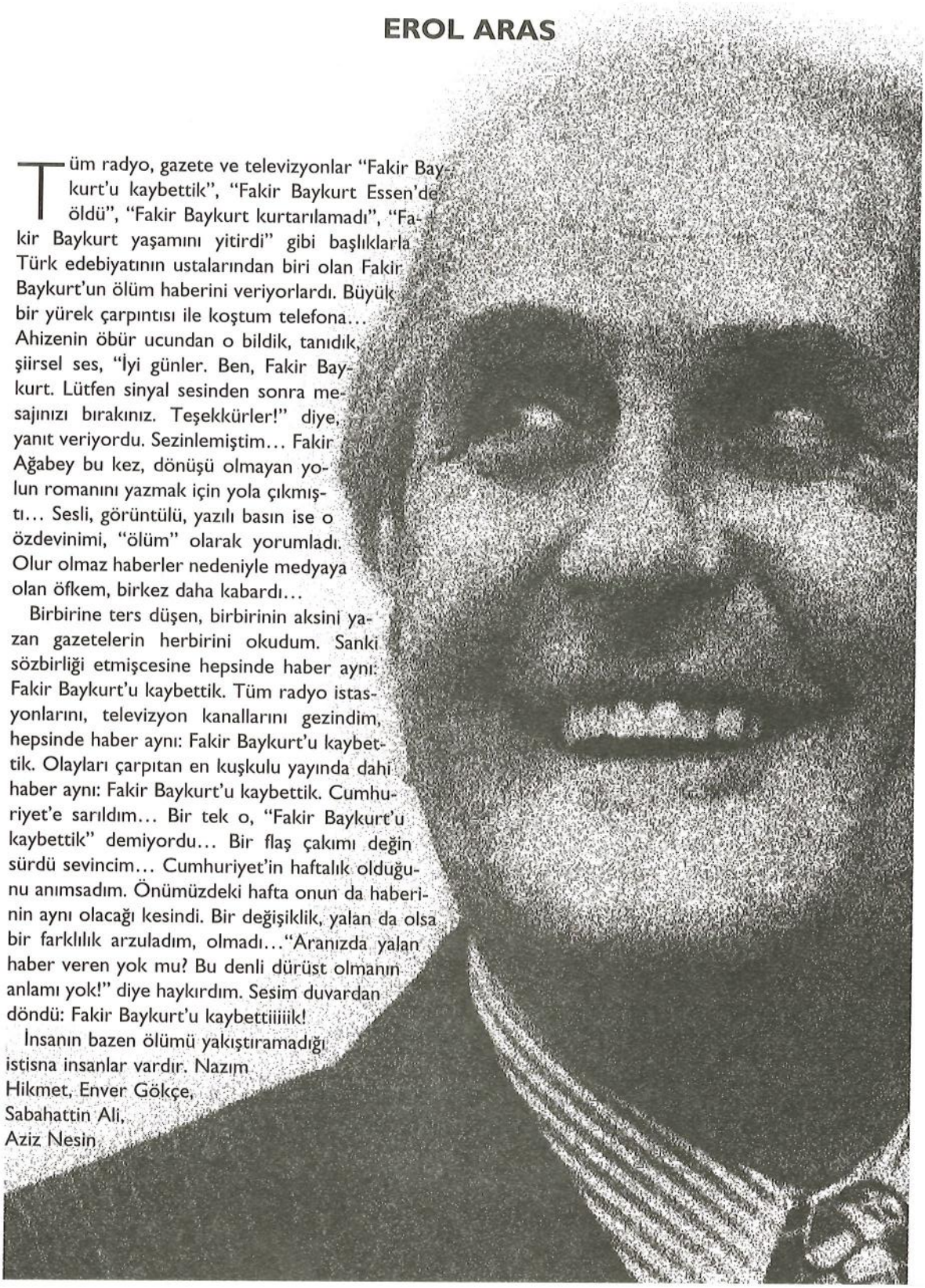

Tüm radyo, gazete ve televizyonlar "Fakir Baykurt'u kaybettik", "Fakir Baykurt Essen'de öldü", "Fakir Baykurt kurtarılamadı", "Fakir Baykurt yaşamını yitirdi" gibi başlıklarla Türk edebiyatının ustalarından biri olan Fakir Baykurt'un ölüm haberini veriyorlardı. Büyük bir yürek çarpıntısı ile koştum telefona... Ahizenin öbür ucundan o bildik, tanıdık, şiirsel ses, "İyi günler. Ben, Fakir Baykurt. Lütfen sinyal sesinden sonra mesajınızı bırakınız. Teşekkürler!" diye, yanıt veriyordu. Sezinlemiştim... Fakir Ağabey bu kez, dönüşü olmayan yolun romanını yazmak için yola çıkmıştı... Sesli, görüntülü, yazılı basın ise o özdevinimi, "ölüm" olarak yorumladı. Olur olmaz haberler nedeniyle medyaya olan öfkem, birkez daha kabardı...

Birbirine ters düşen, birbirinin aksini yazan gazetelerin herbirini okudum. Sanki sözbirliği etmişcesine hepsinde haber aynı: Fakir Baykurt'u kaybettik. Tüm radyo istasyonlarını, televizyon kanallarını gezindim, hepsinde haber aynı: Fakir Baykurt'u kaybettik. Olayları çarpıtan en kuşkulu yayında dahi haber aynı: Fakir Baykurt'u kaybettik. Cumhuriyet'e sarıldım... Bir tek o, "Fakir Baykurt'u kaybettik" demiyordu... Bir flaş çakımı değin sürdü sevincim... Cumhuriyet'in haftalık olduğunu anımsadım. Önümüzdeki hafta onun da haberinin aynı olacağı kesindi. Bir değişiklik, yalan da olsa bir farklılık arzuladım, olmadı..."Aranızda yalan haber veren yok mu? Bu denli dürüst olmanın anlamı yok!" diye haykırdım. Sesim duvardan döndü: Fakir Baykurt'u kaybettiiiiik!

İnsanın bazen ölümü yakıştıramadığı istisna insanlar vardır. Nazım Hikmet, Enver Gökçe, Sabahattin Ali, Aziz Nesin

gibi dünyada ölümü yakıştıramadığım pek çok insan örneği var. Fakir Baykurt da böylesine bir insandı. Yüreği insan sevgisiyle çarpan, kişiliği yaşamı ve yazdıklarıyla özdeşleşen, gerçek demokrasi için mücadele veren, yürekli, çağdaş bir insandı. Sivriliğe değil, üsluba önem verirdi. Sekter değildi. Postmodern hiç değildi. Eserleri, her ne denli "köy romanı" olarak tanımlansa da, O, kentlerdeki emekçilere de ışık tutardı. Değil mi ki, emeği, insanı yazıyordu. Baykurt'un şiirlerinde, öykülerinde, romanlarında eşitsizliğin, zulmün, sömürünün anlatımını, kıpırtılarla başlayıp, gittikçe kartopu gibi büyüyen başkaldırının, eylemin varlığını görürüz. Eserlerinde insanın, emeğin savunusu vardır. O'nun için köy ağası ne ise, kentteki patron da odur. O, yoksulluğu anlatırken varsıllığı, varsıllığı anlatırken yoksulluğu betimleyen bir usta idi. O, kentlerdeki köşkleri, gökdelenleri, yatları, lüks otomobilleri, Amerikan filmlerini, sosyete gezilerini, konken partilerini, otobüs yolculuğunu anlatan, hayali görsellik, belgesel satan kurgucu değildi. O, bir yazardı ve adam gibi yazardı: "Benim yazma yöntemim katılımcılık diye özetlenebilir. Köylünün yaşamını da öyle yazdım. Düş gücüne de güvenirim tabii ama yalnız ona yaslanmam. Yazmak istediğim yaşamı elimle tutacak derecede tanımak isterim. Bugünkü yazarın görevi doğru yazmaktır, doğru bilgi vermektir, doğruyu dosdoğru göstermektir. Son dönemlerde belgesel kitaplara gösterilen ilginin nedeni budur. Okur doğru bilgi istiyor. Yazar insan gerçeğini doğru görmeli, dosdoğru görmelidir. Bundan dolayı uzaktan baktığım, karşıdan seyrettiğim, elimle yakalayamadığım durumları yazamam, buna cesaret edemem..." (Cumhuriyet, 8 Ekim 1999)

Köy yaşamını kaleme aldığı için, eserlerini "köy romanı" kendisini de "köy romancısı" olarak tanımlamak, yazarı belirli sınırlar içinde hapsetmek anlamına gelir ki, bu oldukça yanlıştır. Bir yazar, insanı, emeği, sömürüyü, eşitsizliği, adaletsizliği yazıyorsa, yalnız köylerin değil, yaşanılan her yerin yazarıdır. Kitaplarından tanıdığım Fakir Baykurt, Augsburg'da faaliyet gösteren Ekin Kültür Evi'ne gelmişti. Kendisini orada tanımıştım. Sözü, sohbeti dinlenen tam bir gönül adamıydı. Geçtiğimiz yıl "Türkiyeli Yazarlar Çalışma Grubu" tarafından konuk yazar olarak davet edildiğim Herford'da kendisini daha yakından tanıma fırsatı buldum. Fakir Baykurt, Ali Özenç Çağlar, Kemal Yalçın, Halit Ünal, Osman Engin, Can Yoksul, Helga Kohne ve sanat dostları Sedat Hindioğlu, Selma Ünal, Adalet Koçak ile ömür boyu unutamayacağım üç gün yaşadım. Fakir Baykurt'la birlikte gruptaki tüm yazar dostları da tanıma onuruna eriştim. Grup olarak küçük bir gezintiye çıkmıştık. Fakir ağabey ile en önde yürüyor, bir yandan da sohbet ediyorduk. "Erol, gurbetçilik çok zor. İnsanı yoruyor!" dedi. Ben de, "Fakir ağabey, bu dünyada hedefsiz, boşa koşturan o kadar çok insan var ki, keşke herkes senin gibi iyiye, doğruya, insana yorulsa" dedim. Sevecen bakışlarıyla yüzüne baktı...

Fakir Baykurt, çıkarsız, hesapsız severdi insanı. Uzak bulutlar değildi düşündeki, fazla yücelerde gözü yoktu, razıydı dağların doruğuna. Hani öyle saltanat filan da istemezdi. Dalda çiçek, gökte yıldız, bir güler yüz, bir tatlı söz, bir candan dost, uzak gökyüzleri değil, bir yudum sevgi yetiyordu ona.

Yaşamı boyunca sevgiye büyük önem veren Fakir Baykurt, 1989'da yazdığı "Benim dileğim" başlıklı şiirinde şöyle diyor: "Benim dileğim / Yüz yıldan fazla yaşamak değil / Bir küçük dileğim var halkımdan / Mutlu olduğu o güzel mevsimde / Bir türkü süresi anımsanmak / Onu da paşa gönlü bilir"

Güle güle Fakir Baykurt... Güle güle Fakir ağabey... Seni hiçbir zaman unutmayacağız...

Fakir Baykurt'un başlıca yapıtları:

- ***Yılanların Öcü*** *(1958 Yunus Nadi Ödülü)*
- ***Efendilik Savaşı*** *(1959)*
- ***Efkâr Tepesi*** *(1960 Deneme)*
- ***Irazca'nın Dirliği*** *(1961)*
- ***Karın Ağrısı – Çilli – Cüce*** *(1961 üç kitap birarada)*
- ***Onuncu Köy*** *(1961)*
- ***Kaplumbağalar*** *(1967)*
- ***Amerikan Sargısı*** *(1967)*
- ***Tırpan*** *(1970 TRT ve 1971 TDK Roman Armağanları)*
- ***Anadolu Garajı*** *(1970)*
- ***Onbinlerce Kağnı*** *(1971)*
- ***Can Pazarı*** *(1974 Sait Faik Ödülü)*
- ***Köygöçüren*** *(1973)*
- ***İçerdeki Oğul*** *(1974)*
- ***Sınırdaki Ölü*** *(1975 TRT Hikaye ödülü)*
- ***Keklik*** *(1975)*
- ***Sakarca*** *(1975)*
- ***Şamar Oğlanları*** *(1976)*
- ***Kara Ahmet Destanı*** *(1977; 1978 Orhan Kemal Roman Ödülü)*
- ***Yayla*** *(1977)*
- ***Kale Kale*** *(1978)*
- ***Barış Çöreği*** *(1980)*
- ***Gece Vardiyesi*** *(1981)*
- ***Yüksek Fırınlar*** *(1982)*

Bulgur mu? Pirinç mi?

–FAKİR BAYKURT'UN ANISINA–

HALİME BAYAM

Son dersten sonra çantamı kaptığım gibi evin yolunu tuttum. Ne arkamdan koşan öğrencilerime "hoşça kalın" demeye ne de bahar güneşinin tadını çıkarmaya vakit var... Bir nefeste evdeyim. Kapıyı açtığımda burnuma keskin bir yanık kokusu, daha doğrusu, yanık ekmek kokusu geldi. Annem, kucağında torunu mutfak kapısında göründü. Yüzünde suçluluk ifadesi. "Ne oldu?" diye sordum. "Bir şey yok" dedi önce, gözlerini benden kaçırarak. "Bir şey var ama beni ayıplarsınız korkarım. "Ayıplarız, ya da ayıplamayız sen yine de söyle!" Meğer annem Fakir Baykurt'un romanını okuyormuş. Bir yerde köy kadınlarının yufka ekmek pişirmeleri öyle canlı imiş ki, burnuna tandırdan taze yufka kokusu gelmiş ve yufka yapmaya kalkmış. Gelgelelim İzmir'e bağlı Tire kasabasının o döneme göre modern sayılan bir apartman katında oturuyoruz. Mutfağımız yufka ekmek yapmaya hiç mi ama hiç uygun değil. Bulduğu bir teneke parçası ile, havagazı ocağının üstünde pişirdiği bir tarafı yanmış, öbür yanı hamur yufkayı birlikte yedik. Güler misin, ağlar mısın? Annem köyünü özlemiş. Ah Fakir abi beğendin mi bize yaptığını? Daha sonra başka bir kentte bana da sabahın ikinsinde bulgur pilavı pişirtmiştin. Çıkacak kitaplarını sabırsızlıkla beklerdim.

Fakir'le ilk karşılaşmamız Ankara'da olmuştu. Dışkapı-Yenidoğan arasında gecekonduların ortasında, o yıllara göre fazla modern bir ilkokulda. Ben öğretmen o müfettiş. Sınıfıma girdiğinde: "En sonunda içimi dökecek birini buldum!" diye, noktasız, virgülsüz bir çırpıda söyleyiverdim yüreğimde düğümlenenleri: "Bir gecekondu odasından beş çocuk geliyor okula. Sınıflar tıklım tıklım. Çocuklar yalınayak. Maaşım tebeşir parasına yetmiyor. Karınları aç, öğrenemiyorlar. Paydostan sonra onları, patlamış kanalizasyonun pis sularında kağıttan gemiler yüzdürürken görüyorum. Trafik hep tıkalı, iki saat önce evden çıkıyorum, yine de her gün geç kalıyorum. Bu yumurcaklara faydalı olamıyorum. Neredeyse yılbaşı geliyor, hâlâ bir teki bile okuyamıyor. Öğrenemiyorlar, öğretemiyorum!..." Doğrusu ben müfettiş olsam, böyle bir öğretmene başarısız (zayıf) rapor verip giderdim. Zira müfettiş demek kusur aramaya gelen, öğretmenlerin korkulu rüyası bir yaratık demekti. Ama benim müfettişin, inanılmaz bir sabırla sonuna kadar dinledi. Sustu, sustu. Ve başını kaldırmadan, kendi kendine konuşuyormuş gibi: "Öğrenirler!" dedi. "Sorun senden kaynaklanıyor. Kendini beğenmiyorsun. Bence bu çok olumlu. Daha iyiyi daha güzeli arıyorsun. Ama böyle bir yere varamazsın. Sesin cılız kalır. Tek başına çırpınmanın çaresizliği bu. Geçenlerde Cumhuriyet'in okuyucu köşesinde okudum, öğretmenlerin sağlık sorunları dile getirilmiş. Hastalık durumunda genellikle ilaç almaya gücümüzün yetmediği vb. anlatılıyor. Ne yapabiliriz diye de soruyor o meslekdaşımız. Oysa yapılacak çok şey var. Bak Ankaralı kapıcılar sendika kurmuşlar. Neden biz de böyle bir şey yapmayalım. Düşün, binlercemiz tek ses tek nefes. Sesimizi kitlelere duyurur, sorunlarımıza tartışarak çözüm arar,

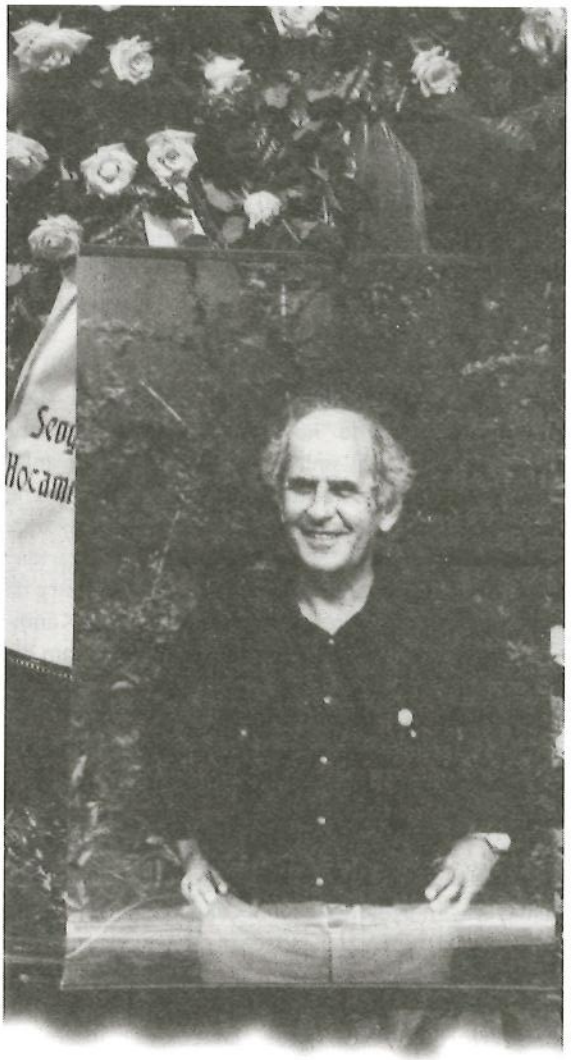

Güller arasında veda etti...

haklarımızı savunmada bir güç olur, gereğinde ağırlığımızı koyarız. Böyle kendi kendinle kavga etmekten vazgeç."

Birden sakinleşmiştim. Onun, o aydınlığa dönük heyecansız, kararlı ve umutlu tavrı beni on yıl ileriye götürmüştü.

"Bunları yaz!" dedi. "Herşeyi yaz, unutursun sonra!" Daha sonraki yıllarda da yinelemişti. "Yaz!" diyordu hep. "Cesaretim yok." diye yanıtladım bir seferinde. "Sabahattin Ali, Gogol, Çehov, Kemal Tahir vb.leri okuduktan sonra nasıl yazarım. Utanırım. Sen yazdıklarımı okumayacağına söz ver, o zaman belki..." Onu ilk kez kahkahalarla gülerken yaşadım. Gülmezdi genellikle; ağlamazdı da (en azından ben böyle gördüm.) Bir kez de Berlin'de bir sohbet sırası kızının, Türkiye'de cezaevinde olduğunu anlatırken gözlerinin dolduğunu görmüştüm. "Yatsın, cezasını çekip çıksın. Gençtir, yaşamın her yönünü tanısın, ona bir şey dediğim yok. Yalnız, hasta, sağlığı iyi değil, o düşündürüyor beni. Bir de işkence!" demişti.

Sendika kurma çalışmaları hızla sürüyordu. Bu dönemde daha sık görüştük. Toplantılar, Eğitim Mitingi, açık yer toplantıları, TÖS - Türkiye Öğretmenler Sendikasının kuruluşu ve nihayet Büyük Eğitim Yürüyüşü'ne gidiş. Fakir abi sendika başkanı seçilmiş, sendika, onun önerisini ciddiye alıp Büyük Eğitim Yürüyüşüne karar vermişti. Daha sonra yayınlanan aynı isimli kitapta Hürren Arman, Osman K. Akol (Büyük Eğitim Yürüyüşü, Şubat '69) yürüyüşün gerekçesini şöyle dile getirmişlerdi:

"Köylünün sırtından geçinen toprak ağası, işçinin hünerli ellerini sömüren sermaye sahibi, kaderini öte dünyaya bağlamış halkın inancından yararlananlar ve nihayet herşeyden habersiz derin uykulara dalan büyük kitleyi dilediğince yöneten bürokratlar mutluydular. Bu düzenin değişmesine engel olmak için işbirliği içindeydiler. Bir yanda bu mutlu azınlık, öte yanda sömürülen milyonlar aynı sahnenin iki ayrı bölümünde oynayan oyunculardı. Öğretmen, bu iki sahnelik (sefahat ve sefalet) oyunun seyircisi gibiydi ve her iki bölümün oyuncularını birbirine gösterme görevini üstüne almıştı."

Her karşılaşmamızda: "Şu anda hangi kitabı okuyorsun?" diye sorardı. "Montaigne" diye yanıtlamıştım 80'li yılların başında Berlin'de. Toplantıdan sonra ayaküstü söyleştik. "Ne raslantı" dedim aptalca. "Bence değil, dedi. Seninle Monte-Carlo kumarhanelerinde veya lüks bir gemide dünya turu yaparken karşılaşacak halimiz yok ya. Ancak, okulda, yürüyüşte, hapiste ya da sürgünde." dedi.

On yılı geçmişti görüşmeyeli. Laflar birikmişti. Akşam yemeğine geleceklerdi bana. Okul dönüşü alış-veriş yapıp hemen yemek hazırlığına koyuldum. Tabii romanlarında anlattığı gibi de bir bulgur pilavı pişirdim. Gelmelerine az bir zaman kala birden aklıma geldi. İster misin diğer ziyaretlerde de ona hep bulgur ikram etmiş olsunlar. Öyle ya, bir ben okumadım ya Fakir'i. Bıkmıştır zavallısı. Zaten çocukluğu ve gençliği bulgur yemekle geçmişti. Ömrümde bu kadar süratli pirinç pilavı yaptığımı anımsamıyorum. Tencereyi ocaktan çektim. Kapının zili çaldı. İçreri girer girmez çocuklarımla söyleşiye koyuldu. Hangi okula gidiyorlar, neler öğreniyorlar, boş zamanları, okudukları dergi ve gazete, alman arkadaşları... Kızım hepsini bir çırpıda anlattı. Oğlan susuyordu. Ona: "Defterlerini gösterir misin bana?" dediğinde "Ama defterlerim düzenli değil, utanırım" deyiverdi. "Olsun sen gene de göster. İngilizce, matematik hangisi olursa." Oğlum çaresiz getirdi üç tanesini. Büyük bir ilgi ile sayfa sayfa inceliyor, çocuk iki büklüm kıvranıyordu. araya girdim. "Beni teftiş ettiğin yetmedi, şimdi de çocuklarımda mı sıra?" Belli belirsiz bir tebessümle baktı, baktı yüzüme. "Anası yapılı, bu da hiç yaptığından memnun değil. İyi çalışıyor çocukların, yani iyi okuyorlar, buna sevindim." diye beni onore etti.

"Size bulgur pilavı yaptım. Ama pirinç de var, hangisini istersiniz?" "Ben pirinç alayım." diye atıldı Muzaffer hanım yüksek sesle. "Anlaşıldı!" dedim ve güldük. Fakir, eşinin tam tersi önce bulgur sonra da pirinç istemişti azar azar. Yemek sohbetimizide ağırlıklı konu da belirlenmiş oldu. Avrupa'nın hangi kendine gitse dostları ona hep bulgur ikram etmişler meğer. Hele İsveç'te, bulgur bulabilmek için kent merkezinden 30 km. gittikleri olmuş.

"Okul nasıl gidiyor, çocuklar öğreniyorlar mı?" "Hayır, gerçi burada ayakları yalın, karınları aç değil, kanalizasyon da patlamıyor, ama yine de öğrenemiyorlar. Ama babalarının Mersedesi var." "Bakma sen. Onlar, evden çıkıp köy meydanına doğru yürürken daha mutluydular. Onun özlemini çekiyorlar. Zavallı çocuklar da nereye ait olduklarını bilmiyor, kişilik savaşı veriyorlar. Değişen birşey yok." diyordu.

Ankara'da "Yılanların Öcü" filminin galasında görmüştüm seni, çıkışta. Üzerine bir şişe mürekkep atmışlar, elbisen baştan aşağı boya olmuştu. "Gerçekleri görmeye tahammülleri yoktur yobazların!" "Burada böyle yapmıyorlar, ödüllendiriyorlar seni. Ama yine de mutlu değilsin." Gözlerinden kara bulutlar geçti Fakir'in. "Değişen bir şey yok." diye yineledi. "Üstelik bir de özlem var. Bu da başka bir işkence."

Sevgili Fakir, bana hep "yaz!" diyordun. İşte yazdım. Günün birinde senin ölümün üzerine yazacağımı ne bilirdim ki. Acım içimde. Sırası mıydı şimdi, sevenlerini tarketmenin, acelen neydi? Daha sırada, kara yüzlü, elleri karanlık, hiçbir işe yaramaz, insan düşmanı bir dolu insan varken bizi yazılarından, aydın düşüncelerinden yoksun bırakmamalıydın. Ölüm döşeğinde olduğunu duyduğumda, ellerim titreyerek sana gemiş olsun kartı yazdım, okuyamayacağını bile bile. Şimdi kitaplarını yeniden okuyorum. Irazca nine, Bayram, Kara Ahmet, Temoloş, Solfasol köyünün hocası ne kadar bildik, ne kadar canlı iseler sen de öylesin. Seni öğretmenler de yaşatacak hep. Örgütlenme konusu dile geldiğinde ilk örneksin. Aydınlık yüzünle dimdik karşılarındasın.

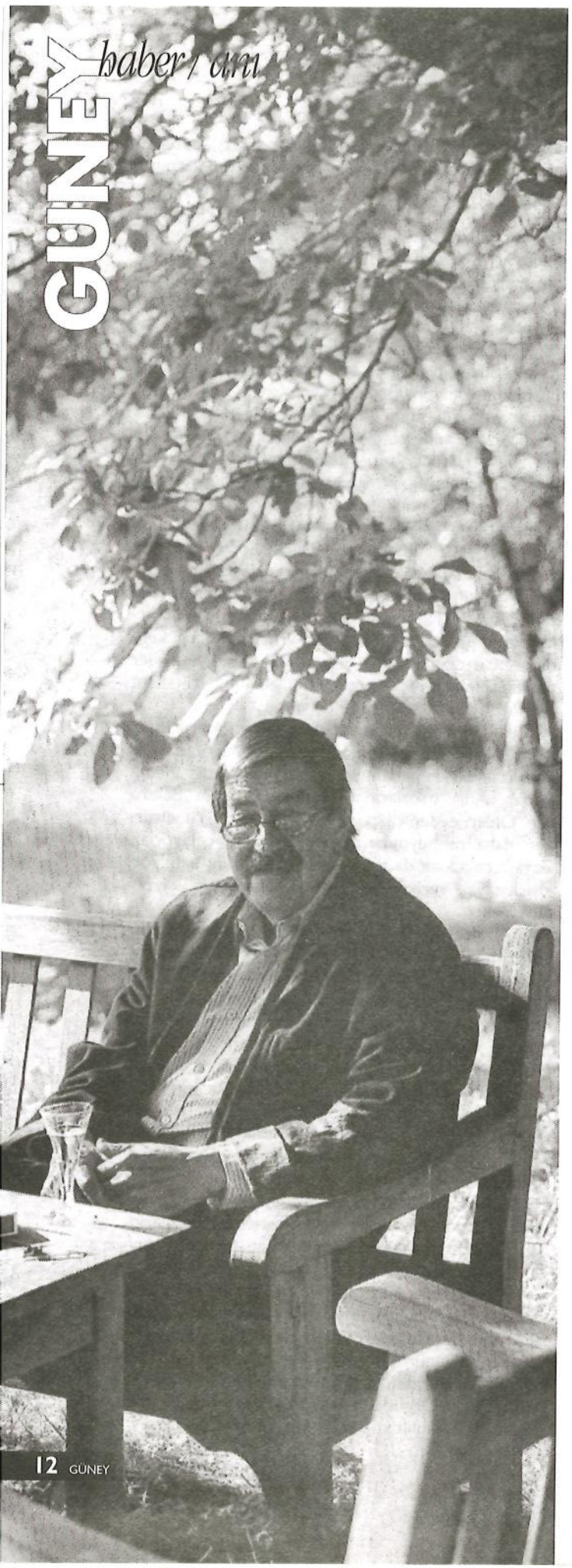

Edebiyatta yüzyılın son Nobel Ödülü Günter Grass'ın!

HÜSEYİN ERDEM

Önce, Nobel Edebiyat Ödülü aldığı duyuldu yüzyılımızın büyük yazarlarından Günter Grass'ın. Dostları sevindi, düşmanları kabul etmek zorunda kaldı bu ödüllendirmeyi. Onun üzerine yapılan tartışmalar gündemdeki yerini daha bir süre koruyacak. Günter Grass bu ödülü almamış olsaydı bile dünyanın yaşayan önemli yazarlarından biri olma özelliğini sürdürecekti.

Kimi ödüller bir yazarın bulunduğu onurlu çizgiyi çeşitli boyutlarıyla yansıtma, yazarın yazınsal gücü ve kimliği üzerine yeni tartışmalar açma, onu dünya ölçüsünde bir kez daha bir başka anlamda güncelleştirme işlevi taşırlar genellikle. Böylece de özellikle Günter Grass gibi üzerinde tartışılan yazarlar, yalnız yapıtları ve kişilikleri ile değil, aynı zamanda, deştikleri sorunlarla, yaptıkları uyarılarla, aldıkları ödülü başka güzel işlere, topluluklara, amaçlara bağışlamalarıyla çok karmaşık bir sorunsalı dünya ölçüsünde duyurur, gündeme getirirler.

Çağının yalnız tanığı olmakla kalmayan, ama çağını etkilemeye, insanlık dışı uygulamaların ortadan kaldırılmasına çaba gösteren yazarın da kişiliğine ancak bu yaraşır. Ödül alırken bile yeni tartışmalar başlatmak... Bu bakımdan Günter Grass, Nobel Edebiyat Ödülü ile ne değin onurlandırıldı ise, o denli belki de daha çok bu ödüle onur verdi gibime geliyor.

Ödül aldığı haberi, bu konudaki tartışmalar, geniş yankılarla sürerken, benim de üyelerinden olduğum Alman Yazarlar Birliği'nin 30. kuruluş yıldönümü Köln'de kutlanıyordu Aralık ayı başında. Federal Almanya Cumhurbaşkanı Johannes Rau'nun Günter Grass ile birlikte yer aldığı bu toplantı da yankılar uyandırıyordu geniş çevrelerde. Günter Grass ve Heinrich Böll, aralarında Martin Walser'in de bulunduğu seçkin bazı yazarlarla birlikte bu yazarlar örgütünün kurucuları arasındadırlar. Bu alanda hangi meslek örgütü Grass ve Böll gibi yazarların adımları ile yaşama başlama mutluluğunu taşır? Hangi yazarlar örgütüne Sigfried Lenz gibi düzeyli, yalın dilli, sanatsal derinliği olan yazarlar güç vermiştir?

....

Bu adlar beni alıp yıllar öncesine götürdü. Ruhi Su'nun hastalık dönemine...

O günlerde Ruhi Su ile hemen hergün telefonlaşıyor, onun yurtdışına çıkması, iyileşmesi, belki daha temiz ve güzel kayıtlar yapması gibi düşler yaşıyorduk. Bu arada onun çalışmalarının ana bantları bana ulaşıyor, bu temiz kayıtlarla WDR'de (Batı Alman Radyoları) çok sayıda müzik yayınları yapıyordum.

O sıralar Johannes Rau Kuzey Ren Westfalya Eyaleti'nin başbakanı idi. Elindeki kimi olanaklarla sevgili dostum Ruhi Su'nun Almanya'da tedavi görmesine büyük çabalar gösterdi.

Günter Wallraff ile bir konuşmamızda bir girişim oluşturmaya karar verdik. Sorun Heinrich Böll'e açıldı ve onun da önerileri doğrultusunda bir girişim başladı. Bu girişimde, Heinrich Böll, Wolf Biermann, Ingeborg Drewitz, Günter Grass, Günter Wallraff ve Sigfried Lenz vardı. Ben de bu girişimin sözcüsüydüm.

Ne yazık ki Ruhi Su'ya pasaport verilmedi o dönemdeki Türkiye yöneticilerince.

Sevgili dostum Sümeyra ile sürekli bir ilişki içinde, her türlü saldırıyı göğüslüyor, Ruhi Su'nun sağlığında hiç ödün vermediği onurlu çizgisini biz de korumaya çalışıyorduk. Ne yazık ki, ölümünden sonra Ruhi Su, kendisinin hiç de razı gelemiyeceği bir çok oldu bittilerle kemikleri sızlayacak duruma getiriliyordu.

Günter Grass'ı kişisel olarak, ilk kez Ruhi Su'yu yurtdışına getirmek amacıyla kurulmuş bu girişimle yaşadım.

Çok sevgili arkadaşım, "En Alttakiler" adlı kitabı ile pekiştirdiğimiz sevgi ve güven dolu bir dostlukla birbirimize destek olduğumuz güzel insan, gazeteci, yazar Günter Wallraff bu girişimin her adımında yanımdaydı. Bu dostluk gücünü yitirmeden sürüyor.

Nerede bir insan baskı altındaysa orada yüreği çarpan, ama ne yazık ki şimdi artık yalnız yapıtlarıyla, kişiliğinden geride bıraktığı soylu izlerle aramızda olan büyük yazar, sevgili insan Heinrich Böll, sonsuz bir güvenle dileklerimizi dinliyor, yazılanları imzalıyor, girişime sahip çıkıyordu.

Alman Edebiyatı'nın Heinrich Böll ile benzer değerleri taşıyan seçkin, engin gönüllü, her an ulaşılabilir insanı, bu yılın "Barış Ödülü"nü alan yalın dilli yazarı Sigfried Lenz, başlarda hiç yüzümü görmeden yalnızca telefonlaşma yoluyla yanımızda olduğunu bildiriyordu, bu dostça tutum böylece sürdü.

O dönemlerde Alman P.E.N. Merkezi yönetimideki yetkin yazar, şimdi aramızda güzel kitapları ve dayanışmasıyla yaşayan sevgili dost insan Ingeborg Drewitz her attığım adımda beni destekledi. Uzun telefon konuşmaları, mektuplaşmalar bizi birbirimize çok yaklaştırdı.

Günter Grass ile birlikte böyle çabalar dışında, ortak tutum takındığımız kimi eylemlere de katıldık. 8 -10 Mayıs 1998'de birlikte, Berlin'de 1938'de yaşanan kitap yakmayı protesto etmek amacıyla yapılan yıldönümü toplantısında birlikte olduk Günter Grass ile.

Günter Grass ile Berlin'de Sanatlar Akademisi'nin çağrılısı olduğumuz bu toplantıda güzel bir birlikteliğimiz oldu. Yazanların baskıya uğraması konulu toplantıya Günter Grass, bağnazlıklara karşı boyun eğmeyen, dünya ölçüsünde tanınmış yazar Salman Rushdie, Uluslararası P.E.N. Tutuklu Yazarlar Komitesi yöneticisi Moris Farhi, Cezayirli yazar Mohamed Magani, İranlı yazar ve şair Said, Danimarkalı Niels Barfoed ile birlikte ben de Uluslararası P.E.N Barışçı Yazarlar Komitesi ikici başkanı olarak katılmıştım.

Sanatlar Akademisi başkanı sevgili dostum, seçkin edebiyatçı, yazar ve düşünür, ince insan György Konrad, toplantıyı açıyor, yürütüyor ve Salman Rushdie ile bir tartışma yapıyordu akış boyunca.

• • • •

Günter Grass'ın ödül aldığı haberinin mutluluğunu Alman Dili ve Edebiyatı profesörü sevgili hocam Volker Neuhaus ile paylaştık. Yıllarca yürekten Günter Grass'ın bu ödülü almasına destek verdi Volker Neuhaus ileri görüşlülükle.

Attığı her adım, söylediği her söz yankı bulur bir yazardır Günter Grass. Onu sevin, sevmeyin sözü ciddiye alınacak bir kişi. Bu çok yönlü sanatçının Nobel Edebiyat Ödülü'ne aday olarak yıllarca en başlarda sözü edilenlerden biri olması nasıl yandaşlarını sevindirdi, sevmeyenlerini kızdırdı ise Nobel Edebiyat Ödülü'nü alışı da geniş çevreleri öyle etkiledi.

Günter Grass'ın ele aldığı her konu gündemde olan bir konudur ya da onun ele alışıyla gündeme girer.

Günemde olan konuya elatınca birdenbire bir tartışma ortamı doğar, konu her yönüyle, örneğin hem nesnel, hem de öznel olarak değerlendirilir. Somuttan soyuta ya da tersi, irdelenir olay ya da sorun. Politikacıdan, edebiyatçıya herkes bir şeyler söyler, tutum takınır. Kimileri de olay üzerinde durmaktan çok Günter Grass'ın görüşleri ile uğraşır.

Eğer sorun Günter Grass ele aldı diye gündeme girmişse, bu kez de kimilerince tartışmanın ayrımına varmada geç kalındığı için olsa gerek yine böyle bir olayı gündeme getirdi diye kızılır Günter Grass'a.

Her iki durumda da Günter Grass belli bazı çevreleri rahatsız eder.

Düşünen insanın da görevi bu değil midir?

Yarattığı tartışmalarla insanları düşündüren, toplumun ileri güçlerini harekete geçiren, böylece de toplumu, gündemine getirilmek istenmeyen konularda bile gündem sahibi yapan ve onu düşünmeye zorlayan yazar değil de kim alacaktı bu ödülü?

Yalnız yazdıkları ile değil yazdıklarını yaşamakla, ele aldığı sorunlarla, kendi toplumuyla olduğu kadar tüm dünya insanları ile de iletişim içine girmekle, dünya ve sorunlarıyla yakından ilgilenmekle seçkin bir yazar Günter Grass. Büyük bir toplum ve düşünce insanı. Ve kuşkusuz yüzyılımızın büyük yazarlarından biri.

İsmail Beşikçi cezaevinden çıktı!

TAHSİN GÖKSEL

57. hükümetin 3 Ağustos 1999 tarihinde çıkardığı "Basın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Yasası"ndan yararlanan İsmail Beşikçi, 15 Eylül 1999 tarihinde hapis tutulduğu Bursa Özel Tip Cezaevi'nden çıktı... Emireri medyanın "demokrasi ve basın özgürlüğünün bir örneği" olarak sunduğu bu yasanın gerçekte ne olduğunu da yine "tahliye" olan Beşikçi dile getirdi.

İsmail Beşikçi cezaevinden çıktan sonra "erteleme yasası"nın Türkiye'nin bir ayıbı olduğunu belirtti. Sözkonusu yasanın düşünceyi "suç" olmaktan çıkarmadığının ve yapılanın sadece bir erteleme olduğunun bilincinde olan Beşikçi, diğer bazı şeylerin yanısıra şunları da savundu:

"Erteleme yasası nedeniyle şimdi bir tahliye oldu. Bu benim için biraz hüzünlü bir tahliye. Geride pek çok arkadaşı bırakarak tahliye oldum. 1974'deki tahliye daha güzeldi. Koğuştaki bütün arkadaşlar bırakılmıştı. Aynı zamanda başka cezaevlerindeki arkadaşlar da. Bu erteleme yasası aslında Türkiye yazın hayatına karşı çirkin bir ayıptır. Çünkü diyor ki, '3 sene aynı fiili işlemeyeceksin'. Düşünceye, düşünceyi açıklamaya 'suç' diyor. Düşünce hayatına karşı işlenen bir ayıptır. Örneğin insanlar iradelerini kullanarak hırsızlık, dolandırıcılık yapmayabilir. Ama iradesini kullanarak 'düşünme' veya 'düşündüğünü açıklama' deniyor. Bu çok yanlış. Tabii ki bu kabul edilemez. Bunun özgürlük olduğu da söylenemez." (17 Eylül tarihli gazetelerden)

Gerçekten de 57. hükümet tarafından çıkarılan yasa da düşünceyi "suç" olarak kabul etmektedir ve somut olarak devlet tarafından "suç" olarak görülen düşünceyi 3 sene kesin olarak yasaklamaktadır. 3 sene içinde "kazara" düşündüğünüzü açıkça söylerseniz o zaman önceki mahkemelerde aldığınız cezalar yeniden yürürlüğe konacaktır! Yeniden hapsi boylamak istemiyorsanız, Beşikçi'nin de dediği gibi "iradenizi kullanıp düşüncenizi açıklamayacaksınız". Devlet böylece hapse atarak ıslah edemediği insanları "yola" getirmek için başka araçlara başvurduğunu ortaya koymaktadır. Bu da, yine Beşikçi'nin dediği gibi "özgürlük" değildir. Gerçekte kapalı cezaevinden açık cezaevine çıkılmıştır, o kadar!

Cezaevinde bulunan gazetecilerin sayısı bağlamında verilen rakamlar –aynı zaman dilimi açısında Basın Konseyi'nin verdiği rakam 12, İHD'nin verdiği rakam ise 122'dir– hakkında da tavır takınan Beşikçi şunları savundu:

"Bu sayı önemli değildir. 12 veya 122 olması önemli değildir. Herkes düşünce yasaklarına uyduğu zaman, resmi ideolojinin direktiflerine uyduğu zaman, hiç kimse cezaevlerine girmez." (aynı yerden)

Beşikçi'nin yaptığı bu tespitte de önemli bir gerçeğe değinilmektedir. Evet, resmi ideolojinin direktiflerine uyan, devlet tarafından çizilen sınırlar çerçevesinde hareket edenlerin cezalandırılmaları diye bir şey sözkonusu değildir. Böylesi bir durumda da zaten düşünce özgürlüğüne değil, yasağına uyulmuştur. Bu bağlamda da "düşünce suçundan" içeri tıkılanların sayısının sorunun özünü değiştirmediği tavrı doğru bir tavırdır.

Düşüncenin yasaklandığı bir ülkede şimdiye kadar ceza almış olan ve halen cezaevlerinde bulunan gazeteci, yazar, aydın vb.lerin sayısı resmi ideolojiye, düşünce yasağına karşın kaç insanın doğru bulduğunda ısrar ettiğinin, gerçekleri bildiği biçimde savunmakta kararlı olduğunun sayısını göstermektedir. Yetmiş milyona yaklaşan bir nüfusa sahip olan Türkiye'de bu sayı ne kadar az ise, o kadar çok insan kendi düşüncesine sansür koyuyor ve devletin koyduğu yasağa boyun eğiyor demektir. 12 ya da 122...

hiç fark etmez. Bu sayılar, aydın geçinenler açısından varolan durumun vahametini göstermekten başka bir şey değildir.

Sansürün bir biçimi olan otosansür konusunda da tavır takınan Beşikçi, tekrar cezaevine konmasına yol açabilecek olan Kürt sorunu konusundaki tavrını koruduğunu şu açıklamasıyla bir kez daha ortaya koydu:

"Düşünce yasaklarının en önemli nedeni Kürt sorunudur. Böyle bir sorun olduğu için, düşünceler üzerine yasaklar getirilmektedir. Otosansürün kurumsallaşmasının nedeni de budur. Buna karşı mücadele etmek önemlidir, gereklidir." (aynı yerden)

Beşikçi, Kürt sorunu konusunda takınılan tavırların, yasaklamalar bağlamında devlet için önemli bir neden olduğunu doğru bir biçimde tespit ediyor. Ve, orada kalmıyor, buna karşı mücadele etmenin önemli ve gerekli olduğunu belirtiyor. Bu, aynı zamanda aydın etiketi takmakla aydın olunamayacağını, aydının her koşulda düşüncesini gizlemeden kararlılıkla mücadeleyi sürdürmesine de bir çağrıdır. Aydın olmak kolay değil! Beşikçi'nin yaşamı buna bir örnektir!

Beşikçi'nin, otosansürün düşünce hayatı için ne anlama geldiği konusunda söylediklerise şöyledir:

"Çünkü otosansür düşünce hayatını çölleştirir, çoraklaştırır, düşünceyi kurutur. İnsanın beynini kötürümleştirir." (aynı yerden)

Beşikçi'nin bu tespitine aynen katılıyoruz. İnsanların beyninin çoraklaştırılmasına, çölleştirilmesine karşı mücadelenin önemli olduğunu doğru olarak vurgulayan Beşikçi'nin; hakim sınıfların ezilen geniş yığınların beynini çölleştirmek, çoraklaştırmak ve beynini kötürümleştirmek amacında olduğunu, devletin düşünceye getirdiği yasakların da bu amaca varmanın araçları olduğunu; ve bu düzen varlığını sürdürdükçe de özde bir şeyin değişmeyeceğini de görmesi gerekir. "Düşünce" ve "basın" özgürlüğü için mücadelenin sisteme karşı mücadeleye bağlı olarak yürütülmesi gerektiğini görebilmesi için aslında Beşikçi'nin hapishane yaşamı, tutuklanıp yargılanıp bırakılması... vb. olgular yeterlidir.

İsmail Beşikçi'nin son 30 yıllık dönemde birçok kez tutuklanıp, cezaevine konması ve bu 30 yıllık dönemin büyük bir bölümünü cezaevlerinde geçirmesi olgusu Türkiye'nin "düşünce özgürlüğü" konusundaki durumunun en açık örneklerinden birini oluşturmaktadır.

Türkiye'de "düşünce özgürlüğü"nün varlığı ve yokluğunun en açık görülebileceği alan basın alanıdır. Medyanın TV ve radyo alanları esas olarak devletin tekelinde olduğundan, bu araçlar üzerinde muhalif görüşlerin yayılması ve muhalif düşüncelerin kamuoyuna yansıtılması zaten mümkün olmamaktadır. Devletin, resmi ideolojinin şu ya da bu konuda dışına çıkan görüşlerin kamuoyuna yayınlanması ancak büyük fedakarlıkları, zorlukları göğüslemeyi gözönüne alan basın-yayın tarafından gerçekleştirilebilmektedir (Burada sözkonusu edilen sosyalist, komünist basın değil, sistem içindeki resmi ideolojiye şu ya da bu biçimde karşı olan demokrat, ilerici basındır.).

Böylesi bir durumda da, sözkonusu görüşlerin açıklanmasının ardından devletin "asayiş" güçleri devletin "yüksek çıkarları!" uğruna "zararlı" olabilecek düşüncelerin yaygınlaşmasını engellemek için hemen işbaşı yapmaktadır... Böylece "düşünce özgürlüğü"nün yokluğu kendisini doğrudan basın üzerindeki baskılarda da göstermektedir. Açıklanmış bir düşüncenin yayımlanması, bu durumda "basın özgürlüğü" ile "düşünce özgürlüğü"nün birbiriyle kopmaz bir bağla ilişkili olduğunu da görmek isteyenlere açık bir biçimde göstermektedir.

Türkiye'de böylesi özgürlüklerin lafının bile edilemeyeceğinin ötesinde, beyninin ürettiği düşünceleri açıklama cesaretinde bulunanlar, artık bu ülkede devlet tarafından mimlenmiş, "devlete zararlı", "bölücü" ve hatta "terörist" olarak ilan edilmiş bir konuma sokulmuşlardır. Bundan sonra da sözkonusu kişileri bekleyen son, faili (belli) meçhule kurban gitmezse eğer, hapistir, zindandır!

Türkiye'de genel geçerli olan bu durum zaman zaman, Türkiye somutunda nadir de olsa devletin resmi ideolojisine şu ya da bu ölçüde karşı tavır takınan aydınlara da uygulanmaktadır. Devlet, kendisine muhalif olan aydına karşı saldırgan bir konumdadır. Bu, anlaşılır da, çünkü onlar aydınlıktan korkmaktadır! Gerçekten sorunlara bilimsel temelde yaklaşıp ele aldığı sorunu olgular-gerçekler temelinde açıklamaya çalışan ve gerçekleri kitlelere aktaran aydınlardan bu devlet korkmaktadır. Türkiye'de böylesi aydınların hapsi boylaması, yıllarca hapsedilmesi için düzene kökten karşı olması, yani devrimci ya da marksist-leninist olmasına gerek yoktur...

Bunun da en iyi örneği İsmail Beşikçi'dir. İsmail Beşikçi, 1962 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun olduktan sonra staj yapmak için gittiği Elazığ'da mülki amirlerin yöre halkıyla anlaşabilmek için tercüman kullandığına şahit olur ve bu gerçeğin perde arkasını araştırmaya başlar. Bu araştırmanın bir parçası da, "sırla dolu" bölgede askerliğini yapmak için verdiği çabadır. Askerliğini Hakkari ve Bitlis'te yapar. Bu iki yıllık dönemde "sırla dolu" bölgenin insanlarıyla daha da yakından tanışır ve Kürt toplumu hakkında epey bilgi edinir. Askerliğinin ardından Erzurum Atatürk Üniversitesi'ne öğretim elemanı olarak girer ve araştırmalarına devam eder. Bütün bu çabaların sonucunda İsmail Beşikçi resmi ideolojinin inkar ettiği bir halkın varlığını görür... "Doğu Anadolu" üzerine değişik çalışmalar yürütür.

"Doğu Anadolu Düzeni, Sosyo Ekonomik ve Etnik Temeller" adlı kitabını yayınladıktan sonra Üniversite Rektörlüğü tarafından 22 Temmuz 1970 tarihinde işine son verilir. Bu işe son verme olayı, Beşikçi'nin devlet tarafından istenmeyen adam olarak ilan edilmesi ve devamında TC'nin cezaevleriyle tanışmasına yol açan bir dönüm noktası olur.

12 Mart cuntasının iktidara el koyması sonrasında 24 Haziran 1971'de Diyarbakır–Siirt Sıkıyönetim Komutanlığı'nca ilk kez tutuklanır ve 13 yıl hapse

mahkum edilir. Bu tarihten sonra tahliyelerle tutuklamalar sürekli bir hal alır. Beşikçi'ye bu süreçte verilen hapis cezalarının sayısı artık belli değildir... Verilen cezaları yerine getirebilmesi için Beşikçi'nin –şimdi 60 yaşında– şimdiki yaşının beş-altı katını yaşaması gerekiyor...

Beşikçi'nin yüzlerle ifade edilen hapis yıllarının ötesinde, Beşikçi'nin kitaplarını yayımlayan yayınevleri Türkiye Cumhuriyeti tarihinde en fazla para cezası alma konumunda olan yayınevlerindendir. Öyle ki, Beşikçi, örneğin "Türk Tarih Tezi, Güneş-Dil Teorisi ve Kürt Sorunu" adlı kitabından iki kez mahkum edilmiştir...

Na yapmıştı Beşikçi? Beşikçi, Türkiye Cumhuriyeti denen devletin "Doğu Anadolu", "Güneydoğu Anadolu" denen bölgelerinde yaşayan insanların büyük bölümünün Kürt olduğunu, bunların en basit insani, demokratik haklara sahip olmadığını ve devletin bu konudaki siyasetini verileriyle ortaya koyup gerçekleri kamuoyuna yansıtmaya çalışmanın ötesinde bir şey yapmamıştı!

Devletin resmi ideolojisine karşı çıkması, Beşikçi'yi susturmak için her türlü devlet baskısının uygulanmasına yetti! Ama, kendi alanında bilimsel çalışmayı kendisine temel alan ve gerçekleri ortaya koymaktan korkmayan Beşikçi, kendi doğru bulduğu görüşleri savunmaya kararlı bir biçimde devam etti.

Türkiye'de kendisine "aydın", "yazar", "sanatçı" vb. etiketler takan yüzlercesinin toplumsal sorunlarda sesini çıkarmadığı, sesini çıkardığı zaman da devlete akıl babalığı yaptığı koşullarda, Beşikçi gibi kendi çizgisinde tutarlı olan aydınların –sermayenin iktidarını bir bütün olarak ortadan kaldırmayı hedeflemeseler de– aradaki farklılıklar gizlenmeden, ayrılıkların bilincinde olarak desteklenmesi gerekmektedir.

Böylesi bir tavır, açıkça, düşünce ve basın üzerindeki baskıların, sansürün karşısında tavır takınmaktır da aynı zamanda. Bu bağlamda biz, Beşikçi ile siyasi yaklaşımlarımızın tüm farklılıklarına, evet, kökten farklılıklara rağmen Türk devletinin baskılarına, sindirme, susturma siyasetine karşı Beşikçi'nin tutarlı tavrına sahip çıkıp onu destekliyoruz. Türkiye'de kendine aydın diyenlerin en azından Beşikçi gibi olmaları gerektiğini söylüyoruz.

Kuşkusuz, bizim aydınlardan talebimiz, aydınların gerçekten, kelimenin gerçek anlamında aydın olmalarıdır. Aydın olmak ise, bu tanımı kendisine yakıştırmakla olmuyor! Aydın olmak, içinde bulunulan tarihsel koşullarda toplumun genel gidişatını görmek, kitlelere yol göstermek ve andaki toplumun, sistemin daha ilerisinde olan bir toplumsal sistemin savunulmasını gerektirir.

"Barış Deklarasyonu" hakkında takınılan tavırda da ortaya konulduğu gibi, içinde bulunduğumuz tarihsel koşullarda aydın olmak; gerçek barışın, demokrasinin, özgürlüğün emeğin tutsak olduğu bir sitemde mümkün olmadığını görmek, kavramak ve bunu kavratmaya çalışmaktır; sosyalizmden yana olmaktır!

Bir deklarasyon üzerine

AYDIN KARACA

Yaşar Kemal, Zülfü Livaneli, Orhan Pamuk, Ahmet Altan ve Mehmet Uzun'un girişimiyle hazırlanan, diğer ülkelerden 60 yazarın da imzaladığı, girişimcileri tarafından "barış deklarasyonu" olarak adlandırılan bir belge, girişimcilerin yaptığı bir basın toplantısıyla kamuoyuna açıklandı. Deklarasyona imza atanların arasında Nobel ödüllü Günter Grass, Jose Saramago, Nadine Gordimer ve Elie Wiesel de var. Barış deklarasyonunun tam metni şöyledir:

"Barış Deklarasyonu

İnsanlık tarihinin en kanlı dönemlerinden biri olan 20. yüzyıl bitiyor. Yüzyılın bu son aylarında herkes soruyor; kapıdaki yüzyıl da böyle kanlı mı olacak? Silah, savaş ve şiddet egemenliğini sürdürecek mi? Irkçılık, milliyetçilik, "öteki"ne duyulan kin ve nefret dünyayı yine kasıp kavuracak mı? Zulüm, etnik ve toplumsal sorunların çözümünde yine etkin olacak mı?

Bizim sorulara cevabımız kesin "hayır"dır. Yeni yüzyıl ve insanı her türlü ayrımı reddetmek, baskı ve zulme karşı çıkmak zorundadır.

Biz, aşağıda imzaları bulunan yazar ve sanatçılar, yeni yüzyılda Türkiye'yi insan hakları ve demokrasi konusunda örnek alınması gereken bir ülke olarak görmek istiyoruz. Uygar dünyanın bir parçası olarak gördüğümüz Türkiye, sözünü ettiğimiz konularda önemli adımlar atabilir.

Türkiye'nin insan hakları ve çağdaş demokrasi konusunda ciddi sorunları olduğunu herkes biliyor. Bu durumu devlet yöneticileri de ifade ediyor. Sorunların en önemlisi hatta anası, Kürt sorunudur. Türkiye, Kürt sorununu uygun biçimde çözemediği için ne düşünce özgürlüğü ve insan hakları konusunda arzulanan adımları atabiliyor ne de çağdaş demokrasiyi tam gerçekleştirebiliyor.

Biz, Türkiye'nin Kürt Sorunu'nu uygar biçimde çözecek güçte olduğuna inanıyoruz. 1923'lerde Osmanlı İmparatorluğu'nun kalıntıları üzerine kurulan genç cumhuriyetin duyduğu kaygıların hiçbiri bugün geçerli değildir. 15 milyon civarında oldukları söylenen Türkiye Kürtleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin asli vatandaşlarıdır. Kürtlerin bir tek isteği vardır; Türkiye Cumhuriyeti'nin birliği içinde kendi dili ve kültürel kimliğiyle yaşayan özgür birer vatandaşı olabilmek. Kendi dili Kürtçe'yle okuyup, yazıp eğitim görebilmek. Özgün kültürel kimliğiyle yaşamak, çalışmak ve hizmet etmek.

1923'lerden bu yana ciddi bir Türkleştirme politikasının uygulandığı, Kürtçe'nin eğitim, öğretim ve ile-

tişim dili olarak yasaklandığı; Kürt kimliğinin baskı altında tutulduğu, dili ve kimliğinden dolayı sayısız insanın tutuklanıp cezalandırıldığı; binlerce, onbinlerce şehir, kasaba, köy, dağ, ova, tepe isminin değiştirilerek Türkçeleştirildiği; hatta kimi dönemler Kürtler'e "Dağlı Türkler" dendiği; bu yasaklara ilişkin anayasa ve öteki yasalarda sayısız maddenin bulunduğu biliniyor.

Bunların etkileyici olmadığı, Kürtler'in Türkleşmediği, Kürt Sorunu'nun çözülmediği de biliniyor. Ayrıca Türk, Kürt herkese çok pahalıya malolan son 15 yılın kanlı olayları da bir gerçeği yine gösterdi; şiddet çare değil. Şiddetle ne devletin Kürtler'i Türkleştirmesi mümkündür, ne de Kürtler'in haklarına kavuşmaları.

Türkiye artık bütün dünyaya ve yeni yüzyıla örnek olabilecek demokratik bir adımla Kürt Sorunu'nu çözmeli ve Kürt kökenli vatandaşlarını kucaklamalı. Böyle demokratik ve uygar bir adımın Türkiye'yi ekonomik, sosyal ve kültürel olarak çok güçlendireceğine, zenginleştireceğine inanıyoruz. Kürtçe, Mezopotamya uygarlığının günümüzde hâlâ yaşayan zengin dillerinden biridir. Kürt dilinin zengin bir yazılı, klasik edebiyatı olmuştur. Sözlü edebiyatı hâlâ çok canlı ve zengindir. Çeşitleri bol canlı bir müzik yaşamı, her türde eser veren bir modern edebiyatı vardır. Kürtlerin çok eski bir tarihleri, hepimize ait insani bir zenginlik olan bir kültür mirasları vardır.

Bu zenginlikler Türkiye'ye dahil edilmeli, inkâr etmek ya da aşağılamak yerine, bütün bunlar Türkiye'nin dinamik zenginliği haline getirilmelidir. Tarih boyunca kavimler mozaiği Anadolu nüfusunun üçte birini oluşturan Kürtlere artık ayrımcılık yapılmamalı, hakları verilerek yeniden Anadolu'nun ve Türkiye'nin dinamik gücü haline getirilmelidir. Kürt dili eğitim, öğretim dili haline getirilmelidir, Kürtçe radyo ve televizyonların açılmasına olanak tanınmalıdır, Kürt dili, kültürü ve kimliği yasal güvencelere kavuşturulmalıdır. Kürt dili, kültürü, müziği ve kimliği önündeki yasal, idari engeller kaldırılmalıdır.

Uygar ve demokratik dünyanın bugün Türkiye'den beklediği budur.

Biz de cumhurbaşkanı, başbakan, parlamento ve hükümet başta olmak üzere bütün yetkililere sesleniyoruz; lütfen Türkiye'yi bu ayıptan kurtarın. Hepimizi derin üzüntüye boğan yeni deprem felaketinin yaralarını sararken, 70 yıldan fazla bir süredir kanayan toplumsal yarayı da sarın.

Türkiye 21. yüzyılın ışık gibi parlayan, insan haklarına ve kültürel kimliklere saygılı, uygar ve demokratik ülkesi haline gelmelidir."

Bu deklarasyon, Kürt sorununu "düşünce özgürlüğü ve insan hakları konusunda" ve "çağdaş demokrasi" konusunda arzulanan adımları atabilmek için anahtar sorun olarak açıkça adlandırdığı noktada, "hiç yoktan iyi" bir belgedir. Türkiye'de Kürt ve Türk etnik kökenli kimi yazarların birlikte bu bağlamda sesini çıkarması hiç yoktan iyidir. Bu belge, çözümü kültürel kimlik meselesine indirgediği ve çözümü "Türkiye'nin 21. yüzyılın ışık gibi parlayan... bir ülkesi haline gelmesi" amacına bağlı olarak ve "kültürel haklar" çerçevesinde ele aldığı noktada, verili sistemin dışına çıkmayan bir bildiridir.

Deklarasyoncular, 21. yüzyılda şiddeti reddeden, barışçı ve demokratik bir dünya ve onun içinde yer alan bir Türkiye istiyorlar. Bunlar iyi niyetli ve herkesin lafta kabul edeceği isteklerdir.

Barış büyük bir amaçtır. Fakat barış, savaştan da yaşayanlara, çıkarlarının barışta olduğunu kavratmak için onlara yalvarmakla kazanılmaz. Demokrasi büyük amaçtır. Fakat demokrasi, sömürenlerin ve sömürülenlerin olduğu bir sistemde, her zaman bir sınıfın damgasını taşır! Bunu görmek için şimdi adeta demokrasinin, insan haklarının, azınlık haklarının vb. vb. kâbesi gibi gösterilen batılı emperyalist devletlerin pratiğine bakmak yeter. "Aydınlarımız", demokrasiyi, özgürlüğü, insan haklarını ve benzerini sömürü sistemi dışında düşünemez durumdadır. Çözümleri, ancak emperyalist batı dünyasının evrensel ilan ettiği –ve içeriğini de kendisinin doldurduğu– kimi ortak değerleri çerçevesindedir. Clinton'un TBMM'deki konuşmasıyla, AB'nin Türkiye'den talep ettikleriyle, aydınlarımızın "Barış Deklarasyonu"nun içeriğinin uyuşması tesadüf değildir. Türkiye'de batıcı liberal burjuvazinin talepleriyle, "Barış Deklarasyonu"nun taleplerinin üstüste binmesi de tesadüf değildir. Ve nihayet, bu deklarasyonun zamanlaması da tesadüf değildir: Clinton ziyareti; Türkiye'de yapılan AGİT zirvesi, ardından Türkiye'nin yine lütfen "adaylığını" (!) tartışacak AB Helsinki Zirvesi; Öcalan ve PKK'nin siyasetini "barış", TC içinde kültürel haklar çerçevesine oturttuğunu açıklaması vb. olgular "aydınlarımızı cesaretlendirmiştir!"

Biz, biraz daha cesaret diyoruz!

Gerçek barışın, demokrasinin, özgürlüğün emeğin tutsak olduğu bir sistemde mümkün olmadığını görmek, kavramak ve bunu kavratmaya çalışmak, bugünün aydınlanmacılarının görevidir. Bugün hâlâ Fransız burjuva devriminin içi boşaltılmış değerlerini savunmayı "aydınlanmacılık" sananlar, kendi kendilerini kandırmaktadır.

Bize "hiç yoktan iyi" açıklamalar yapan ve belki de bunu "gerçekçi olmakla" açıklayabilecek olan "aydınlardan" çok; imkânsız görüneni talep eden, bunun için mücadele eden gerçek aydınlar gereklidir.

1789'un aydınlanmacıları öyleydi!

1871 Paris Komünü'nün savaşçıları öyleydi!

1917'nin bolşevik aydınları öyleydi!

1968'in, yasaklanan "Halka Hizmet" gazetesini sokaklarda satan Sartre öyleydi! 1968'in "Gerçekçi ol, imkansızı iste!" diyen adsız devrimcileri öyleydi! Şimdi 68'lilerin çoğunun sistem içinde eriyip gitmiş olması, "kurumlar içinde uzun yürüyüş" adına kurumlar çarkının bir dişlisi, vidası vb. haline gelmiş olması, o zaman söylediklerinin ve uğrunda mücadele ettiklerinin yanlış olduğu anlamına gelmiyor.

Yeni yüzyıl insanı "her türlü ayrımı reddetmek, baskı ve zulme karşı olmak" durumunda olacaksa, yapacağı tek şey vardır: Sosyalizmden yana olmak! Ve 21. yüzyılda emekçiler, bunu ya bu aydınların katılımı ile, ya da onlara rağmen de yapacaktır!

Emperyalizmin her gün daha fazla barbarlık uçurumuna yanaştırdığı insanlığın tek şansı da budur!

Devletin kültüre verdiği değer...

SİNEM YÜCEDAĞ

Kasım ayı içinde kimi sanatçı ve bilim adamlarının yer aldığı "Kültür Girişimi" bir bildiri yayınlayarak, TBMM Bütçe ve Plan Komisyonu'nda Kültür Bakanlığı bütçesinin binde 2'ye indirilmesini "endişeyle karşıladığı"nı açıkladı.

Aralarında kitaplı Dışişleri Bakanı İsmail Cem, Cumhurbaşkanlığı başdanışmanlarından Prof. Dr. Bozkurt Güvenç, fotoğrafçı kimliğiyle Şakir Eczacıbaşı, Ufuk Esin, Prof Dr. Nilüfer Göle, eski kültür bakanlarından Talat Halman, Doğan Hızlan, Kültür Bakanlığı eski müsteşarlarından Prof. Dr. Emre Kongar, Stefanos Yerassimos ve Tahsin Yücel'in de yer aldığı "Kültür Girişimi"nce yayınlanan bildiride, UNESCO'nun bütün ülkelere önerdiği, kültür için bütçenin % 1'inin (esasında bu UNESCO'nun da kültüre ne kadar çok değer verdiğini gösteren bir öneri!) ayrılması önerisinin çok altında kalınması eleştiriliyor.

Girişimcilerin bildirisine göre bu oran "Türk kültürünün yurtiçinde gelişmesi ve yurtdışına açılması için gerekli olan fonların tehlikeli bir kesintiye uğratılması sonucunu verecek"tir. Bildiride diğer şeylerin yanında şunlar da söyleniyor:

"Dünya 2000 yılına girerken ve kültürü baştacı eder-

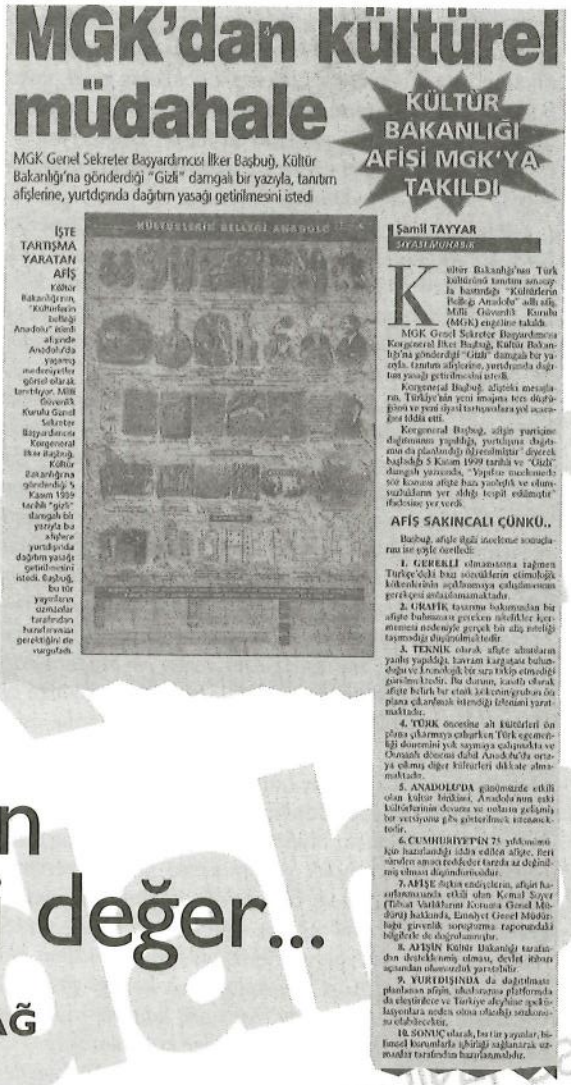

MGK'dan kültürel müdahale

KÜLTÜR BAKANLIĞI AFİŞİ MGK'YA TAKILDI

MGK Genel Sekreter Başyardımcısı İlker Başbuğ, Kültür Bakanlığı'na gönderdiği "Gizli" damgalı bir yazıyla, tanıtım afişlerine, yurtdışında dağıtım yasağı getirilmesini istedi

İŞTE TARTIŞMA YARATAN AFİŞ

Kültür Bakanlığı'nın, "Kültürlerin Beşiği Anadolu" adlı afişinde Anadolu'da yaşamış medeniyetler görsel olarak tanıtılıyor. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreter Başyardımcısı Korgeneral İlker Başbuğ, Kültür Bakanlığına gönderdiği 5 Kasım 1999 tarihli "gizli" damgalı bir yazıyla bu afişlere yurtdışında dağıtım yasağı getirilmesini istedi. Başbuğ, bu tür yayınların uzmanlar tarafından hazırlanması gerektiğini de vurguladı.

Şamil TAYYAR
SİYASİ MUHABİR

Kültür Bakanlığı'nın Türk kültürünü tanıtım amacıyla hazırladığı "Kültürlerin Beşiği Anadolu" adlı afiş, Milli Güvenlik Kurulu (MGK) engeline takıldı.

MGK Genel Sekreter Başyardımcısı Korgeneral İlker Başbuğ, Kültür Bakanlığı'na gönderdiği "Gizli" damgalı bir yazıyla, tanıtım afişlerine, yurtdışında dağıtım yasağı getirilmesini istedi.

Korgeneral Başbuğ, afişteki mesajların, Türkiye'nin yeni imajına ters düştüğünü ve yeni siyasi tartışmalara yol açacağını ifade etti.

Korgeneral Başbuğ, afişin yurtiçine dağıtımının yapıldığı, yurtdışına dağıtımın da planlandığı öğrenilmiştir" diyerek başladığı 5 Kasım 1999 tarihli ve "Gizli" damgalı yazısında, "Yapılan incelemede söz konusu afişte bazı yanlışlık ve olumsuzlukların yer aldığı tespit edilmiştir" ifadesine yer verdi.

AFİŞ SAKINCALI ÇÜNKÜ..

Başbuğ, afişle ilgili inceleme sonuçlarını şöyle özetledi:

1. GEREKLİ olmamasına rağmen Türkçe'deki bazı sözcüklerin etimolojik kökenlerinin açıklanmaya çalışılmasının gerekçesi anlaşılamamaktadır.

2. GRAFİK tasarımı bakımından bir afişte bulunması gereken nitelikler içerisinde nedeniyle gerçek bir afiş niteliği taşımadığı düşünülmektedir.

3. TEKNİK olarak afişte alıntıların yanlış yapıldığı, tavrın karşıtını bulunduğu ve kronolojik bir sıra takip edilmediği görülmektedir. Bu durum, kasıtlı olarak afişte belirli bir etnik kökenin/grubun ön plana çıkarılmak istendiği izlenimi yaratmaktadır.

4. TÜRK öncesine ait kültürleri ön plana çıkarmaya çalışırken Türk egemenliği dönemini yok saymaya çalışmakta ve Osmanlı dönemi dahil Anadolu'da ortaya çıkmış diğer kültürleri dikkate almamaktadır.

5. ANADOLU'DA günümüzde etkili olan Kültür birikimi, Anadolu'nun eski kültürlerinin devamı ve onların gelişmiş bir versiyonu gibi gösterilmek istenmektedir.

6. CUMHURİYETİN 75. yıldönümüne hazırlandığı iddia edilen afişte, Beri türlerin amacı tedhişçiler tarafından değiştirilmesi düşünülmektedir.

7. AFİŞE ilişkin endişelerin, afişin hazırlanmasında etkili olan Kemal Seyyar (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürü) hakkında, Emniyet Genel Müdürlüğü güvenlik soruşturma raporundaki bilgilerle de doğrulanmıştır.

8. AFİŞİN Kültür Bakanlığı tarafından desteklenmiş olması, devlet itibarı açısından olumsuzluk yaratabilir.

9. YURTDIŞINDA da dağıtılması planlanan afişin, uluslararası platformda da eleştirilecek ve Türkiye aleyhine açıklamalara neden olma ihtimali sözkonusu olabilecektir.

10. SONUÇ olarak, bu tür yayınlar, bilimsel kurumlarla işbirliği sağlanarak uzmanlar tarafından hazırlanmalıdır.

ken (evet bütçelerin maksimum %1'ini ona ayırarak! / BN) *Türkiye'nin bir kültür ülkesi olarak* (doğrusu hangi konularda büyük katkılarımızın olduğu bizim merak konumuz! / BN) *çok daha büyük ölçüde kaynaklara gereksinimi vardır. Ne acıklıdır ki, 1990'ların başlarında Kültür Bakanlığının bütçesinin oranı binde 7 iken* (breh breh breh ne çokmuş! / BN) *10 yıldan kısa bir sürede binde 2'ye düşürülmüştür. KÜLTÜR BAKANLIĞI BÜTÇESİ SKANDALDIR.*

Kültür Girişimi, bu kesintiyi kültüre indirilmiş bir darbe olarak görmekte ve kınamaktadır."

Gerçekten de görünürde bir skandal vardır. Fakat bu skandal, devlet bütçesinde kültüre ayrılan paranın on yıl içinde binde 7'den binde 2'ye düşürülmesi ile sınırlı değil; kendine "Kültür Girişimi" adını verenlerin de binde 7'yi bile savunacak durumda olmaları UNESCO'nun % 1 tavsiyesini adeta ideal olarak savunacak durumda olmalarındadır.

Bir de tabii, bütçede ayrılan paydaki bu gerilemenin "devletimizin" kültüre verdiği önemi azalttığının bir işareti olarak görülüp yorumlanması bizce büyük bir yanılgıdır.

"Devletimiz", maşallahı vardır, kültüre verdiği önem bakımından en ön sıralarda gelmektedir.

Örneğin, hapiste olan yazar, çizer, gazeteci, bilim adamı vb. sıralamasında "devletimiz" bütün dünyada şampiyonluğa oynayan devletler arasında yer almaktadır!

Örneğin, kitap yasaklama konusunda "devletimiz" ön sıralardadır!

Ya da örneğin RTÜK gibi bir kurum, araştırın bakalım, kaç devlete nasip olmuştur?!

Devletin kültüre verdiği değer, onun kendi kültür çalışmasına –ki bunun içeriği de "Girişimci"ler tarafından da Türk kültürünün içerde geliştirilmesi, dışarıya açılması olarak belirleniyor, yani bu konuda skandal diye bağıranlarla, skandalı yaratanlar amaçta birdirler– ayırdığı bütçe payıyla ölçülmez yalnızca. Devletin kültüre ne kadar değer verdiğinin bir işareti de, onun bir takım muzır gelişmelere anında müdahelesiyle belli olur. İşte size devletin kültüre ne kadar önem verdiğinin günlük basına bir yansıması. Sabah'ta yayınlanan haberi aynen alıntılıyoruz:

"MGK'DAN KÜLTÜREL MÜDAHALE
KÜLTÜR BAKANLIĞI AFİŞİ MGK'YA TAKILDI
(Şamil Tayyar / Siyasi Muhabir) — Kültür Bakanlı-

ğı'nın Türk kültürünü tanıtım amacıyla bastırdığı "Kültürlerin Belleği Anadolu" adlı afiş, Milli Güvenlik Kurulu (MGK) engeline takıldı.

MGK Genel Sekreter Başyardımcısı İlker Başbuğ, Kültür Bakanlığı'na gönderdiği "Gizli" damgalı bir yazıyla, tanıtım afişlerine, yurtdışına dağıtım yasağı getirilmesini istedi.

Korgeneral Başbuğ, afişteki mesajların, Türkiye'nin yeni imajına ters düştüğünü ve yeni siyasi tartışmalara yol açacağını iddia etti.

Korgeneral Başbuğ, afişin yurtiçine dağıtımının yapıldığını, yurtdışına dağıtımın da planlandığı öğrenilmiştir" diyerek başladığı 5 Kasım 1999 tarihli ve "Gizli" damgalı yazısında, "Yapılan incelemede sözkonusu afişte bazı yanlışlık ve olumsuzlukların yer aldığı tespit edilmiştir." ifadesine yer verdi.

AFİŞ SAKINCALI ÇÜNKÜ...

Başbuğ, afişle ilgili inceleme sonuçlarını ise şöyle özetledi:

1. GEREKLİ olmamasına rağmen Türkçe'deki bazı sözcüklerin etimolojik kökenlerinin açıklanmaya çalışılmasının gerekçesi anlaşılamamaktadır.

2. GRAFİK tasarımı bakımından bir afişte bulunması gereken nitelikler içermemesi nedeniyle gerçek bir afiş niteliği taşımadığı düşünülmektedir.

3. TEKNİK olarak afişte ayrıntıların yanlış yapıldığı, kavram kargaşası bulunduğu ve kronolojik bir sıra takip etmediği görülmektedir. Bu durum, kasıtlı olarak afişte belirli bir etnik kökenin/grubun ön plana çıkarılmak istendiği izlenimi yaratmaktadır.

4. TÜRK öncesine ait kültürleri ön plana çıkarmaya çalışırken Türk egemenliği dönemini yok saymaya çalışmakta ve Osmanlı dönemi dahil Anadolu'da ortaya çıkmış diğer kültürleri dikkate almamaktadır.

5. ANADOLU'DA günümüzde etkili olan kültür birikimi, Anadolu'nun eski kültürlerinin devamı ve onların gelişmiş bir versiyonu gibi gösterilmek istenmektedir.

6. CUMHURİYET'İN 75. yıldönümü için hazırlandığı iddia edilen afişte, ileri sürülen amacı reddeder tarzda az değinilmiş olması düşündürücüdür.

7. AFİŞE ilişkin endişelerin, afişin hazırlanmasında etkili olan Kemal Soyer (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürü) hakkında, Emniyet Genel Müdürlüğü güvenlik soruşturma raporundaki bilgilerle de doğrulanmıştır.

8. AFİŞİN Kültür Bakanlığı tarafından desteklenmiş olması, devlet itibarı açısından olumsuzluk yaratabilir.

9. YURTDIŞINDA da dağıtılması planlanan afişin, uluslararası platformda da eleştirilere ve Türkiye aleyhine spekülasyonlara neden olma olasılığı sözkonusu olabilecektir.

10. SONUÇ olarak, bu tür yayınlar, bilimsel kurumlarla işbirliği sağlanarak uzmanlar tarafından hazırlanmalıdır."

Görüyor musunuz, ismiyle bile hastürk olduğu belli olan MGK Genel Sekreter Başyardımcısı nasıl kültür faaliyeti içinde!!! Devletin güvenlikle ilgili en temel kurumu bile, evet bu devletin gerçekte en yüksek kurumu bile, kültürle ne kadar yakından ilgileniyor! Ve ne derin bilgi sahibi! Ne kadar kültürlü! Böylesine derin kültür birikimine sahip denetimciler

var olduğu sürece, devlet bütçesinin binde bilmemkaçının Kültür Bakanlığı'na ayrılacağı sorununu tartışmak havanda su dövmektir! Devlet tepeden tırnağa kültürle uğraşmaktadır. Aslında böyle bir devlette Kültür Bakanlığı'na da gerek yoktur. Kültür Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı'na bağlı bir müsteşarlıkla ya da doğrudan MGK'nın bir "çalışma grubu" biçiminde faaliyet yürütebilir! Daha az bürokrasi, daha fazla verim açısından düşünülmesini öneririz!

8 Aralık 1999

Hakim filmi beğendi mi, beğenmedi mi?

KISA BİR FİLMİN UZUN VE HALEN UZAMAYA DEVAM EDEN HİKAYESİ

RAHMİ BATUR

MKM Sinema Birimi'nin yaptığı ve şimdiye kadar yurtdışında iki ödül alan kısa metrajlı **Ax (Toprak)** adlı filmin başına gelenler, bir başka filme konu olacağa benziyor.

Köy boşaltmalarını ("ve yakmalarını" diye düşünenler de var bu ülkede ama, bize bunu kimse yazdıramaz!) konu alan bu film, yönetmeni Kazım Öz tarafından başlangıçta belgesel olarak düşünülmüş. Bu fikir, Yeşim Ustaoğlu'nun yurtiçinde ve yurtdışında birçok ödül alan ama nedense gösterime girme şansını henüz elde edememiş **Güneşe Yolculuk** adlı filminin çekimleri sırasında doğmuş.

Yönetmen Kazım Öz ve bir

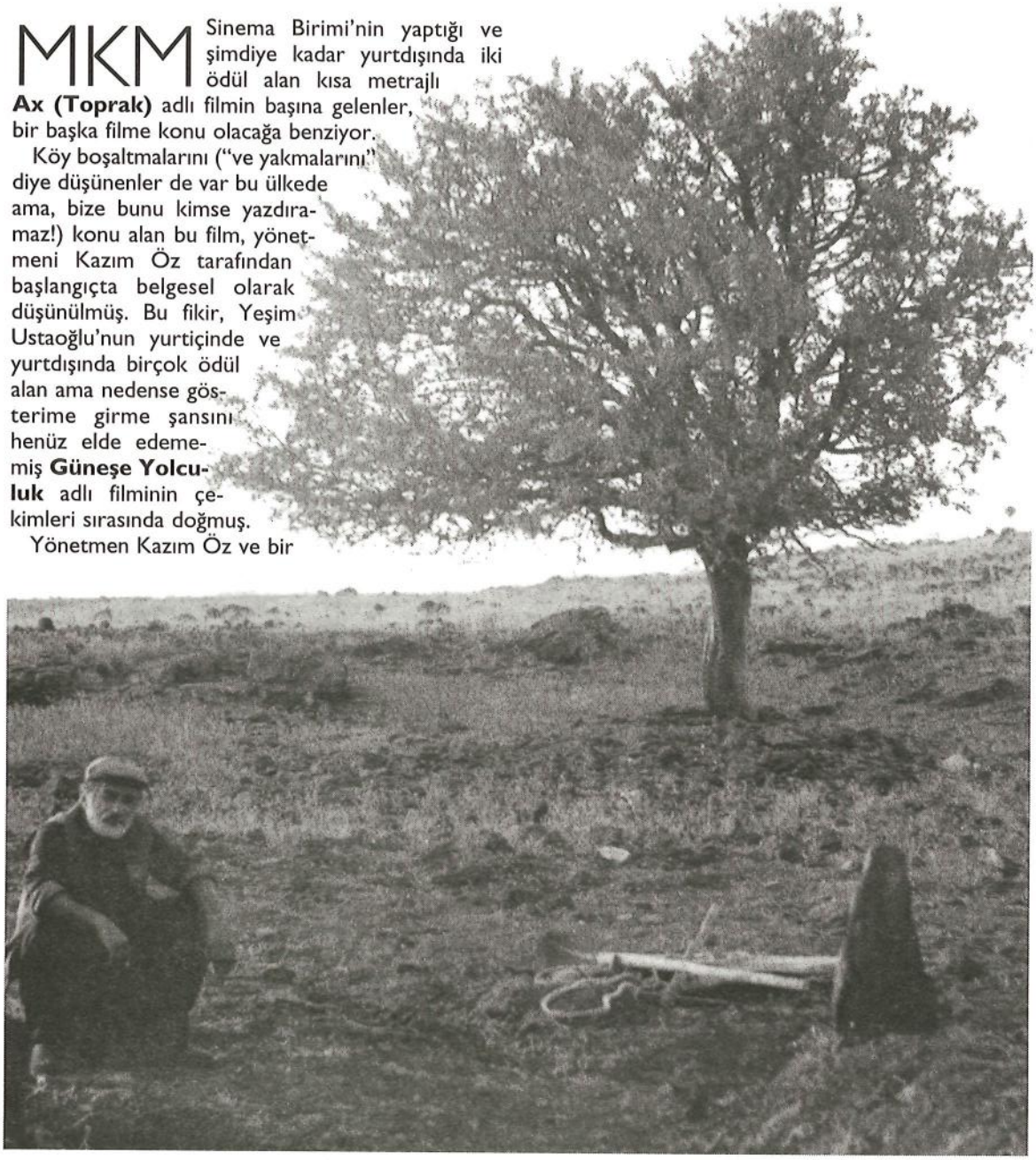

arkadaşı çekmek istedikleri belgeselin senaryosunu oluşturmak için boşaltılmış köyleri görme turuna çıkıyorlar. Dersim'e girebilmek için de, İstanbul'dan götürülen bir cenazeye eşlik ediyorlar. Çünkü yönetmen Öz'ün arkadaşı Konyalıdır. Yani eğri oturalım, doğru konuşalım; siz olsanız, Konyalı birisini, üstelik de genç birisini Dersim'e girmeye çalışırken görseniz; "Bunun burada ne işi var?" diye kuşkulanmaz mısınız? İşte il girişindeki güvenlik kuvvetleri de sizin gibi düşünerek bunları durdurmuş, sorguya çekecekken genlerinin yüzde çoğu suç teşekkül eden cenaze sahipleri araya girerek ve yas perdesini de kullanarak güvenlik kuvvetlerine bu iki artist adayını bıraktırmışlar. İşte ne olduysa ondan sonra olmuş... Bunlar bu ülkede, öyle her insanın istediği her konuda belgesel yapamayacağını nihayet anlamış, işi artistliğe dökmeye karar vermişler. Hatta resmi ve doğru kaynaklardan aldığımız bilgilere göre; bunlar bütün gayretlerine rağmen, adı geçen, sözde boşaltılmış tek bir köye rastlamamışlar... Bunu belgeleyemeyeceklerini anlayınca da, birkaç kişi oturmuş, (artık ne demekse; buna kolektif çalışma diyorlar...) bir senaryo uydurmuşlar.

Sonra başrol için senaryoda geçen sözdeolayların benzerini yaşamış birkaç kişiyle prova çekimlerini gerçekleştirince, insanların yaşadıkları sözde büyük acılarını oyun ortamına aktaramadıklarını anlamış, profesyonel oyuncu arayışına girmiş ve sonunda başrol için "Bizimkiler" dizisinde oynayan Hikmet Karagöz'de karar kılmışlar. Üstelik kendisi de bu rolü oynamak için pek hevesli davranmış, hatta; "Bana kaç para vereceğiniz de önemli değil, ben bu senaryoyu beğendim, oynamak istiyorum" demiş... Sonra gidip Konya'nın bir köyünü binbir numarayla ve herkesi kandırarak boşaltmış, hatta yakılmış gibi göstermeye çalışıyorlar. Onlara sorarsanız, çekim sırasında çok ama çok zorluklarla karşılaşmışlar...

Filmin çekimleri bittikten sonra montaj için Akademi İstanbul'un Fast Stüdyoları'yla uygun bir fiyata anlaşıyorlar ama görüntüler birleştikçe stüdyo sahiplerinin tavrı düzenli bir biçimde sertleşmeye doğru değişiyor ve nihayet onları stüdyodan kovuyorlar...

İkinci defa onlara kapının gösterilmesi, Ankara Film Festivali'nde gerçekleşiyor. Film önce festivale kabul ediliyor ama daha sonra teknik ve estetik açıdan beğenilmesine rağmen, konusundan ötürü sahiplerine sağlam bir biçimde ve altında Festival Başkanı M. Tali Öngören'in imzası bulunan; "İçinde bulunduğumuz şovenist ve aşırı milliyetçi dönem ve karşı karşıya olduğumuz hukuk ve demokrasi dışı yasalar nedeniyle gerek festivalimizin ve gerek festivalimizin işbirliği yaptığı gösterim salonu sahiplerinin zor durumda kalmalarını istemediğimiz ve ayrıca bizim ve onların karşılaşabilecekleri zor durumu göğüsleyebilecek koşullara sahip olmadığımız için filminizi gösteremiyoruz. Bilgi edinmenizi saygılarımla rica ediyorum." notuyla birlikte gönderiliyor.

M. Tali Öngören, bu ülkenin sayıları pek de fazla olmayan yasağa, sansüre karşı aydınlarından biri olduğu için, bu yasağından ötürü eleştirilmeyi bekliyor ama kimseden ciddi bir itiraz gelmeyince dayanamıyor, "iş başa düştü" diyerek; "Bir yasak da benden..." başlığı altında uzun ve hüzünlü bir özeleştiri yazısı yazıyor. Yazarın yasakladığı filmi nasıl bulduğunu öğrenmek istersiniz değil mi? Buyurun:

Ax filminin çekimi Konya'nın bir köyünde gerçekleştirilebildi...

"Aslında iyi yapılmış bir filmdi bu. Çok özenle çalışılmış olduğu her karesinden anlaşılıyordu. Üstelik filmi yapanların yapıtlarına yüreklerini koydukları da belliydi. Kısacası, ben bu yasağı koymasam filmin dereceye gireceğine de kesin gözle bakılabilirdi."

Bir de yazının son kısmını buraya alalım:

"Başvurduğum bu yol eleştirilebilir, kınanabilir ve tepki görebilir. Ne var ki; bu eylemim hakkında çevrem gibi ben de sessiz kalmak istemedim ve en azından olayla ilgili bilgiyi okuyucularımla paylaşmak istedim. Bir de yasağa neden olan şovenist, aşırı milliyetçi, çağdışı yasalarla düşünce özgürlüğünün yok edildiği dönemi şiddetle kınadığımı bilmenizi...

Ama bu gibi kınamalar yasakları kaldırmaya yetmez. Başka eylemler de yapmak gerekiyor."

Bu durum ülkedeki fikir özgürlüğü açısından ne ifade ediyor? Memleketin iyi yetişmiş saygıdeğer "fikriyatçılarını" alakadar ettiği için biz bunları geçiyoruz.

Sonra bu film İtalya'da 4. Milano Uluslararası Film Festivali'nde altıyüz kısa metrajlı film arasından birincilik ödülünü aldı. Ama sözkonusu İtalya olunca, sanırım yorum yapmak bile gereksiz.

Başka bir festivale katılmak için yurtdışına çıkmak üzereyken film havaalanında yakalanıyor! Yakalanma olayı basına **"Yakalanan İmralı kuryesinin üstünde 16 mm'lik esrarengiz film çıktı..."** diye yansıyor. Daha sonra mahkeme filmde herhangi bir suç unsuruna rastlamadığı için beraat kararı verince, bu karar da bir gün sonra basında **"Hakim filmi beğenmedi!"** sözleriyle yeralıyor. Mahkeme başlıbaşına ayrı, uzun bir hikâye. Mahkeme heyeti önce filmi TRT stüdyolarında izliyor. Sonra duruşma gününde basın mensuplarıyla birlikte mahkeme salonunda, her karesini tutanaklara geçirerek izliyorlar:

" Yaşlı adam eşini gömdükten sonra, mezarlıktan dönüyor... Korucuların kamyonetiyle rastlaşınca, korucular arkasını dönüyor... Korucular ona bunamış deli mu-

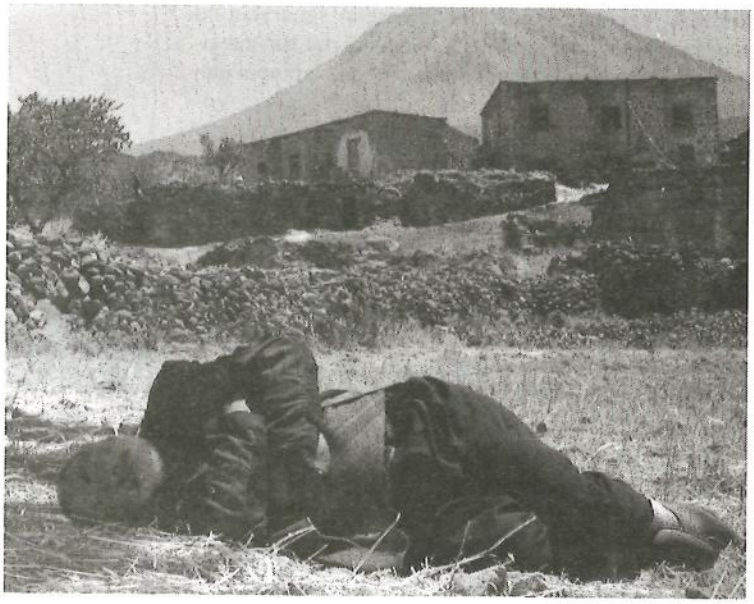

Üstte: Ax filmi duruşma gününde basın mensuplarıyla birlikte mahkeme salonunda, her karesini tutanaklara geçirerek izlendi... (26 Haziran'99, Milliyet)

Yanda ve altta: Ax filminden kareler...

amelesini gösteriyorlar. Bir korucu arkasından "Öleceksin, öldüğünde seni gömen, üstüne bir avuç toprak atan olmayacak" diye gülerek bağırıyor. Adam köye dönüyor. Köyde kimse yok. Gece oluyor, adam pencerenin önünde oturmuş sigara içiyor, gözleri birilerini arar gibi dışarının karanlığını kolaçan ediyor. Aslında dışarıda birileri var, bir ateş yanıyor yukarıda bir yerde. Zaten mezarlığın orda Mekap izleri vardı. Adam yatıyor. Birden gündüz ve köy canlıdır. Yaşlı adam Zelo'nun karısı kara bakır bir kazanda kaynattığı kök boyasına batırdığı yünü çıkarıyor. Sonra kamera kederli bir göz gibi köyün üstünde dolaşıyor. Köpek sesiyle birlikte Zelo uyanıyor, köyü askerler basmış... Zelo evde saklanmaya çalışıyor. Askerler köyde tek başına yaşamada direten "yaşlı bunak"ı konuşuyorlar. Zelo'nun yatağının yanında "tuhaf" bir alet görüyorlar. Kimse bunun ne olduğunu çıkaramıyor. Bir korucu getiriyorlar. Korucu; "Komutanım, bildiğim kadarıyla bunu halı yapmakta kullanıyorlar. Adı kirkittir." diyor. Komutan da; "Bu i...lerin her işi kır git üzerinedir zaten. Burayı yakın!" diyerek evden çıkıyor. Yatağın üzerine benzin döküp tutuşturuyorlar ama onlar kapıdan çıkınca Zelo saklandığı yerden çıkıp ateşi söndürüyor..."

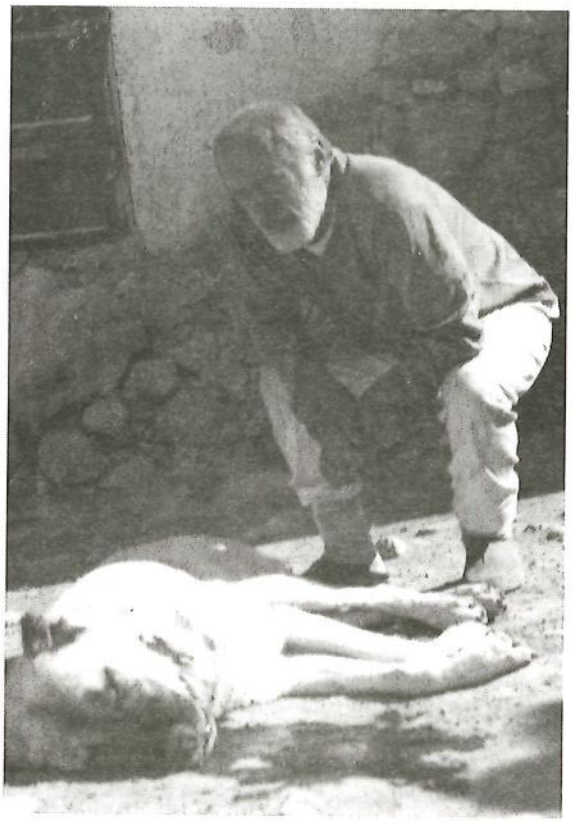

Bu minval üzere tutanak tutma işi sürerken üzerinde film yakalandığı için tutuklu bulunan tercüman Sibel Ceylan'ın avukatı itiraz ediyor:

"Efendim, köpeği kimin öldürdüğü zapta geçirilmedi..."

Nihayetinde film beraat ediyor. Sonra Almanya'da Francoes Ode Ödülü'nü alıyor. Ama Foça Film Festivali'ne önce kabul edilip ardından da çevre sorunları kategorisine girmiyor gerekçesiyle geri çevriliyor. Filmin yönetmenine sorsanız bu film çiqevre sorunları kategorisine girmemek bir yana, çevrenin çerçevesini çiziyor...

Ax Antalya Film Festivali'ne de alınmamış. Bu reddedilişin gerekçesi henüz bilinmiyor.

Şu günlerde Ax filminin başına ilginç birşey daha gelmiş: DGM'nin içinde arayıp da bulamadığı suç unsurunu Kültür Bakanlığı Alt Komisyonu'nda yeralan çoğu sanatçı üyeler bulmuş... Film Alt Komisyon'un denetimine takılmış.

Bu filmin içerideki macerası nasıl sonuçlanacak bilinmiyor ama, yurtdışındaki serüveninde yeni hareketlenmeler var: Amerika, Brezilya, Almanya, İtalya, Yunanistan ve İsviçre'nin film festivallerine davet edilmiş.

Hayırlısı neyse o olsun...

Kasvetli günü de sevecektim...

MÜRÜVVET CACIM

O gün, hiç de adetim olmadığı halde, erken kalktım. Sonbaharın son günlerini yaşamamıza rağmen güzel ve güneşli bir hava vardı dışarıda. Uzun zamandır görmediğim bir arkadaşımı görmek isteğimi yenemediğim için kahvaltıdan hemen sonra çıktım. Caddeler sokaklar insan kalabalığı ile cıvıl cıvıldı. Önümüzdeki günlerde bayram vardı ve bu canlılık katmıştı caddelere. Sokakta çocuklar küfürleşerek oyun oynuyorlardı. Yanımdan gür sesli bir satıcı geçti. Bir minibüse atladım. Gideceğim yere çok yakın olan durakta indim. Yürüdüm. İki katlı yapının kapısına varınca evin çevresinde amaçsız dolaşan insanlar gördüm. Tam kapıyı çalacağım anda yukarıdan bir cam açıldı önce; küçük bir halı sarktı, sonra da bir kafa.

Bu evine gidecağim arkadaşımdı ve beni de görmüştü ama konuşmadığı gibi beni de görmemezlikten geliyordu! Kendisine bakarak, onu görmenin sevinciyle "Merhaba" dedim.

Bir taraftan halıyı silkelerken aynı anda ürkek bir sesle "Git! Çabuk git burdan!" dedi. O amaçsızca dolaşan ve sanki yerdeki taşların yerini değiştirmekle yükümlüymüşler gibi bir o taşa bir bu taşa tekme atan, yüzleri olabildiğince donuk olan bu insanlara dikkat etseydim kapıya yaklaşmama gerek kalmazdı. Yine dalgın dalgın yürümemin kurbanı olmuştum... Evet işin rengini anlamıştım ama çok geç kalmıştım. Ev ablukadaydı ve ben sonraları bu hatamı çok pahalıya ödeyecek, kendi kendime lanetler edecektim...

Kışın kapıya dayandığı ama yazdan kalan bir gündü. Çevremden çok acelesi varmış gibi insanlar koşturuyorlardı. Çok sevdiğim bir dostumun sık sık tekrarladığı,"tabakhaneye bok yetiştirecekler" sözü aklıma geldi gülümsedim. Nereden bilebilirdim ki; bu gülümsememin acı ve ızdıraplara dönüşeceğini? Minibüs durağına doğru yürüdüm. Bir taraftan da arkadaşlarımı düşünüyordum!

Beni çok seven arkadaşımın tedirginliği... Başlarına ne gibi iş gelmişti de polise bulaşmışlardı? Üstüne üstlük geri dönerken dikatlice baktım ve bir ikisini de tanımıştım. Bunlar siyasi şubenin görevlileri idi. Öte yandan ve asıl beni düşündüren şey ise bu ailenin siyasetin "s"sine dahi yakın düşmedikleri idi. Tedirgin oldum. Polisler beni gördüler. Oraya geldiğimi tahmin etmişler, neden beni almadılar acaba? "Aman her neyse bir an önce buralardan gitmeli" dedim ve durakların olduğu yöne doğru hızlandım. Dağkapı Dörtyoldan kalkan minibüslerin çevresindeki simsarların "İçofiiis, Ofiiis, Bağlaaar, Koşuyoluu!" çığlıkları arasında birine binip oturdum. Bağlar Kuruçeşme deyip paramı ödedim. Yüreğim gümbür, gümbür atıyordu. Kalkış geciktikçe sabırsızlığım da arttı. Soğuk terler dökmeye başladım. Nihayet minibüs hareket etti. Vali Konağı'na yaklaşırken şoför yavaşladı, yolculara dönerek, "Abiler çevirme var, durumu kritik olan burdan tüysün!" Gençten iki kişi alelacele atladılar koşarak ara sokaklara daldılar. Ben de bir an atlayıp gitmeyi düşündüm. Sonra kendi kendime,"Ya bu bir tuzaksa, ya atlayanlar da numaradan atladılarsa? Ya da, benimde öyle yapmamı ve suçum yokken suçlu konuma girmem için bir dolap dönüyorsa? Tam ineceğim zaman yolculardan biri, ikisi arkamdan, 'Dur kıpırdama!' derse, kaçmamı gerektirecek bir suçum olduğunu kabul etmiş olmuyor muyum?" dedim. Boşa koyuyorum dolmuyor, doluya koyuyorum almıyor... Kalmaya karar verdim...

Minibüs yoluna devam etti. Kafam sürekli çalışıyor, kendi kendime sorular soruyor, yine sorularımı kendim cevaplıyorum. Beni orada almadıklarına göre benim için bir problem yok diye düşünüyorum. Hem burdaki ekip beni nereden tanıyacak ki? Ya tanırlarsa, işte o zaman vay halime! Doğru gelinceye kadar yanlış yerini bulur ki, o doğru herzaman orada olmasına rağmen yerini yanlış almıştır yine de... Aman yeter bu kadar kuruntu, belki hergün alışageldiğimiz uygulamalardandır. Kimlik kontrolü, üst araması, biraz dayak, biraz hakaret vs. vs. dedim kendi kendime... (Bu saydıklarım acı ama gerçek olan periyodik uygulamalardı. Halk artık kanıksamıştı!)

Çevirmenin olduğu yerde durdurulduk. Şoförün ensesinden tutulup alaşağı edilmesiyle yolcuların küfür, cop ve hakaretlerle indirilmeleri aynı anda olmuştu. Polisler büyük bir panik yapıyor ve bu paniği yolcuların da yaşamasını istiyorlardı ama yolcular gayet sakindiler. Hemen hergün aynı senaryoyu tekrar tekrar okuyorlardı; zira bu senaryonun günde birkaç kez tekrarlanması da olağan hale gelmişti. Yere uzatılmış yolcuların yanıbaşında ayakta duruyordum, yanımda da tanımadığım bir bayan yolcu daha vardı. Kimliğimi çıkardım sıranın bana gelmesini bekliyordum. Yere uzatılan erkeklerin kaba etlerine coplar inince, emir üzerine enselerine koydukları elleri kaba etlerini korumak için iniyor, coplar kafaya inince bu kez kafayı korumak için eller hızla kafaya gidiyordu. Polis bazen de şaşırtmaca yapıyordu, kafaya vurması gereken sırada "tak" diye kaba ete indiriyordu, ya da kaba ete vurmasını beklerken kafa karşılıyordu bu espriyi. Onlara göre eğlence olan bu uygulamadan bıkıncaya kadar kahkahalar arasında devam ettiler. Çok sonra esmer, uzun boylu, zayıflıktan kamburumsu duruşu olan biri bana doğru yöneldi.

"Bakıyorum pek hoşuna gitmedi, kafanı sallıyor, 'cık cık' ediyorsun." dedi. İçimden; "Kim beğenir ki

bu yapılanları ve insanlığın düşürüldüğü durumu?!" diye düşündüm ama cevap vermedim. Dünyanın tek hakimi o imiş gibi bir eda ile arsızca bedenimi tarayan bakışlar midemi bulandırdı. Çok önemli bir şey ihsan ediyormuş havasında; "Sen de aynı uygulamadan geçebilirdin... Dua et ki; kadınsın!"

Önce görev duygusuyla hareket eden, sonraları profesyonelleşen bu insanlar bilmezler mi kadın veya erkek, insan olan herkes seyrettiğinin acısını yüreğinin derinliğinde hisseder?! Tabii ki insan olan içindir sözüm. Öte taraftan yaklaşan diğer bir polis yanımdaki polise seslendi "N'örüyon lan, hadisene!" deyip yanıbaşımda duran kadının kimliğine baktı "Geç!" dedi. Ben kimliğimi uzattım aldı, bir taraftan kimliğime bakıyor, bir taraftan arkadaşına soru soruyor: "Ne o lan, sohbete daldın?"

Konuşma arasında arkadaşına manalı manalı göz kırptığını gördüm. Ben tedirgin olmaya başladım. Bana bakarak "Gel benimle!" dedi. "Neden?" demeye zaman kalmadan yanımdaki polis koluma yapıştı. Bir tek adımı soyadımı ve kime haber vermeleri gerektiğini haykırdığımı hatırlıyorum. Kafama ve vücudumun her yerine ani inen cop, yumruk ve tekmelerle ağzım kapatıldı, haykırışlarım ağzımda boğulup kaldı. Ve ben kadındım...

Polis arabasına bir külçe gibi atıldım. Bir an kendimi kaybettim ama bilinçaltım uyanık. Kısa süren bu baygınlıktan sonra kendimi toparladım. Etrafımda tanıdık birileri var mı diye arabanın camlarından dışarıya baktım. Hiç kimse yok. Benim tanıdığım kimseyi bulamadım ama minibüsün şoförü ve birkaç yolcu yedikleri dayağa rağmen polisle benim için tartışıyorlardı. "Kimdir? Siz onu tanıyormusunuz?" dedi polisin biri. "O, bir teroristtir, hem de çok tehlikeli. Biz onu takip ediyorduk!" dedi öteki.

Vay be! Ben neymişim de haberim yokmuş!

Kendi halinde; evime kadın, çocuklarıma anne olmanın ötesinde bir meziyeti olmayan ben, bir anda terorist olup çıkmıştım... Tek suçum ablukada olan bir eve zamansız bir ziyaretti!

Beni polislerin elinden almaya çalışan insanlardan birkaçı şaşkın şaşkın bir bana, bir polise bakmaya başladılar. Hele yaşlı veya erken yaşlanmış bir köylü vardı gözleri faltaşı gibi açılmıştı bana bakarken. Yarım yamalak bir Türkçe ile anlatmaya çalışıyordu. "Polos beg yaziğtir, günahtir bırağın onu, hiç gadın terorist olir mi polos beg?". Hızla dönen polis copunu kaldırdı ama vurmaktan vazgeçerek "Git işine moruk, alırım ayağımın altına!" dedi. Dönüp orada bekleyenlere gözdağı veren bir ses tonu ile bağırdı; "Hâlâ onu bırakın, onu tanıyoruz diyeniniz var mı lan, var mı ha söyleyin! Var mı bunun işbirlikçisi? Varsa buyursun bizimle gelsin!" deyince herkesin eli yanına düştü ve geri çekildiler. Minibüsün şoförü aniden elini cebine attı; "Memur bey, ben bayanın ödediği yol peresının östünü kendisine vermemiştim. Müsade edin vereyim..." deyince önce izin vermeyeceklermiş gibi bir tavır takındılar, sonra da; "İyi ver bakalım!" dedi, komiser olduğunu tahmin ettiğim biri.

Bir polis eşliğinde, polis arabasının kapısı açıldı ve şoför cebinden belki de o günün tüm hasılatını bana uzattı. "Al bacim senin perenin östö..." dedi. Kendisine dostça gülümsedim. Çok duygulanmıştım. Çünkü ben üstünü geri alacak kadar bir para vermemiştim. Sadece bilet parası kadar bir para ödemiştim. Ama o gideceğim yerde ihtiyacım olabilir diye böyle bir incelik yapmıştı. Bu da tüm duygularımın ayaklanmasına ve gözlerimin dolmasına neden oldu. Parayı alsam vicdanım elvermez. Kimbilir, bugün bu paraya ne kadar ihtiyacı vardır? Ayrıca bir daha o insanı ne zaman görürüm parayı iade etmek için? Veya onu bir daha görebilecek miydim?

"Hayır, almıyorum" desem o zor duruma düşecek; bu kez, "Neden para veriyordun ona?" diyecekler ve onu da alacaklar. Neyse ki pratik zekâm imdadıma yetişti: "Paranın üstünü muavininiz verdi bana, teşekkür ederim." dedim. Öylesine acılı ve yardım edememenin ızdırabı ile bana bakıyordu ki, bu kez ben onu teseli edememenin azabı ile kıvrandım. Acele acele eşimin adını, kendi adımı ve adresimi söyledim, "Git aileme haber ver, en büyük iyiliği bana yapmış olursun" deyince çok sevindi. Polis omuzundan tuttu. Onu uzaklaştırırken umutla "Unutmazsın değil mi?" diye bağırdım arkasından.

"Ben ne zaman kendimi veya tövbe Allah'ı unutursam o zaman onu da unuturum bacı!" diye bağırdı. Polis arabası hareket etti ve beni meçhul geleceğime doğru aldı götürdü...

• • •

Günler mi, yoksa aylar mı sürdü bilemiyorum... Tek kilitlendiğim nokta onurumu kaybetmemeliyim, onurumu korumalıyım, onurumu, onur...

İyi bildiğim bir şey vardı: Bedenimde parçalanmayan ve sızlamayan hiçbir yerimin kalmamıştı... Ve günlerimin hepsi geceydi... Birgün üstümü başımı düzeltmemi istediler. Bu bir yenilikti ve umut vericiydi! Bir süre sonra da gelip aldılar. Mahkeme koridorlarını görünce ne yalan söylüyeyim çok sevindim. Ya beraat edilip sıcacık yuvama kavuşacağım ya da hapishaneye gönderileceğim. Her iki halde de iflas etmek üzere olan bedenim ve ruhum kurtulacaktı...

Şehir dışında metruk bir evin önünde indirildiğim zaman az önceki sevincim söndü. Anlamıştım, hayatımın son durağına gelmiştim. Kendilerini vatanın kurtarıcıları(!) ve intikam tugayları(!) olarak gören çetenin elindeydim. Oysa beni karakolun rutubet kokan ve soğuk bodrumlarından mahkemeye çıkarmışlardı. Sevinmiş yeniden canlanmıştım. "Ya serbest bırakacaklar ya da hapishaneye atacaklar" diye düşünmüştüm. Her iki durumda da gün yüzünü bir daha görecektim. Kıvırcık saçları, minik minik elleri ile oğlum sarılacaktı. Gecikmeli de olsa ona verdiğim sözü yerine getirecek, oğlumu götürüp dönmedolaplara bindirecektim. Önümüz bayram... Vitrinde gördüğü ayakkabıyı alacaktım ya da aldıracaktım. Acaba bayram geçti mi? Kimbilir kaç gündür buradayım ve zaman mefhumunu unutmuştum. Oğlumu da ne çok özlemişim...

Bir savaşçının gülüşüne...

GÜLÇİÇEK ERDEMİR

Sayfalarını çevirirken
gazetelerin,
gözlerim çivilendi
gülüşüne
Zeynel...
Tanımadım seni,
farketmez
çivilendim gülüşüne...

Haklı olduklarına
ruhlarının
en derinliğinden
inananlar
gülebilir ancak böyle...
Umutlu,
yürekli
ve
bir çocuk kadar safça!

Kendi için değil,
haklı bir dava için
çarpışan...
ve...ölen.

Zeynel,
sen ve senin gibilerin
bu yürekli gülüşüyle
saçtığı güven
kazandı beni bu davaya...
Sizin gibi gülüp
sizin gibi ölmeyi,
sizin gibi insanları bu davaya
kazanmayı öğrenmek
istiyorum!
Çocukça saflığı koruyabilmek
ve savaşçı olmak!
Aynı senin gibi!

Günlerdir süren yoğun sorgu ve işkencelerden adımımı atacak durumda değildim. Yanımda bulunanlar bazen silahın dipçiği ile bazen ellerindeki telsizle kafama, sırtıma indirdikleri darbelerle beni yürütüyorlardı. Birkaç kez tökezledim, tekrar yürüdüm. Evden şişman, yuvarlak yüzlü biri çıktı, yanında da zayıf esmer ve sakallı biri vardı.

Hiddetli bir sesle benimle birlikte gelenleri azarladı. "Hangi cehenemde kaldınız? İki saat önce burada olmalıydınız" diye gürledi. Bu sesi tanımıştım. Gözaltındayken en yoğun işkenceleri yapan ve oradakilerin şefim dedikleri biriydi. Gözlerim bağlı olduğu için kendisini hiç görmemiş ama bu sesi ezberlemiştim. Şimdi ise gözlerim açıktı ve benim onları görmem artık onlar için çok önemli değildi...

Benimle birlikte gelenlerden biri ezile büzüle kadınımsı bir sesle –ki bu sese de yabancı değildim–; "Mahkemeye götürdük, biraz sıra bekledik. Sonra evrakların imzalanması için bekledik." dedi.

"Beraat kararını aldınız değil mi?" "Aldık şefim." dedi öteki. "Bunu kimse görmedi değil mi?" diye beni işaret ederek sordu şişman olanı. "Hayır şefim, arka kapıdan aldık." dedi cılız sesli olan.

Yıkık, bir harabeye dönmüş olan bu eve girdik. Beni bir odaya aldılar. Oda; günışığını sızdıracak kadar duvarları yer yer yıkılmış, sağlam kalan bölümlerinde is izleri göze çarpıyordu. Camı ve çerçevesi olmayan bir penceresi vardı. Odanın bir köşesinde duran kocaman bir varilin dışında bomboş bir harabe bir örendi. Ellerimdeki kelepçeler çıkarıldı, biri sağımda biri solumda iki görevliyle beklemeye başladık. Bir süre sonra kapı açıldı. Şişman olan içeriye girdi, elinde birkaç kağıt parçası. Gözüme sokarcasına "Bak bunlar senin beraat kararın ama beraat değilsin! Çünkü bizim mahkememizden beraatin henüz çıkmadı. Biz ne istersek onu yapacaksın ve söyleyeceksin ya da bunun kaderini paylaşırsın." deyip duvarın dibinde duran kocaman varile doğru beni götürdü sürükleyerek. Ensemden bastırarak varilin içine bakmaya zorladı beni. Otuz, otuzbeş yaş civarında, çıplak, bir erkek cesedi vardı. Bedenin görülen yerleri nin tümü ile yanmıştı. Beni tekrar duvarın dibine sürükledi. Bir taraftan da yanındakilere varili işaret ederek emir verdi: "Birazdan alın bunu ötekilerin yanına gömün!"

Bu arada kapı tekrar açıldı, kapı aralığından bir kafa uzandı, esmer sakallı olanıydı. Yanımdakilere işaret etti, birlikte çıktılar. Yalnız kalmıştım. Yanımdaki cansız bedeni düşündüm. Buraya getirilenlerden konuşan da, konuşmayan da aynı akıbeti paylaşmıştı, paylaşacaklardı...

Camsız pencereden dışarıya özlemle baktım. Güneşsiz, puslu bir hava vardı. Aslında ben bu tür kasvetli havaları hiç sevmem ama, yoğun işkencelerden, günlerce süren acı ve ızdıraptan sonra ilk kez dış dünyayı görüyordum. Kendi kendime düşündüm, bu günden sonra yaşarsam bu havaları artık seveceğim... Pencereye yaklaştım. Hayalim mavileşiyor, maviliklere kanat çırpmaya başlıyordu. Bir an düşündüm buradan atlayıp koşmak koşmak... İnsanlara, insanlığa, kıvırcık saçlı, zeytin gözlü bebeğime, insanlık timsali eşime, önümde daha yaşamam gereken hayata, koşmak... Koşmak...Koş, koş... Ko... K...

Bir silah sesi, sırtımdan bacaklarıma inen ılgın ılgın bir hayat. Çok fazla koşamamıştım zaten. Düştüm. Bedenim boylu boyunca uzandı toprağa. Oğlumdan başka herşey silindi gözümden. Senin özgür geleceğine gölge düşmesin diye... Bebeğim; korkulu gecelerinde yanında olamıyacağım... Belki annesiz büyüyeceksin ama insan olarak büyüyeceksin. Kin tutma bebe-ğim...

21 Ocak 1990,
Diyarbakır Cezaevi Kadın Koğuşu

"İşkence nasıl anlatılır?"

"BORAN" FİLMİNİN YÖNETMENİ HÜSEYİN KARABEY İLE SÖYLEŞİ

*Hüseyin Karabey, **"Boran"** adlı filmiyle beğeni toplamaya devam ediyor. Kayıpları ve gözaltında işkenceyi anlatan bu film bir kurgu-belgesel niteliği taşıyor. 1 Mayıs'96'yı anlatan bir belgesel, Kürt işçilerin İstanbul'da kaldıkları hanları anlatan **"Bekâr Hanları"**, sokak çocuklarını ve kentin içindeki diğer kayıpları anlatan bir belgesel olan **"Kayıplar ve Sokaklar"**, köyleri yakıldığı için göç edip çadırda yaşamak zorunda bırakılan Kürt kökenli mevsimlik işçilerin yaşamlarını anlatan **"Çadırda Yaşam"** gibi çeşitli çalışmaları var. Karabey, daha önce kurgusunu yaptığı **"Gazi Belgeseli"**nin ardından Gazi Mahallesi'nin şimdiki durumunu anlatan bir belgesel üzerinde çalışmaktadır.*

"Boran" filminin yönetmeni Hüseyin Karabağ

Güney: "Boran" filminin oluşumunu anlatır mısınız?

Hüseyin Karabey: Film bundan iki yıl önce Düzgün Tekin'in cesedini arama çalışmasıyla başladı. Ben de oradaydım. O anda, o alanda demokratik kitle örgütleri, savcı, askerler, anneler, kameramanlar ve gazeteciler vardı. Herkes asli işlerini yaptı. Basın açıklamaları yapıldı. Suç duyurusu yapmak için savcı da çağrılmıştı. Ama herkes cesedin bulunamayacağını biliyordu, çünkü iki yıl geçmişti aradan, aramalar yapılmıştı ve ceset bulunamamıştı. Ondan sonra garip bir hava oluştu. Herkes işini unuttu ve aramaya devam etti. Sanki cidden bulacakmışız gibi çok ritüel bir hava vardı. O gün ben kameramı farklı kullanmaya başladım. Bir sinema setindeymişim, her tarafta benim oyuncularım varmış ve ben de doğru yerde doğru zamanda olursam çok önemli bir şeyi kaydedebilirim diye düşündüm. Kameramı öyle kullanmaya başladım. Gerçekten de görüntüler çok etkileyiciydi. Ve onları sıradan bir belgesel yapmak istemedim. Diğer hikâyelerin oluşmasını bekledim. Çünkü kayıp olgusunu sadece o arama çalışmasıyla anlatsaydım, kayıpların sadece bir bölümünü anlatabilecektim. Habuki kayıp olgusu başı sonu olmayan ve birçok şeyi içinde barındıran bir olgu. Onları anlatabilmek için de diğer hikâyeler zamanla oluştu. Bunların hepsi gerçek tanıklıklardan, gerçek hikayelerden oluşuyor. Ben burada değişik bir kurgu yaparak gerçek olanla daha önceden kayıt edilmiş görüntüyü içiçe soktum ve bütün bir gerçekliği seyirciye vermeye çalıştım. Bu anlamda da başarılı oldum, çünkü filmdeki insanlar rol yapmıyorlardı, kendi hayatlarını oynuyorlardı, yaşadıklarını tekrardan canlandırıyorlardı. O yüzden annelere, 50-60 yaşındaki kadınlara, şunu yapacaksın, bunu yapacaksın demekte zorlanmadım. Onlar okuma-yazma bilmiyorlar, daha önce hiç filmde rol almamışlardı ama yaşadıkları acıları çok iyi biliyorlardı. İşte onları hatırlattığımızda, onlar da bizim ne yapmak istediğimizi anladıklarında, ellerinden gelen herşeyi yaptılar. Biz onlara diğer süreçleri de anlattık. Kayıplar olgusu medyada farklı bir yere getirildi. Cumartesi Anneleri için sıradan insanlar da; "Yazık, çocukları kaybolmuş, orada niye oturmalarına izin vermiyorlar ki, kimseye zararları yok!" gibi tepkiler gelişti. Halbuki o insanların çok büyük acıları var ve hâlâ kayıp olan çocuklarını bulmaya çalışıyorlar. Kayıplara yapılanlar, bulunan cesetlerin birçoğunda görüldüğü gibi, korkunçtu. Anneler kamuoyunun buna duyarlı olmasını istiyorlar. Bunun

için her şeyi yapıyorlar, fakat medyanın bilinçli çarpıtması sonucu insanların beyinlerinde bu kayıp olgusundan bahsetmektense, Cumartesi Anneleri kelimesinin ortaya çıkmasına yolaçtı. Ben de bu süreci tekrar anlatabilmek için çalıştım. Sonuçta kayıplara emniyet müdürlüklerinde rastlanılıyor. Daha önce birçok tanık çıktı. Özellikle Hasan Ocak veya diğer kayıp cesetleri bulunduğunda, onlara ağır işkenceler yapıldığı görüldü. Bazıları kafalarına tek kurşun sıkılarak bir yerlere atılmışlardı. Bilinmeyen aşamalar değil bunlar. Aslında kimlerin yaptığı da o kadar gizli değil. Bu süreçleri de vermek zorundasınız. Kaybedilen, sonra öldürülen bir insana işkence yapmanın bir anlamı yok aslında, bu korkunç birşey. Bilgi almak için yapılan işkencenin hiç değilse kendileri açısından bir mantığı var, ama öldürdüğün bir insana niye işkence yapıyorsun? Bu daha da korkunç bir şey. Bunun anlamı geridekilere bir işaret, o cesedi bulanlara bir işaret vermek. Bu ülkede bazı şeyleri kabullenmeye başlıyoruz, ama neyi kabullendiğimizin farkında değiliz. Kayıp olgusunu kimse reddetmiyor. İşkence olgusunu da kimse reddetmiyor. Bunlar artık herkes tarafından biliniyor. Kamuoyunu burada suçlamıyorum, medyayı da... Bizim yeterince anlatamadığımızı düşünüyorum ve bunu anlattığınız insanların bunlara artık o kadar rahat bakamayacağını düşünüyorum.

Güney: Filmde kullandığınız değişik metodlardan biraz bahseder misiniz?

Hüseyin Karabey: Uzun yıllardır belgesellerle uğraşıyorum. Belgesellerde bizim kendi yaşadığımız sorunlar aktarılmadığı için hep şöyle diyordum: Olayları biraz objektif gösterseler, gerçekleri herkes anlayacak. Bu nedenle objektif olmaya çalışarak belgeseller yapmaya çalıştım, fakat istediğim etkiyi alamadım. Oysa ben objektif yapıyordum. Sonra anladım ki objektivizmin kendisi yok, bunu yapan kişi bunun farkındaysa, ne yaparsa yapsın sübjektif bir düşünceyi anlatacağının farkındaysa, farklı teknikleri kullanıp kendi gerçekliğini anlatabilir, çünkü tek bir gerçeklik yok.

Güney: Yanlı olmak gerekir diyorsunuz...

Hüseyin Karabey: Sonuçta sizin bir bakış açınız var. Buna bir örnek vereyim: Sokakta polislerin genç öğrencilere saldırdığını düşünün. Bunu gören iki kişi şöyle düşünüyor: Bir tanesi; "Yazık, çocuklara ne biçim vuruyorlar!" diye düşünürken, oğlunu doğuda kaybetmiş bir asker annesi olan bir diğeri ise; "Şu teroristlere bak, polise saldırıyorlar!" diye düşünebilir. İkisi de aynı görüntüden farklı sonuçlar çıkarırlar. Dolayısıyla aynı görüntüden farklı haberler de çıkartılabilir. Bundan dolayı o olayı olduğu gibi vermek bize bir doğruyu anlatmadığı için başka teknikler kullanmak zorunda olduğumuzu hisettim. Bunu sadece biz yapmıyoruz. Karşı taraf bunu hep yapıyor. Mesela Show TV haberlerini izleyin, güya haber, ama bu gerçekten de haber mi? Az sayıda insanı kandıramasa da, halkın yüzde doksanını derinden etkiliyor. İzleyenler gerçekleri öyle algılıyor ve kafalarına öyle de yerleşiyor. Bunu çok bilinçli yapıyorlar. Biz de çok bilinçli taraflı olmak zorundayız, ama gerçekleri çarpıtarak değil, doğruyu anlatarak. Zamanında Bertolt Brecht epik tiyatrodan sonra, epik sinemayla, diyalektik sinemayla bunun örneklerini vermişti, örneğin "Kuhle Wampe" gibi. Ondan sonra Jean Luc Godard kullandığı teknikler açısından bu tür yabancılaştırma tekniklerine başvurmuştur. Yine kendi sinema tarihimizde Yılmaz Güney'in de inanılmaz bir sinema anlayışı ve onun altında yatan çok sağlam bir bakış açısı vardı. Yabancılaştırma tekniklerinin onun kafasında da yer almış olduğunu görüyoruz. Ben de yeni olmayan bu teknikleri kendim uyarlayarak bu kurmaca belgeseli çekmeyi denedim.

Güney: Filmin yapısını kısaca anlatabilir misiniz?

Hüseyin Karabey: Benim yaptığım bir kısa film. Otuz dakika sürüyor. İçinde dört tane kısa film var, dört öykücük var. Ayrıca içinde en az üç tane de tek başına kısa film olacak plan sekanslar var. İşte işkence sahnesi, çocuğun gözaltına alınma sahnesi gibi. Burada ufak ufak olaylar büyük bir gerçekliği anlatıyor.

Güney: Sohbet içerisinde filmin rahatsız edici bir film olmasını istediğinizi söylemiştiniz. Bu rahatsız edicilikle vurgulamak istediğiniz nedir?

Hüseyin Karabey: Amerika'da ünlü bir deyim vardır: "Sinema eğlencedir". Adam para veriyor, onu eğlendirip göndermeliyiz. Buna şöyle de denebilir: Sinema bir tür terapidir, günlük sıkıntıların boşaltılıp dışarıya gitmesi gereken bir yerdir. Onların bakış açısı böyle. Ama bizim sistemle ciddi sorunlarımız var. Kendimizi ifade edemediğimizi ve sistemin içinde mutlu olmadığımızı söylüyoruz. Bizim sinemamız da şüphesiz rahatsız edici bir sinema olacak. Benim sinema yapmamın tek sebebi bir şeyleri başkalarına anlatma isteği, sistemden duyduğum rahatsızlığı diğer insanlarla paylaşma isteği, bunun için sinemayı kullanıyorum ve bunun için sinema sanatını öğreniyorum. Bu nedenle filmlerimde çıkan son mesaj, kişilerin yaşadıklarını sorgulamaları ve kendi çözümlerini bulmalarıdır. Ben onlara çözüm de söylemiyorum. Bu çok didaktik bir tarz olur. Böyle yapanlar da var. Bunları kınadığımdan veya bunları sevmediğimden değil, ama benim sinemam şimdilik böyle değil. Ben sadece, "Biliyor musun, hani o kabul ettiğin şey bu! Hani işkenceden bahsediyordun ya, ya da kayıplar diyordun ya, işte bu, biliyor musun?" diye soruyorum, yani tekrar hatırlatma yapıyorum. "Ama bu sefer düzgünce yanıt ver!" diye ekliyorum.

Seksenden sonra iletişimsizliği en yüksek oranda yaşayan bir kuşak haline geldik, seksen öncesiyle bağlarımız koparıldı. İşte öğrencisiniz ve okullarınızın kampusları ya şehrin dışında ya da şehrin içinde tel örgülerle kaplı. Okulla halk birbirine karışmasın, gençlerle yaşlılar görüşmesin diye... İletişimsizlikle örülmüş bir yaşantımız var. Bu o kadar üst düzeyde ki biz kendimize bile kendi yaşadıklarımızı anlatamıyoruz. Ben işkenceyi konuşan bir insan hiç görmedim, çok zor konuşuluyor. İşkence bir insanlık suçudur ve insan üzerinde ciddi tahribatlar bırakır, insan asla eskisi gibi olamaz. Bu o kadar ciddi bir durum-

ken, bu kadar rahat kabul edilebilmesini ben anlayamıyorum. Bunu bizim anlatamadığımızı düşünüyorum. Bu yüzden yapıyorum sinemayı ve bu yüzden rahatsız olmasını istiyorum seyircinin.

Güney: "Boran" filmin çeşitli yerlerde gösterildi ve bir ödül de aldı. Bunlardan ve daha gösterilecek olan yerlerden bize biraz bahseder misiniz?

Hüseyin Karabey: Film iki yıllık bir süreç içinde gelişti. Ben aynı zamanda Marmara Üniversitesi Sinema-Televizyon Bölümü Güzel Sanatlar Fakültesi son sınıf öğrencisiyim. Projeyi, aynı zamanda hocalarımın katkısı sonucu okul projesi olarak verdim. Onlar beni bu konuda çok desteklediler. Bu anlamda da gene bir ilktir herhalde. Biz anlattığımız gerçekliği kaba bir tarzda sunmak istemedik, sinematografik çözümlerine çok özendik ve sinemayla ilgilenen insanlara da göndermeler yaptık. Filmin kurgulama tekniği aslında bununla ilişkili. "Boran" Antalya Film Festivali'nde, 5. Uluslararası Kısa Film Festivali'ne seçildi ve orada bizce çok anlamlı olan Kültür Bakanlığı Özel Ödülü'nü aldı. Çok anlamlı, çünkü bu sayede filmi ülke içinde bir çok yerde gösterme imkânımız oldu. Filmi ilk olarak Avrupa Gezici Filmler Festivali kabul etti. Bu festival kapsamında, Ankara'da, Bursa'da ve İzmir'de gösterildi. İstanbul'da Atatürk Kültür Merkezi'nde (AKM) ailelerle birlikte filmin galasını yaptık. Türkiye içinde ayrıca özel gösterimler yapılacak, ayrıca çağrılan yerlere de gideceğiz ve sinemalarda gösterme imkânımız da var. Çünkü yeni bir teknik kullanılarak videoda çekilen görüntüyü 35 mm'e aktardık. Bu anlamda da Türkiye'de bir ilk oldu ve sinemacılar da hem destek oldular, hem de ısrarla sonucu görmek istediler. Şu anda Avrupa'da da bu tür filmler çekiliyor, "Dogma 95" adı altında. Teknik olarak o filmleri görmem de benim için belirleyici oldu. Film ayrıca Avrupa'da da festivallere katılacak, örneğin Şubat ayında Berlin Film Festivali'nde gösterilecek veya Clearmont Ferrand'da gösterilecek. "Boran"ı konu, biçim ve içerik açısından sağlam yaptığımıza inanıyorum. Ben filmin en çok Arjantin'de gösterilmesini isterim, çünkü orada da yaşanan işkenceler ve kayıplardan ötürü insanlarda bir duyarlılık oluştuğunu düşünüyorum. Yine önümüzdeki Haziran'da New York'da insan haklarıyla ilgili büyük bir film festivali var, oraya katılacağız. Ülke içinde de elimizden gelen ilgiyi göstermeye çalışacağız. Dört beş aydan sonra ufak televizyon kanallarında da gösterilir herhalde.

Güney: Şimdiye kadar olan gösterimler sonucunda gerek izleyicilerden, gerek eleştirmenlerden aldığınız tepki nasıl oldu?

Hüseyin Karabey: Tepkiler ya çok abartılı oluyor, yani çok beğeniliyor, ya da sırf yaptığım işten dolayı övgüye maruz kalıyorum, yani buna cesaret etmemden ötürü. Bu bence gereksiz bir övgü. Herkes yapsa belki ben övgü almayacağım. Konu çok öne çıktığı için, filmin sanatsal olarak eleştirilmesine pek fırsat kalmıyor. Bir sinemacı için bence en güzel duygu da budur, çünkü ben zaten bu filmin konusunu anlatmaya çalışıyorum. Ama çeşitli sinema eleştirmenleri tarafından da olumlu anlamda tepkiler alıyorum, ki buna en güzel örnek uluslararası bir jüriden ödül almak. Şimdi biz filmi yaparken bir çok kesimi hedef aldık. Kendimize çemberler çizdik. İlki en geniş çember. Bu çember sinema sanatından çok fazla anlamayan, ama sinemayı seyreden bir çok insanı kapsıyor. Bunlar aynı zamanda apolitik olan, kayıplara ne olduğunu bilmeyen insanlar... Asıl hedefimiz onlardı. Onlar bu filmi seyrederken anlamalı diye düşündük. Ortadaki çemberde sinema sanatını çok iyi bilmeyen, ama başına bu tür olaylar gelmiş insanlar var, onlara hatırlatmalar ve direkt göndermeler yaptık. Ayrıntıları görünce geliyorlar ve bize; "Çok gerçekçi bulduk, tekrar o günleri yaşadık." diyorlar. En ufak çemberdeyse sinema sanatını bilen, yorum yapan ya da bizzat sinemacı olan insanlara göndermeler var. Orada da elimizden gelen tüm sinematografik çözümleri filme yansıtarak, çok kaba bir film olmadığını, "üç-beş solcunun kendini kandırmak için" film yapmadığını göstermeye çalıştık. Bu çemberlerin hepsi farklı değerlendiriyor filmi ama çoğunluk olumlu tepkiler veriyor, yeni filmler yapmamızı istiyorlar.

Güney: Resim sanatında veya müzikte şöyle bir söylem vardır: Müzik bilgisi yeteri kadar iyi olmayan insanlar bazı parçaları çok iyi anlamazlar. Resimde de, resim sanatını çok iyi bilmeyenler, resim sanatını iyi bilenlerin çok beğendiği bir resme baktıkları zaman, "Ben bundan pek birşey anlamadım!" diyebiliyorlar. Sinema da buna yakın mı? Örneğin sinemadan fazla anlamayan birçok izleyici filmlerin sinematografik çözümlemelerini pek fark etmeden de onları beğenebiliyor, burda sinematografik çözümlemeleri anlamak çok önemli mi?

Hüseyin Karabey: Aslında önemlidir. Bu ikisini bir arada olmayacağını düşünemiyorum. Filmdeki işkence sahnesi üzerinden konuşalım. Otuz dakikalık bir filmde üç buçuk dakika bir sandalyeye baktırıyorsunuz seyirciyi, bu çok cesaretli birşey, çünkü hiçbir şey yok ekstradan, ama herkes bunu anlıyor, o duyguyu böylece herkese verebiliyorum. Benim iki yıldır kafa yorduğum birşey bu: Bir işkence nasıl anlatılır? En dehşet verici bir şekilde bence öyle anlatılırdı. Bize okulda "Sinema bir dildir, bunu bilir ve bunun dışına çıkamazsınız" derler. Dramatik sinema sanki tek dilden oluşuyor gibi yaklaşırlar. Halbuki tam da bu noktada, evet, sinema bir dildir, ama başka diller de vardır, herkes de onları anlayabilir. Önemli olan kendi dilinizi sinemanın seyircisine öğretmektir, ki örneğin Yılmaz Güney bunu çok güzel şekilde başarmıştır. Mesela Yılmaz Güney avandgard filmlerinde, dram-avantürü dediğimiz filmlerde halkın sevgilisi olmuştur. Bu tür filmleri, seyirciyi zorlamayan, onun istekleri doğrultusunda yer alan filmlerdir. Ama daha sonra aynı Yılmaz Güney aynı süreçte Yol, Arkadaş, Sürü ve Umut gibi filmler çekmiştir ve bunlar sinema sanatının en önemli yapıtları haline gelmiştir. Hatta dünya sinema okullarında da ders olarak okutulur ve aynı seyirci aynı coşkuyla toplumcu duyguya kapılır. Seyreden aynı kesimdir. Yine aynı işçilerdir, aynı köylülerdir, aynı küçükburjuva aydınlarıdır,

öğrencilerdir vs. Yılmaz Güney'in diğer filmlerini de seyreden kesimdir. Demek istediğim biçim içerikle beraber gelir. Biçim istenilirse içerikle beraber yapılır, diğeri ucuzculuktur, ya halkı hor görmek, aşağılamak ya da kendisini bir anlamda gizlemek... Ben hiçbir zaman halk anlayamaz, bunu yapmayayım diye düşünmedim. Benim düşündüğüm çözümün içinde bir ışık her zaman vardı. Şimdi bir çok sinemacı diyor ki, bunu biliyorum, çünkü bizim okulda da var, "Hüseyin sen bu filmi çektin ama dikkat et başına bir şey gelebilir". Benim başıma film çekmesem de birşey gelebilir, bununla alakası yok. Benim hiç olmasa iletişim kurma isteğim var. Zaten terör kültüründe insanları engelleyen sadece başına gelecek olanlar değildir, otosansürün kafalarında oluşmasıdır da...

Güney: Terör kültürünü biraz açar mısınız?

Hüseyin Karabey: Eduardo Galiano bu kavramı kullanıyor. Şili'de, Arjantin'de yaşanan dönemi terör kültürü olarak adlandırıyor, çünkü sadece bizleri öldürmekle kalmadılar, insanların umutlarını yok ettiler, diyor. 1980'den sonra Türkiye'de de olan budur. Umutlarımızı yok etmeye, sansürü kafamızda yaygınlaştırmaya çalışıyorlar. Çoğu zaman polis sorgulamamaştır bizi, zorlamamışızdır. Yasal olan olaylarda insanlar otosansür uygulayarak "Zaten bu olmaz. Birisi engeller, yapamayız.", diyerek kendilerine otosansür koymuşlardır. Mesela Antalya Film Festivali'nde ödül almam birçok sinemacıyı şaşırtmıştır. Ama aynı zamanda hakettiğimi de söylemişlerdir. Bu otosansür demektir. Umarım Türkiye'de bir jüri ödül almayı hakeden filmlere neden ödül verdiğini utanmadan, çekinmeden söyler ve ödül verir, çünkü jürinin otosansüründen ötürü ödül almayı hak eden filmler ödül alamamakta ve gösterim şansı bulamamaktadır. Kazım Öz'ün Ax filmi gibi. Jüri gerçekte bu rahatsızlığını başka yerlerde gizli de olsa söyler. Suçluluk duygusunu azaltacakmış gibi ama bunu yapmaktan geri de durmaz.

Türkiye'de şöyle bir haber duymadık: "Jürinin verdiği karar DGM tarafından yasaklandı ve ödül geri alındı." diye. Bu bir otosansürdür ve bir yaratıcı esere yapılan en korkunç şeydir. Ax'ı DGM yargıçları seyretmiş ve suç unsuru bulamamıştır. Ama ilk önce sinemacılar sonradan Kültür Bakanlığı filmi sansürlemiştir.

Güney: Ax, Güneşe Yolculuk, daha sonra sizin filminiz Boran bir takım yerlerde gösterilmesi yasaklansa bile kulaktan kulağa dolaşır hale

geldi. Böyle anlarda ortak bir çabanız var mı? Ortaklaşa gerçekleştirmeyi düşündüğünüz şeyler var mı?

Hüseyin Karabey: Aslında bu film bir anlamda ortak bir proje, onların büyük desteği var. Özellikle MKM Sinema Birimi'nin. Keza onlar benden yardım istediklerinde veya bizim diğer arkadaşlarımızdan; hepimiz bir arada çalışıyoruz. Zaten birbirimizden farkımız ele aldığımız süreçler değil ama farklı olduğumuz sinema anlatımımız ve sinemaya bakış açılarımız. Bu da oldukça faydalı oluyor, çünkü alternatif sinema ya da muhalif sinema çok zayıf olduğu için, ne yazık ki, ne yapılsa beğenilme eğiliminde. Kendimize eleştirilecek ortam bulamıyoruz. Bu ancak daha fazla sinemacının daha fazla eser ürettiği zaman mümkün olacaktır. O yüzden çoğalmaya ve farklı sinema yapmaya çabalıyoruz.

Güney: Sanatta belli başlı akımlar var. Bunlar eminim sinema okullarında da anlatılıyor. Toplumcu gerçekçilik, biçimcilik, fütürizm, nihilizm gibi... Tamamen imgesel olarak tasarlanabilecek bir mekanda bir kadına ağırlıklı olarak psikolojik işkencenin yapıldığı, fiziksel işkencenin ise gösterilmediği halde yapıldığını anladığımız bir film izlemiştim. Ya da oldukça fazla soyutlamanın kullanıldığı Tarkovsky'nin filmleri var... Sinemada siz kendinizi hangilerine daha yakın hissediyorsunuz? Ya da ifade etmek istediğinizi gerçekten ifade ettikten sonra bu türler arasında taraf olmak farketmez mi?

Hüseyin Karabey: Ben sinemayı türlere bölmem. Daha doğrusu bana, "Politik sinema mı yapıyorsunuz?" diye soruyorlar ya da "Toplumsal içerikli sinema mı yapıyorsunuz?" diyorlar. Ben de onlara "Hangi film toplumsal içerikli değil ki?!" diye soruyorum. Bir çizgi film ya da bir şiddet filmi bir topluluğu anlatır ama toplumu durduğu yerden anlatır. Onu önplana çeker. Benimki de onlar kadar toplumsal içerikli. Bakış açıları önemli burada. Türlere bölündüğü zaman şöyle şeylerle karşılaşıyoruz: Mesela Amerikan sineması ya da Amerikan eğitim sistemini verenler bunu yapıyor. Korku sineması, action film, bilimkurgu sineması, politik sinema vb. Bu şunu beraberinde getiriyor. Benimkine diyor ki "Siz politik sinema yapıyorsunuz". "Evet" diyorum, "Ben politik sinema yapıyorum" –öyle bir tuzağa düşeceğim ya!– O da diyorki: "Ben politik sinemadan hoşlanmıyorum." Böylece sizin filminizi dışlamış oluyor. Birisi de diyorki ben de komediden hoşlanmıyorum. Bu şekilde sistem sizi bir çerçeve içine alıyor ve sanki siz gerçek değilmişsiniz de bir türmüşsünüz gibi oluyor. Filmimde bir annenin kaybedilmiş olan çocuğuna olan özlemini anlatıyorum. Bu ne kadar politikse ben de o kadar politik anlatıyorum. Bunu anlatmaktan çekinmiyorum. Ben neyi hissedersem onu anlatacağım, bence sanatçının dürüstlüğü burada ortaya çıkıyor. Sanatçı gördüğü şeyi nereye giderse gitsin anlatabilmeli, karşılaşacağı şeyden korkmamalı ve bunun arkasında da durabilmeli. Sinemayı türlere ayırarak ve kendine korunma alanları yaratarak yapılan sinemayı reddediyorum. Burada kısa film uzun film ayrışmasını daha tartışabiliriz. Aslında niye ayrılıyor ki? Tek bir ayrım sebebi var, o da zaman farkı değil, ticari olmalarıdır. Ticari olsaydı eğer, kısa filmden hiçbir şekilde bahsedemezlerdi. Uzun metraj kısa metraj demezlerdi, çünkü film filmdir. Bu ayrımları yapanlar biz değiliz. Bizim safımızda duranlar değil. Bunların bilincinde olursanız o zaman sinemayı türler olarak değil ama düşünceler ve bakış açıları olarak ayırabilirsiniz.

Güney: Burada şu soru geliyor akla, yapmak istediğiniz sinema ve niçin sinema yaptığınız... Bunlar birbiriyle ilişkili...

Hüseyin Karabey: Ben sinemayı ne için yaptığımı şöyle izah ediyorum: Yoğun duygular içerisindeyim, iletişim kurmaya çalışıyorum ve bunu sinemayla yapmak istiyorum. Eğer sinema yapmazsam Jan Luc Godard'ın dediği gibi videoyla çekeceğim, videoyla çekmezsem yazı yazacağım, yazı da yazmazsam birisine anlatacağım diyor. Yani beni engelleyemeyecekler. Birilerine birşey anlatmaya her zaman çabalayacağım. Bu zaman zaman lirizm olacak, zaman zaman da gördermelerle ütopya olacak, bilim-kurgu olacak ya da belgesel gibi gözüken çok sesli bir tokat gibi insanın suratına çarpan politik diye nitelendirilen filmler olacaktır.

Güney: Sizi sinemaya iten nedir? Sizce sinema nasıl olmalı? Türkiye sinemasının neye ihtiyacı var?

Hüseyin Karabey: Bunu cevaplamak o kadar kolay değil, ama ben rahatsız olduğum için sinema yapıyorum. Görmek istediklerimi sinemada görseydim, ben sinemacı olmazdım; çünkü benim tek amacım iletişim kurmaya çalışmak.

Güney: Amacınız sadece iletişim kurmak mı, yoksa bu bir araç mı?

Hüseyin Karabey: Amaçladığım iletişim kurmak, ama benim düşüncem, benim etik anlayışım bir filmde neyi iletmek istediğimi de açığa çıkaracaktır. İnsanlar beni yaptığım ürünlerle değerlendirmeli, benim peşisıra birşeyler söylemem filmlerimde bunu beceremiyorum anlamına gelir. Bunu şu anda beceremiyor da olabilirim. Beceremediğimi tekrar deneyerek yapmaya çalışacağım. Günümüz sistemi direkt kişiliklere saldırıyor, bireyciliği savunurken hepimiz birbirimize daha çok benziyoruz. Kavramların altı o kadar boşaltıldı ki onları tekrar oluşturmamız gerekiyor. Kim oluşturacak? Bizim adımıza başkaları mı oluşturacak? Sistem bunu çok bilinçli yapıyor. O zaman bizim de kendi kavramlarımızı anlatabileceğimiz sanat dallarındaki ürünlere ihtiyacımız var. Ben de bunu sinemayla yapacağıma inandığım için sinemada bunu anlatmaya çalışıyorum. Benim filmimde bu bir kayıp annesidir. Kimi seyirci için işkence sahnesidir. Cumartesi Anneleri deniliyordu ya... Gazetelerde çıkan resimleri öylesine resimler değil. Buradaki istek kavramları yeniden oluşturma isteğimdir. Benim işkence denilince tüylerim diken diken oluyor ve o anları hatırlıyorum. Filmdeki çığlıkları duyduğumda bir insandan nasıl o ses çıkabilir diye merak ediyorum. Yani bizim kendi kavramlarımıza sahip çıkmamız gerekiyor.

Güney: Söyleşi için teşekkür ediyoruz...

6 Aralık 1999

Zübeyde'nin oğlu

ALİ ÖZENÇ ÇAĞLAR

Yürüyüş kolunun toplandığı alana yakın bir ara sokağa arabayı çekmişlerdi. Yanda duran karşıdakine el telefonuyla bir şeyler söylüyordu. Herkesin silahları elindeydi. Şoför inmemişti. İleriden sloganlar yükseliyordu. Aralarında çok sayıda yaşlı kadının da bulunduğu göstericiler, dağılıyordu. Kara bir bulut vardı kentin üzerinde. Henüz erken olmasına karşın, sisten insan on metre ilerisini göremiyordu.

Biraz ötede aniden gürültü koptu. Dağılanlar arasında çatışma vardı. Silahlar insanın kulağının dibinde patlıyordu sanki. Polislerden olaylara alışık olanlar gayet sakin görünüyorlardı. Hatta bazılarının dudaklarını alaycı, yapışkan bir gülümseme almıştı. İçlerinde sadece biri tedirgindi. O, henüz şubeye atanmış yeni mezunlardandı. İlk göreviydi bu. Ötekilere karşı daha soğukkanlı görünmeye çalışıyordu.

Karşı köşeden arabaya bir sürü polis yürüdü. İki yaşlıyı tartaklayarak getirmeye çalışıyorlardı. Komiser bağırdı genç olana: "Çabuk arabanın kapısını aç!" Adamı üç kişi itekleyerek bindirdiler. Kendi kıyıya çekilmişti. Eli makinelinin tetiğinde, şaşkın izliyordu. Kadın direniyordu. Binmek istemiyordu. Komiser kalçasına sert bir tekme indirdi. Diğeri, düşmemek için ellerini açtı, dengesini kaybedip yıkıldı. Zorlanarak başını kaldırdı. Bir çift göz ona bakıyordu. Bu, hem onlardandı hem onlardan değildi. Yırtıcı hayvanınkiler gibi küçülmüş değildi gözbebekleri. Tutunmak ister gibi elini uzattı. Genç adam irkildi, çevirdi yüzünü. Ses yeniden çınladı: "Atın şunu arabaya!" Orta boylu olan, bir köpeği iteler gibi, pençesiyle kavradı kadını. Üçü birden, kucaklayıp tıktılar içeri.

Hızla hareket ettiler. Ara sokaklardan gidiyorlardı. Diğer ekipler de yolun karşı cephesinden dağılanlara saldırmış, şahin gibi pençelerine geçirdiklerini minibüslere doldurarak uzaklaşmışlardı. Göstericilerden onları taşlayanlar vardı. Tekerlekler trotuarlara bir inip bir çıkıyordu. İki yaşlıyı kelepçelediler. Adam kasketliydi ve sakalı kırdı. Suçlu çocuk gibi, korkulu gözlerle bakıyordu karşısında oturanların yüzlerine. Biri: "Ne bakıyorsun lan bunak! Oğluna götürüyoruz seni işte, daha ne istiyorsun!" dedi. Şoförün yanında oturan apoletli, geriye dönerek ara cama vurdu. Sustular. Kadının yakası sökülmüştü; eliyle düzeltmeye çalışıyordu. Başörtüsünün yanlarından dağılan saçlarını sokuşturdu içeriye. Ağlıyordu. Hizasında oturan, potiniyle ayağına vurarak, "Zırlama!" diyordu. Onunsa, başı önündeydi.

Genç polis, şoför mahalline yapışık oturmuştu. Yeniden, farkında olmadan kadınla gözgöze geldiler. Yüzü yumuşaktı. Derin soluk aldı kadın. Korkusu azaldı nedense. Yine baktı. Genç, bu kez, başını eğmiş, parmak uçlarına bakıyordu. Kent trafiğinin iyice sıkıştığını yavaş gitmelerinden anlıyordu. Herkes işinden evine dönüyordu bu saatlerde. Kimi yolda durup tanıdıklarıyla konuşuyordu, kimi de vitrinlerdeki kışlıkları seyrediyordu. Gözleri buğulandı. Kendinin bu kışı da eski mantosuyla geçirmek zorunda olduğunu düşündü. Arabanın sarsıntısıyla irkildi. Tutukluluk duygusu sardı her yanını. Tekrar bir ara sokağa saptılar. Yaklaşık yarım saat sürdü yolculukları. Bir yerde yavaşlayarak durdular. Dışarısı kararmıştı. Önce komiser indi, ardından ötekiler. İnenler kapının iki yanına durdular. Binadan çıkan birkaç kişi daha katıldı onlara. Getirdiklerini çekiştiriyorlardı. Yaşlı adam, kolundan tutmak isteyeni silkeleyerek, atladı aşağıya.

Kapatıldıkları yerde tepelerinde kablosu üç kez düğümlenerek kısaltılmış, onbeş mumluk bir lamba asılıydı. Kapının solunda eski bir masa bir de sandalye duruyordu. Karşı sol köşede, ışığın yetişemediği yerde arkalıksız bir iskemlede kadın oturuyordu. Koridora açılan kapıdan sövgülere benzer gürültüler geliyordu. Sonra iki kişi, adamı omuzlarından itekleyerek soktular içeriye. Kasketi başında yoktu. Tepesi açık, kır saçları darmadağınıktı. "Yanyana durmayın!" dedi, itenlerden biri. Adam, ayaklarını sürüyerek diğer köşeye gitti. Gözleriyle yumruklarını aynı anda sıkıyordu. Yüzünde kan vardı. "Zehra hanım!" dedi, titreyen sesiyle. Yalnızdılar. "Korkmayın! Akıllarısıra yıldırmak istiyorlar bizi." Fısıldar gibi söylemişti bunları. Kadın, derin derin içini çekti. Şakağını elindeki mendille silmeye çalıştı. "Ben bir oğul vermişim, dayak ne olacak!" dedi, çenesi titreyerek. Kapı yeniden açılmıştı. Biraz önce arkasından iten görründü. "Çık dışarı, sen ötede bekleyeceksin!" O şaşkın, kendisine söylendiğini sanarak, kapıya yöneldi. "Sen değil!" dedi, az önce konuşan. Adam, başını iyice omuzlarının arasına çekerek yürüdü dışarıya.

Lambanın silik ışığıyla aydınlatılan duvarda rutubet izleri vardı. Kadın, ürküntü içinde kulakları kapıda, bekliyordu. Ne olacaktı şimdi, ne yapacaklardı ona. Gösteriye katılmanın dışında hiç bir suçu yoktu ki. "Diğerlerinin de!" dedi içinden. "Suçumuz..." Yutkundu. Dudakları kurumuştu. "Suçumuz, çocuklarımızın nerede olduğunu sormaktı." Yan bölmeden böğüren bir erkek sesi geliyordu. Ardından başka sesler karıştı gürültüye; kapılar çarpıldı. Kesik kesik dışarıdan bir müziğin titreşimleri geliyordu. Farkında olmadan çöküverdi olduğu yere. Beyni durmuş, birşey düşünemiyordu. Kalabalığı coplayan polis görüntüleri düştü gözlerine; kaçışan kalabalık, küfürler,

bağrışlar; birinin sarışın bir kadını saçlarından sürükleyerek götürmeye çalışması. Diğerleri de arkasından coplayarak uzaklaşıyorlardı. En yaşlılarının kargaşada düşüşü, saçı başı dağılan birinin ağaran gözleriyle saldıranlara karşı direnişi. O, bugüne kadar yaşadığı sahneleri televizyonlarda görür de, inanası gelmezdi. Ta ki o olay başlarına gelene kadar. Zaten pek fazla dışarıyla ilgilenmezlerdi. Kendi hallerinde yaşayıp gidiyorlardı.

Mahalle bakkalı haber vermişti, okul dönüşü oğlanlarının birileri tarafından sürüklenerek götürülüşünü. "Koyu giyimli siviller." demişti. "Zorla soktular otomobile; kimse müdehale edemeden çekip gittiler." Aynı akşam sormadıkları yer kalmadı, "yok!" diyorlardı, "bilmiyoruz!" diyorlardı, "bekleyin gelir!" diyorlardı. Bugünle tam üç ay oldu üzerinden geçeli, ortaya çıkmamıştı.

Kapı büyük bir gürültüyle ardına kadar açıldı. O yokmuş gibi doluştular odaya. Biri yılışarak sokuldu yanına. "Hâlâ oğlunu görmek istiyor musun?" diyordu. Elinde, salladığı siyah bir bez parçası vardı. İrkerek geri geri çekildi. Ellerini yüzüne kapatmaya çalışıyordu. "Kaçma!" dedi, karşısındaki bezi gözlerine geçirerek. Yüreği yerinden çıkacak gibi çarpıyordu. Girenlerin içinde o tanıdık iki göz de vardı. Sessiz, durgun yüzünü ondan kaçırarak geri durmuştu. Bağı takan, onu itekleyerek köşeye kadar yanaştırdı. Arkalıksız sandalyeye çarpan kadın, dengesini yitirerek düştü. Odadakiler gülüyorlardı. Biri yakasına yapışarak kaldırdı ayağa. "Sizi kim toparlıyor her cumartesi?" dedi, yılan gibi tıslayarak: "Kimin başının altından çıkıyor bunlar? Sizin işiniz gücünüz yok mu?" İri pençelerinin kızgın demir gibi yüzüne indiğini hissetti. Bir daha bir daha. Sendeledi kadın. Çocuk gibiydi karşılarında. "Kart kancık söyle! Seni de oğlunun yanına gönderelim mi!" Kulakları uğulduyordu. Gözleri bağlı olduğu için nasıl korunacağını bilemiyordu. Sadece başını olduğunca omuzlarının arasına çekiyordu. Bir darbe daha vurdular yüzünün ortasına. "Yeter artık!" diyen yumuşak bir ses, geldi oturdu yüreğine. "Yeter!" Genç polisin gözleriyle sesini birleştirdi beyninde. İçi serinledi. Kanı hızlandı damarlarında. Yavaş yavaş omuzlarının arasından başını çıkardı, belini doğrulttu. Ayakları daha sağlam basıyordu şimdi yere. Tam, soluk alıyordu ki, bir darbe daha yedi suratına. "Anam!" dedi, elinde olmayarak. Arkasından: "Namussuzlaaar! diye bağırdı. Sesinden kendi de ürktü. Kafasına yüzüne gelen yumrukların arkası kesilmiyordu. Tekrar vargücüyle: "Namussuzlaaaaar!" diye haykırdı. Şimdi yere düşmüştü. İki kişi tekmeliyordu. Bir taraftan da küfrediyorlardı. Odada boşta bulunanlar da katıldılar son anda; gözetmeksizin vuruyorlardı. Sadece biri geride duruyordu. "Öldüreceksiniz be!" dedi, kararlılıkla. Ötekiler köpekler gibi soluyordu. Tabandan iniltiler geliyordu. Ağlıyordu kadın. Korkudan mı, sinirden mi, bilemiyordu. "Düzelim şunu şuracıkta!" dedi ortaboylu. Biri yılışarak, "cop bile fazla onun için." diyordu.

Yüzü betona değiyordu. Yattığı yerden doğrulmaya çalıştı. Dinledi, kimse yoktu. Gitmişlerdi demek. Sonra sol kolundan bir el yakaladı, kaldırdı, arkalıksız iskemleyi verdi altına, oturttu onu. Gözlerle deminki sıcak sesi birleştirdiği gibi, omuzunu tutan ürkek, çekingen eli de o bütünün içine koydu. Sıktı dişlerini. Yüreği acıyordu. Birden ter içinde kaldı bedeni. Sırtını duvara verdi, başının düştüğü sağ omuzu müthiş sızlıyordu. Yan odadaki gürültüyle yeniden doğruldu. Yaşlı adam bağırıyordu. Anlaşılmıyordu söyledikleri. En az altmış yaşındaydı oysa. Onun kızını da bir baskında kurşunlamışlardı. Onaltı yaşındaymış. Kelepçeli elleriyle duvarlara dokundu, iri düzensiz beton sıvalıydı.

Aynı el usulca dokundu, "Su!" dedi, "Su için!" Araladı dudaklarını, birkaç yudum zorlanarak yutabildi. "Sağol evladım!" dedi. Sözcükler bilinçsizce dökülmüştü dudaklarından. Elin sahibi tekrar dayadı dudaklarına bardağı, bir iki yudum daha içti. Gözü mor ve sol kaşının üstü patlamıştı. Adam bir bezle sildirmeye çalıştı. Dışarıdaki sesler de kesilmişti şimdi. Sadece zar zor duyulan iniltiler geliyordu. "Gittiler!" dedi, gözlerin, sesin, ve ellerin sahibi. "Gittiler!"

Geceyarısıydı. Ortaboylu olanı, erkeklik organını çıkarmış, çılgın bir zevkle yaşlı adamın yüzüne işiyordu. Kendini sol omuzuna yıkmaya çalışarak başını olduğunca beton tabana büktü. Diğeriyse, "Dön yüzünü dön yüzünü!" diyerek, adamın çabasını boşa çıkarıyordu. Geride duranlar gülüyorlardı. İşeyenin, kırmızı tombul, çocuk poposu gibi bir yüzü vardı; sakalsızdı. Onun küçüklüğü de öyleydi. Altında yatan adam, birden üvey babasıyla yer değiştirdi şimdi. İşeme isteği daha çok arttı sanki.

On yaşındaydı henüz, hayvanları bağladıkları o karanlık damda, üvey babası kucağına oturttuğunda, annesi öleli birkaç ay oluyordu. Önce acımıştı, hatta kanamıştı bile orası. Sonra, ikinci üçüncü seferde alıştı. İstemiyordu ama, dayaktan yeğdi. İri pençeleriyle vurdu mu düşürüyordu babalığı. Mutlaka hergün bir şeyi bahane eder, döverdi onu. Annesi de yoktu artık kurtaracak. Dövmediği zamanlar içkiden bir yerlerde sızmış olurdu zaten. Ayyaşın, kumarcının, hırsızın tekiydi. Birgün komşularının camını gözlerken yakalamışlardı. Bütün mahalleli toplanarak linç etmişlerdi; ölmemişti ama. Annesi, birkaç parça malı üzerine yaptığı için çekip gitmiyordu da. Damdan çıktıklarında, "Eğer dışarıda söylersen, öldürürüm seni!" diyordu. Bir müddet sonra gittiği kuran kursunda, ramazanlarda bir aylığına gelen cami hocası da yapmaya başlamıştı. Çaresiz boyun eğiyordu. Diğer çocukları gönderdikten sonra, kendi kaldığı yere açılan kapıdan alıyordu onu içeriye. Önce çukulata veriyordu, sonra oracıkta gerisini okşayarak bir şeyler yapıyordu. Aklı ermeye başlayınca, hem üvey babasına, hem başkalarına diklenmişti. Ne ki, olan olmuştu. Mahalledeki diğer gençler oynamıyorlardı onunla. Sonra kuzu otlatmaya gittiklerinde, sığırtmacın küçük oğlunu da o düzmüştü. Ortaokulu bitirir bitirmez, Polis Koleji'ne dayısının yardımıyla girdi. Bir daha da dönmedi oralara.

Düğmelerini ilikleyerek, ihtiyarın kasığına kuvvetli bir tekme vurdu. "Söyle orospu çocuğu, kim sizleri

Sevgi gökleri

NECMETTİN ÇAKIR

savrulur ırgat hüznüm yankı yankı
gümüş ağıtlarında suların
gölgesiz tanrıların tozlu yargısı
kıllı kollarında karanlığın
hep aynı yoksulluk
aynı çığlığında kan
kaldırımlarda tozup duran
bahar çocuklarının
söylenmeyen şarkıları
utancı çağların

bölye gelmiş de
böyle mi sürecek
haramilerin
soygun yüklü
yolculukları

sesi ve sevdası gülüş
suçsuz ellerin evreni
ak alınların içinde düş
kurulur elbet
iki hidrojen
bir oksijen
ırmaklardan
sevgi gökleri

bir araya topluyor?" İki kişi bileklerine basıyordu. Ayaklarını falakaya aldılar. İlk coplayan yine oydu. Aşağıdan, vuranın alnının terlediğini görüyordu. "Yolu yok, bu akşam seni de kızının yanına göndereceğiz!" "Ama önce düzerek." dedi, sağ koluna basan. "Onu sen yap!" diye yılıştı boşta duranı. "Sen yaşlılardan hoşlanırsın." O, duymuyordu söylenilenleri. Dişlerini sıkıyor, acı hissetmemeye çalışıyordu. Midesi ekşidi birden. Gün boyu yiyecek içecek girmemişti boğazına. Bu oturumlarda, gösterilerde çok tartaklanmıştı ya, ilk defa alıp götürülüyordu. Onurunu incinmiş hissetmiyordu nedense. Herşeye karşın herkesin gözlerinin içine baka baka yürüyebilirdi sokakta. O daha çok yandaki kadın için üzülüyordu. Kimbilir neler yapmışlardı ona? Gözlerini tepeye dikti, vuran değişmişti şimdi; uzun boylu, sağ gözü kaşındaki yara izinden hafif kısık olanıydı coplayan. Dinledi kendini, acı duymuyordu. Uyuşmuştu tabanları. Sonra içine bir baygınlık geldi, kaybetti kendini. "Durdurun!" dedi arkadan bir ses. "Suyu getirin!" Orta boylu, bir kova suyu boşaltıverdi adamın başına. Hiç kıpırtı yoktu. Eğildi, tokatladı biri, ıslak yakasından sarstı. Doğruldu, rastgele tekmelemeye başladı. "Bayıldı numarası yapıyor pezevenk!" Tekrar eğildi, gözkapaklarını kaldırdı yukarıya, akları çıktı. Öylece bıraktılar. Hareketsiz yatıyordu. Üstten, açık olan ufak pencereden radyonun boğuk sesi geliyordu. Vuran gong sesinden sonra gece haberleri başlamıştı. Spiker, Türkiye'deki tek tük ortaya çıkan münferid işkence olaylarından bahsediyordu. Başbakan, Avrupa Birliği'nde yaptığı bir konuşmada, ülkenin yakın zamanda insan haklarında Avrupa standartlarını yakalayacağını söylemişti. Elinde uzun değnek olan, gülümseyerek kapattı sesin geldiği yeri. "Bir kova su daha getirin!" dedi çocuk popolu yüzü olan. "Ona daha son numaramı çekmedim!" Gülüştüler.

Genç polis, elinde bir tas çorbayla yaklaştı demir kapıya, anahtarı çevirdi. Kadın zorlukla ondan yana bakabildi. Eğildi diğeri, tası bıraktı önüne, "Acıkmışsındır, iç bunu." dedi, usulcacık. Ses, kadının beyninde milyonlarca kilometreyi katederek dolanıyordu diğer seslerle birlikte. Benzer bir titreşimle bütünleşmesini bekliyordu. Yeniden gözlerini gözlerine dikti. Yüz çizgilerini tanımlamaya çalıştı adamın. Koyu kaşlarıyla, yeşile çalan gözlerini, uzun çenesini süzdü. Derin, soluklandı. Uzandı çorbaya. Elleri hareket etmiyordu; kaslarına söz geçiremiyordu çünkü. Adam çekti kapıyı gitti. Kente göç etmeden önceki yaşamını geçirdi gözlerinin önünden kadın, on hanelik köyünü, komşularını, hısımlarını, mahallenin diğer çocuklarını. Hiç kimsede o çizgiler yoktu. Yakaladığı bir şey vardı aslında, çıkaramıyordu ne ki. Oğlunun ilkokul arkadaşları geldi aklına. Tek tek yüzlerini, siyah önlükleri, beyaz yakalıklarıyla dizdi önüne; hiçbirine benzetemiyordu. Aldı bir kaşık sıcak unlu sudan. Sıcaklığın içinde dolanışını hissetti. Bir kaşık daha aldı. İyi gelmişti. Uyku bastırır gibi oldu. İradesi dışında düşüyordu gözkapakları. Üzerine baktı, oldukça hırpaniydi. Salarlarsa, bunlarla nasıl gidebilirdi. Utanç sardı her yanını. Oğlunun gülümseyen yüzü düştü üstüne, gülümsedi. Kanı hareketlenmişti birden. "Giderim!" dedi, "Giderim, kimse umurumda değil." Yan hücrelerden kadın sesleri geliyordu. Anlaşılan yalnız değildi. Sert adımlarla iki kişi geçti, delikten sadece kemerleriyle, parlayan düğmelerini görebiliyordu. Tası ittirip, başını kolunun

Bir uzun öyküden

MEHMET KARABULUT

I
Yaşamı güzelleştirmeye geldik
Bir uzun öyküden
Bir uzun öyküye

En yangını acılarda
Türküler söyleyerek
Gülümseyen bir yürekle

Kaç kere kurşuna dizilerek
İpe çekilerek kaç kere
Eğilmeyen bir yürekle

II
Yaşamı güzelleştirmeye geldik
Bir uzun öyküden
Bir uzun öyküye

En öncesi Spartaküs
Vuran ilk yürekle

Vuran ilk yürekle

üzerine koyarak kıvrıldı olduğu yere. Gözkapakları yeniden düştü. Mezarlıktaki yatırın önünde pilav kazanlarının kaynayışını, elinde tasları ve kaşıklarıyla bekleşen çocukları gördü. Remzi'nin küçük oğlunun sünnetiydi. Oralarda sünnet düğünlerini böyle yaparlardı, adetti bu. Tüm köy, kadın-erkek gelirdi. Kızlar en renkli elbiseleriyle ortalarda salına salına geziyorlardı. Yan ocakta lokma döküyordu Kırmızı Emeti. Dudağından fırlamış dişiyle gülerek dağıtıyordu pişirdiklerini. Kısa pantolonlu bir çocuk pilav almak için sokuldu yanına, uzattı tasını: "Azıcık nohutlusundan verebilir misin teyze?" Yeşile çalan gözleri, uzun çenesiyle ürkek ceren gibi duruyordu karşısında. Birden irkildi. Alıp götürülen oğlu da tam yanındaydı işte; aynı yaştaydılar. Silkinerek doğruldu oturduğu yerde; uykunun ağırlığı bırakmıyordu ne ki. "O!" dedi, kuruyan dudaklarını dilinin ucuyla ıslatarak. "Zübeydenin oğlu bu!" Hıçkırıklarına hakim olamıyordu. Köyden göçtüklerinde çocuk en fazla sekiz yaşında olmalıydı. Dirilivermişti hemen, güç gelmişti bedenine; hem ağlıyor, hem gülüyordu şimdi.

Sol kolunu başına yastık yaptı, dizlerini karnına çekerek sırtını duvarın köşesine verdi. Yüzü, saç dipleri, kabalarındaki tekme izleri müthiş sızlıyordu. İnce bir korku gezindi bedeninde. Soğuktu. Yakası kopuk ceketinin kıyılarını kaldırdı. Başı omuzlarının arasında kaybolmuştu. Bir tabur silahlı geçti gözlerinin önünden. Ancak bunlar ne asker ne de polisti. En önde şişman, yuvarlak yüzlü olanı gidiyordu. Dağılıverdiler ormana. Avcı olmalıydılar. Her birinin yedeğinde birer köpek vardı. Karşı uçtan, sazlıklardan kalkan bir sürü ördeğe çevirdiler yönlerini, ateşlediler. Köpekler havlıyordu. Gök kurşunîydi. Karşı dağlardan kabaran koyu bulutlar hızla üzerlerine geliyordu. Ördeklerden sekiz on tane sürüden ayrılarak sapır sapır yere düştü. Kimi yaralı, kimiyse daha düşerken ölmüşlerdi. Yutkundu kadın. Dudağından sızan acımsı su çenesinden koluna akıyordu; hafif kıpırdadı. Köpekler durmadan yaralı ördeklere saldırıyorlardı. Birden Zübeyde'nin oğlu karşı yönden koştu üzerlerine. Bir o köpeği bir diğerini kovarak, yaralı ördekleri ağızlarından almaya çalışıyordu. Sazlıklar adam boyuydu ve yukarıdan durmadan yaralı ördek düşüyordu. Durmadan ateş ediyorlardı çünkü. Onlar, oğluyla birlikte uzaktan, çalıların ardından seyrediyorlardı. İnsanın içine işleyen yapışkan bir yağmur başlamıştı. Hava kararıyordu. Bir ses duydu, çevirdi başını; tarla komşusu Bacak Halim'di. "Bu hava kolay kolay açmaz." dedi. "Karakış tüm ülkeyi sardı." Elinde piposu vardı. "Hiç beklemeyin, yağmur da dinmez gayrı!" Yırtık yakasını biraz daha yukarıya çekerek, başını sağ omuzuna yıktı. Soluk almakta zorlanıyordu. Sırtı yapış yapış, soğuk bir tere battı. Dağların ardından hâlâ gök gürültüleri geliyordu. Zübeyde'nin oğlu, eline aldığı yaralı bir ördeğin kanadını sarmaya çalışıyordu. Bacak Halim çöktü oracığa. Şimdi, ormanın derinliklerinden elleri silahlı başka adamlar da geliyordu. Gizliden piposunu içerek konuştu: "Yaralılar çoğalıyor, görüyor musun?" Sesi endişeliydi. "Yazık, Zübeyde hanımın oğlu da kurtaramaz artık." Orta boylu, yuvarlak yüzlü polis ise, ördeğin yarasını sarmaya çalışan çocuğa kahkahalarla gülüyordu. Yerler dizboyu su ve çamur. Oğlu, annesine sarılmış, içini çekerek ağlıyordu. Uyuşan kolunu hafif kıpırdattı. Dudağından sızan acımsı suyu sildirerek, öte yana döndü. Dışarıdan gelen sesler de kesilmişti artık. Sabaha kimbilir ne kadar vardı.

Birkaç gün kalmıştı içeride, sonra salıverdiler. Aynı hafta gazetelerde, birlikte gözaltına alındığı adamın resmi ilişti gözüne; altında da: "Sorgulama sırasında kalp yetmezliğinden öldü!" deniyordu. Zübeyde'nin oğlunuysa, o kadar bakınmasına karşın, ayrılırken bir daha göremedi.

1995

Düzenlerini sürdürebilmek için hakim sınıflar, ikiyüzlüce; barış, demokrasi, insan hakları, basın özgürlüğü... vb. kavramlarını kullanmayı ihmal etmezler. Ama Türkiye gerçekliği sözü edilen bu kavramların Türkiye'de karşılığını bulmadığını göstermektedir. Her alanda dizginsiz bir saldırı var Türkiye'de. Örneğin Türkiye'de basın özgürlüğünden bahsedilirken düzene muhalif gazeteler kapatılır, bombalanır, gazeteciler katledilir, hapislerde çürütülür... "Düşünce özgürlüğünden" bahsedilirken yazarlar ve yayınevleri üzerinde baskılar sürer, sansür kurumu alabildiğine işletilir, kitaplar toplatılır, yazarlar hapse atılır, yayıncılara hapis cezası yanında yüklü para cezaları kesilir! Bu ülkede eğer ,"İnsanların düşüncelerini ifade etme özgürlüğü olsun!" diyorsanız; en azından "silahlı çeteye yardım etmek suçuyla!" yargılanır, koğuşturmalara uğrarsınız. Tıpkı Temel Demirer'e yapıldığı gibi... "Düşünceye Özgürlük-2" adlı kitabın yayıncısı Temel Demirer, "bölücülük propagandası yapmak", "silahlı çeteye yardım etmek" "suçlamasıyla" Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılanıyor. Aşağıda, devletin bu alanda kimi uygulamalarını da teşhir eden "Düşünceye Özgürlük-2" adlı kitabın yayıncısı Temel Demirer'in mahkemeye sunduğu savunmasını yayınlıyoruz.

Özgürlükler gasp edilemez!

TEMEL DEMİRER

Mahkemeniz tarafından, "TCK'nun 169, 3713 SK'nun 5. maddesi, TCK'nın 31., 36. maddesine" istinaden "Silahlı çeteye yardım etmek" suçlaması ile "DÜŞÜNCEYE ÖZGÜRLÜK-2" kitabının yayımcısı olmaktan ötürü yargılanıyorum. 1 Nisan 1998 tarihli ve Hakim Albay Nuh Çetinkaya imzalı iddianameye ilişkin olarak şunları belirtmek istiyorum.

1-) İDDİANAMENİN "SUÇLAMALARI" MESNETSİZDİR

1998 yılı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 50. yılı; insan haklarının 50'inci yılındaki 62 milyonluk Türkiye nüfusunun, 60 bini cezaevinde yaşıyor; bunlardan yüzde 80'inden fazlasının, siyasi tutuklu veya hükümlü olduğu koşullarda, "DÜŞÜNCEYE ÖZGÜRLÜK-2" kitabı, sadece, düşünce ve ifade özgürlüğünü savunan net duruşuyla, mübalağasız, gerekli ve özgürlükçü bir sesleniştir. Çünkü, 40 yılda yasaklanan yayın sayısının 6000'i aştığı Türkiye'de, yazarlar yasaklarla, düşünce ve ifade özgürlüğünün önündeki engellerle, sürekli olarak boğuşmak zorunda bırakıldılar. 1980'li yıllarda yoğunlaşan yasaklamalarla, tam 39 ton kitap yakıldı; "yasaklanan" yayınların sorumluları hakkında soruşturmalar açıldı; binlerce yıla varan hapis cezaları verildi. Bu, sadece 1980 dönemiyle sınırlı kalmadığı gibi; bugün de 105 insanın düşüncelerini yazılı, sözlü ifade etmelerinden ötürü hapishanelerde bulunduğu Türkiye'de sürüyor. Örneğin, 84 yıl önce yayınlanmış bir yapıttan (Kafka'nın "Dava"sından) yaptığı alıntı ile, "mahkeme heyetine hakaret" ettiği iddiasıyla Mahir Günşiray, Şubat-1998'de hapis cezasına çarptırılabiliyor!

Düşünce ve ifade özgürlüğünü savunmaktan ötürü, "Silahlı çeteye yardım etmek" suçlaması ile yargılanmanın, ne hukuki gerekçelerini, ne de mantığını kavrayabilmiş değilim. Çünkü, Eşber Yağmurdereli ve Mahmut Konuk'un kaleme aldığı metinleri M. Veysi Ülgen, Halûk Gerger, Mustafa Kadıroğlu, Can Dündar, Yusuf Özden, Fikret Başkaya, İ. Hakkı Tombul, Cengiz Faydalı, Mahmut Tali Öngören, Tayfun İşçi, Varlık Özmenek, Erşat Akyazılı ve Mahmut Alınak ile birlikte yayınlarken; "Ön ve son söz"de ne dediğimiz çok nettir: "Biz aşağıda imzası olan yayıncılar, içeriklerinden tümüyle bağımsız olarak, katılıp katılmadığımız sorusunu dikkate almaksızın, hatta kimimiz bazı satırlara katılmadığı halde, her türlü düşüncenin özgürce ifade edilebilmesini savunmak amacıyla bu 'mahkûm' metinlerin kamuoyuna iletilmesine aracılık ediyoruz. Kitaplar, ifade özgürlüğünü kullanmanın araçlarından biridir. Bu aracı kullanıyor ve 'DÜŞÜNCEYE ÖZGÜRLÜK-2' adlı bu kitapçığı yayınlıyoruz."

Her şey çok açık değil mi? Bunun neresi "yardım, yataklık"? Yayıncının yayınladığı yapıt konusunda, "tasvip" ya da "tashih" gibi bir ikileminde istintaka çekilmesi mümkün olmadığı gibi, mantıklı da değildir! Bir an düşünün, eğer ben Hitler'in "Kavgam" yapıtını yayınlamış olsaydım; faşizme yardım ve yataklık mı etmiş olacaktım?!

2-) İDDİANAME HUKUKUNU DA ZORLAMIŞTIR

"Issız yerlerde kendin için evren ol!" diyerek özgürlükler için gerektiğinde demokratik itaatsizlik eylemlerine sarılan muhaliflere yönelik, kendi hukukunu dahi zorlayan yorum ve uygulamaların mantığı demokratik değildir.

Oysa 21. yüzyılın eşiğindeki Türkiye'nin, daha fazla demokrasi ve özgürlük gereksinimi acildir. Ancak, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Bahri Öztürk'ün başkanlığındaki Ceza Hukuku Kriminoloji ve İnsan Hakları Derneği'nce 7 bin 657 kişi ile yüzyüze yapılan ankete katılanların yüzde 47.82'si Türkiye'de demokrasinin "kısmen gerçekleştiği"ne, yüzde 31.57'si ise "hiç gerçekleşme-

diği"ne inandığı Türkiye'de; iddianamedeki hukuksal yorumun zorlama ve demokratik olmadığı kanaatindeyim.

Yasaları yorumlarken ve uygularken; "Yazarlar ve düşünürler, yönetimlerin istedikleri doğrultuda düşünmek, yazmak zorunda değildir. Aksine aykırı düşünceleri de onların en doğal hakkıdır. Dahası bu düşünceler çoğunluk tarafından paylaşılmayan düşünceler olabilir" diyen Yargıtay 8'inci Ceza Dairesi Başkanı M. Naci Ünver'in, "Şu an yargı bağımsızlığının olmadığını ve siyasi baskının arttığını"n altını çizerek, "Siyasal gücün yargıdan elini tümüyle çekmesi gerekir" uyarısını unutmamak gerekir!

3-) DÜŞÜNCE VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ YASAKLANMAMALIDIR

'İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 19. maddesinde, "Her fert fikir ve ifade özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kimsenin müdahalesi olmadan bilgi toplamak ve her türlü medyada bilgi ve fikir yaymak (neşretmek) hakkını içerir"; 'Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Koruma Sözleşmesi'nin 10. maddesinde de, "Her fert ifade ve açıklama hakkına sahiptir. Bu hak; resmi makamların müdahalesi ve ülke sınırları mevzubahis olmaksızın; fikir sahibi olmak, haber ve fikir almak veya yaymak özgürlüğünü içerir" uyarıları boşuna düşülmemiştir!

Ama Semra Somersan'ın; "Korku, düşünceyi nasıl kıskaç altına alır, yazıyı araştırmayı nasıl yönlendirir? Tüyler ürpertici bir dünya bu; Türkiye de dehşet ülkesi! Ama bir de insanın kendisine bile itiraf etmek istemediği, benliğinden gizli korkular var. Gazeteci-avukat-doktor-insan hakları savunucusu gibi 'tehlikeli' işler yapanların, devletin sakıncalı bulduğu konularda bilimsel araştırma yapmanın, başkalarının başına gelen korkunç olayları öğrenmenin 'ya bana da olursa'nın korkusu"na dikkat çektiği Türkiye'deki basın özgürlüğü konusunda, 'Dünya Gazeteciler Birliği' eski Başkanları'ndan Jayme Sirotsky, "Çok ülke aydınlığa kavuştu, Türkiye hâlâ alacakaranlıkta" demeden edememektedir.

Düşünce ve ifade özgürlüğünün insan(lık)ın en temel ve doğal haklarından biri olduğundan şüphe duymuyorum. Kanımca Ali Fuat Başgil'in, "Eleştiri ruhu, yaratıcı milletlerin ruhudur. (...) Fikirlerden korkmayınız. Emin olunuz ki, yeryüzünde zararlı tek fikir, tenkit süzgecinden geçmeyendir" saptamasında; "sakıncalı" ilan edilen şeyden daha beter ve tehlikeli olanın, "yasakçı zihniyet" olduğunu düşünüyorum.

4-) YAYIMCI OLARAK ÖZGÜRLÜĞÜMÜ(ZÜ) SAVUNUYORUM

Özgürlüğü savunmak, suç olamaz! Çünkü özgürlük, insanın insanlaşma sürecinde, özel yaşamdan kamusal yaşama dek uzanan temel sorunsalıdır. İnsanın insanlaşma serüveninde, özgürleşmeye indirilen her darbe insan(lık)ın insandışılaştırılmasından başka bir sonuca yol açmamıştır. Özgürlükleri askıya alan insandışılaştırma, baskı ve sömürünün bir sonucudur. Yani insanlar, özgürlüksüzlük ve insanî olmayan ekonomik koşullar nedeniyle insandışılaştırılırken; insandışılaştırılma da ezme/ezilme ilişkisi tarafından koşullandırılır.

İktidar gücüyle "sömüren ve gaspeden" ezenler; ezilenlerin özgürlük özlemlerini, asal tehlike olarak mahkûm ederlerken; özgürlüğün gerçek sahibi ezilenler ise insan(lık)a, "Hem kendilerini, hem de ezenlerini özgürleştirme"yi vaat ederler. Çünkü özgürleşme mücadelesinin verilebilme yetisine sahip ezilenlerin yani ezme ezilme ilişkisine karşı çıkanların insanlaşma sürecine girmeleri; ezen ve ezilen ortadan kalkacağı sancılı bir doğum özelliği taşıyan tahakkümsüz özgürlüğün teminatıdır.

Hem ezen, hem de ezilen açısından işlevsel açıdan itaatkâr özellikler taşıyan baskı/ezme ilişkisine karşı çıkan özgürleşme, ona karşı olmayan herkes içindir. Yani ezilenler, özgürlüğü kendileri için değil, kendilerinin de içinde olduğu herkes için isterler. Bunun yolu, tahakküme karşı her yolu deneyen toplumsal bir praksis ile, özgürlüğü herkes için talep etmektir. Bu bağlamda ezilenler, tahakküm gerçeğini olduğu gibi farkedip özgürlüğü eylemlerle dönüştürülebildikleri oranda özgürleşme sürecine girerler. Bu uğurda sadece düşünme, tek başına yeterli değildir; aynı zamanda da özgürleşme eylemini de gerektirir; yani toplumsal praksis olmadan özgürleşme mümkün değildir. Özgürlükleri baskı altına alan ezme sürecinin, ezilenler açısından bilince çıkarılması; bugünden nesnel dünyayı tarif etme ve bu nesnelliği değiştirmek için eyleme geçme çabasını yani özgürlük pedagojisini ve eylemini 'olmazsa olmaz' kılar. Ezenler için insanî varlık sadece kendileridir; ezilenler ise, nesne yani "şey"dir. Ama ezilenlerin özgürleşmesi "şeylerin" değil; insan(lar)ın özgürleşmesi olduğu için kendileri dışında, bir başkalar tarafından kotarılıp, onlara lütfedilecek bir şey değil; bizzat ezilenlerin öznesi olduğu bir süreçtir.

Bu noktada, Hobbes'un (1588-1679) "Leviathan"ında, "Özgürlük, eylemin dış engellerinin yokluğudur" tanımını ile Immanuel Kant'ın, "İnsanî kişi, amacı 'kendinden' olan tek varlıktır" saptamasını anımsayacak olursak; John Stuart Mill'in, neden, "Gelişmenin tek şaşmaz ve sürekli kaynağı özgürlüktür" dediğini de anlayabiliriz.

Özgürlük isteminin tarihsel gelişmeye ve insanın insanlaşmasına aykırı bir yönü yoktur. Ancak şurası da unutulmamalıdır ki, özgürlükle otorite arasındaki mücadele, tarihin eski çağlarından beri en göze çarpan özelliktir; özgürlük denince bundan politik egemenlerin tahakkümüne karşı ezilenlerin doğal haklarının korunması anlaşılmalıdır. Bu noktada "Devletin gerçekte var olan ahlâksal hayat" olduğunu varsayan Hegel (1770-1831), "Devlet yeryüzünde var olan tanrısal düşüncedir" deyişindeki üzere düşünüp-davranmak; elbette, tahakkümsüz özgürlüğü savunanların benimseyebileceği bir pozisyon olamaz. Çünkü Foucault'un, "açık hapishane"ye benzettiği "modern dünya"da; Albert Camus, tek özgür eylemin "intihar" olduğunu söylerken, özgürlükleri gaspeden in-

sandışılaştırmanın; umutsuzluğu ve çürümeyi nasıl da beslediğine dikkat çekmektedir.

"Modern dünya"da çok faklı "anlamlandırmalar" ile, keyfe göre çarpıtılabilen özgürlük, en yalın anlamıyla "denetim ya da baskı altında olmama hali"dir. Özgürlüğü, toplumsal ilişikilerin sonucu olarak tanımlayan Z. Bauman'ın ifade ettiği üzere, "Bir kişinin özgür olması için iki kişi gereklidir!" Yani kullanılmayan, tek kişilik özgürlükler olamaz. Kaldı ki Marx da, özgürlüğü, "gerekliliğin bilincine varmak" diye açıklarken; özgürlüğün, insanın insan olmaktan kaynaklanan bilinçli bir tercih olması gerektiğinin altını çizer.

5-) DEMOKRATİK İTAATSİZLİK HAKKIMIZI KULLANDIM

İnsanlar, haklarında, devletin ve hukukun kararlar verdiği nesneler değildir. İnsanların gerçeklerini gözardı eden devlet ve hukuk, insansız otoriter yaptırımlardan başka anlam taşımaz. Bu durumda iktidar tarafından sürekli itilip kakılmış insanlar, eğer boyun eğip, dalkavukluk etmezlerse, elbette insan olmaktan kaynaklanan doğal haklarınının en önemlisini, yani özgürlüğü ararlar ve savunurlar. Bu arayışla düşünce ve ifade özgürlüğünü savunmanın, demokratik itaatsizlik araçlarını kullanırlar.

Özgür düşünceleri, hâlâ dumura uğratılamamış insanlar; tarihlerini ve gerçeklerini tek boyutlu ezberle değil; eleştirerek öğrenip, yaşarlar. Tarih ve yaşanan gerçek özgür insanlar için, tek boyutlu propagandaya indirgenemez. Çünkü, "Bilinç ve eller zamanı kavramak içindir" diyen Octavio Paz ekler: "Gözler açık uyumalı, ellerimizle görmeliyiz düşlerimizi,/ düş görmeliyiz yönünü arayan ırmağın uykulu kıpırdanışlarıyla,/ düş gören güneşin hülyaları, kurduğu dünyaları,/ yüksek sesle görmeliyiz düşlerimizi, söylemeliyiz şarkıları kökleri dışarı uğrayana kadar."

Bir insan olarak benim de özgürlükçü ütopyalarım var; onlarsız olamam! Bugünümüzü boğan, yaşamımızı kâbusa çeviren olayların "başka türlüsü"nü düşünmeye, özlemeye, tasarlamaya; özgür bir insan olarak, elbette hakkım var. Bu hakkımı hiç kimse elimden alamaz. Umudumu, özlemlerimi; resmi ideolojiye iğdiş ettiremem; dünyanın nasıl güzelleşeceği düşünü kurmadan, "başka türlüsü"nün rüyalarını görmeden nefes alamam! Bunun içindir ki Rawls'ın deyişiyle, "herkese eşit özgürlük"ten ve tahakkümsüz özgürlüklerden yanayım! Tahakkümsüz özgürlüğün otoriterliğin panzehiri olduğu kanaatindeyim!

Bu nedenle baskıya maruz kalmış yazarlara, "Senin yazın = Benim yazım" diyenlerdenim... Her kimin düşüncesini açıklamaktan ötürü başı belaya girmişse, düşüncesini paylaşmasam da, onun akıbetini paylaşmaya devam edeceğim!

Hukuku, toplumsal tercihlerle ve insanlığın kamusal ahlâk birikimi olan özgürlükle sınamak zorundayız. Özgürlükçü olmayan hukuk sistemleri ve kararları, kamu vicdanında meşruiyet kazanamaz. Toplumsal talepleri, kamu vicdanını, özgürlükleri kucaklamayan hukuk sistemlerinin ve kararlarının geleceği olamaz.

6-) HUKUK İNSAN(LAR) İÇİN OLMALIDIR

Devletin ve hukukun ayrıcalığı olamaz; her ikisi de insan(lar) ve adalet için olmalıdır. Hukuk(suzluğ)un "makus talihi" ancak böyle yenilebilir!

Hukuk, demokrasi ve özgürlükle tanımlanmalıdır! Yasallık, kendini kamu vicdanının meşruluğundan koparmamalıdır!

Hukuk felsefesinin temelini; hukukun meşruiyetini; özgürlüklerin yaygınlaştırılıp-derinleştirmesi oluşturmalıdır!

Hukuk, toplumsal gerçeklerden soyutlanmış bir "bilgelik" ya da emredici-yaptırımlar metinler-manzumesi olmamalıdır!

Hukuk ile hamaset birbirine karıştırılmamalıdır!

Kendi hesabıma ben, "Utopia"nın yazarı ve hukukçu Thomas More'nin avukata gereksinim duymayan adalet anlayışına büyük değer biçiyorum. "Utopia"nın yani "Olmayan ülkenin" yaratıcısı olan O'nun eşitlikçi-özgürlük ülkesinde, avukatlara yer yoktu. O'nun ülkesinin basit hukuk düzeni, profesyonel hukukçulara gereksinim duymayacak kadar insanlara aitti; bu tür bir hukuka, hangi insanın itirazı olabilir?

Çiçero, "Hukuku savunuyorum, çünkü özgürlük istiyorum" demişti. Anayasa Mahkemesi Başkanı Ahmet Necdet Sezer'in "12 Eylül yargılansın" dediği 1998 Türkiye'sinde ben, "Özgürlüğü savunan hukuku savunuyor ve istiyorum." Bunun neresi "suç" olabilir?

7-) MAHKEMENİZDEN TALEBİMDİR

Çoksesliliğe muhtacız. 21. yüzyılın eşiğinde çoksesliliğe ve kimlikliliğe tahammül etmeyi öğrenmeliyiz. Çoksesliliği ve kimlikliliği bastırmaya devam edilirse; yani civalı zarlarla kumar oynar gibi, kurallar, baskıcı bir gücün sarhoşluğu içinde sınır tanımadan ihlâl edilmeye başlanırsa dayatmacalar, kaçınamayacağı sonuçlarla karşılır.

Özete, son nefesinde "Mehr Licht/ Biraz daha fazla ışık!" diyen Goethe'nin sözünü tekrarlayarak; beraatimi(zi) talep ediyorum.

Ankara I no'lu DGM Başkanlığı'nın 1998/78 hazırlık, 1998/67 esas, 1998/57 iddianame no'lu duruşması için yazılı olarak hazırlandığı halde; 12 Mayıs 1998 tarihli duruşmaya destek için katılan Akın Birdal'a yönelik suikasti protesto etmek için ifade verilmeyen bu metin 4 Haziran 1998'daki duruşmada DGM'ye iletildi.

— *Radikal, 30 Nisan 1998, s.6*
— *M. Naci Ünver, Sabah, 26 Nisan 1998, s.20*
— *M. Naci Ünver, Radikal, 2 Mayıs 1998, s.7*
— *Semra Somersan, Gazetepazar, 31 Mayıs 1998, s.11*
— *Jayme Sirotsky, Milliyet, 9 Kasım 1997*
— *A. F. Başgil, İlimin Işığında Günün Meseleleri, s.161-179*
— *Hobbes'dan aktaran, Russell Bertrand, Batı Felsefesi Tarihi, s.533, Say Yayınlan, Üçüncü Baskı, 1983, Çeviren: Muammer Sencer*
— *Immanuel Kant'dan aktaran, Bouthoul Gason, Toplum Bilimin Tarihi, s.46, Varlık Yayınlan, 1971, Çeviren: Cemal Süreya*
— *Mill Stuart John, Özgürlük Üstüne, s. s.96, Belge Yayınlan, 1985, Çev: Alime Ertan*
— *Hegel'den aktaran, Russell Bertrand, Batı Felsefesi Tarihi, s.726, Say Yayınları, Üçüncü Baskı, 1983, Çeviren: Muammer Sencer*
— *Octavio Paz, Uzak Komşu, s.36-70*
— *Ahmet Necdet Sezer, Cumhuriyet, 28 Nisan 1998, s.17*

"Dünyanın görsel tarihini yazıyoruz..."

ARA GÜLER İLE SÖYLEŞİ

Güney: Fotoğrafçılığa neden ve nasıl başladığınızı sizden öğrenmek istiyoruz.

Ara Güler: Aslında herkes zannediyor ki ben birdenbire fotoğrafa başladım. Halbuki ben birdenbire fotoğrafa başlamadım. Ben esasında sinemayla başladım. Çünkü babam bana ben çok küçükken, 15 yaşındayken, sinema oynatma makinesi aldı. Bu makine 35 mm'lik Erneman Kinox marka bir makineydi. Ben orda sinema filmlerini oynatmaya başladım, fakat filmler azdı. Babam İpek Film Stüdyosu vs. ile arkadaştı. Onların film stüdyolarına malzeme verirdi. Film ilaçlarını verirdi. Ben o stüdyolardaki imha edilecek eski filmleri, sessiz filmleri alır oynatırdım. Benim bu işi sevdiğimi görünce, yazları beni film stüdyolarına gönderdiler. Orda montajda, senkronda, Joachim Filmeridez'in kameraman asistanlığını yaptım. Sonra bir dublaj stüdyosunda çalıştım. Bu benim çok hoşuma gidiyordu. Ben hepsini tanıyordum. Babam da Muhsin Ertuğrul'un arkadaşıydı. Daha sonra orada büyük bir yangın oldu. Yangından kurtulan son insan ben oldum. Dama çıktım, dam da yanıyordu. İtfaiye beni damdan kurtardıktan sonra babam beni bir daha oralara göndermedi. Ben daha sonra fotoğrafçılıkla uğraştım amatör olarak. 1948'de Mavi başlıklı bir yeni İstanbul gazetesi vardı, çok ciddi bir gazete idi. Ben orada foto muhabiri olarak çalışmaya başladım. İlk çektiğim fotoğraf Gümüşsuyu'ndaki yıkık Atatürk heykeli idi. O zaman da bugünkü gibi böyle olaylar vardı. Bu dincilerin olayıydı.

Foto muhabiri olarak çalışırken aynı zamanda İktisat fakültesinde okuyordum. Üniversite'den ayrılınca yedek subaylığımı yaptım. Dönünce Hürriyet gazetesinde çalışmaya başladım. Ama orada çok kısa çalıştım. Hayat mecmuası çıkmaya başladı bu dönemde. Bu mecmuada Vedat Nedim Tör vardı. vs. Onlar benim farkıma vardılar. Ben senelerce Hayat Mecmuası'nda çalıştım. Röportaj yapmaya başladım. 11 kez Cannes Festivali'ne gittim, çünkü sinemaya hâlâ merakım vardı. Sophia Loren, Brigitte Bardot vs. ile röportajlar yaptım. İran Şah'ından, Winston Churchill'e kadar röportajlar yaptım. Bir sürü meşhur insanın resmini çektim. 1956'da dünyanın en büyük basın organizasyonu olan Times ve Life mecmualarının buradaki muhabiri oldum. Burada büro açtılar. Büroları kapandıktan sonra da onların adamı olarak yanlız ben kaldım. Sonra Fransa'daki Paris Match'ın muhabiri oldum. Buralarda daha çok ropörtajcı olarak çalıştım. Vietnam harbinde 96 tane foto muhabiri ölmüştür, ölen yazar sayısı 2'dir. Bu işin asıl kahramanlığını foto muhabirleri yapar.

Güney: Bir de resimlerin evrensel bir dili var değil mi?

Ara Güler: Resimlerin tabii ki evrensel bir dili var. Ben bir yerde resim çekerim, onu herkes anlar.

Güney: Fotoğrafçılık bir sanat dalı olarak da geçiyor...

Ara Güler: Sanat benim umurumda değil. Sanatçı Türkiye'de şarkıcılara denir. Ben şarkıcı değilim. Onun için ben sanatçı değilim.

Güney: Asıl anlamıyla alırsak bir sanatçısınız, çünkü fotoğraflarla bir şeyler anlatıyorsunuz, siz de bunu söylediniz, bunu röportajcılık olarak adlandırıyorsunuz.

Ara Güler: Bu bir gazetecilik olayıdır, sanatla alakası yoktur.

Güney: Ama fotoğraflarla birşeyler anlatmak kolay bir şey değil.

Herkes eline bir fotoğraf makinesi alıp da birşeyler anlatamaz.

Ara Güler: Fotoğrafın kültürünü bilmesi lazım. Bir kere insan olması lazım. Ruhu olması, kalbi olması, anlaması, sevmesi lazım. Birtakım adamlar neyi seviyor ki neyin fotoğrafını çekecek? Sevmediğin şeyin resmini çekemezsin. Eğer bir Bertrand Russel varsa ve ben onun resmini çekmişsem, Bertrand Russel'in bütün kitaplarını okumuşum, sevmişimdir, ondan onun fotoğraflarını çekiyorumdur. Anladın mı? Picasso'yu çekmişsem, onu biliyorum, onu sevmişim, ondan etkilenmişim de, onun için onlara şapka çıkarırım. Ama düdüğün birinin ben fotoğrafını çekmem yani.

Güney: Türkiye'de fotoğrafçılık nasıl algılanıyor? Türkiye'de bir fotoğraf sanatçılığı var mı, öyle bir anlayış var mı?

Ara Güler: Kendini sanatçı zanneden bir yığın fotoğrafçı vardır tabii. Diğerinden biraz daha iyi görmek, diğerinden biraz değişik görmek bir marifet midir? Yani bunlar Beethoven midir, Mozart mıdır, nedir? Sanatçılık bu kadar ucuz mu baba?! Türkiye'de ucuz.

Güney: Ama asıl anlamıyla siz de kabul ediyorsunuz, fotoğrafçılık bir sanattır.

Ara Güler: Benziyor.

Güney: Peki fotoğrafla resim arasındaki fark nedir? Ya da bir fotoğrafçıyla ressam arasındaki fark nedir?

Ara Güler: İkisi de dört köşe bir çerçeve içine bir-

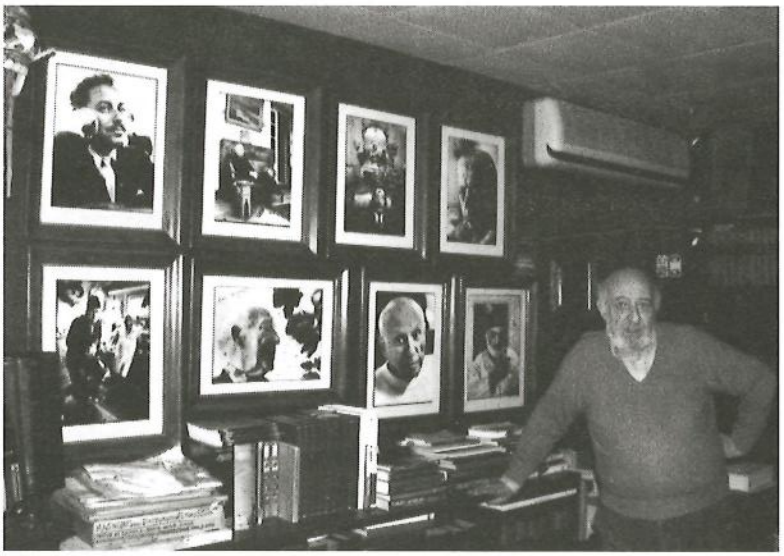

Picasso, Winston Churchill, Bertrand Russel...
Ara Güler'in röportaj yaptığı ve fotoğraflarını çektiği ünlülerden bazıları...

şeyler çizerler. Bir tanesi fırçayla çizer, bir tanesi gerçeğin içinden koparıp elindeki acayip makineyle ondan bir parça çeker. Şimdi ressam hür bir adamdır. Sanat hürriyetten gelir. Hür olan adam sanat yapabilir. Yani ben siyasi bakımdan hürriyetten falan bahsetmiyorum. Yani ben mavimi kullanmak istiyorum, mavi kullanırım. Buraya cami mi koymak istiyorum, cami çizerim; buraya vapur mu olsun, sandal mı olsun, ağaç mı konsun, onları çizerim. İstediğin zaman istediğin kompozisyonu dört köşenin içine yaparsın. Ressam bunu yapar, ben yapamam. Çünkü ben elimdeki dört köşe makineyle bir yere bakmaktayım. Bir yerin içinde o varsa onu çekebilirim, olanı çekebilirim. Onun için yalan konuşmayan birşey yaparım ben. Sanat halbuki yalandan doğar. Sanat yalandır. Bunu ben söylemiyorum. Oskar Wilde diyor. Anladın mı? Sanat faydasızdır diyor. Pek o kadar değil, faydasız değil faydalıdır. Çünkü insanları eğitir. Sinema yalandan doğar. Mesela senaryoyu rejisör kafasında düşünür, yapar eder. Öyle bir sahne yoktur. İnşa edilir, dekoru konulur, adamı gelir, oynatır. Herif ezberden bilmem ne yapar. Rejisör kameranın arkasından bakar, der ki sen burdan yürüyeceksin, şuraya kadar geleceksin. Fotoğrafta böyle bir şey yok ki!... Adam istediği gibi istediğini yapar. Sanat yalandan doğar, hakikat olmayan bir şeyi gerçekmiş gibi gösterir. Ama onun verdiği bir sihir vardır ki, o mühimdir, işte ona sanat denir. Halbuki fotoğrafın o kadar sihiri yoktur. Fotoğraf gerçekte varolan şeyin bir neticesini yapar. Yani var olan bir şeyi çekersin. Ben şimdi köprünün üstündeyim, burdan bir vapur geçmesini istiyorum gelmiyor vapur ne olacak? Halbuki ressam öyle değildir. İstediği yere istidiği şeyi koyar.

Güney: Sanat bir kurgudur, sanatçının kendi kafasında kurduğu şeyi yansıtmasıdır, insanlara bunu göstermesi, anlatmasıdır. Fakat bu kurduğu şeyler gerçeğe uyuyor mu uymuyor mu, gerçeği bir parça yansıtıyor mu, yansıtmıyor mu şeklinde sanatlar da ayrışıyor. Mesela toplumsal gerçekçi bir sanattan bahsediyoruz, sanat için sanattan bahsediyoruz. Bu konuda kendi uğraşınızı nereye yerleştirirsiniz?

Ara Güler: Ben hikaye yazarıydım. Onun için kompozisyona çok dikkat ederim. Bunları yaparsın, yaptığın kadar oluyor. Yani tam istediğin gibi olmaz. Yoksa olmuyor yani, anladın mı? Şimdi benim fotoğraflarda planlar vardı. Bir andı, bir anı yakalamaktı. Ve ancak o gerçekte o an varsa yakalarsın. Bir de poz yaparım onlara, nefret ediyorum onlardan. Bunlar bir şey değil.

Benim fotoğraflarım zaten realisttir, çünkü aslında daha fazla dokümantasyon ağırlıklıdır. Ben bir İstanbul resmi çekiyorsam İstanbul'un tarihini yazıyorum. Ben dünyanın her tarafına gittim, mesela Fiji Adaları, Polonezya, Hindistan dağlarının bilmem neresi, yani kaybolmuş yerler. Afrika'da yamyamların içinde röportaj yapan bir objektifim. Ben böyle küçük şeylerle uğraşmıyorum artık. Büyük dergilerin içinde çıkıyor benim röportajlarım, Türkiye'de de bir kısmı çıkıyor. Arasıra kitaplarda falan... Zaten röportajcılık da belge niteliğinde olan fotoğraf tarzıdır. Röportaj ancak realist tarzda olabilir. Orada sanatın pek yeri yoktur. Sanat, insanın görüşü varsa, gözü varsa, ona göre bir anlam verir. Ama sanat yapacağım diye de gerçeğin dışına çıkamaz. Benim anladığım fotoğrafçılık realisttir.

Güney: Siz dünyaca tanınan bir sanatçısınız, ününüz birçok ülkede yayılmış durumda, sadece Türkiye'de değil... Sergileriniz ve uluslararası alanda aldığınız ödüllerden bahseder misiniz? Ödüle bakışınız nasıl?

Ara Güler: Ben hayatımda ödülden nefret ederim. Ben hiçbir ödül de almadım. Ama bir takım kuruluşlar, gerek yurtdışında, gerekse içeride, birtakım ödüller dağıtıyorlar. Bazıları da bana isabet ediyor. Örneğin "Master Of Leica" seçilmem gibi, yılın gazetecisi seçilmem gibi. Anladın mı? Benim için verseler de bir, vermeseler de. Onlar verse de vermese de ben aynı işi nasıl olsa yapacağım. Bu demektir ki onlar birşey buluyorlar, veriyorlar. Yani mühim değil. Benim çok sergilerim oluyor.

Güney: Sohbet içerisinde Yılmaz Güney'in bir dostu olarak onu sevdiğinizi söylemiştiniz. Onunla ilgili anılarınızı bize biraz anlatabilir misiniz?

Ara Güler: Ben Yılmaz Güney'i tanırdım ve Yılmaz Güney'i severim, bayağı da hoşuma giderdi. Bir gün geldi oraya, konuşma yaptılar çocuklar onunla. Hüseyin Baş, Onat Kutlar falan, ben de ordaydım, makinemi çıkardım, onun bir sürü resmini çektim. Ansiklopedilerde çıkan resimler hep o gün çektiğim resimlerdir. Çok daha fazla resimlerini çekmek isterdim ama işte olmadı. Yani çok daha güzel resimlerini çekebilirdim aslında.

Güney: Yılmaz Güney'in Sineması hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ara Güler: Tabii ki yolu doğru bir yoldu. Sineması-nın yolu doğru bir yoldu. Doğru bir yerdeydi ve sineması da iyiydi. Bazı filmlerinde çok uzun sahneler var, montaj sorunu, tabii düzeltilebilir, bunlar çok önemli değil. Ben de montajda uzun müddet çalıştığım için bunları biliyorum. İnsan bir sürü emek verdiği şeyi atamıyor. Ben de şimdi fotoğraf çekerken bir sürü şeyi atamıyorum. Atabilmelidir ama çok çalışmış, çok emek sarfetmiş, atamıyor, harcayamıyor. Ben de fotoğraflarımı atamıyorum ama biraz gerçekçi olup sanki benim değilmiş gibi gayet gaddar bir şekilde 500 resmi yirmiye indirebilirim. Bunu yapamıyorum.

Güney: Emeğinizi çöpe atmış gibi olursunuz değil mi?

Ara Güler: Tabii. Sinemada bilhassa bu daha da zordur. Bir saniyenin bile çok önemi vardır.

Güney: Yılmaz Güney filmlerinin içeriği konusunda ne düşünüyorsunuz?

Ara Güler: Çok doğruydu. Mesela "Yol" müthiş harika bir filmdi.

Güney: Şu anda hangi gazete veya dergilerde çalışıyorsunuz?

Ara Güler: Stern, Time ve Life...

Güney: Resimleriniz hâlâ bu dergilerde yayınlanıyor mu?

Ara Güler: Tabii, tabii... Hem onlar isterler, hem ben teklif ederim...

Güney: Türkiye'de üstüste yaşanan depremler ve bunların yolaçtığı büyük felaketlerin resimlerini de çektiniz mi?

Ara Güler: Ben depremde yoktum. Gitmek de istemedim doğrusu. O kadar çok deprem felaketi çektim ki hayatımda, en çok korktuğum şeylerden biridir. Ben endişelerin adamıyım. Yamyamların arasından geliyorum. Ama zelzele dedin mi, elim ayağım

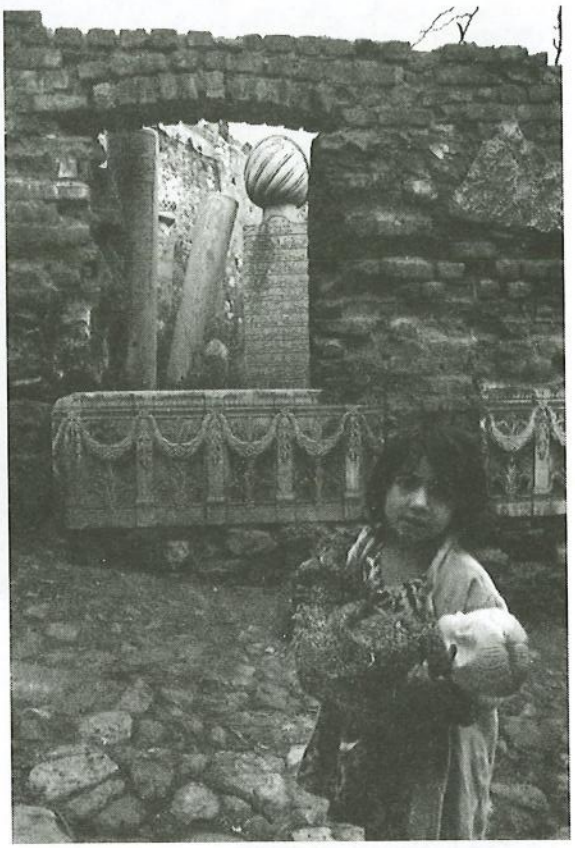

tutmuyor. Çünkü Varto zelzelesinde, ondan sonra Gediz zelzelesinde, ondan sonra Adapazarı'nın ilk zelzelesinde, oralarda çok perişanlık yaşadım, buğday çuvalının üzerinde yerde yatıyordum, öyle bir salladı ki yerden sıcak sular fışkırıyordu. Varto'da hiçbir şey kalmamıştı, tüm herşey yıkılmıştı, direkler kalmıştı. Deprem olduğunda oradan oraya koşuyorduk. O sahneler geliyor aklıma.

Güney: Hayatınızda en önemli anlar hangileriydi?

Ara Güler: Picasso'yla röportaj yapıyorum, onun yanına gidilemez, imkanı yok. Winston Churchill'le röportaj yapıyorum, ondan sonra gidiyorum Bertrand Russel'le konuşuyorum... İşte bunun gibi büyük olaylar var hayatımda...

Güney: Fotoğrafçılık sizin için bir tutku mu, yoksa sadece bir iş mi?

Ara Güler: Hem tutku, hem iş. Bir insan gazetecilik mikrobuna yakalanmışsa başka hiçbir iş yapamaz. Ne bankacı olmak ister, ne milyoner olmak ister... Gazeteciler sıradan insanlara biraz yukarıdan bakarlar.

Güney: Neden öyle?

Ara Güler: Öyledir işte. Bir telefon açar, başbakanla görüşmek istiyorum der, gider başbakanla görüşür. Normal insan bunu yapabilir mi?

Güney: Bu, gazetecilere sıradan insanlara yukarıdan bakma hakkı mı verir?

Ara Güler: Onlar yukarıdan bakarlar abi, öyledir işte.

Güney: Yeni fotoğrafa başlamak isteyen gençlere vermek istediğiniz öğütler var mı?

Ara Güler: Evet. İlkönce ne için fotoğraf çekmek istiyorlar, bunu iyi düşünmeleri lazım. Ruhunu ona katması lazım. Ona bir mana vermedikten sonra, bakana birşey anlatmayacaksa, boşuna milletin vaktini almasın. İnsanın bir diyeceği olması lazım. Diğeceğin yoksa, o zaman hiç zahmet etme, insanların zamanını da alma. Biz foto muhabirleri –aslında dokümanter filmciler de öyledir–, kendi devrimizin görsel tarihini yazıyoruz. Amerika'daki oradakini yazıyor, Japonya'daki oradakini yazıyor vs. Böylelikle dünyanın görsel arşivi yazılmaktadır. Üstelik de fotoğraf yalan konuşmayan bir araçtır. Eğer Almanlar bilmem kaç milyon Yahudi'yi öldürdüyse, bunun resmi vardır.

Güney: Diğer taraftan gerçekleri çarpıtan, yalan söyleyen fotoğraflar da yok mudur?

Ara Güler: Dünyada belki 50 bin, 100 bin, bilemedin yarım milyon fotoğrafçı var ama bana sorarsan gerçekte 10-15 tane fotoğrafçı var dünyada.

Güney: Sizce Türkiye'de fotoğrafa gereken önem veriliyor mu?

Ara Güler: Verilmiyor tabi ki, ama örneğin sergiler açılıyor ve gençler arasında bomba gibi çocuklar var. Ama ona iş verecek olan adam onları keşfedemez.

Güney: Siz öğretmenlik yapıyor musunuz?

Ara Güler: Beni üniversitede hoca yaptılar, bir gün gittim, bir daha da gitmedim. "Beni derhal kovun!" dedim, "Uğraşamam!" dedim bununla.

Güney: Zaman açısından mı?

Ara Güler: Burada oturuyorum ama bir hafta sonra ne olacak ben de bilmiyorum. Burada dururum, canım sıkılır, dank diye Mısır'a giderim, Mısır değil de daha başka yerlere giderim.

Güney: Değişik sanat dalları arasında seçme olanağınız olsa yine fotoğrafçılığı mı seçerdiniz?

Ara Güler: Tabii ki. Ama fotoğrafçılık değil, foto muhabirliği.

Güney: Neden mesela resim sanatı değil de foto muhabirliği?

Ara Güler: Çünkü bunun bir de gazetecilik tarafı var. Örneğin ben sana diyorum ki Madagaskar'da 10 bin kişi öldürüldü. Habercisi haberini yazar. Dokümantaristi dokümanter çeker, fotoğrafçısı da fotoğraf çeker. Peki bunlardan en çarpıcı olanı nedir? Bir fotoğraf hepsini anlatır.

Güney: Söyleşi için çok teşekkür ediyoruz Sayın Güler...

böyle de öldürüldük

TAN DOĞAN

1
anam çıktı ilk gün içinden: gölcük'te bir başına yaşamayı sürdürdüğü evden
(a anam gel birlikte yaşayalım diye diye dilimde tüy bitse de
'a oğul kişi bi başına durabilmeli ayakta
siz kendi ben kendi yolumda' diye diye yıllar yılı yaşadığı evden)
sonra 30 yürek birleştik vardık gölcük'e
kriz masası da krizde dedi bizden bir işçi
koyulduk değirmendere karamürsel yalova arasındaki yola
girip çıktık onlarca enkaza
ve döndük merkez üssü gölcük'e yine
beğenmedik amerikalı bir gençle bir fransız ekibiyle
nerde bir umut bir can bir yaşam varsa vardık oraya
betonlar kırdık demirler kestik toprağı kazıdık günler geceler boyu
bir arpa boy yol alamadık: hep ölümün kokusu
ve geride kalanlarda yaşamak korkusu

2
milyonlarca milyonlarca canımız öldü
milyonlarca milyonlarca canımız yaralı
milyonlarca milyonlarca canımız evsiz barksız
milyonlarca milyonlarca canımız çoluksuz çocuksuz anasız babasız
ve onlarcası hâlâ siyasetin en ucuzunun ardında: duyarsız

3
gölcük'te yalova'da izmit'te adapazarı'nda bolu'da zonguldak'ta bursa'da
göremedik ey şair ey öykücü ey romancı ey eleştirici ve sanatçı takımı sizi
oysa bu halk
yaşam sanırdı yazdıklarınızı

4
dinertorbalısivasdenizlierdekkırşehirizmirerzincandeveliercişbigadiçniksar
çorumladikgeredegedizayvalıkceyhanılgınvartoizmirkarlıovakurşunluhasankale
gönenkurşunlusökeeskişehirfethiyeabantköyceğizçınarcıkmalatyamanyashorasan
vartovartoadapazarıpülümürbartınalaşehirgedizburdurbingölliceçaldıranka rs
erzurumerzincanistanbulizmitadapazarıyalovaboluzonguldakbursagölcük...
böyle de öldürüldük
böyle de öldürüldük

Unutmak bir tür alçaklıktır!

HASAN BİLDİRİCİ

Bitlis'e bağlı Ahlat kasabası, inanılmaz derinlikte bir tarihle yüklüdür. Şehir nüfusu onla onbeş-bin arasında değişen kasabanın sadece Kürtlerin kaderinde değil, Türk ve Ermenilerin çalkantılı kaderlerinde önemli bir yeri olmuştur. Ahlat'ın en uzak ve sessiz bozkırlarında karşılaşılan herhangi bir taş dahi mutlak olarak tarihi bir ana aittir. Ahlat, bin yılların atlılarının arkalarında yitik nal izleri bırakarak geçip gittikleri bir açık hava müzesidir. Bu kasaba kadar esrarlı, mezarlıklarla dolu, yıkıntı ile yaşamın yanyana barındığı bir başka kasaba örneği belki de yoktur. Yeni, inanılmaz derecede yüzeysel ve umursamazdır burada. Eskinin derin yaşamı, toprağın altında bir daha anılmamak üzere kesin bir unutulmayı beklemektedir. Tarih burada herhangi bir şekilde karşınıza çıkabilir: Bir kemer taşı, ahır duvarlarına taşınmış yazılı bir kalıt, unutulmuş yosunlu bir mezar, toprakaltı olmuş hamam, kervansaray; savaş artığı kılıç, kalkan; göl sularına katışmış görkemli sütunlar ve bin yılların acısı ağıtlar...

Ahlat'ın ne kadar Kürt, ne kadar Ermeni ve ne kadar Türk olduğu bilinmez. Ortaçağ Ermenistanının en kalabalık ve görkemli şehri olduğu söylenen küçülmüş kasaba ile ilgili en kesin gerçek şudur: Üç halka ait sayısız ölünün esrarlı bir dinginlikle kucak kucağa yattığı... Gerçekten bir mezarlıklar şehridir Ahlat. Kasabanın girişinde, taşlarının uzunluğu bir kaç metreyi bulan binlerce mezarın, 1071'de Ahlat Malazgirt arasındaki ovada Selçuklu Bizans savaşında ölen Alparslan'ın askerlerine ait olduğu söylenir. Sırtsırta binmiş sayısız mezar... Bu mezarlıklarla ilgili inanılmaz söylentilerle büyüdük biz Ahlat çocukları ve çocukluğumuz bu mezarlıkta, uzun mezar taşları arasında geçti. Benim mezarlıklara olan ilgim da-

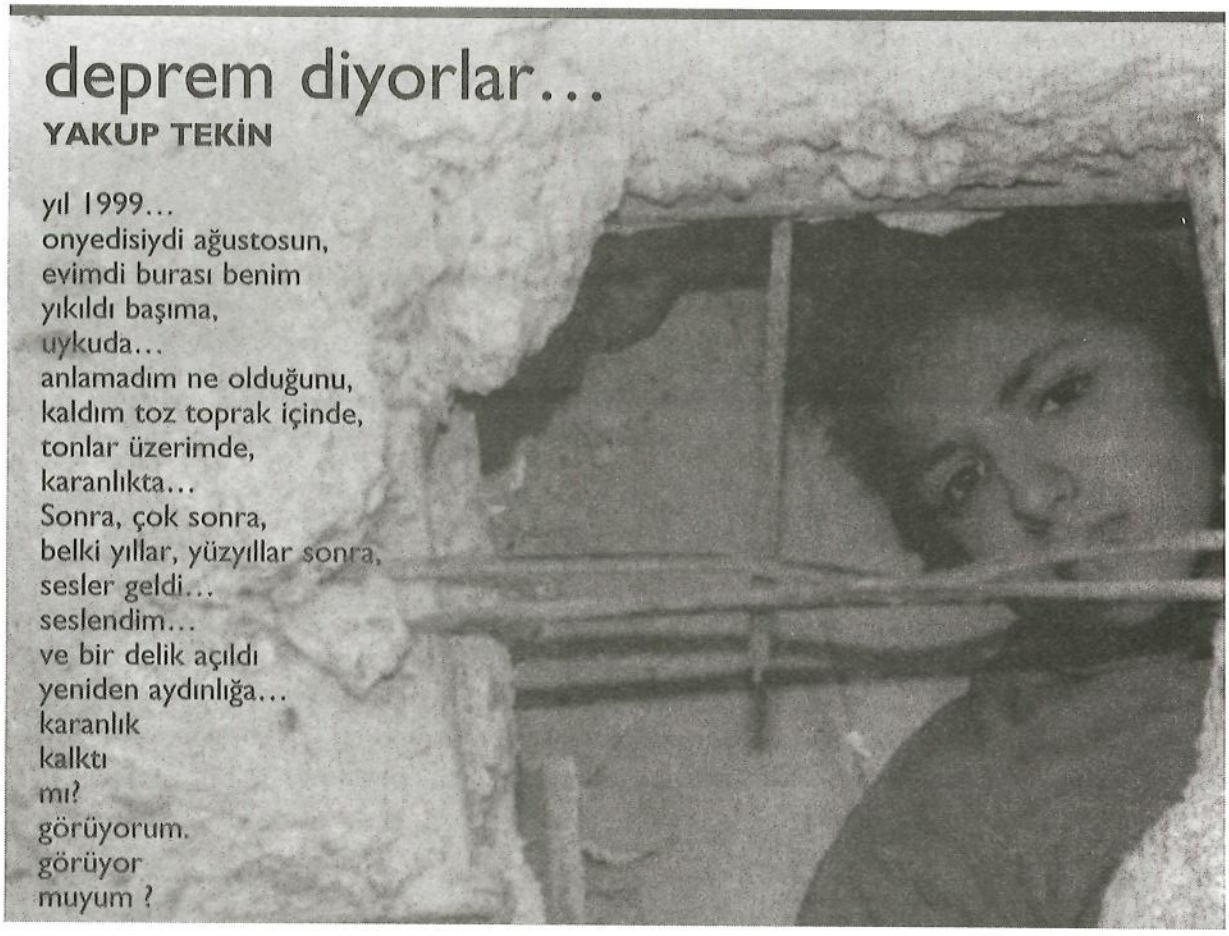

deprem diyorlar...

YAKUP TEKİN

yıl 1999...
onyedisiydi ağustosun,
evimdi burası benim
yıkıldı başıma,
uykuda...
anlamadım ne olduğunu,
kaldım toz toprak içinde,
tonlar üzerimde,
karanlıkta...
Sonra, çok sonra,
belki yıllar, yüzyıllar sonra,
sesler geldi...
seslendim...
ve bir delik açıldı
yeniden aydınlığa...
karanlık
kalktı
mı?
görüyorum.
görüyor
muyum ?

ha başkaydı: Orada, hayat ve ölümü gözlerdim çocuk aklımla. Mezarlığın birçok yerinde zamanla toprak kayması meydana gelmişti ve böyle yerlerde mezarlar ya ayak ya da başucundan taraf olduğu gibi açığa çıkmış olurdu. Eğilir mezarların içine bakardım. Çoğu yerde birkaç katlı olan mezarların her birinin içinde bir insan iskeleti vardı. O zaman düşünürdüm: Bir zamanlar bu ölüler canlıydı; yemek yer, konuşur, gülerlerdi; fakat şimdi anlamsız birer kemik yığını!... İlk okul öğretmenimizin, savaşta ölen müslümanlarla ilgili kesin görüşü şuydu: Şehitler bin yıl geçse de çürümezdi! O zaman öğretmene sormuştum: Malazgirt savaşında şehit düşenler de mi? Mezarlıklarla benim kadar ilgili olmayan öğretmenimiz:

"Elbette" demişti. "Eminim ki, şehitlikteki ölülerin her biri, ilk öldükleri biçimle kalıyorlardır; kanlı ve taze!"

Fakat ben çürümemiş tek ölü görmedim o mezarlıkta. İskeleti görünenleri şehit saymama gibi bir düşünceye vardığımda, her tarafı kapalı mezarlardan bir kaçını açma gibi acayip bir davranış içine girdim. O mezarlıklardaki ölülerde çürümüştü ve işte o zaman şöyle bir düşünceye vardım: Hangi şekilde olursa olsun ölen insan çürürdü! Ancak yine de bu mezarlığın gecesinden korktuğum kadar hiç bir şeyden korkmazdım. Öğretmenin anlattığına göre ölüler geceleri birbirlerini mum ışığı eşliğinde ziyarete giderlermiş! Mezarlıkta böyle sayısız ışık sızıntısı ve ayağa kalkmış sayısız kefenli ölüyü kaç kez gördük! O görüntülerin kafamızda yarattığımız şeyler olup olmadığından şimdi bile emin değilim.

Bu görünenler Alparslan'ın muzaffer ordusuna ait ölülerdi. Ya yenik Bizans'a ait ölüler? Sayıları onbinleri aşan ölü Bizans askerlerinden bir dikili taş dahi kalmamıştır geriye. Onlar muhtemelen rasgele yerlerdedir. Tıpkı yitik Ermeni mezarları gibi... Ahlat'ın her tarafı mezarlıktır gerçekten. Ev yapmak için herhangi bir yer kazındığında mutlak olarak insan kalıntıları çıkar. Bilen yok: Kimdir, hangi millettendir, nasıl yaşayıp ve nasıl ölmüştür? Sağlığında her biri bir dünya olan insanın ölü kalıntısından daha anlamsız ne var şu yeryüzünde! Birbirini tepeleyip geçen acımasız bir türün devamıyız biz. Tepeleyenlerin, daha sonra acımasızca tepelendikleri sürekli bir trajedinin zavallı öğeleri...

Çarşıya bir-iki kilometre uzaklıkta dört tarafı surlarla çevrili Kale Mahallesi'nde doğup büyüdüm ben. Tarih, ölüm ve yaşamla iç içe. İran'a sefere çıkan Yavuz Selim tarafından yaptırıldığı söylenen kalenin dokunmadığım tek köşesi kalmamıştır abartısız. Gerçekten inanılmaz derecede esrarlıdır bu kalenin içi ve öyle gizli köşeleri vardır ki, ilk bırakıldığı haliyle durmaktadır. Sayısız ilk içerisinde biri vardır ki, hiç bir zaman unutamam: Çocukluk oyunlarımızın birinde, aniden içine kayıverdiğim bir yer altı dehlizinde duvardaki halkalara bağlı insan iskeletleriyle karşılaşmıştım. Yüz yıllık iskeletler... Kalenin içi Ortaçağ kokuyordu: Mızrak ve kılıç artıkları, paslanmış nalar, yeşillenmiş Osmanlı ve Bizans paraları, taş çatlaklarını sıkıştırılmış eski yazılar, ordu doyuran kocaman bakır kazanlar... Çoğu kılıç yaralı insan iskeletleri...

Ahlat'ın hemen yanı başında oturtulan kale içindeki bu mahallenin toprakları inanılmaz derecede küçük parsellere bölünmüştü ben çocukken. Çarşıda

Bu şehri

EROL NACAR

Seni kucaklayan geceyi değil,
Senin kucakladığın geceyi
Düşün bir!...

Generallerine
Üniforma yerine
İşçi elbiseleri giydirir;

Bir bebek gibi
Kollarının arasında uyuyan
Bu şehir!

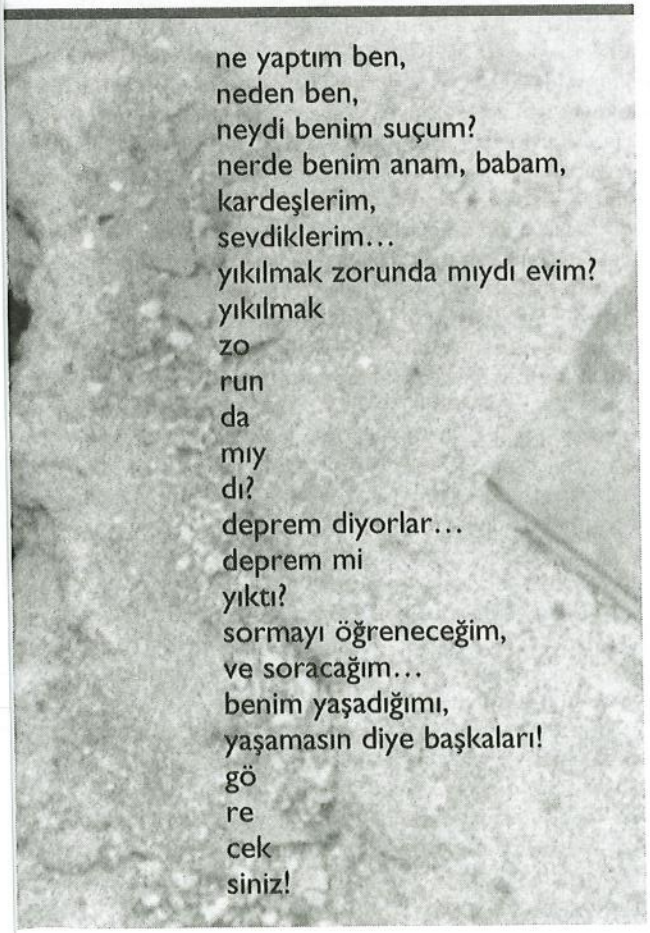

Eksile eksile

İLHAN KEMAL KAPLAN

kendimi göçmüşümdür şimdi
bedevi iklimlere
yırtık aynalardan düşmüşümdür belki de
bakınca korkudan şettiğim
yüzüme
yanaklarımdaki kırmızı kırmızı gülüntüler
bir uzak kovuluşun resmidir belki de
kim bilir?

kafa kâğıdımın kabında üşürken hilâlay
yıldızlar tenhalığını tararken saçlarımın
yok çoğalır, bin eksilirim ben
ölmek mi çocuk?
çocukluğumdan gençliğime koşan
bir uslanmaz arsız takip
onu
babamdan bile iyi tanırım ben

ayrıntılara takılmıyorsan şayet sen
esmer günlerimin tanığıydı rüzgâr
git ona sor, küle dönmüş mihrabımı...
soksun gözlerinin içine içine
suskun yangınlarımın fotoğrafını.

oturan hemen herkesin bu mahallede mutlak olarak ev yeri büyüklüğünde bir toprak parçası vardı. Böyle zamanla terkedilmiş yüzlerce küçük parsel. Evimizin çevresindeki küçücük parsellerin başkalarına ait olmasına şaşardım. Evlere yeni bir oda eklemeye izin vermeyecek kadar sıkışık bir mülkiyet konumlanmasıydı bu. Yaşlılar bunu şöyle yorumluyorlardı: Koca bir kasaba halkının savaş ve istilalarda gelip sığındığı güvenli bir korunak. Türk, Kürt, Ermeni, Çerkez ve diğerler köklerden oluşan renkli ve sıkışık bir hayattan geriye sadece otuz ev kalmıştı ben doğduğumda. Göçüp gidenlerden ise ismini verdiği küçük parseller, yapıları yıkılmış asırlık temeller, inanılmaz bir ürperti ve esrarlı bir yalnızlık...

Şimdi çoktan toprağa karışmış olan yaşlılar, hangi köşelerde ne kadar Ermeni öldürdüklerini anlatırlardı kocaman sevinçlerle. Beyaz sakalı göbeğine ulaşan bir dede biz çocukları etrafına toplar, iki Ermeniyi bakır yemek kepçesiyle öldürdüğü yere götürür, olayın meydana geliş biçimini çocuksu bir heyecanla anlatırdı. Hayat damarları hızla çekilen bizim sokak cıvıl cıvıldı o zamanlar. Üstüste binmiş en az onbeş ev otururduk aynı sokakta. Bahçeler burada kale yüksekliğinde duvarlarla çevriliydi. Biz yoksul çocukları değil bu bahçelere girmek, yüksek duvarları aşan dallardan herkesin geçip gittiği yola dökülen meyvelerden toplamaya korkardık. Bir ayağı mezarda olan iki yaşlı insanı hatırlarım. Yol üstündeki bahçeler bunlara aitti ve yol gözlemedeki nedenleri, biz çocuklar toprak yola dökülen meyvelerden toplamayalım diyeydi. Sonra bu insanlar öldü. Onların çocukları zaten başka yerlere çekip gitmişlerdi ve o bahçeler öyle yapayalnız kaldı. Şimdi o sokakta sadece bizim ev var. Geçmişin anıları altında ezilen yaşlı babam, o yıkık sokağı terk edebilmenin her yıl yeni planını yapar; fakat yüreği çıkıp gitmeye bir türlü elvermez.

Ahlat'ı Tatvan'a doğru sekiz on kilometre geçtikten sonra temelden yukarısı kalmamış eski bir köy yıkıntısıyla karşılaşılır. Göl dalgalarının yıkadığı bu yıkıntı ancak çok dikkat edilirse seçilebilir. Çocukken biz amca çocukları buraya süpürge otu biçmeye gelirdik. Yıkık köyün önündeki kumsalda, dalgaların yıkadığı yosunlu kayalar arasında buz soğukluğunda bir çeşme vardı. Öğlene kadar çalıştıktan sonra sabah su içine bıraktığımız buz soğukluğundaki meyve ve sebzeleri çeşme başında büyük bir keyifle yerdik. Öğlene doğru göl iyice sakinleşir, dalgalar çekilir ve kumsalda kalan yosunlu kayalar arasında bu çeşme olduğu gibi açığa çıkardı. Çevresindeki düzenli taşların eskiliğine bakılacak olursa bu çeşme çok önceleri yapılmıştı. Fakat kimler tarafından? Yalnız gelişlerimde saatlerce yıkıntıları karıştırırdım: Bazen kemik bir tarak bulur çıkarırdım; bazen eski bir para. Kırık küp ve porselen parçaları haddinden fazlaydı. İçi dolu olan pipodan yüz yıl öncesine ait tütün kokusu geliyordu. Sırması dökülmüş aynalar, paslı tarım aletleri, el yapımı ayakkabılar... Altın ve gümüş gerdanlık, yüzük ve eski paraları kasaba müzesine sakız ve balon parasına verirdik. Fakat oradaki hayatın birdenbire yokolması kabullenilecek gibi değildi. Ermeni köyü bir zamanlar insanlarıyla birlikte ortadan kaldırmıştı! Bunu öğrendikten sonra gidişlerim hep bir hüzündür. Bulduğumuz her kalıntıdan acılı bir insan çığlığı yükselirdi: Gerdanlık bulduğumuzda, çeşmebaşı sohbetlerine kulak verdiğimiz yitik Ermeni kızlar gelirdi gözlerimizin önüne. Sırması dökülmüş kırık aynalar genç erkek ve kızların sevda türkülerini söylerdi. Birgün bir çocuk ayakkabısı bulduk ve ayakkabıda çocuk çığlığı...

Unutmak ve kendinden önceki yaşamı acımasızca tepelemek insan türüne ait alçakça bir özelliktir. Kendisinin de tepeleneceğini bile bile bunu yapanların yeni bir muamelesiyle karşı karşıya kaldı topraklarımız. Şu ölümlü dünyada renkli bir mozaik olarak kucaklaşmak yerine, aynı kinli ve kısır türkünün tekrarı olmak ne kötü!

Emanet Çeyiz

MÜBADELE İNSANLARI

KEMAL YALÇIN

Yetmişbeş yıl önce bahçe komşularımız Rummuş. Dedem, ninem, anam, babam Rum komşularımız Minoğluyla, Palaoğluyla, Sabuncuoğluyla kardeşten öte, ana baba gibilermiş. Aynı savaktan sularlarmış bahçelerini. Aynı pınarın suyuyla yoğururlarmış hamurlarını. Babam çocukluk arkadaşı Minoğlu'nun küçük kızı Sofiya'yı anlatıp durdu ölünceye kadar.

Gün gelmiş, Osmanlı İmparatorluğu Almanya'nın yanında savaşa girmiş, İngiliz'e, Fransız'a karşı. Bu savaş kararından ne dedemin haberi varmış, ne de Rum komşularımızın. Dedem, Çanakkale'ye ölüme çağrıldığında anlamış savaşın gerçek yüzünü.

Gün olmuş, Yunan işgal orduları Sarayköy'e kadar gelip dayanmış. İşgalcileri Rum komşularımız Minoğlu ile kızları çağırmamış.

Gün olmuş, hamurun suyuna, kirazın alına, solunan havaya kan bulaşmış. Ne ninem, ne anam, ne dedem ne de Rum komşularımız ekmiş kin tohumunu kardeş gibi yaşadıkları toprağa, dağa, taşa...

Bir değil, on değil, milyonlarcaymış seksen doksan yıl önce dedem gibiler, Minoğlu gibiler. Osmanlı ve Yunan halklarını hiç sormadan ölüme süren; yerinden yurdundan eden Padişahlıktan, Krallıktan; Osmanlıyı, Yunanlıları kendi çıkarlarına birbirine boğazlatan İngiliz, Fransız yöneticilerinden, Alman Kayzerinden, Rus Çarından kimse kalmadı. Seksen yılda taçlar, tahtlar müzeye kondu.

Ama onların ektikleri kin tohumları, düşmanlıklar yeni yeni biçimlere bürünerek sürüp gidiyor. Tahtları, taçları alaşağı eden halklar; aralarındaki, kendi içlerindeki kini, nefreti henüz tam olarak sevgiye, barışa dönüştüremedi.

• • • •

Benim köyüm olan Honaz'ın esas yerlileri Rumlarmış. Biz Türkler çok sonradan gelip yerleşmişiz. Köyün ortasından geçen Kuruçay'ın batısında Rumlar; doğusunda Türkler oturur olmuş. Bahçelerimiz, bağlarımız yanyanaymış. Kız alıp verilmezmiş; ama isteyen kiliseye gidermiş, isteyen camiye. Dinler ayrı, diller Türkçeymiş. Rumlar Rumca konuşmazmış.

Yunan ordusu İngiltere'nin kışkırtmasıyla 15 Mayıs 1919'da İzmir'e çıkınca Türk ve Rum kardeşliğine kan bulaşmış. Kin kör etmiş bazı insanları.

Önce Yunanlılara yardım edebilirler düşüncesiyle 1 Temmuz 1919 günündenr itibaren Aydın bölgesi Rumlarının iç bölgelere sürgünü başlamış.

2 Temmuz 1920'de Yunan ordusunun Sarayköy'e yaklaşması üzerine Denizli bölgesinde yaşayan Rum ve Ermeni erkekleri derhal Eğirdir üzerinden Kayseri, Sivas, Erzurum'a sürgün edilmeye başlanmış. Sürgün 7 Temmuz 1920'de tamamlanmış.

1 Eylül 1920 tarihinde Batı Cephesi Komutanı Ali Fuat Cebesoy "Garp Cephesi Mıntıkası sayılan Geyve, Bilecik, Bolu, Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar, Denizli, Burdur, İsparta livaları dahilinde bulunan Rum ve Ermeni unsurlarına mensup 20-40 yaş arası olan erkeklerin istisnasız cephe mıntıkası dışına çıkarılmasını" emrediyor.

Bu emri alır almaz Denizli Mutasarrıf Vekili Nazmi Bey harekete geçer. Polis ve jandarma güçleriyle üç gün uğraşmasına karşın Denizli Rumlarını tehcir (mecburi sürgün) edemez. Cepheden yardım ister. Demiralay'dan gelen 20 kişilik süvari müfrezesi Rum cemaatini toplayarak sabahleyin Eğirdir'e gönderileceklerini söyler. Hiçbir Rum bu emre uymayınca Demiralay süvarileri "ibret olsun!" diye Rum ileri gelenlerinden 15 kişi ile 2 papazı öldürürler. Bu korkuyla Rumlar Denizli'den ayrılmaya başlamış.

Eylül 1920 sonuna doğru Demirci Memet Efe, Demiralay Komutanı Hafız İbrahim'den hristiyanların tümüyle Eğirdir'e sürülmelerini ister. Bu yapılmazsa Denizli'ye gelerek hepsini öldüreceğini söyler. Bu emir üzerine geri kalan tüm Rum ve Ermeni kadın, kız, çoluk çocuk Eğirdir Gölü'nün içindeki Nis Adası'na sürgün edilir.

• • • •

Rum komşularımızın sürgün öyküsünü ilk kez, 9-10 yaşımdayken, tarlamıza mısır ekerken babamdan dinlemiştim.

Benim köyümdeki Rum erkekleri sürgün edilince, kadınları kızları hemen evlerinden toplamışlar. Karakolun yanındaki evlerin ahırlarına doldurup üç ay kadar gözaltına almışlar. Bu arada Rum mahallesi yağmalanmış. Kimi sütübozuklar bu yağma ile zengin olmuş, ağa olmuş!

Ninem bahçe komşularımıza, Minoğlu'nun karısına, kızlarına hergün babamla ekmek göndermiş. Sevkiyat emri gelince bir çığlık kopmuş! Babam korkmuş; oyunu bırakıp evlerine anasının yanına koşmuş.

Bir süre sonra bahçe komşumuz Minoğlu'nun karısı kucağında ipekli bir şitare yorgan; büyük kızı ile küçük kızı ellerinde birer çuval ile ninemin evine geliyor... "Aşa aba, bunlar kızlarımın çeyizleri! Gidip dönmemek, dönüp görememek var! Gelirsek verirsin çeyizleri. Dönemezsek ver bir fukaraya! Çok ekmeğini yedik birbirimizin. Çok analık ettin bize!

Hakkını helal et!" diyor.

"Helal olsun, helal olsun!"

Sarılıp ağlaşıyorlar. Babam arkadaşı Sofiya'nın ağlayışına üzülüyor. Dereye vardıklarında bir çığlık, bir ağıt başlıyor!

Babam başladı ağlamaya! Babamın ağladığını ilk görüyordum! Susup kaldık. Neden ağladığını ne ben sordum, ne de babam anlattı.

Aradan 35 yıl geçti. Babam ile annem Almanya'ya geldiler.

Minoğlu'nun kızlarını bir daha anlattırdım. Babam gene ağlamaklı oldu. Sesi titredi, bir süre konuşamadı. Sonra:

"Oğlum, deden Minoğlu'nun kızlarının çeyizlerini ölünceye kadar saklattı. 'Gelirler bir gün!' dedi. Gelmediler! Bana, saklamamı vasiyet etti. Çeyizler ananın sandığında yetmiş yıldır duruyor. Bu dünya ölümlü, kalımlı dünya... Bugün var, yarın yokuz! Sen git Yunanistan'a. Minoğlu'nun kızlarını, kızları ölmüşse torunlarını bul. Verelim çeyizlerini..." dedi.

Annem de; "Şiir miir yazıp durursun. Yazacaksan bunu yaz!" diyerek babamın düşüncesini destekledi.

Arayıp bulmaya söz verdim.

1994 yazında Yunanistan'a gittim. Atina, Selanik, Grebena, Veria, Katerini, Platamona bölgelerini üç hafta dolaştım.

Minoğlu'nun kızlarını, Denizlilileri, Honazlıları bulamadım; ama Burdurlu, Amasyalı, Sinoplu, İstanbullu, Trabzonlu, Nevşehirli, Kayserili, Eskişehirli... Anadolu Rumlarının sıcak dostluklarını buldum. Hiç bilmediğim, duymadığım insan hallerini; ölümüne bir yurt özlemini; yetmiş yılda katmerlenmiş binbir türlü acıyı, kederi, hüznü gördüm.

Kimseden kötü bir söz duymadım. Herkes yardım etti. Kapısını ve yüreğini açtı.

Türkiye'de doğmuş, savaşı, sürgünü, mübadeleyi yaşamış insanlar, onların çocukları "Biz Türklerle kardeş gibiydik. İngilizler kışkırttı Yunanlıları, kabak bizim başımıza patladı. Çok çektik! Bizim çektiklerimiz düşman başına gelmesin! Hâlâ fitliyorlar bizi birbirimize. Bre aklımızı başımıza toplayalım. Kimse birşey kazanmaz savaştan. Artık irini olsun, barış olsun!" diyordu.

Onüç yıl Türkiye bana yasaktı. Pasaportum yoktu... İlk kez 1995'te Türkiye'ye dönebildim. Benim köyüm olan Honaz'a 1924 mübadelesiyle gelmiş muhacir komşularımla, arkadaşlarımla uzun uzun konuştum. Sonra Selçuk-Çirkince, Amasya, Taşova, Samsun, Ordu, Giresun bölgelerine gidip Yunanistan'da doğmuş, savaşı, sürgünü, mübadeleyi yaşamış muhacirlerle söyleşiler yaptım.

Anlatılanlar, Yunanistan'da duyup gördüklerimin hemen hemen aynısıydı. Ölümüne bir özlem, tarifsiz bir keder, dağlanmış bir yürek! Ölenler doğduğu toprakları bir daha görememenin hüznüyle ölüp gitmişler... Kendi kendime kızdım. Nasıl olmuş da komşumuz muhacirlerin yüzlerindeki hüznü görmemiştim?! "Siz neden, niçin, nasıl buraya geldiniz?" diye sormamıştım! Nasıl olmuş da on yıl yaşadığım İstanbul'da Rum, Ermeni, Süryani, Yahudi kardeşlerimin, yurttaşlarımın acılarını, kederlerini duymamıştım?! Ayıpladım kendi duyarsızlığımı...

Demokrasi

A. KARABAĞ

Kemanım Egeli
Beşli konçerto
Farkın armonisi
Sabrın senfonisi
Çal
Çalamıyorsan
Dinlemesini bil

Babam, "Oğlum bir daha git, ara, bul Minoğlu'nun kızlarını. Sofiya'yı bulursan 'Babamı Karaköprü Savağı'nda suya batırmışsın. Unutmamış!' de! Çeyizlerini verelim." diye tekrar görev verdi.

1996'da ikinci kez Yunanistan'a gittim. Selanik, Grebena, Veria, Odessa, Katerini, Larissa, Volos kentlerini dolaştım. Kastamonu-Araçlı, Burdurlu, Salihlili, Efesli, Amasyalı, Giresunlu, Trabzonlu, Nevşehirli, Gülşehirli, Bergamalı Rumlar çok yardımcı oldular. Ben değil sanki onlardı Minoğlu'nun kızlarını arayan! Sonunda Volos kentinde Denizli Fesleğen Mahallesi'nde doğmuş, oniki yaşında Yunanistan'a mübadil gelmiş, 86 yaşındaki Yohannis Dimitoğlu'nu buldum. Honazlıları tanıyordu. Minoğlu'nun kızını tanıyordu. Sofiya'nın kızının kızını buldum. Ninesinin çeyizlerini 72 yıl sonra kendisine teslim ettim.

Babam çeyizleri yerine verdiğimi göremeden öldü. Sofiya'ya, "Babamı Karaköprü Savağı'nda suya batırmışsın" diyemedim.

Sofiya'nın kızının kızı İrini (Barış) ile Gacaroğlu Kemal'in oğlunun oğlu Kemal ile sarıldık birbirimize... İrini, ninesinin ipek mendiliyle gözyaşlarını siliyor, güneş gibi sıcak sesiyle "Şu dünyayı nasıl sevmezsin... Şu Türkiye'yi nasıl sevmezsin... Şu çeyizler yaşarken içinde!" diyordu...

• • • •

Emanet Çeyiz, Türkiye'de ve Yunanistan'da çok büyük yankı buldu. Türk ve Yunan televizyonları, gazeteleri, radyoları Emanet Çeyiz'e geniş yer verdi.

Türkiye'de en çok satılan kitaplar listesine girdi.

Yunancaya çevrildi. 1999 Aralık ayında Atina'da Livani Yayınevi tarafından yayınlanacak.

Almanca ve İngilizce çevirilerine başlandı.

Emanet Çeyiz:

1998 Kültür Bakanlığı Cumhuriyet Roman Ödülü'nü;

1998 Abdi İpekçi Dostluk ve Barış Özel Ödülü'nü;

1998 Türkiye-Yunanistan İletişim Ödülü'nü aldı.

Bochum, 22 Kasım 1999

Ölümsüz dostluklar

LUCINA KATHMAN ve CHARLIE KUSHINSKY ÜZERİNE

EMİNE ERDEM

Sevgili dostum Lucina'nın Meksika'dan gönderdiği üzeri pullarla süslü mektupları elime ulaşır sık sık ve bana dünyanın öteki ucundan selamlar getirir, sevinç verir.

Son gelen mektubunda "Mehmet'in Kitabı"nın yazarı Nadire Mater ile bir dayanışma girişiminin kopyası var.

Metis Yayınlarında çıkan "Mehmet'in Kitabı" 1984-98 yılları arasında askerliğini "Olağanüstü Hal Bölgesi"nde yapan 42 genç insanın yaşadıklarını yorumsuz anlatır. Bu kitap yasaklanır Türkiye'de.

Lucina Kathmann Harward Üniversitesi'nde okur ve 1964'de master yapar. Ardından 1967'de "Nordwestern Üniversitesi"nde felsefe okur. İngilizce, Fransızca, İspanyolca bilen Lucina Kathmann, Kasım 1996'dan beri Uluslararası P.E.N. içindeki "Kadın Yazarlar Komitesi"nin başkanıdır. 1993'den bu yana da bu komitenin "Haber Mektubu"nun editörüdür. 1990'dan beri San Miguel de Allende'deki Güzel Sanatlar Ulusal Enstitüsü'nün edebiyat bölümünde üyedir. Burada İspanyol dilinde bir edebi yazma atölyesinde etkindir.

Lucina kısa öyküler, şiir ve oyunlar yazmaktadır. çevirmenliğinin yanısıra gazetecilik de yapmaktadır.

Uluslararası bir çok P.E.N. kongre ve toplantılarında biraraya geldiğimiz Lucina'yı eşi Charlie'siz düşünmek olanaksızdır.

Şimdi vücudu bir avuç kül olarak evlerinin arka bahçesinde kuytu bir köşeye gömülü olan Charlie'siz sürdürüyor Lucina bu işi ve sanıyorum Charlie attığı her adımda onunla birliktedir.

Charlie 31 Ocak 1996 günü sabahın erken saatlerinde, daha uykusundayken sessizce göçüp gitti bu dünyadan, acımasız hastalıklardan biri olan kanserle 20 ay boğuştuktan sonra.

Detroid'de doğan Charlie Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Almanya'da yüksek öğrenim gördükten sonra 1979'da San Miguel de Allende'ye gelir ve oraya yerleşir. Burada bir yazar ve dilbilimci olarak çok sayıda edebi yazma atölyesinde yer alır ve kendi Poliglot (çok dilli) kapasitesini yaratıcılıkla bu grupların çalışmalarına katar. Bu çalışmaları sırasında Lucina Kathmann ile tanışır. Hayatlarını birleştirirler.

40 yaşlarında Charlie ve Lucina çocuk sahibi olmaya karar verirler. İlk oğulları Nico'dan üç yıl sonra, Lucina bir ebenin yardımıyla 46 yaşındayken evinde ikinci oğulları Daniel'i dünyaya getirir.

Bu doğumdan kısa bir süre sonra, bitişiklerinde oturan hanım komşuları genç dul Maru bir çocuğunu doğururken ölür. Geride altı yetim çocuk bırakır. Charlie ve Lucina hiç tereddüt göstermeden bu çocukların büyütülmesini ve öğrenimlerini kendi çocuklarıyla birlikte üzerlerine alırlar. Günlük yaşamın gündeminde artık evi geçindirmek, ev işleri, edebiyat çalışmaları ve sekiz çocuğun yetiştirilmesi vardır.

Charlie çok okuyan bir insandır. İngilizce ve İspanyolca yazdığı kısa öykülerini dergilerde, edebiyat gazetelerinde yayınlar. Edebiyata ve insan haklarına olan büyük ilgisi, Charlie'yi Uluslararası P.E.N. içinde etkin olmaya götürür. Yazarların düşünce özgürlüğünün savunucuları arasına girer. Hastalığını öğreninceye kadar başkanı olduğu San Miguel de Allende P.E.N.'inin yayın organında etkin çalışır.

Ölümünden bir süre önce o kentte tedavi olmak üzere, Chicago'da bulunan ikinci evlerine giderler. Charlie'nin burada göreceği tedavi ile yeniden sağlığına kavuşacağı umudu içindedirler. Birkaç hafta evvelinden doktorlar artık yapılacak hiçbir şeyin kalmadığını söylerler.

Bütün bu süreci biz de birlikte yaşadık ailece. Charlie eşim Hüseyin Erdem ile sık sık telefonlaşır, birbirlerine faxlar gönderirlerdi iki dost.

Son günlerini San Miguel de Allende'de geçirmek dileğindedir Charlie. Oradaki dostları onu ölünceye kadar evindeki yatağında sık sık ziyaret ederler, elini tutar ona kitap okur, ona şakalar yapar ve onunla güler, birlikte olurlar. Annesi, erkek kardeşi ve kız kardeşleri, iki oğlu, evlatlık aldıkları altı komşu çocuğu ve Lucina yanıbaşındadır.

Charlie'nin külü 1 Şubat 1996'da San Miguel de Allende'deki evinin arka bahçesinin bir köşesinde toprağa verilir. Çocukları, Lucina ve sevgili arkadaşları onu bu kuytu ve güzel yerde kolaylıkla ve sıkça ziyaret edebilsinler diye.

Uluslararası P.E.N.'in bir çok kongre ve konferanslarında birlikte olduğumuz Lucina ve Charlie ile geliştirdiğimiz dostlukta yalnız kişisel bir yakınlık kurmakla kalmadığımızı, ülkelerimizin insanlarını ve

kültürlerini de birbirlerine yaklaştırdığımızı sanıyoruz. Lucina ve Charlie, Yayla Mönsch - Bucak, Hüseyin Erdem ve ben birçok dayanışma eyleminin zorluklarını aşmaya çalışırken bu ciddi girişimler sırasında tartışır, sohbetler eder, hoş vakitler de geçirirdik.

Uluslararası P.E.N.'in dünyanın her yerinden gelen delegeleri arasında Charlie ile Lucina'nın sorunsuz, ulaşılabilir insanlar olmaları sayesinde onlarla kolay ilişki kurulur, zor sayılan işler başarılırdı.

Dünyanın baskı altındaki ülkelerinde bulunan yazarların, düşünceleri ve yapıtları nedeniyle baskı görmelerine hiçbir ayrımcılığa ve önyargıya kapılmadan bu iki insan karşı çıkar, dayanışma gösterirlerdi.

Uluslararası P.E.N.'in gündemine aldığı dayanışma gerektiren eylemlerine, hem uluslararası toplantılarda yandaş olurlar hem de kendi memleketlerine döndüklerinde bu alanda destekleme eylemleri düzenler, olayı kendi memleketlerinde, İspanyolca ve İngilizce konuşulan ülkelerdeki dostlarına duyururlardı.

San Miguel de Allende P.E.N.'inin yayın organında böyle eylemler büyük bir dostlukla yansıtılırdı. Bugün Lucina bu çalışmaları Uluslararası P.E.N.'in "Kadın Yazarlar Komitesi"ndeki çalışmalarıyla yalnız sürdürüyor.

Sevdiklerimiz öldüklerinde bizi yalnız bırakmazlar çoğunlukla, yapıtlarıyla, tutumlarıyla ardlarında bıraktıkları güzel izlerle. Charlie Lucina'yı yalnız bırakmıyordur işlerinde.

Uluslararası P.E.N. içindeki yazarların birçokları bildikleri çok sayıda dillerle değişik ülkelerin yazarları arasında köprü kurar, onları birbirlerine yakınlaştırma ve bağlamada büyük bir rol oynarlar. İşte Charlie ve Lucina da bunlar arasındaydılar.

Kuşkusuz dergilerde ve edebiyat gazetelerinde yayınladıkları yapıtları tümüyle okunmadan edebi kimlikleri hakkında söz söylemek bir hayli zor. Ama düşüncesini yazarak açıklamak konusunda güçlüğe düşmüş ve dünyanın neresinden olursa olsun hiç tanımadıkları yazarlara gösterdikleri dayanışma, kendi yapıtlarına da yansıtabilecekleri bir ince duyarlılığa sahip olabileceklerini gösteriyor.

Bugün dünyamızda yetim kalmış altı komşu çocuğunun sorumluluğunu kim üzerine alabilir?

Lucina ve Charlie'nin çocukları Nico ve Daniel'e anlattıkları masallar İspanyolca ve İngilizce olarak bir kitapta toplanmış. Kuşkusuz bu masalları yalnız kendi çocuklarına değil evlatlık edindikleri altı çocuğa da anlatmışlardır.

Şimdi bu masallar bütün dünya çocuklarına bir armağan.

Suskun ve mavi

ARZU SÖYLEMEZ

(I)

Ve işte yağmur yağıyor
yalnızlığıma yakışırcasına
ilk
ve
sessiz

Sen,
Patlamaya hazır bir tüfeğin
ucundaki mermisin
Her an
- verilecek işaretle-
gidebilecek kadar
mavi
Ben,
Namluyla kurşun arasındaki bekleyişteyim
Bir yağmur öyküsü kadar
içli
ve
suskun

Çekilmez çocuk şımarıklığıdır
bende şehir
Her akşam
kanar yıldızlarda anlamlar
Her akşam
gider birileri
çoğul yalnızlıklar kalır geriye
ve aşklar
hep soluk soluğadır şehirde
sığmaz zaman kavramına

Artık kimse aşkları soluk soluğa yaşamıyor.
Canın sıkıldı mı
Sevgilini alıp gideceğin sahiller yok
dağlara giden
son treni de kaçırmışsındır
Beklersin
dört yanın beton sızısı
beklersin
gerisi yorgunluk
gerisi alışmak

Sevmiyorum bu şehri
Çünkü, gökyüzü çok uzak
Çünkü,
gözlerine martı çığlıkları yüklüyor senin
ve ben
hep yakın – uzakları yaşıyorum bu şehirde
hep yalnızlık söylencelerini
Suskun
ve
mavi...

Oysa
mektup yazmayı bu şehirde öğrendim
Beklemeyi... hiç gidememeyi...
Yalnızca bu şehre yağdı kırmızı yağmurlar
Göçebe duyguları bu şehirde öğrendim
Çadırları sökülmüş, coğrafyalar
bırakmayı ardımda
Bu şehirde küstü bana gözlerim
Ve seni
Bu şehirde sevdim ben
soluk soluğa

(II)

Yağmur yağıyor
korkak adımlar geçiyor meydandan
ellerimde
saçlarımın yanık kırmızı kokusu
seni bilinmez bir yalnızlığa bırakmanın
hüznü çöküyor gözlerime
Üşüyorum...
Kalmak da gitmektir biraz
gözlerinin yakın – uzaklarında
Fotoğraf külleri kokan
bir hüzün
ve
mavi
Saçları ayaz bir şehirde kalmayım
kapımızda ölüm
Ay'ın en parlak saatidir şimdi sularda

Hep gece yarısı gelir ölüm haberleri
Çocuklar öğrenmesin diye
sonra
belki de bir ömür hafızadan silinmeyecek
boş bir avuntu bırakılır avuçlarına
"Yarın gelecek"
ama o yarın hiç gelmez
ve çocuklar
hep yarını bekleyerek büyür
suskun
ve
mavi

Yarınları bekleyen bir çocuğum hâlâ
yeni yeni öğreniyorum
"Asfaltsız yollarda yürümeyi"
Düşlerimde kocaman eller
ve her gece
Ay dilimleri katıyorum suskunluğuma

Sen yine de çağır beni
soluk soluğa bir aşk yaşamak için
Yağmur kokan yalnızlıklarımızda
sabahlar açalım
Suskun
ve
mavi...

İLK İŞÇİ KADIN ŞAİRLERİMİZDEN BİRİSİ...

Yaşar Nezihe Bükülmez

SİNEM GÜÇLÜ

Yaşar Nezihe Bükülmez, tarihimizde önemli bir yer alması gereken ilk işçi kadın şairimizdir. Onun önemi sadece şairliğinden gelmemektedir. Aynı zamanda kadın hakları konusunda verdiği mücadele, bu savunusunu kendi yaşamına taşıyabilmesi ve işçi sınıfının çıkarlarına yönelik yürüttüğü mücadele de onu önemli kılmaktadır.

Yaşar Nezihe'nin oldukça zorlu bir yaşantısı oldu. Kadın hakları ile ilgili mücadelesine Müdafaa-i Hukukî Nisvan Cemiyeti'nde, işçi hakları mücadelesini Amele Cemiyeti çatısı altında yürüttü. Yaşar Nezihe Kantar İdaresi amelesi bir babanın kızı olarak 17 Ocak 1882'de Silivrikapı'nın yoksul yerlerinden birinde dünyaya geldi. Altı yaşındayken annesini kaybeden Yaşar Nezihe, teyzesinin yanına sığındı. Okumaya çok hevesli olan Yaşar Nezihe'nin babası kızların okumasına karşıydı. Bu nedenle babasının baskısına maruz kalmıştı. O yine de mahalle mektebine gizlice yazıldı. Babası durumu öğrenince onu evden kocdu. Mücadeleci kişiliği daha o yaşlarda başgösterdi. Yoksulluğun çektirdiği sıkıntılarla, okumaya duyduğu ilgi sayesinde küçük yaşlarda yazmaya yöneldi. Ahmet Rasim'in Leyla Feride imzasıyla yazdığı şiiri okuduktan sonra, ona özenerek ondört yaşında şiir yazmaya başladı. Malumat Gazetesi'nde Mahmure Mazlume ve Mehcure takma adlarıyla şiirleri yayınlandı. Yaşar Nezihe Kadınlar Dünyası, Kadın Yolu, Kadınlar Alemi, Kadın, Aydınlık, Sabah, Terakki, Hatunlara Mahsus Gazete gibi o dönemin ünlü kadın sayfalarında yazdı. Bu yayınlardan Kadınlar Dünyası, Osmanlı kadınlarının sesini ilk yayın olma özelliğini taşımaktaydı. Dergide çeşitli haklar, aile içi şiddet, evlenme biçimi, görücülüğe, aile içi ilişkilere ve kamusal alana katılmak konu ve talepleri gündeme getirilmişti. Bu nedenle bu yayın oldukça önemlidir.

Yaşar Nezihe'nin ilk evliliği kendisinden yaşça oldukça büyük olan Atıf Beyleydi. Bu evlilik babasının iyice yoksullaşması üzerine zorla yaptırılmıştı ve kocasıyla geçinemedi, ayrıldı. Daha sonra mühendis Fevzi Beyle evlendi. 1906'da ilk çocuğu Vedat dünyaya geldi. Soınra da sırasıyla Suat ve Sedat doğdu. Kocasını çok sevdi; fakat kocası onu aldattı. Üstelik de eve bir kuma getirdi. Bu durum onu derinden yaralamıştı. Onun gibi bağımsızlığına düşkün bir kadın bu durumu kabullenemezdi ve kocasını terketti. Sonraları Yusuf Niyazi isimli bir gazeteciyle evlense de, mutlu olamadı, ayrıldı.

O dönemin koşullarında bir kadının yalnız kalmayı göze alması oldukça zordu. Buna rağmen çocuklarını da yanına alarak tek başına mücadele etti. Yaşamını sürdürebilmek için darphanede işçi olarak çalıştı. Evinde dantel, elişi, Hilal-ı Ahmer için nakış işleri yaptı. Şark Eşya Pazarı'nda çalıştı. İşçilik yaşamını Kızılay ve Çocuk Esirgeme Derneği'nde sürdürdü. Savaş yıllarında mektup yazdı, yapma çiçek sattı. Ama yoksulluk peşini bir türlü bırakmadı. İki çocuğu soğuktan ve açlıktan öldü.

"Ne kadar bela oku varsa, hedef olarak onun inleyen gönlünü seçmiş. Arkadaşı gam ve ferya, nasibi de ah-u zar. Hayatın bütün meşakkatlerini ve mihnetlerini, kahrını ve sefaletini tatmış bir şair... Hazan yaprağı gibi yerlerde sürünen ve sürüklenen bu kadın, kaderle durmadan boğuşuyor. Zehirlenmiş ömrün, kader her an zehirlemede. Binlerce bahar olsa gülüp eğlenemiyor. Her gül mevsimi onun gönlünde bir yara açıyor. Oğlunun taşsız kabri önünde diz çöküyor. Payansız felaketler arasında ölümü en büyük mutluluk sayacak kadar kötümser.

Gulbe-i ahzûnumu gam geldi, hicrân geldi de
Lûtf edip bir kerrecik olsun saadet gelmedi."

Yaşar Nezihe şiirlerini, Bir Deste Menekşe (1915) ve Feryatlarım (1924) adlarını taşıyan kitaplarında topladı. Kendisiyle yapılan bir söyleşide kitapları hakkında şöyle demekteydi:

"İki kitabım var. Lakin kitaplarda ne renk ne de rayihadan eser var. Tabi'ler çok hatalı basmışlar. Bundan sonra yazdıklarımı neşretmedim."

Aynı sohbette "Eserlerinizden hiç para aldınız mı?" sorusuna, sadece bir şiirinden beş lira aldığını söylüyordu.

Şair Yaşar Nezihe sadece yoksullukla değil, aynı zamanda kadınların ve işçi sınıfının çıkarlarını savunan biri olarak da mücadele etti. Döneminin kadınları birçok yönden horlanıp eve kapatılırken o kadın kimliğine sahip çıktı ve kimseye boyun eğmedi. Hayat koşullarının ona dayattığı zorluklar içinde çok acı çekti; fakat bireysel yaşamın içinde boğulmadı. Döneminin koşullarında işçi olmanın bilincini taşıyarak işçi sınıfının çıkarları için mücadele etti. Bu nedenle o dönemden günümüze yansıyan isimler arasında da farklı bir yeri vardır. O bir paşa çocuğu değildi. Açlık ve sefalet içinde büyümüş ve ona karşı savaşmıştı.

İçinde bulunduğu zor yaşam koşulları şiirlerine de yansır. Gündelik yaşama ilişkin konuları yaşamın içinden yazar. Sürekli çalışma, acı, yoksulluk, ölüm, ayrılık, ihanet gibi yaşamında da yeralan olaylar şiirlerinin de konusunu oluşturur. "Kaybolan sevgiliye", "Izdırap Saatlerinde", "Benim Olmayana" gibi ithaflarla yazdığı şiirlerinde Fevzi Bey'in ihanetlerine ilişkin örselenmenin izleri görülür. Bunun yanında ço-

cuklarına ithaf ettiği şiirleri de vardır.

1914 yılında Nevsal-i Milli'de çarşaflı resmi, kısa biyografisi ve "Rah-i Maişet" adlı bir şiiri basıldı. Bu şiirinde realist bir fırçayla geçim şeklini anlatmaktaydı.

Hayat değil bu hayatım azâp-ı nâr-î cahîm
Düşündürür beni me'yus eder bu hâl-i elim
Bir âciz iğne elimde. Önümde bir gergef
Belâya, mihnete, alâma gönlüm oldu hedef
Kuru bir ekmek için muttasıl sa'y ederim
Belây-i kahr-ı maişetle kahr olur giderim.
Siyah demirden bir el onu itip durmaktadır.
Dikenli, taşlı, inişli, yokuşlu bir yola ah...
Hayatın işte bu yol. Taliin karanlıklar;
Çamur, diken, uçurumbînikaye taşlıklar.
Bu vahşet yolunda silahı aciz bir iğne.
Bu karanlık yolda düşe kalka ilerliyor.
Ne gökte bir yıldız, ne beyaz bulut.
Ne yerde bir umut ışığı.
Sağım solum yüce dağlar önümde bir uçurum
Düşer yuvarlanırım, incinir harâp olurum
Niçin bu dağları ben böyle tırmanır aşarım
Niçin bu yolda muttasıl koşarım
Niçin... Neden olacak hep kuru bir ekmek için
İğneyle dağ kazılır mı?
Kırık kalemle, çektikleri nasıl yazılsın?
Bir âciz iğne ile bir cebel nasıl kazılır
Şikeste hâme ile çektiğim nasıl yazılır

Açlık ve soğuk Yaşar Nezihe'nin sadece şiirlerinin konusu değildir. Kömürün bir türlü bulunamadığı; fırın kapılarının bir parça ekmek için kana bulandığı 1914-1918 Emperyalist Dünya Savaşı'nın sefalet içinde geçirilen trajik yılları... Çocuğuyla birlikte çaresiz kalan Yaşar Nezihe de halk yığınlarının yoksulluğunu yüreğinde hissediyor ve bu sızısını şiirlerinde dile getiriyordu.

"Ekmek ve Kömür İhtiyacı" adlı bir şiiri var ki, bu duygularını çok güzel dile getiriyor. Bu şiiri "Nazikter"in 20. sayısında yayınlanmıştı. Bu şiirinde halkın çıkarına olmayan savaşların, halkları nasıl açlık ve sefalete ittiğini de görüyoruz. Bu nedenle bu şiiri emperyalist savaş yıllarında insanların çektiği acıları canlı bir biçimde tasvir etmesi anlamında önemlidir.

Mahalleden iki gündür verilmiyor ekmek
Kolay değil gece gündüz bu açlığı çekmek
Zavallı milletin aç karnı dörtbuçuk senedir
İaşe mes'elesi hallonulmuyor bu nedir...
Satıldı evlerin eşyası hep bir ekmek için
Ne yaptı millet acep bu azabı çekmek için
Kiminde kalmadı yatmak için yatak yorgan
Doyunca bulamadı yazık bir çokları kuru bir nân
Şaşırdı yollarını genç kadınlar oldu zelîl
Eden bu milleti hep açlıktır bu rütbe sefil
Sokak sokak kadın erkek çoluk çocuk dilenir
Görünce bunları bir yâre dilde tazelenir
Mahalle ekmeği çıkmazsa iş fenalaşıyor
Çoluk çocuk dökülüp yollara aç ağlaşıyor
O gün hamur çamur ekmekler on beşe satılır
Paran da yoksa yetim yavrularla aç yatılır
Elimde iğne kalem var ben de muhtâcım
Yetim Vedad'ım ile kırksekiz saattir açım
Çalışmak isterim iş yok, bu hâle hayrânım
Bu aç yetime bakıp ağlarım perişânım
Vatan harâbe fakir millet aç sefil uryân
Bugün düşüncesi halkın biraz kömür ile nân...

Amele Derneği'ne girdikten sonra Aydınlık'ın 1923'te çıkan "Kızıl Güller" adlı şiirinde kendi yazgısıyla işçi sınıfının yazgısı arasında paralellik kurar. "Bir Mayıs" adlı şiirinde işçilerin birleşmelerini ve hakları için mücadele etmelerini ister. "Gazete Sahipleri" adlı şiirindeyse greve giden işçileri destekler.

BİR MAYIS

Ey işçiler! Bir Mayıs sizin serbest gününüz;
Yürüyünüz ileri "Aydınlık"tır önünüz
Atölyeler kapandı dünya sanki uykuda,
Şimdi istismarcılarhep telaşta korkuda,
Bugün kızıl bayrağın kızıl nurlar saçarken,
Yarın için kurtuluş yollarını açarken,
Meşru olan hakkını istemekten usanma,
"Sabret biraz..." derlerse bu sözlere inanma!
Burjuvazi yalanla dolabını döndürür,
Kalbindeki emelin nurlarını söndürür.
Sen bir mağdur işçisin senelerce ezildin
"Bir Mayıs" bir oldun bunu bir bayram bildin,
Evet hürsün yarında gür olmaksa emelin,
Esaret bağlarını kırsın kuvvetli elin.
Bir günlük hürriyetin sana bayram oluyor
Dudakların gülüyor kalbin sevinç doluyor
Fakat idrak etmedin sen hakiki bayramı
Yine yarın hırpalar maişe'in ala mı?
En büyük bayram sana hakkını aldığın gün
İstismardan kurtuluş ne tatlıdır bir düşün,
Böyle daim birleşip kuvvetini göster sen,
İttihattan ayrılma, galip olmak istersen.
Patronların elinde sen oyuncak değilsin
Biraz kaldır başını sana başlar eğilsin.

Çağının ilerisinde düşünen ve bunun için mücadele eden herkese olduğu gibi, Yaşar Nezihe de yazdığı toplumcu şiirlerinden ötürü baskıya uğradı. Evi arandı, şiirleri toplatıldı, gözaltına alındı. Hayatını sürekli olarak mücadele etmekle geçiren şairin en çarpıcı yönlerinden birisi de o yıllarda üç çocuğuyla yalnız kalmak pahasına olsa da her türlü zorluğa rağmen kendi yaşamını belirleyebilmesidir. Şairin oğlu Vedat da Aydınlık yazarlarındandı. Dergide İstanbul'daki işçi ve küçük sanatçıları inceleyen yazıları yayınlanmıştı.

9 Ekim 1999

Kaynakça:

— "Türkiye'nin Sosyalizm Tarihine Katkı", Kerim Sadi
— "Aydınlık", 15.10.19994
— "Evrensel Kültür", Mayıs 1992

Bir sömürü sektörü üzerine

ALİ MAHİR

Yeni yerleşim ve kentleşme sorunlarının toplumda yarattığı başkalaşım, kendine koşut olarak farklı bir müzik beklentilerine yolaçtı. Yaşam ritmi, ilgileri ve farklı yargıları bakımından apayrı bir sosyal doku oluşmaya başladı. Değişik müzik türlerini de çağıran bu dönem, türedi şirketlerin, mafya tarzı organizasyonların cirit atabileceği bir arpalığa dönüştü.

Ciddi kültür politikalarının uygulanmadığı ülkemizde, meydan doğal olarak sanat cambazlarının eline geçiyor, her hafta yeni bir star yaratılıyor. Kompüterden çıkarcasına boş, kolay kabullenir, basit, oyalayıcı, düşündürmeyen parçalar ortalığı sarıyor. Nitelik bakımından bariz hiçbir farkı olmayan, milyarlık klip ve kompozisyonlarla beslenen bu çalışmalar, tam da yaratılmak istenen duyarsız, tepkisiz, uyuşuk bir toplumun boyutsuzluğuna oturuyor.

Hak ve özgürlükler kavgasından, göç ve savaş olgularının altüst ettiği bir yaşamdan hiç mi hiç gözelenmeyen bu soysuz, köksüz akım, süregiden bu kimliksizleştirme çabalarının doğal unsuru olmakta hiç te beis görmüyor. Nal gibi ayyıldızlı rozetler, boyunlarında semboller, bayraklı tşörtlerle en sıradan milliyetçi duruşa uyarlanmış yeni pop gençlik, yazıktır ki, Türkiye gençliğinin genel ortalamasını yansıtıyor.

ALİ MAHİR'İN TEMEL YANILGISI NEDİR?

Ali Mahir, "Bir sömürü sektörü üzerine" başlıklı yazısında haklı olarak günümüzde müzik alanında süregiden burjuva/emperyalist egemenliğe tepkisini dile getiriyor. Egemen burjuva-emperyalist kültürün diğer alanlarda olduğu gibi müzikte de düzeysiz ve yüzeysel, uyuşuk ve tepkisiz bir toplum yaratma amacına endeksli olduğu görüşüne tamamıyla katılıyoruz. Özelde geniş (ve genç) kitlelere yönelik olan müzik sektöründe kalite değil, günübirlik yaratılan starın, müzik parçasının pazarlanması belirleyicidir, vs. vs.

Bütün bu noktalarda Ali Mahir'le anlaşıyoruz. Fakat, burjuva-emperyalist egemen müzik türlerine eleştirisinde katılmadığımız temel noktalar da var. Ali Mahir, özetleyecek olursak bugün özelde gençliğin önemli bülümünü etkileyen "Türk pop müziği"ni batı taklitçiliğinin bir ürünü, dolayısıyla müzik alanında "emperyalist işgal"in simgesi olarak değerlendiriyor. Buradan çıkarak "emperyalist işgale" karşı "kendi öz kaynaklarına" dayanan bir müzik türünü öneriyor. Öz kaynak olarak bize sunduğu ise "Türk klasik müziği" oluyor.

Burjuva sığ bir içeriğe sahip Türk pop müziğinin batı pop müziğini taklit ettiği doğrudur. Bugün salt Türkiye'de değil, tüm dünyada bu ve benzeri müzik türleri taklit edilmektedir. Globalleşme müzik alanını çoktan sarmıştır. Bütün dünyada gençlik aynı tür müziklerin, aynı marka giysilerin, aynı (fast food) yiyeceklerin ve eğlencelerin peşinde koşuyor, aynı "afyonlara" sahip olmaya çalışıyor. Ne yazık ki, durum bu... Fakat buradan hareketle ve pop müziğinin "batı taklitidir", "kötü kopyadır", "ülke müziğine tamamen yabancıdır" gerekçeleriyle reddedilmesi bize birkaç açıdan yanlış görünmektedir. Önce, bu müziklerin ülke müziğine tamamen yabancı olduğu olgu olarak yanlıştır. İyi ya da kötü, Türk pop müziği ulusal müzik motiflerini Batı müziğiyle yoğurma özelliğini taşımaktadır. Elbette ki, çok kötü kopyalar da mevcuttur, ama biz burada ortalamayı ele alıyoruz. Bu anlamda gerek dili, gerekse kullanılan müzik motifleri açısından bir "Türk pop müziği"nden bahsetmek yanlış değildir. Genelde bu müzik türünün içeriği hakkında Ali Mahir'e katıldığımızı başından söylemiştik. Türk pop müziği evet batıdan etkileniyor, çoğunlukla içerik de ve müzik de berbat... Doğru da; Ali Mahir'in deyimiyle 'batının sosyal köklerinden doğan' **orijinal** de ondan pek farklı değil ki!

Burada sorunun özüne geliyoruz. Ali Mahir pop müziğine karşı Türk klasik müziğini savunuyor: "Türk klasik müziğinin kendi öz kaynaklarından yoksun, düz, basit, melodisiz, dev şeş bokslarından geçirilmiş, dört dörtlük, iki dörtlük ritimlerin üstüne okunmuş, hiçbir edebi derinliği olmayan kof güftelerin sanırız müzikle bir ilintisi olamaz."

Türk pop müziğini halkın kendi dokularına, değerlerine, köklerine yabancılaşma olarak görüp reddeden birinin kökeni itibariyle halka en az onun kadar 'yabancı' bir niteliğe sahip, saray müziği olma özelliğini taşıyan Türk klasik müziğine sarılması oldukça şaşırtıcıdır. Kaldı ki, bu geleneksel müzik de Osmanlı saray müzisyenlerinin Fars, Hindistan,

Anısı önünde saygıyla eğildiğimiz sevgili Aziz Nesin Türklerin herşeyi dışardan aldığını, ne ki herbirini de nasıl berbat ettiğini anlatırken, ne denli haklıydı, şimdi daha bir anlıyoruz. Kendi kökleri üstünde yüzyılların ince rötüşlü, mimari bir yaratma ameliyesinden geçirilerek vücut bulmuş değerler, birikimler, müthiş bir tarih sabrına gereksinim duyuyor. Oysa en kolayı, ortak ekine hiçbir katkı sunmadan, ondan yararlanma yoluna gitmektir. İnsanlığın imece üretimine katkısı olmayanlar, aldıklarını kullanırken de hem hoyrat davranıyorlar, hem de deforme ederken hiçbir kural, hiçbir ölçüt tanımıyorlar.

Türkiye'de eğlence sektörünün metası haline getirilen Türk popu, batının sosyal köklerinden yaratılma esprisini yakalamadan, toplumun genel düzeysizliğinin ve kültürel yozluğunun üstüne monte ediliyor. Basit taklitleri aşmayan, kendi toplumumuzun otantik retoriğine oturmamış bir türü, evrensel beğeni ölçütlerine koşut üretmenin olanağı yoktur. Kendi müziğimizin, batı müziğinin kulak kıvrımlarına eşgelecek düzeyde yaratılma süreçlerini atlayan hiç sayan, kendi nesnel gerçekliğimizden evrensele uzanan köprüyü, yürümeden yapılan bu kötü kopyacılığı kimse lütfen "Tük Pop Müziği" diye lanse etmeye kalkmasın! Bu tutum çünkü müzik zevkinde, uzun yıllar etkisinden kurtulunamayacak bir sığlaşma, dokusuzluk, duygu yükünden soyulmuş bir yozluğa, bir soysuzluğa yolaçacaktır.

Türk Klasik Müziğinin kendi öz kaynaklarından yoksun, düz, basit melodisiz, dev şeş bokslarından geçirilmiş, dört dörtlük, iki dörtlük ritimlerin üstüne okunmuş, hiçbir edebi derinliği olmayan kof güftelerin sanırız müzikle bir ilintisi olamaz. Yeteneklerinden kuşku duymadığımız bir dizi gencin, bu müzikal manipülasyon cenderesinde, eğlence sektörünün özel çıkarlarına nasıl kurban edildiklerini ibretle seyrediyoruz.

Kapitalist dünyanın tüketim ekonomisi ve kültür emperyalizmi olgusu, mantığı gereği, kendi değerlerimize, köklerimize yabancılaşmamızı teşvik ediyor. Çünkü halkın kendi dokuları üstünde yaratacağı bir yapıt, doğal olarak onun sosyal ve sınıfsal izlerini taşır. Kendi özelliklerini, duruşunu ve istemlerini nakış nakış işlediği bir ürün, toplumu di-

Arap saray müziklerinden olduğu kadar Doğu Roma ve Bizans müziğinden de etkilenmesiyle gelişmiştir. "Türk klasik müziği" kökleri 13. yüzyıla kadar uzanan eliter müziğin, saray müziğinin devamıdır ve bu müzik ancak 20. yüzyılın başlarında saray salonlarını aşarak halka malolmaya başlamıştır. Dolayısıyla Türk klasik müziğinin ne Anadolu halklarının kendi dokularına dayandığı ne de 'saf' olduğu doğrudur. Halkın kendi dokuları, özellikleri, duruşu, istemlerini taşıması özelliğiyle Anadolu halk müziği öne çıkarılsaydı, bu bir yerde daha anlaşılır olurdu, ama sadece o kadar... Yaklaşımdaki yanlışlık özde kalırdı.

Hiç de yabana atılmayacak ölçüde yaygın olan bu yaklaşım kültür emperyalizmine karşı mücadele edelim derken, inceden inceye nasıl milliyetçi pozisyonlara düşüldüğüne örnektir. 'Aman ha kendi değerlerimize, köklerimize yabancılaşmayalım!' temel dürtüsüyle 'dışardan' gelen herşey 'bize yabancı = emperyalist = yoz' olmaktadır ve bunun karşısına belirsiz bir 'kendi değerlerimize sahip çıkma' konulmaktadır.

Ali Mahir her ne kadar "sınıf kavgasından" sözetse de, onun yaklaşımında bu bir yama gibi durmakta ve en iyi durumda bu savaşım 'antiemperyalizm'le sınırlı kalmaktadır. Onun görüşleri 'halkın değerlerinin' bir bütün olarak olumlanması üzerinde yükseliyor. Biz bu bazdaki bir tartışmada "kendi değerlerimiz" gibi kavramları kullanmayı yanlış buluyoruz. Bu kavramlar ulusun değil, halkın değerleri olarak kullanılsa da bu özde değişmez –ki Ali Mahir'de bu ayrım da net değil. Bizim bir bütün olarak halkın değerlerine sahip çıkmamız sözkonusu değildir. Bu değerlerin ilerici özüne, yönüne sahip çıkarız. Kültür emperyalizmine karşı mücadele içinde de çıkış noktamız budur.

Bu çıkış noktasından bakıldığında, neyin "yabancı", neyin "bizim malımız" olduğu da değişir. Proletaryanın bakış açısıyla örneğin –güftesi ve bestesiyle Türk müziğine 'yabancı' olan– Enternasyonal bizim öz malımızdır. Hangi dilden ve hangi müzik türünden olursa olsun, işçi sınıfı ve emekçi halkın mücadelesini dile getiren müzik de proletaryanın öz malıdır.

Katılmadığımız bir diğer nokta, tüm müzik türleri içinden Türk Klasik Müziğinin seçilerek dayanılması gereken ana kaynak olarak gösterilmesidir. Bu da belirli bir müzik türü içine kapanıp kalan ve müziğin biçimine ilişkin gayet sınırlayıcı olan bir yaklaşımı açığa vurmaktadır. Hatta bu "dört dörtlük, iki dörtlük ritimli" müziği müzik olarak dahi kabul etmeme noktasına kadar götürülüyor. Bir müziğin inceliğini, derinliğini, hoşluğunu belirleyen tek başına ritim, armoni, tempo, kullanılan enstrümanlar vb. değil, onun dinleyicisinde uyandırdığı duygular ve bıraktığı etkidir.

Diğer tüm alanlarda olduğu gibi müzikte de etkileşim kaçınılmazdır. Sorun bu karşılıklı etkileşimin kendisinde değil, emperyalist kültürün herşeye egemen olması ve içerik ve biçimde işçi sınıfı ve ezilenlerin müziğinin gelişmesinin önünde engel olmasıdır. Bu noktada da geçerli olan şudur:

Ezilenlerin kültür kavgası sınıf mücadelesine endekslidir ve müzikleri de onunla birlikte dalga dalga yayılacak, onunla birlikte yükselecektir.

GÜNEY

rengen tutan, onu birleştiren, birlikte ağlatıp güldüren, birlikte haykırtıp isyan ettiren motiflerle doludur. Bu ruh birliğinin temsil ettiği potansiyel güç, sınıf kavgasının en önemli kaynağı olma özelliğine sahiptir. Ruhsal bütünlüğünü, estetik ve etik ekinini dağıtmadan bir toplumun teslim alınması oldukça zordur. Emperyalist kültürün bütün dokularımıza açtığı savaş, toplumu diri tutacak, onun zamkı demek olan ortak değerlerin, tesanüfün yokedilmesine yöneliktir.

Birçok alanda olduğu gibi, ancak özellikle müzik sektöründe yaratılan tekelleşme, sanatın insanlığın ortak diliyle konuşma pratiğine büyük darbe vuruyor. Sömürü sisteminin parçaladığı bir toplumda, her katmanın duygularını sömürüp onu teslim alacak bir kuşatma tekniği geliştiriliyor; banttan çıkarcasına herkesin diline pelesenk olabilecek parçalar piyasaya sürülüyor.

Osmanlıdan başlayıp, Cumhuriyet'le birlikte koyulaşan batı taklitçiliği, Türk Klasik Müziğinin bilimsel etüdünü savsaklatmış, büyük ölçüde emperyalizmin etki alanına sokulan Türkiye, insanını ayakta tutabilecek ögelerin başında gelen, kendi öz kültür kaynaklarına yabancılaştırılmaya çalışılmıştır.

1970'li yıllarda tırmanış gösteren anti-emperyalist bilinç tüm sosyal ve sınıfsal olaylarda olduğu gibi, sanatın da bütün dallarında bir nitel sıçramaya yolaçmıştır. Müzikte, sinema, tiyatro ve yazın alanında görece bir iyileşme dönemi bu yıllarda yaşanmıştır. 1980 sonrasının tahribatından yazıktır ki, henüz sanatsal bir ekin fışkırıp boyatamamıştır. Bu dibe vurma, yere basıp yükselme refleksini köreltmiş, handiyse uzun bir döneme yayılabilecek bir çürüme, insan ilişkilerinde de trajik bir kokuşmaya yolaçmıştır. Leşe üşüşen kargalar gibi, bu süreci paraya tahvil eden türedi şirketler, toplumun benliğinin üstüne bir karabasan gibi çöktüler.

Uyanışın, toplumsal estetiğin bütün kanallarını betonlayan sömürü düzeni, hiçbir tohumun çimlenmesine fırsat vermek istemiyor. Bu nedenle içine kıvrılarak irileşen köklerimizden, betonları çatlatıp yeryüzüne çıkabilecek güllerin hasretindeyiz. Birçok açıdan, bir kültür başkaldırısına, buna eşgelecek bir kurumsal kimliğin yükseltilmesine çok gereksinim var. Herşeyde olduğu gibi, müzik sektörünün, yazının, tüm görsel sanatın bir kimlik edinme ereği, yazgısını siyasal demokrasinin kazanılma davasına bağlamış görünüyor.

Bir tartışmanın ardından...

Güney sayı 10'da Temel Demirer'in "Aşkolsun Sana Çocuk" başlıklı bir yazısı yayınlandı. Bu yazı üzerine, 16 Ekim 1999 tarihli Özgür Politika gazetesinde Ferda Çetin imzasıyla "Güney'de Bir Sülük" başlıklı bir yazı yayınlandı. Bu yazı en başta devrimci bir yapının kendi yayınlarında kimlerin yazılarına yer vereceği bağlamındaki özgür iradesini yönlendirmeye yönelik bir tavır içermektedir ki, bu, bizce bir ilkenin çeğnenmesidir. İkincisi, bu yazıda demokratik normlar ayaklar altına alınarak aba altında sopa gösterme yöntemine başvuruluyor. Üçüncüsü, eleştirinin yerine küfür getirilip başköşeye oturtuluyor. Bütün bunlar bizce demokratik iddiasında olan hiçbir kurum tarafından yapılmaması gereken şeylerdir. Biz bunları da göstermek amacıyla adı geçen yazının yöntem ve içerik olarak yanlış bulduğumuz bazı temel noktalarına tavır takınan "Güney'den Zorunlu Bir Açıklama" başlıklı yazıyı kaleme aldık ve yayınlanması talebiyle Özgür Politika'ya ilettik. Özgür Politika, bizim hakkımızda tavır takınma hakkını kendinde görürken bizim demokratik kurallar çerçevesinde cevap verme hakkımızı "es"

GÜNEY'DEN ZORUNLU BİR AÇIKLAMA

Güney dergisi, adını komünist bir sanatçı olan Yılmaz Güney'den alıyor. Onun anısını yaşatmak ve onun kültür-sanat alanında izlediği çizgiyi tanıtmak, yaygınlaştırmak amacıyla yayınlanıyor. Güney dergisi herhangi bir siyasi örgüt vb. değil. O yalnızca kültür, sanat, edebiyat alanında, demokrat, ilerici, devrimci, sosyalist, komünist kültür emekçilerine bir araç olmayı amaç edinmiş bir dergi. Kuşkusuz Güney dergisini yayınlayan bizler belli bir dünya görüşüne sahibiz ve Yazı Kurulu tarafından kaleme alınan yazılarda bu görüşlerimizi dile getiriyoruz. Ve tabii ki biz doğru olduğunu düşündüğümüz görüşlerimizi kültür, sanat, edebiyat alanında yaygınlaştırmaya çalışıyoruz. Fakat bu, hiçbir şekilde, Güney'e emeği geçen tüm yazar ve çizerlerin Güney Yazı Kurulu ile aynı görüşte olduğu anlamına gelmiyor; bizim de Güney'de yayınlanan tüm yazı ve çizilerle aynı görüşe, aynı estetik anlayışına vb. sahip olduğumuz anlamına gelmiyor. Demokrasiden, özgürlükten, barıştan, emekten yana olduğunu söyleyen, açıkça karşıdevrimci pozisyonlarda durmayan, açıkça ırkçılığın, şovenizmin, erkek egemenliğinin, dinciliğin savunucusu olmayan her kültür, sanat, edebiyat insanına Güney'in saflarında yer var. Çünkü biz doğru görüşlerin ancak doğru ile yanlışın çatışması içinde sınanıp kendisini kabul ettirebileceğini düşünüyoruz. Bu

geçti. Cevabımızı yayınlamadığı gibi okuyucunun bilgisi dahilinde olmayan bu cevabi yazımıza da tavır takınarak 15 Kasım 1999 tarihli Ferda Çetin imzalı "Uslup-İçerik", Arif Dirik'in "Cenaze Ticareti" başlıklı yazıları çıktı. Bu yazılarda Ferda Çetin, üstü örtülü bir şekilde Güney'e saldırırken, Arif Dirik kantarın topuzunu iyice kaçırarak, işi Güney'e ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürümüz İlyas Emir'e yönelik seviyesiz tavırlara, karalamalara kadar vardırdı. Bu gelişme üzerine biz, "İkinci Zorunlu Açıklama" ile bu yazılar hakkında ne düşündüğümüzü Özgür Politika'da yayınlanan yazılardaki iddialara karşı bizim tavrımızın ne olduğunu tekrar yayınlanması talebiyle Özgür Politika'ya ilettik.

Okuyucunun yayınlanan bu yazılar hakkında bizim ne düşündüğümüzü de aynı sütunlarda öğrenmesini talep etmek bizim en doğal hakkımızdı ve doğru olanıydı. Ancak Özgür Politika bu yazılarımızı bugüne kadar yayınlamadı.

Aşağıda yayınladığımız yazılar Özgür Politika gazetesine yayınlanması talebiyle gönderdiğimiz yazılardır. Bu yazıların yayınlanması Güney okuyucusunun doğrudan bilgilenme hakkının bir gereği olduğu gibi, tartışma kültürü açısından da önemli olduğunu düşünüyoruz.

Özgür Politika'da Güney somutunda takınılan tavırlar tartışma kültürü açısından olumsuz bir örnektir. Ancak bu noktada sorun yalnızca Özgür Politika'ya özgü bir sorun değil, ne yazık ki; Türkiye devrimci, demokrat, sol hareket içindeki bir sorundur.

Eleştiri yerine küfür, karalama; söz söyleyip karşısındakine söyletmeme; yanlışa tehditle karşılık verme; eleştiriye tahammülsüzlük vb. vb. olumsuz etmenler ne yazık ki bugün tartışma kültürünün parçalarını oluşturmaktadır. Bu ve benzeri olumsuzluklar halk güçleri arasındaki tartışma kültüründe mutlaka sökülüp atılmak zorundadır.

En başta eleştiriye tahammül edecek olgunluğu edinmek; başkalarının yanlışı da savunma hakkının olduğunu kabul etmek gerekir. Biz, başkalarının yanlışını savunmayız, yanlıştan yana olmayız. Ama insanların, bizim yanlış bulduğumuz görüşleri de savunma hakkı olduğunu savunuruz.

Yayınladığımız bu yazılar sorunu bu noktada da sorgulayıcı olabilirse, tartışma kültürü açısından insanları olumlu yönde düşündürebilirse seviniriz.

Aralık 1999

***Not:** Özgür Politika'da yayınlanan yazıları da olduğu gibi Güney'de de yayınlamayı düşündük. Ancak bu, kamuoyuna zaten yayınlanmış olan yazıların yeniden basılması olacaktı. Ayrıca sizlerin de gördüğü gibi Güney'in bu sayısı hayli kabarık. Bu nedenlerden ötürü adı geçen yazıları yayınlamıyoruz. Bu yazıları temin etme ihtiyacı duyup da temin edemeyen okuyucularımız olursa kendilerine gönderebiliriz.*

---

anlamda, "yüz çiçek açsın, yüz düşünce yarışsın" yanlısıyız. Güney dergisinde çıkan yazı ve çiziler, eğer imzalı olarak yayınlanıyorsa, bu yazılar Yazı Kurulu'nun yazdığı yazılar değildir, öncelikle yazarlarını bağlar. Eğer Yazı Kurulu özel olarak not koyma, eleştiri yapma vb. ihtiyacını duymamışsa, kuşkusuz yayınlanan yazılar eleştirmediği ölçüde onu da bağlar. Fakat biz Yazı Kurulu olarak gelen ve yayınladığımız yazılar ve çizilerde doğru görmediğimiz her noktada kendimizi ayırmayı da gerekli ve doğru bulmuyoruz. Eğer herhangi bir yazının edebi, herhangi bir çizginin sanatsal değeri varsa (bize göre tabii) ve içinde bizim kendimizi mutlaka ayırmamız gerektiği önemde bir yanlış görmüyorsak yazılara ön not, açıklama, eleştiri getirme işini yapmıyoruz. Burada amacımız; kendi de kuşkusuz hatalardan muaf olmayan Yazı Kurulu'nu, gelen her yazı konusunda mutlaka tavır takınan bir 'hakimler kurumu' durumunda göstermemektir.

Bunları niye anlatıyoruz?

1. Güney'in 10. sayısında Temel Demirer'in "Aşkolsun sana çocuk" başlıklı bir yazısı çıktı. Güney okuyucuları Temel Demirer'i 7. sayımızda yayınlanmış "Aşkla inadına yaşamak", 5. sayımızda yayınlanmış "Medya(ların) marifeti", 2. sayımızda yayınlanmış "Kapitalizmde korku ve Türk(iye) toplumu", 1. sayımızda yayınlanmış "Dikkat burası Türkiye!" başlıklı yazılarından da tanır.

Temel Demirer, aynı zamanda "Ülkede Gündem" adlı gazetenin Ankara Büro Temsilciliğini yapan, "Özgür Üniversite'de" dersler veren, Antep'te yayınlanan "Fıratta Yaşam" gazetesinde de yazan bir kişidir.

2. Güney dergisinin 10. sayısında yayınlanan "Aşkolsun sana çocuk" başlıklı yazıyı yayınlamış olmamız nedeniyle;

a) Yurtdışında yayınlanan Özgür Politika adlı gazetede, daha önce verilmiş, Yılmaz Güney' i anma gecesi için çağrı yapan bir dizi paralı(!) ilanın 15 Ekim'de yayınlanması gereken sonuncusu yayınlanmamıştır.

b) Sözlü olarak bize bölgedeki 'taraftarlarının' sözkonusu geceye gitmemesi için çağrı yapacaklarını bildirmişlerdir.

c) Kürt Kültür ve Sanat Akademisi'nden geceye geleceği sözü verilen grup da, geceye gönderilmemiştir.

Biz "demokrasi" için mücadele ettiğini söyleyen bir gazetenin, hoşuna gitmeyen bir yazının basılması nedeniyle takındığı bu tavırları; demokrasiye, barışa hizmet iddiasındaki Kürt Kültür ve Sanat Akademisi'nin bu boykotçu tavrını bütünüyle yanlış buluyoruz.

Kendisi sürekli baskılar altında olan bir gazetenin bu –reklama bile sansür/cezalandırma koyan– tavırlarının demokrasiyle uzaktan yakından bir ilgisi ol-

madığını umarız gazete yöneticileri de kısa sürede anlar, bu konuda özeleştirici bir tavır takınırlar. Sol içinde bu gibi tavırları biz bir çocukluk hastalığı olarak, kendine güvensizliğin bir ürünü olarak değerlendiriyoruz.

3. Güney'de yayınlanmış olan Temel Demirer'in "Aşk olsun sana çocuk' başlıklı yazısı hakkında, Özgür Politika gazetesinin 16 Ekim 1999 tarihli nüshasında Ferda Çetin imzalı "Güney'de bir sülük" başlıklı bir yazı çıktı.

Bu yazı, Temel Demirer'i "Kürt Halkının "Güneşimiz" dediği, uğruna insanların kendini feda ettiği önderliğine hakaret etmek"le suçluyor. Bir sürü küfürle Temel Demirer'i aşağılamaya çalışan yazı, sonunda açık bir tehditle, şöyle bitiyor:

"Silindir: Yola dökülen moloz ve süprüntüleri temizlemek ve sıkıştırmak üzere, yol yapımında kullanılan ağır yuvarlak araç.

Tembel Teneke'ye de (Ferda Çetin'in Temel Demirer'e yakıştırdığı çok edebi(!) isim / BN) hatırlatma: Silindir görürsen arkana bakma kaç!"

4. Biz Temel Demirer'in Kürt halkının "Güneşimiz" dediği Öcalan'la ilgili olarak yaptığı siyasi değerlendinmeyi de, kullandığı üslubu da paylaşmıyoruz. Fakat diğer yandan yazıyı yayınlarken özel olarak bunu açıklama ihtiyacı da duymadık. Yani hem siyasi değerlendirmesi, hem üslubunu, mutlaka tavır takınılması gerekli yanlışlar, karşıdevrime hizmet eden tavırlar vb. olarak da görmedik. Şimdi de görmüyoruz. Onun kendi çıkardığı siyasi sonuçları, kendi bilinen üslubuyla savunabilmesi, bunu Güney'de de yapabilmesi bizim savunduğumuz demokrasi anlayışının gereğidir. Bazen tahammül sınırlarını zorlayabilen eleştirilere tahammül, kendine "demokrasi savunucusuyum" diyen herkesin ilk öğrenmesi gereken şeydir.

5. Temel Demirer'in yazısında çoğu Abdullah Öcalan'dan alıntı olan bir bölümü "hakaret" olarak adlandıran Ferda Çetin'in "Tembel Teneke" diye adlandırdığı Temel Demirer'e yakıştırdığı diğer bazı özellikler de şunlardır: "Kürtlerin dostu kılığında bir sızma", "Kürt halkının yarattığı değerlerden beslenen bir asalak", "aşağılık yaratık", "sünepe", "sinsi" vs. Biz bu üslubu demokrasiyi savunma iddiasında olan kişilere yakıştıramıyoruz.

6. Ferda Çetin, "Güneyde bir sülük" başlıklı yazısıyla, gerçekte kendi doğru bulmadığı her görüş savunucusunu silindirle ezme tehditleriyle susturmaya çalışan bir pozisyonda durmaktadır. Biz bu tavrı hakim sınıfların tavrından ayıranın ne olduğunu merak ediyoruz! Ferda Çetin'in sözkonusu yazısını yayınlayan Özgür Politika gazetesini de, bizim bu yazımızı "Görüş" sayfasında yayınlamaya davet ediyoruz.

27 Ekim 1999

GÜNEY
KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ
YAZI KURULU

Not: Ferda Çetin, bize "Yılmaz Güney'e saygının gereği, böylelerine derginizde yer vermemelisiniz. Onun gibi uydurukların dergideki varlığı Yılmaz Güney'in kemiklerini sızlatır" diyor.

"Onun gibi uyduruk" dediğiniz kişiye, "Ülkede Gündem"de, "Özgür Politika"da, "Fıratta Yaşam"da, "Özgür Üniversite" derslerinde hocalıkta yer veren Güney dergisi değil! Biz Temel Demirer'i, öncelikle bu yayın ve kurumlar üzerinden tanıdık! Ve O, kısa süre önceye kadar Ferda Çetin gibi düşünenler için "uyduruk", "teneke", "sülük" vb. değil, Temel Demirer'di! Bizim Temel Demirer'e karşı tavrımız dün ne idiyse, bugün de odur. Değişen onun ve sizin tavrınızdır. O, ne zaman ki, sizin doğru bulmadığınız birtakım şeyler söylemeye başladı, "Alleben Deresi" ve "silindir" tehditleri savrulmaya başlandı. Bu tavır herhalde hiç de hoş olan bir tavır değildir, en hafif deyimle eleştiriye korkunç bir tahammülsüzlüğün işaretidir.

Ferda Çetin, bizim Yılmaz Güney'in 15. ölüm yıldönümünde "yaşayan ölüler"den söz etmemizden de alınmış. Bunun anlamının ne olduğunu soruyor. Söyleyelim: Bu sözcük, bugün ortalıkta devrimcilik, ilericilik, demokrasi vb. adına ortalıkta dolaşan fakat devrimden umudunu kesmiş, insanları devrimden soğutmak için herşeyi yapan binlerce, onbinlerce kişi için kullanılmıştır. Ve hiç kuşkunuz olmasın biz ne düşündüğümüzü açık söyleriz! Sizin bu laftan bunca alınmanızı ve ona bizim yüklemediğimiz anlamları da yüklemeye çalışmanızı doğru görmüyoruz.

Özgür Politika Gazetesi
Yöneticilerine;

Arkadaşlar;

15 Ekim 1999 tarihli gazetenizde dergimizin yayın politikasına yönelik kimi saldırıları içeren ve bizce önemli yanlış anlayışları içinde barındıran bir yazı hakkında yaptığımız 27 Ekim 1999 tarihli bir açıklamayı gazetenizde aynı köşede yayınlanması talebi ve beklentisi ile size ulaştırmıştık.

Yazıyı yayınlamadınız.

Bunun yerine 15 Kasım tarihli nüshanızda biri isim vermeden, diğeri isim vererek Güney'e saldıran iki yazı çıktı. Biz bütün bu yazıları birlikte Ocak sayısındaki dergimizde okuyucumuza sunacağız. Böylece okuyucumuz sizin eleştirilerinizden ve bizim tavrımızdan birinci elden haberdar olacak.

Bizim bu tartışmayı –özellikle kullanılan üsluptaki seviyesizlik bağlamında– sürdürme diye bir niyetimiz yok. Sizden isteğimiz, sizin de okuyucularınızı, bizim yazılarımızı onlara doğrudan sunarak bilgilendirmenizdir. Selamlar...

29 Kasım 1999

GÜNEY
KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ
YAZI KURULU

VE İKİNCİ ZORUNLU AÇIKLAMA

27 Ekim 1999 tarihli "Zorunlu Bir Açıklama" başlıklı yazımızla, yayın anlayışımızı ortaya koymuş; Özgür Politika'da yayınlanan "Güney'de Bir Sülük" başlıklı yazıda takınılan bir tavrın yanlışlığını ortaya koymaya çalışmıştık.

Sözkonusu yazıyı bugün özellikle "Demokratik Cumhuriyet" savunusuna ağırlık veren Özgür Politika'da yayınlanmak üzere kendilerine ulaştırdık. Demokrasiyi savunduğunu söyleyen bir gazetenin bugüne kadar dostlar içinde gördüğü bir kültür-sanat-edebiyat dergisinin, onun ağır bir dille eleştirildiği, doğru yola çağrıldığı bir yazıya karşı tavrını, hem de "tartışma" başlığını taşıyan sütunlarda yayınlayıp okuyucularına doğrudan bilgi vermesinin en doğru ve doğal olan olduğunu düşünüyorduk.

Yanıldığımızı gelişmeler gösterdi. Zorunlu açıklamayı Özgür Politika yayınlamadı.

Bunun yerine 15 Kasım 1999'da, yurtdışında yayınlanan Özgür Politika adlı gazetede yayınlanan iki yazıda, okuyucunun haberi olmayan bizim açıklamamıza da tavır takınan iki yazı yayınlandı.

Bu yazılardan birincisi Ferda Çetin'in "Uslup-İçerik" başlıklı "Haftalık Rapor"udur. Bu yazıda Ferda Çetin; "Kürt Hareketinin Önderliğine ve örgütlülüğüne karşı bir 'şer cephesi'nin varlığından" söz ediyor, Güney'in ismini doğrudan anmadan onun da bu şer cephesinin içinde yer aldığı ve "saldırılarını mazur görmeyen Özgür Politika aleyhine bildiri dağıtacak kadar azıttığı" tespitini yapıyor.

Aynı günkü gazetenin tartışma bölümünde yayınlanan Arif Dirik'in "Cenaze Ticareti" başlıklı yazısı ise Güney dergisine ve kendi deyimiyle "Güney dergisi yöneticisi geçinen İlyas Emir"e doğrudan saldırıyor.

Bu yazılar bağlamında bir iki şeyi tespit etmek istiyoruz :

* Tartışılan sorunun özü şudur: Özgür Politika bizden, kendi doğru bulmadığı yazıları yayınlamamamızı talep ediyor. Bu yazılar bugünkü durumda, Özgür Politika'nın doğru bulduğu siyasi çizgiye, o çizginin önde gelen savunucularına, üreticilerine vb. yönelen eleştirileri de şu veya bu ölçüde içeren yazılardır.

Biz hiçbir yayın organının, bir diğer yayın organında yayınlanacak yazıların ne olacağı konusunda karar verme, baskı yapma vb. hakkı olduğunu düşünmüyoruz. Kuşkusuz bir yayın organı bir başkasının yayın siyasetini doğru bulmayabilir. Şu veya bu somut konuda ve genel yayın çizgisine itirazı olabilir. Eleştirme hakkına sahiptir. Ancak bu bağlamda da sonuçta sansürü savunan bir konumun savunulması, bunun da küfüre karşı çıkma adına küfürle yapılması bizim kabul edeceğimiz bir şey değildir.

* Güney dergisi, kendini bilinçli olarak kültür-sanat-edebiyat' konularında sınırlayan, şu veya bu siyasi örgütün siyasi örgütsel sorunlarının tartışma forumu olmaktan özenle kaçınmaya çalışan bir dergidir. Biz hiç bir biçimde Güney dergisinin, siyasi örgütlerin birbirlerine karşı ve kendi içlerinde yürüttükleri siyasi tartışmaların forumu/arenası olmak istemiyoruz. Fakat bu bizim Güney'e yönelen karalama kampanyaları ve yanlış tavırlara sessiz kalacağımız anlamına gelmez. Bize yönelen saldırılara Güney'in seviyesine yakışan bir tarzda tavır takınmak ve bunu kamuoyuna duyurmak görevimizdir.

* Somut gelişmede, Özgür Politika'nın bizim cevabamızı yayınlamadığı şartlarda, bu tavrımızı Güney yazarlarına, abonelerine vb. ulaştırmakla yetindik. Tavrımız "Özgür Politika aleyhine bir bildiri" değildi. Tavrımız, "Tartışma Köşesi"nde kişisel bir imza ile yayınlanan bir yazıda dile gelen, Türkiye'de ne yazık ki egemen olan, sansürcü-baskıcı kökten yanlış bir anlayışa karşı yayın ilkelerimizi açıklayan bir tavırdı. Bununla sorunu olanın, bu tavrımızı okuyucularına aynen ulaştırıp, yanlışını seviyeli bir eleştiri ile göstermeye çalışması göreviydi. Bizim tavrımızı "Özgür Politika aleyhine bildiri dağıtacak kadar azıttılar" biçiminde değerlendirmek, gerçekleri çarpıtmak, objektif olarak kitleyi Güney'e karşı kışkırtmaktır. Bizce bu tavırların terkedilmesi, savunulduğu söylenen demokrasinin savunulup savunulmadığının, samimiyetin de bir ölçütüdür.

Bu arada şunu da söyleyelim:

*Arif Dirik imzalı, "Artık İlyas Emir'e kimse çerçicilik yaptırmayacak" türünden seviyesizliklerle dolu yazı bizce üzerine fazla konuşup tavır takınmaya yazık olan; Özgür Politika'da yayınlanmasıyla ancak Özgür Politika'yı yaralayan bir yazıdır. Bir siyasi konuda polemiğin hangi seviyeye düşürülebileceğinin bir örneğidir. Biz bu seviyesizlikte bir tartışmada yokuz.

Bu konuda yürüyen tartışmanın bu belgelerini Ocak sayısında okuyucularımıza sunuyoruz. Ve kendi açımızdan bu tartışmayı daha fazla sürdürmede hiç bir yarar görmediğimizden kesiyoruz.

Özgür Politika'dan da talebimiz, tavırlarımızı kendi okuyucularına "Tartışma Köşesi"nden ulaştırması ve bizim yayın siyasetimiz konusunda söylediklerimizle ilgili sorunları varsa, kendine demokrat diyenlere, demokrasiyi savunduğunu söyleyenlere yakışan bir seviyede bunları dile getirmesidir.

29 Kasım 1999

GÜNEY
KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ
YAZI KURULU

Millennium

A. KADİR KONUK

İyi akşamlar efendim. Ülkemizin en ünlü televizyon kanalı olarak bir ilke daha imza atıyor ve mileniyumun ilk tele söyleşisini yapıyoruz.

Efendim bildiğiniz gibi ayranımız olmasa da tahtırevanla görkemli bir şekilde mileniyuma girmiş bulunuyoruz. Bu tarihi olayın önemi ve anlamı elbette hepimiz için oldukça fazla. Bu akşam stüdyo konuklarımızla ve telefonla ulaşacağımız sevgili seyircilerimizle bu önemli konuyu tartışacağız.

Şu anda gördüğünüz gibi, stüdyomuzda kendisi küçük sanatı büyük şarkıcımız Küçük Milli var. Evet sayın Milli, siz mileniyum hakkında ne düşünüyorsunuz?

"Mileniyom... Eee... Aslını sorarsanız bizim oralarda şimdiye kadar duyulmuş bir şey değil bu. Lahmacun, kebap, isot gibi bir şey olmadığı kesin. Daha onbuçuk yaşımı yeni tamamladığım için mileniyomla bir kez olsun yüzyüze gelemedim. Belki birgün onunla karşılaşırsam hakkında daha olumlu düşünceler şeyedebilirim. Biliyorsunuz biz sanatçılar herkesle iyi geçinmek zorundayız. Onun için de mileniyoma sevgilerimi sunuyorum ve ona daha ne diyeceğimi bilemiyorum."

Evet canım seyirciler, şimdi de stüdyo konuklarımızdan Ordünaryüs Profesör Sayın Mete Burnukırık'a aynı soruyu yöneltiyorum. Buyurun Burnukırık.

"Biliyorsunuz geçtiğimiz bin yılın son yüz yılının bir yerinde bizde soyadı kanunu çıkmıştı. Ondan önce kadınlar hiç bir şekilde anılmazken, erkekler babalarının adlarıyla, ya da aile lakaplarıyla anılırlardı. Benim babamın babası katıldığı bir savaşta burnunu kırdığı için babama Burnukırığın oğlu demişler. O da Burnukırık'ı soyadı olarak almış. Yoksa bizim burnumuzu kıracak adam daha anasından doğmadı.

Bir profesör olarak burnun ne kadar önemli bir organ olduğunu iyi biliyorum, bu açıklamayı da bunun için yaptım. Mileniyuma da insanlar öncelikle burunlarıyla girmişlerdir. Bazı artistlerimizin ve elimsende oynayan sosyete güzellerimizin mileniyum öncesinde seri bir şekilde burun ameliyatı olmalarının nedeni de burada yatmaktadır. Mileniyum bana göre burunla yüzdeüçyüz ilintilidir. Çünkü İsa dünyaya geldiği zaman ilk önce burnunu çıkarmıştır dışarıya. Zaten onun burnunun büyüklüğü de bilinmektedir. Bu nedenle günümüzde insanlar artık bir konuyu anlatacakları zaman Mileniyumdan Önce, yani MÖ, ya da Mileniyumdan Sonra, yani MS diyerek değil burundan önce BÖ, ya da burundan sonra BS diye başlamak zorundadırlar."

İnterresant, sayın Burnukırık, gerçekten çok interasant. Evet sayın seyirciler, bu bilimsel açıklamadan sonra ilk telefonu alıyoruz. Aloo... Sizi tanıyabilir miyiz efendim?

"Aloo... İyi akşamlar efendim. Öncelikle bana bu şansı tanıdığınız için size, stüdyo konuklarına, seyircilere ve tüm ülke halkına, yurtdışında bulunan vatandaşlarımıza selam, sevgi ve saygılarımı sunuyorum. Bizim hanıma kalsa telefon ettirmeyecekti. Bu günlerde telefon faturaları bir hayli kabarık geliyor her nedense. Bu posta idaresinde akıl makıl kalmamış. Adamlar kazık üstüne kazık atıyorlar. Sonra de ülkemizde iletişim bozukluğu olduğunu söylüyorlar. Elbette bozuk olur iletişim. Milletin birbirine ulaşabilmesinin önü kesiliyor, sonra da huzursuzluğun kaynağı olarak millet gösteriliyor. Hıyarağalarına bunu..."

Şey efendim, yani mileniyum konusu...

"Tamam kesme kızım, onu söylüyorum zaten. Dırlanıp durma lan."

Aaa, siz... ama bana hakaret ediyorsunuz.

"Kesinlikle, asla ve kat'a, hanım kızım. Size neden hakaret edecekmişim? Bizim karı arkadan vırlıyor. Kısa kesmem gerekiyormuş, fatura... Başlarım senin faturandan ulan. Şunun şurasında... Ağzına tükürdüğümün karısı, yanına gelmem mi lan..."

Kesildi... Telefon konuşmamızın kesilmesi normal değil mi sayın seyirciler. Ama şimdi hemen yenisini bağlıyor arkadaşlar. Umarız seyircimizin evinde şu anda bir aile faciası yaşınmıyordur. Aloo... Sizi tanıyalım.

"Tanıyıp ne idecen anam. Sen gelemen, ben gelemem, Ahmet disem ne, Mehmet disem ne? De ki derin devletin bir ferdiyem. Şu mileniyom pezevengi var ya, ben esas ona şiyedecem. Diyecem ki, ula dürzü, geldim, geliyom, girdim, giriyorum dirken anamızı ağlattın, papucumuzu elimize verdin. Gız mileniyum enterisi, garı mileniyum terliği, oğlan mileniyum topu, torun mileniyum oyuncağı, damat mileniyum şeyi, dirken cüzdanın içine ettiler. Üstüne üstlük bir de deprem vergisi, mileniyum vergisi... Şimdi allasen söyle, kim kime girdi yani? Girmesek daha iyi degil miydi? Geçen bizim küçüğü sünnet et-

tirdik. O da öyle söyledi. Pipisine bakıp 'eskisi daha iyiydi' dedi. Yani heç olmazsa eskisine alışmıştık. Şimdi bu yenisi başamıza neler getirecek bilinmez. O mileniyum dürzüsü şunu bilmeli ki..."

Arıza... Efendim bu telefon da arızadan kesildi. Ah bu arızalar... Billahi biz şeyetmedik yani. Aslında belki seyircimiz önemli şeyler söyleyecekti. Olmadı. Şimdi ülkemizin iktidar partilerinden birinin yöneticisi telefonda. Evet sayın Atar, sizce mileniyum...

"Mileniyum, en büyüktür bence. Susurluktan da, mafyadan da, çetelerden de, Yeşilden de büyüktür. Öyle kısa bir şey olduğunu hiç sanmıyorum. Biliyorsunuz uzunluğu bin yıldır. Bizim partimizin tarihi de bin yıllara dayanan onurlu bir tarihtir. Biz kii, Ortaasya'dan çıkarak, Osmanlı'dan bu yana ne mileniyumlar görmüşüz, bu mileniyuma da göğsümüzü elbette siper edecek, parti olarak ülkemize hayırlı uğurlu olması için elimizden geleni yapacağız. Herkes bilmeli ki en iyi mileniyum bizim partininkidir. İnanmayanlara hergün göstermeye hazırız."

Teşekkür ediyoruz efendim. Şimdi de bir muhalif partinin sözcüsü var mikrofonda. Buyrun efendim, sayın Yatsıyatar sizi dinliyoruz.

"Fesuphanallah! Günaha giriyorsun hanım kızım günaha. Ne mileniyonu? Zaten dünyada bina ve zina arttığı zaman kıyamet kopacağı çok önceden ulu din adamlarımız tarafından açıklanmıştı. Depremler neden oldu sanıyorsunuz? Daha başımıza ne belalar gelecek, biliyor musunuz? Sen öyle kıçını başını açıp milletin önüne çıkarsan daha çoook mileniyom olursun. Günah, yazık, ayıp... Çoluk çocuğun ahlakını bozuyorsunuz efendim. Mileniyon diye bir şey yoktur, olamaz da. Çünkü dünyanın bir başı, bir de sonu vardır. Yaradılış ve yokoluş vardır. Bu nedenle kafirlerin uydurmalarına kapılıp mileniyonla uğraşanlara da cehennem azabı layık görülmüştür. Tez elden tövbe..."

Stüdyo oldukça sıcaklaştı. Bu spotlar yapıyor herhalde. Of...Şimdi de sayın seyirciler, kameraman arkadaşımız ve sevgili iş arkadaşım bir kahvehanedeler. Onların halkımızla yaptığı söyleşiyi izliyoruz.

"Burası 'Gir-Çık Mileniyum Kıraathanesi' sayın izleyiciler. Evet, şimdi okey oynayan vatandaşlarımıza yaklaşıyoruz ve soruyoruz. Efendim sizce mileniyum..."

"Kafamı karıştırma bacım, zaten zarardayım."

"Yani siz milenuyum hakkında..."

"Hiç kimse hakkında söyleyecek sözümüz yok bizim. Biz vatandaş olarak her daim devletimizin yanında yer aldık. O dediğin işi olsa olsa Kürtler, anarşitler, komunistler, kökü dışarıda olanlar yapmıştır. Bizim öyle işlerle ilgimiz olamaz."

"İyi ama, siz girmediniz mi yani mileniyuma?"

"Niye girecekmişiz kardeşim? Biz o kadar namussuz muyuz? Biz bugüne kadar devletimizin yasakladığı hiç bir şeye girmedik, girmeyiz de. Acan mısın, nesin! Ortalığı karıştırma!"

"Sayın seyirciler, şimdi de Milli Piyango bileti kuyruğunda bekleyen halkımıza yöneltiyoruz aynı soruyu. İyi günler, mileniyum hakkında..."

"Mileniyumunu yiyeyim anam."

"Bize çıkar mı acaba o mileniyum. Bileti nerede satılıyor?"

"Biz mileniyomla değil milyonlarla ilgileniyoruz efendim."

"Evet sayın izleyiciler, şimdi deprem bölgesindeyiz. Efendim mileniyum..."

"Mileniyum mu? Siz hiç dayak yediniz mi?"

"Elbette halkımızı anlayabiliyoruz sayın seyirciler. Evleri yıkılmış, yakınlarını kaybetmişler, ama ünlü bir gazetecimizin dediği gibi; çadırda da olsa mileniyuma girmenin zevki içinde bulunuyorlar."

Arkadaşlarımıza bu güzel söyleşiler için teşekkür ediyor, yeniden stüdyoya dönüyor ve Sayın Cumhurbaşkanımıza bağlanıyoruz. Sayın Cumhurbaşkanımız bize birazcık...

"Anladım efendim, mileniyumu soracaksınız. Yeni bir bin yılın başlangıcında durup çevreye bakarken kendimi düşünüyorum da, aslında iyi işler başardığımızı görebiliyorum. Aslında dün dündü, bugün mileniyom. Beni yeniden seçmeseler de önümüzde tertemiz bir sayfa duruyor. Son dönemde kırkbin ölü ile savaşı, yetmişbeşbin ölü ile depremi, yüzbin ölü ile trafiği allahın izniyle halletmiş bulunuyoruz. Mileniyum öncesinde fedakarca hamile kalan yurttaşlarımız, mileniyuma girerken doğurdukları mileniyum çocuklarıyla ülkemiz nüfusunda oluşan bu açığı kapatmış bulunuyorlar. Onun için yabancı devletlere el açmamız gerekmiyor.

Biz bildiğiniz gibi önümüze hedef olarak koyduğumuz herşeye girmiş bulunuyoruz. Bu nedenle mileniyuma giremezsiniz demek abesle iştigalden başka bir şey değildir."

Ne güzel konuşuyor babamız. Telefon varmış, onu da alıyoruz. Buyrun efendim.

"Ah canım, güzelim, sizi ne kadar severek izliyorum biliyor musunuz? Ben ev kadınıyım. O mileniyum var ya... Hani diyorum ki biraz yardım etseniz... Valla şu sıra mutfak masraflarını bile kurtaramıyor adam. Yani azıcık ipicu versen ne olur kız? Sevaba girersin billahi. Çoluk çocuk şimdi televizyonun başında. Bizim herif diyor ki sen çok iyi kalpliymişsin. Seni tanıyormuş... Tanıyormuymuş? Nereden tanıyorsun sen o karıyı lan rezil? Paralar nereye gidiyor şimdi belli oluyor, alçak, namussuz. Koskoca işadamısın, bir de beni bu şırfıntıya yalvartıyorsun. Seni mahkemelerde süründürtmem mi ben şimdi..."

Şeyy, hanımefendi...

"Konuşma lan karı, gelirsem oraya o milenyumu senin..."

Aaa, halkımız da yani iyice delirmiş gibi oluyorlar. Mileniyum bazılarına iyi gelmemiş galiba sayın seyirciler. Hah, bir telefon daha var. Buyrun efendim.

"Bak kardeşim, mileniyum milemiyom diye bir şey yoktur. Eğer varsa bu teres neden durdu durdu da bugünlerde ortaya çıktı? Ondan önce geçen bin yıl neden mileniyum olmadı da bu oluyor? Ne oldu yani? Savaş dersen ölen ölene, kıtlık, açlık, sefalet, rezalet, diktatörlükler, cuntalar, idamlar, kurşuna dizmeler... Ne fazlası var yeni yüzyılın da, içine girildi diye seviniliyor? Kimi kandırıyorsunuz siz. Yok yeni dünya düzeni, yok mileniyum, yok anasının tekkesi. Halkın yaşamında ne değişti yani? Çık çarşıya bir kere, herşey mileniyum. Hıyarların üzerine bile mileniyum yazdılar fiyatları iki kat arttı."

Ama beyefendi, yani siz şimdi tüm dünyanın düşüncesinin...

"İçine ederim efendim, içine. O dünyada akıl olsaydı bugüne kadar düşünürdü be. Dünya yetmedi, ozonu deldiler, uzayı helaya çevirdiler, dünyanın dengesi bozuldu, siz hâlâ oturmuş zırzır ediyorsunuz."

Ama hakaret edemezsiniz beyefendi.

"Ederim. Bu da mileniyum hakareti. Hiç bir yasada cezası yoktur. Al cebine koy, bozdur bozdur harca."

İşte, oluyor böyle şeyler efendim. Seyircilerimizin sinirlerinin zaman zaman bozulması gayet doğaldır değil mi yani? Son bir telefon daha bağlıyor arkadaşlarımız. Aloo...

"Geçtiğimiz yüzyılda kaybettiğimiz arkadaşlarımızın anısı önünde saygıyla eğilerek, marksist, leninist, maoist, stalinist, enternasyonalist partimizin sondan bir önceki kongre kararını açıklıyoruz: Bize göre mileniyum emperyalizmin üçüncü bunalım dönemini bitirip, dördüncü bunalım dönemine girdiği bir dönemin başlangıcı olarak, faşist sistemlerin kriz dönemlerinden basit rahatlama dönemlerine girmesi için sosyal demokrasinin elbirliğiyle çalıştığı, globalleşmiş yönetim sistemine doğru yürürken, Avrupa Birliği safsatası altında sınırlar açılıyor gibi gösterilerek daha sıkı bir sistemin temellerinin atıldığı, yoksul halkların bir türlü ayağa kalkamadıkları..."

Bu da tam birinci şubelik yani değil mi sayın seyirciler. Bıraksan bir mileniyum boyu konuşacak adam. Ben de işbirlikçilikle suçlanıp, işimden olacağım. En iyisi Küçük Milli bize son türküsünü söylesin, değil mi yani.

"Günler oldu gülemiyom
Ne halt yedim bilemiyom
Ellerin elleri oldu
Ben yarimi göremiyom.
Mileniyom mileniyom
Neden sana giremiyom
Millet giriyor asıra
Polis basıyor nasıra
Ne yarar ki bu basura
Bulsam bile süremiyom.
Mileniyom mileniyom
Neden sana giremiyom."

Böylece programızı tamamlamış oluyoruz.

Nice mileniyumlara sayın seyirciler, nice mileniyumlara...

Mavi

HASAN HOŞOĞLU

Yoruldu değirmentaşı,
buğday tanelerini öğütmekten.
Yol sabrını tüketti tekerleğin
Şahinler vazgeçti uçmaktan
Okyanuslar çıldırdı dalgalanmaktan
Ay görünmedi bir daha
Çocuklar gülümsemedi
köyler yakıldıktan sonra
Sis, kararttı gözlerini karacanın
ve mavi unuttu
Gökyüzüne renk katmayı

Gün ışığı oyunu

LEYLA YILMAZ

Elinde birkaç fotoğrafla o yıkık odada sessizce oturuyordu. Uzun uzun, teker teker inceliyordu. Tüm fotoğrafları posta kutusuna atmışlardı. Adını bilmiyordu, ne fotoğraf çekenin ne de gönderenin yerlerini dahi hatırlamakta güçlük çekiyordu. Oysa gökyüzünü tanır gibi oldu, bulutları ve meyve ağaçlarını. Olsa olsa memleketi olan Elazığ'da olur dedi. Kokusunu aldı çiçeklerin, sesini duyar gibi oldu rüzgarın ve hayatın.

Faris şimdi başını iki elinin arasına almış ağlıyordu, kaybettiklerine, yaşamın ondan çaldıklarına ağlıyordu. Memleketine ağlıyordu, çocukluğunda kaybettiği bilyelerine ve sevgiliye ağlıyordu. Yıllar geçmiş o hâlâ yalnızdı, hergün biraz daha yaşlanıyordu ve hergün biraz daha çekilmez oluyordu. Herşey çok çabuk değişiyordu hayatında. Yıllardır vazgeçemediği yeşil bir anlam taşımamaktan öte nefret ettikleri arasına katılmıştı. O artık beyazı seviyordu, yatak örtüleri ve odasının duvarları herşey beyazdı, tek renkti. Vazgeçemediği tek şey çocuklara olan sevgisiydi. Onlar Faris'in hayatında büyük anlam taşıyordu. Çocuklar onun kaybettiği çocukluğuydu. Her yeni çocuk Faris'in çocukluğuydu. Olur olmadık zamanlarda sokağa fırlıyor ve etrafı saran çocuklarla oyun oynuyordu. Faris'in çocukluğunda ençok sevdiği oyun güneşle oynadığı oyundu. Evinin camından içeri sızan o minicik gün ışığıyla akşama kadar boğuşurdu. Onu avuçlarının arasına almaya çalışırdı. Bunu öğretmeye çalışmıştı bir defasında, oysa hiçbirinin dikkatini çekmemişti. Yine de kırılmamıştı onlara çünkü onlar çocuktu. O da öyle, yüzleri gibi içleri de mahsundu, onu çıkar niyetiyle sevmemişti hiçbiri.

Aklına annesi gelmişti (Hiç çıkmıyordu ya) Annesi o yılların sinema sanatçılarından birine benziyordu. Şimdi adını hatırlamasa da benziyordu, uzun boylu kıvır kıvır saçları ve çok güzel bir sesi vardı. Oysa şarkı söylediğini kimseler duymamıştı. O yalnızca temizlik günlerinde sesini boğacak kaybedecek bir makine çalıştığında söylerdi. Böylece kimse duymayacaktı (o bile). Yorgun ve yaşlıydı, gençti aslında, yıllar öncesinde küçük kardeşini savaşta kaybetmişti. Faris'in annesinin yüzündeki çizgiler dayısından armağandı. Faris annesinin sesini o gürültülü el makinalarla hatırlıyordu, hatta hâlâ gürültülü makinalar arasında duyar ve ağlardı, Faris hep ağlardı. Annesine, annesinin yıkılan güzelliğine.

Çocukluğunda en çok yolunu beklediği insan babasıydı Faris'in. O ve babası farklı kentlerde yaşıyorlardı. Zaman zaman Faris'i ziyarete gelir ve ona hediyeler getirirdi. Bebekli takvimler, yemyeşil pabuçlar, en çok onu severdi ve en çok onu özlerdi Faris. Babasını ya haftasonları ya da o zamanlar sayamadığı demir kapılar arkasında görürdü, sayısızca, elindeki parmaklardan daha çok kapı. Babası bir devrim adamıydı, güler yüzlü ve fazlasıyla şanssızdı. Faris de ona benziyordu.

Faris (korkmuş) ama sevmişti. Nasıl başladığını nasıl bittiğini anlayamamıştı. Tüm acılarını, sanki kaybettiği çocukluğunu onda bulmuştu. Mutluluğu ve umutlarını taşıyan bir gemiydi. Sonunda limana yaklaştı dedi Faris ve kollarını açtı ona. Aynı koridora açılıyordu her ikisinde kapılar aynı basamakları çıkıyor ve aynı bahçeyi dolaşıyorlardı. Gün gün büyüyordu paylaşımları, o kolidorda başlamıştı ve bitmişti ne var ne yok o koridora dökülmüştü.

Gitmişti, ilkin Faris'in masasındaki yerini aldı. Ardından o koridordan ve en son Faris'in kalbinden gitmişti. Giderken Faris'in alışkanlıklarını ve Faris'i de almıştı yanına. Acıların en büyüğü diyordu şimdi en büyüğü Annemin sesini duyamamaktan onun yüz çizgilerinden daha acı.

Faris onu hergün görüyor ve hergün yeniden ölüyordu. Onun tükendiğini görüyordu ve ağlıyordu Faris. Mektuplar yazıyor mürekkepler bitiriyor oysa hiçbir postahanenin önünden dahi geçemiyodu. Yıllarca odasına, evine kapandı Faris, ne kimseyi gördü ne de kimse onu gördü Faris bitiyordu, ne pilleri değişebiliyor ne de yeni bir Faris gelebiliyordu.

Faris çocukluğunda hep bir lale tarlasında koşardı. O tarlanın dünyadan büyük olduğunu sanırdı. Faris için özgürlük lale toplamaktı. Gökyüzü kadar tarlalar, tarlalar kadar gökyüzü.

Oysa şimdi Faris yaşlı, sürekli boğazı temizleyen, çekilmez adamın biri, kulakları da işitmiyor. Zaman zaman dönüp bana şarkı söylediğini ve dinlememiz gerektiğini söylerdi.

Son günlerinde bana hatırladıklarını ve kalan eşyaları gösterirdi. Sevdiğinden bir saç tokası, annesinin yüzüğünü, babasının tespihi... En son benden bir tarla dolusu çocuk istemişti. Ben de yolda gördüğüm tüm çocukları toplamış o bahçeye doldurmuştum. Faris uzun zamandır ilk kez gülmüştü. Son kez onlarla oyun oynamış ve onlara GÜN IŞIĞI OYUNUNU öğretmişti.

Faris odasının camından hayata el sallıyor...

Sosyalist gerçekliğin gerçeğe bağlı yansıtılması olarak Sovyet sanatı

A. İ. SOBOLEV

(7. BÖLÜM)

Sosyalist sanat bütün şimdiye kadarki sanattan nitel olarak farklıdır. "Bizim yazarların görevi", diye yazdı Gorki, "zor ve karmaşıktır. O yalnızca eski gerçekliğin eleştirisiyle, onun kütülüklerinin bulaşıcılık tehlikesinin teşhiriyle sonuçlanmıyor. Bizim yazarlarımızın görevi, yeni gerçekliği olumlamasını öğrenmeleri, şekillendirmeleri, anlatmalarıdır."

Maxim Gorki sanatçının bir bütün olarak toplummsal yaşamdaki, ve özel olarak Sovyet yaşamındaki yerini ve rolünü şu isabetli kelimelerle karakterize etti: "Sanatçı ülkesinin, sınıfının, duyu organıdır, onun kulağı, gözü ve kalbidir, o, çağının sesidir."

Sovyet sanatı dikkatini yaşamın en önemli, en temel ve en öz taraflarına yoğunlaştırır. Sovyet gerçekliğindeki en önemli olgu, sosyalist toplum düzeninin zaferidir, Sovyet halkının toplumu ve doğayu dünüştürme mücadelesidir, kapitalizmin insanların bilinçlerindeki artıklara karşı mücadeledir, komünist toplumun inşası için mücadeledir. Ve tam da yaşamın bu belirleyici momentleri Sovyet sanatının içeriğini oluşturur.

Bizim sanatımızın başarıları ve icraatları muazzamdır. Sovyet sanatının yaratıcıları büyük bir tarihsel çağda, ülkemizin işçilerinin ve köylülerinin Bolşevik Parti önderliğinde büyük toprak sahipleri ve kapitalistlerin iktidarını yıktığı ve insanlık tarihinde ilk defa kendi iktidarını kurdukları, Büyük Sosyalist Ekim Devrimi çağında etkinlik gösteriyorlar; onlar, SSCB'nin emekçilerinin Bolşevik Parti önderliğinde kapitalist toplum düzenini tasfiye ettikleri, insanın insan tarafından sömürüsünü yok ettikleri, tarihte ilk defa sosyalizmi kurdukları ve bununla tüm insanlığa yol gösterdikleri bir çağda etkinlik gösteriyorlar; onlar, Sovyet halkının en zorlu sınavlar ve fedakârlıklar pahasına şiddetli bir ikili savaşımla faşist Almanya'yı dize getirdikleri, kendilerini ve tüm dünya halklarını faşist köleleştirme tehlikesinden özgürleştirdikleri ve tüm dünya kültürünü kurtardıkları yıllarda etkinlik gösteriyorlar. Ne sosyal anlamı açısından, ne devrimci coşkusu açısından, ne de insanlığın kaderinin önemi açsından, insanlık tarihinde bir benzeri olmayan bu kahramanlık çağı; devrimci düşüncenin ve devrimci eylemin dehalarını, ölümsüz kahramanları ve cesur yenilikçileri ortaya çıkaran bu çağ, yansımasını Sovyet edebiyatında buldu, Sovyet resim sanatının eserlerinde zengin renklerle çicek gibi açtı, Sovyet insanlarının ezgilerinde seslendi, filmlerde ve tiyatro oyunlarında gerçekçi bir tarzda gösterildi ve bir sürü canlı tiplerde cisimleşti.

Ülkemizin işçi ve köylüleri, büyük toprak sahipleri ve kapitalistleri yıktıktan sonra işgalci ve beyaz ordu çetelerini tamamen yerlebir ettiklerinde, 1917-1921'in en büyük olayları yansımalarını Fadayev'in "Yıkılış", Serafimoviç'i "Demir Akım", Furmanov'un "Çapayev"i, Mayakovski'nin şiirleri, Ostrovski'nin "Çelik Nasıl Sertleşti" romanında, Johanson'un "Komünistlerin Sorgusu" tablosunda, Trenyov'un "Lyubor Yarovaya" ve Pogodin'in "Kremlin Çanları" adlı tiyatro oyunlarında; "Ekim'de Lenin", "Lenin 1918" filmlerinde ve başka eserlerde buldu.

Ülkemin sosyalist sanayileştirmesi ve tarımın kollektifleştirilmesi için mücadele gibi, ülkemin kaderini sosyalizmin kaderini belirleyen, muazzam siyasi önemdeki tedbirler, yansımalarını romanlarda, öykülerde, şiirlerde, tiyatro oyunlarında ve tablolarda buldu. En önemli eserler şunlardır: Şolohov'un "Saban Altında Yeni Toprak", Paufyorov'un "Bloklar", Ehrenburg'un "İkinci Gün"ü, Katayev'in "Hücumla İleri"si, Leonov'un "Soty"i, Şaginian'ın "Hidroelektirik Santral"i ve bir çok başkaları.

Partinin ve Sovyet halkının kapitalizmin restorasyoncularına karşı muzaffer mücadelesi, Sovyet insanlarının sosyalizm için kahramanca mücadelesi, "Büyük Yurtsever" adlı mükemmel filmde ve başka sanat eserlerinde parlak ifadesini buldu.

Şahov (*) tipinde, bir Bolşeviğe özgü olan, düşünceye ve ilkelere bağlılık, parti için ihtiraslı atılım ve mücadeleci cesaret, kişisel menfaat gözetmeksizin halka hizmet etme ve düşmanlara karşı kin gibi karakter özellikleri genelleştirilmiş. Bu, bir somut insanda cisimleşen, devrimin ruhudur.

Önderlik eden ve kitlelerle sıkı bağ içindeki bir güç rolündeki Parti, Yefanov'un "Unutulmaz Olan" tablosunda muhteşem yansıtıldı.

Vatanımıza sinsice saldıran faşist Alman işgalcilerine karşı mücadele; dünya halklarını faşist köleleştirme tehlikesinden kurtaran Sovyet halkının büyük kahramanlığı, sayısız sanat eserlerinde yansımasını buldu. Bunların içinde en önemlileri, Fadayev'in romanı "Genç Muhafiz Kıtası", Gorbatov'un " Yenilmeyenler" öyküsü, "Büyük Dönüm Noktası" filmi, Plastov'un "Alman Çekip Gitti" resmi vs. vs.

Şair Tuardovski, muhteşem, unutulmaz Rus askeri tipi Vasili Tyorkin'i yarattı. Vasili Tyorkin oldukça ulusal bir karakterdir. O, yeni, Sovyet tipte bir Rus askeridir; Ekim devriminin devrimci ruhunu Rus insanının büyük sağlamlığı ve ince esprisiyle birleştiren bir adamdır.

Marksist-Leninist bilgi teorisine ve Bolşevik Parti'nin siyaseti tarafından yönlendirilerek, sanatın Sovyet ustaları, gerçekliğin derin ve kapsamlı sanatsal yansıtılmasına ulaştılar, Sovyet toplumsal yaşamının öz yanlarını gösterdiler ve mükemmel sanatsal eserlerde yaşamın gerçek çelişkilerini, yeninin eskiye karşı mücadelesini yansıttılar. Onlar, sanatsal olarak mükemmelleştirilmiş

ve gerçekte yaşayan bir dizi canlı, tipik karakterler yarattılar.

Fakat Sovyet halkı olarak, sanatın ulaştığı seviyeyi hâlâ yetersiz görmektedir. Çağın ve Sovyet insanlarının büyüklüğü, sanatın ustalarını, yeteneklerini durmaksızın mükemmelleştirmekle, olayların özüne daha derin inmekle ve sanatsal olarak daha değerli eserler yaratmakla yükümlü kılıyor.

Sanatın Sovyet ustaları arasında, sosyalist toplumun özünü kavramayan ve hatta ona düşmanca yaklaşan insanlar oldu. Örneğin Zoşçenko eserlerinin bir dizisinde Sovyet gerçekliğine ve Sovyet insanlarına karşı itici, çarpıtıcı, inkâr edici yaklaşımlar sergiledi ve yaşamın gerçekliğini çarpıttı. Ahmatova "sanat için sanat" tezinin ilanıyla yabancı düşünceleri ve motifleri bir kaçakçı gibi Sovyet toplumumuzun sanatına sokmaya çalıştı. Anna Ahmatova'nın erotik liriği, bozguncu karamsarlığı, Sovyet insanlarının bilincini, fikirsizliğin her türlü siyasetten uzak durmanın ve yılgınlığın çürümüş ruhuyla zehirledi. Onlar gençliği toplumsal yaşamın geniş yolundan saptırmayı amaçladılar. Ülkenin sinema salonlarında bazen içinde ruhsuz maskaralıkların ve kaba saba güldürmecenin, Sovyet insanını yanlış, tek yanlı, yani yalancı bir tarzda göstermeyle birleştiği ilkesiz ve fikirsiz filmler gösterildi. ("İkizler", İlahi Sessizlik", "Huzursuz İktisat").

Başka sanat eserlerinde Sovyet insanı korkak, ruhsal olarak boş ve zihinsel özürlü olarak gösterildi. Elbette bu tür eserler Sovyet gerçekliğini yansıtmadılar, bilakis onu çarpıttılar; sanatı zenginleştirmediler, bilakis onu sosyalist realizmden alıp, dekadans ve fikirsizliğe geri çektiler. Sanatçıların belli bir bölümünün bilincinde, kapitalizmin en zararlı kalıntılarından biri olan, yabancı, ahlaksız ve çürümüş burjuva kültürüne yağcılık yaygın. Bizim bazı sahnelerimizde sanatsal olarak önemsiz, fikirsiz, birşey anlatmayan burjuva yazarların uyunları oynandı.

Sovyet sanatı ama, dekadansın, Sovyet rejimine karşı düşmanlığın ve fikirsizliğin her türüne karşı kararlı bir mücadele içerisinde gelişti, gelişiyor.

SBKP(B) Merkez Komitesi "Svezda" (Yıldız) ve "Leningrad" dergileri üzerine kararında, Zoşçenko ve Ahmatova'nın "eserleri" üzerine siyasi bir değerlendirme yaptı. Bu ve bir dizi başka kararlarda Bolşevik Parti sanatın gelişmesindeki temel olumsuzlukları ortaya koydu ve Sovyet yazarlarını, ressamlarını, bestecilerini ve oyuncularını, Sovyet gerçekliğini bütün derinliğiyle yansıtan yüksek fikirliliğe sahip, gerçek realist sanat eserleri yaratmaya çağırdı. Yoldaş Jdanov "Svezda" ve "Leningrad" dergileri üzerine yaptığı konuşmada şunları söyledi:

"Bolşevikler edebiyata büyük önem veriyorlar, onlar halkın ahlaki ve siyasi birliğini güçlendirmekdeki halkı birleştirme ve eğitmede oynadıkları yüksek tarihi misyonunu ve rolünü görüyorlar.

Partinin Merkez Komitesi, bizde fikirsel kültürün bolluğunu istemektedir, zira sosyalizmin temel görevlerinden birini bu kültür zenginliğinde görmektedir." (A. Jdanov, Sanat ve Bilim Üzerine.)

(*) Peter Şahov, S.M.Kirov'un yaşamından motiflere dayanan "Büyük Yurtsever" filminin kahraman tipidir.

Kırmızı elma

SOYDAN KIZGIN

Beklenen de oldu nihayet, geç kalmışlığın öcünü alırcasına, nefes nefese geldi sonunda. Oysa ki onu neredeyse bir hafta evvelinde bekliyordu insanlar. Ne vakit toprağı derinden sallayan bir gürültü koptuğunda; *'tamam, şimdi!'* deyip, eller, içine konulacak birkaç parmak gazı zorlukla buldukları gaz lambalarına uzanıyordu. Fakat yo, hayır, hâlâ yanıyordu lambalar; hâlâ sarı bir elektrik ışığı vuruyordu çaresiz yüzlere. Bir gün, iki gün böyle geçti. Derken bir hafta... Artık iyiden iyiye alışılmıştı ona; gaz lambaları dört gündür bırakıldığı yerde, unutulmuşçasına duruyordu.

Ne güzeldi bu şekil bir unutuş!..

Unutmak böyleyse, harikuladeydi!..

Beklenen oldu nihayet, bundan öncekilerine nazaran oldukça hafif, kaile dahi alınmayacak bir sarsıntı karaya boyadı ortalığı. Ansızın, savunmasız kaldıkları bir anda saldırıya uğramışta, birbiri ardına ağır ve ölümcül yaralar alıyormuşçasına bağrışıyordu insanlar. Bir haftadır kendilerini yüzüstü bırakıp gitmemiş bir aydınlığın, artık ebediyen bu dört duvar arasında kalacaklarına, kendilerinin de farkında olmadıkları güçlü bir inanç duymuşlardı. Bu sebepten, şimdi, günlerce kandırıldıklarını düşünüyorlardı. En çok da çocukların sesi çıkıyordu. En çok onlar aşinası olmuştu bu sarı ışığa. Belki, en çok bu ışık onlara güneşi hatırlatıyordu. Çocuklar, hafta oldu ki görmedikleri bir güneşle aralarındaki yegane köprüyü kaybettiler.

Hatırlamak!

Ne güç, ne çekilmez bir meşgale oluverdi o an. Eller hatırlayamadı örneğin lambaların son bırakıldığı yeri. Soğuk, kalınca duvarlar üzerinde gezinir durdular. Sanki gözleri sıkıca bağlanmışta, zifir bir karanlıkta, kahkahalar arasında, korkarak aranan *ebeydi* eller.

Oysa gözler üzerinde bant olmaksızın körebe oynanmayacağı herkesçe biliniyordu. Karanlık gene aynı karanlıktı ama, seslerin kimselere duyurulamadığı bu taze çimento kokulu duvarlar arasında herkes *ebeydi*...

Sonunda gaz lambaları bulundu, alelacele tutuşturuldu fitilleri. Ortalığa acınası bir aydınlık yayıldı. Aciz, yardım istercesine titreyen loş bir kırmızılık, kocaman gölgeleri düşürdü duvarlara. O an başka gölgeler de göze çarptı: her duvarda ince ince, onlarca boru sarkıtılmıştı içeriye. Herkesin en kutsal şeye saygı duyar gibi ihtimam gösterdiği bu hortumlar odaya oksijen taşıyorlardı. Asıl kutsal olan oydu belki de; birkaç metre kalınlığındaki duvarları aşıp, toprağı delip çıktıkları o nok-

tadan, beş-altı metreden, içerdeki on iki kişinin yaşama ümidini taşıyorlardı.

En ağır ve en hassas yolcuydu bu...

"Belki çok şey istiyoruz ama, ya güneş; onu ne vakit taşıyacaksınız buraya?.."

Küçük bir çocuk, koynuna sokulduğu annesinin yüzüne çevirdi gözlerini. Kadının çehresine karanlık alameti bir aydınlık çarpıp çarpıp kaçıyordu.

"Anne dışarıyı çok özledim," dedi çocuk. "Ne zaman çıkacağız?.. Hani bu gün çıkacaktık!?. Bazen beni kandırdığını düşünüyorum. O zaman çok üzülüyorum. Kandırıyor musun anne?.."

Kuvvetli bir patlama daha duyuldu. Zangır zangır sallandı **'sığınak'**. Duvarın öteki ucunda, taburede oturan biri, titrek bir sesle:

"Bu defa daha yakına düştü. Tanrı bizi korusun!.." dedi. Koyu bir karanlıktan ibaretti adam. Kimsecikler o yöne bakmasa konuşanın o olduğu tahmin bile edilemezdi.

Çocuk, adama doğru bakan annesini çekiştirdi:

"Anne niye cevap vermiyorsun?"

Kadın çocuğu daha güçlü bir sıktı. Sol yanına olağanca gücüyle bastırdı. Çocuktan ince bir 'ıhı!' sesi işitildi.

"Olur mu çocuğum, sana hiç yalan söyler miyim," dedi kadın. "Çıkacağız buradan; belki birazdan... Sen her zaman gittiğimiz o parkta saatlerce, doya doya oynayacaksın gene. Akşam oldu diye, istemediğin halde seni eve de götürmeyeceğim üstelik. Burada günlerce tıkılı kalmanın öcünü kendince en ağır şekilde alacaksın.

Hani bir de o parkta, kıvrıla kıvrıla toprağa inen *'mavi bir kaydırak'* vardı, unutmadın değil mi? İşte ona tükeninceye kadar bineceksin..."

Çocuğun gözleri parıldadı. Eşi benzeri olmayan şeyler geçer gibiydi aklından. Hayalini bile paylaşmaya kıyamayacağı, birkaç katlı apartmanlar arasına sıkışıp kalmış, sıradan hatta vasat bir çocuk parkını; kimselere, diğer yaşıtlarına fark ettirmeden aklından geçiriyordu.

Dudaklarına dolgun bir gülümseyiş gelip kondu. Çocuk yeni yeni hayallerin avcılığında heyecanla sordu annesine:

"Peki ya güneş!.. O da olacak mı anne!? Onu da görecek miyim orada!?" dedi.

Nefes nefese sordu soruyu. İnanılmaz bir heyecan duyuyordu çocuk. Belki onları karşısında görse, bu kalp atışlarını sayacaktı.

Çünkü, hasret hayalleri mükemmel kılandı...

"Tabi ki; güneşsiz olur mu park? O sıcacık, sarı sarı tepende ışıldayacak. Çünkü onu ne kadar sevdiğini biliyor. Şu sarı, incecik saçlarına kendi rengiyle eşlik edecek," dedi kadın. Ellerini çocuğun saçları arasında dolaştırdı. Isındı elleri. Güneşin yüzünde parmaklarını gezdiriyormuş gibi hissetti kendini. Ve bu şekilde düşündükçe, kızgın bir sobaya değmişçesine parmak uçları tutuştu. Gözlerinde; karanlığın teslim aldığı, gaz lambalarının şu esir ışığını gölgede bırakacak, sarı bir sıcaklık vardı. Derken, bir öncekinden çok daha şiddetli bir patlamanın ölümcül sesi işitildi. Öyle ki, yaşlı adam dahi doğruldu oturduğu yerden. Endişeli endişeli, odayı, büyükçe adımlarla tüketmeye başladı. Gölgesi tir tir titriyordu duvarda.

Kadın, gürültü kopar kopmaz korkup aldığı parmaklarını çocuğun saçlarında tekrar yüzdürdü. Bu şekilde, ciğerlerine, duvarları aşıp da gelen oksijenden daha fazlasının dolduğunu hissediyordu. Kokladı saçlarını; göğsü dar geldi bu kadar havaya:

"Kim bilir, seni şimdi nasıl da köşe bucak arıyordur güneş." dedi. "Yokluğunu daha o ilk gün fark etmiştir. Hem nasıl farkına varmasın ki; bu dünyada yediği elmayı, bir ısırıkta güneş alsın diye, ona doğru; gökyüzüne uzatan kaç çocuk vardır ki. Üstelik dakikalarca bekledikten sonra, güneşin küstüğünü sanıp, elmayı hışımla betonda paralayıp, feryat figan ağlayanların sayısı kaçtır sence?.."

Çocuk bilmem gibisinden çekti omuzlarını. Ama bir yandan da annesinin anlattıklarını tekrar yaşar gibi mutluluk duydu. Gözlerini sığınağın kalın ve kocaman kapısına dikti. İçindeki sese uysa, şimdi, şu an, bir ok gibi fırlardı kapıya. Hiçbir şey durduramazdı onu. Ama inanıyordu annesine. Belki birazdan, hep birlikte çıkacaklardı buradan. Karanlık tek başına kalacaktı. Çocuk sokuldu annesine ve o *'birazdan'*ın hemencecik gelmesi için tanrıya yalvarmaya koyuldu. (...)

Kıyamet koptu sanki; işitiyor olmaktan ölesiye pişmanlık duyduracak bir patlayışın dehşetli sesi dalga dalga yayıldı. Ses, dipsiz kuyular açtı yüreklerde; her şeyi yutan, çiğneyen, yok eden vahşi kuyulardı bunlar. Ortalığı koyu, kopkoyu bir toz bulutu sardı. Hiçbir şey olması gerektiği yerde değildi o an.

Güneş de öyle...

Nereye gittiği meçhuldü. Koyu gri bir dumana yenilmişti güneş. Ne garip; ona kimseler hiçbir şey yapamaz, elini bile süremez sanılırdı. Kimse dokunamaz, hele yok etmek; imkansızdı.

Oysa şimdi, belki de ölmüştü...

Yere çok yakın bir yerlerde bir şeyler fark ediliyordu. Evet, evet; mavi bir kaydırak yan yatıyordu toprakta. Birkaç parçaya ayrılmıştı. Kimseler koşmuyordu yardımına. O sadece bir kaydırak değildi, bir bilseler onunla beraber nelerde devrilmişti. Bir daha kalkmamak üzere...

Gaz lambalarının yenik ışığı şimdi gerçekten yenilmişti. Derinden derine sızlayan bir uğultu haricinde hiçbir ses duyulmuyordu. Başını alıp gitmiş elektrik ışığının yalnız ve işe yaramaz bir halde bıraktığı, bir ampulün asıldığı tavan, olduğu gibi çökmüştü...

Kimseler duyamazdı belki ama, toz ve duman kümeleri arasından küçücük bir çocuğun sarışın sesi, olağanca hüznüyle yükselmişti göğe:

"Kandırıyor musun anne?"

Bu kez o güneşi aramak için yola çıktı.
Elinde, minicik kırmızı bir elma vardı.
Bir Kırmızı Elma; 'KALBİ!..'

ŞİZOFRENİK BİR DÜNYANIN ŞİZOFRENİK BİR YANSIMASI...

YA DA HASTALIKLI BİR DÜNYA HALİNE TUTULAN BİR AYNA OLARAK

"Fight Club"

ANUŞ PAZARCIYAN

Şizofreni zihin hastalıklarının bir türüdür. Bugün kabul gören genel teoriye göre şizofreni'nin başlangıcı, kişilere göre değişiklik gösterir. Şizofreniye eğilimli (şizoik) bir karakterin farkedilmeyen ağır bir gelişimi olabileceği gibi, yetişkin bir kişide sanki bir anda ortaya çıkmış gibi görünen bir "kişilik parçalanması" şeklinde de ortaya çıkabilir. Şizofreni hastası, hastalığın ortaya çıktığı noktada sinir çöküntüsü içindedir ve kendinden hiç beklenilmeyen, tutarsız, garip davranışlar içine girer. Bu garip davranışlar hayatın değişik alanlarında kişisel, cinsel, mesleksel, duygusal ve her türden insani ilişkide görülebilir. Bugün şizofreniyi tedavi için değişik yöntemler kullanılıyor. Fakat hastalığı ortadan kaldırma anlamında bir tedavi yok. Hastanın hastalığını kabul etmesi ve hastalıkla yaşamayı öğrenmesi, örneğin yeni bir şizoid dalganın yükselmesinin işaretleri belirdiğinde klinik tedaviye başvurması vb., kişinin hem kendini kendinden, hem de toplumu şizofrenik kişinin hesaplanamaz davranışlarından korumanın yolu olarak görülüyor. Hastalığın genetik olup olmadığı, en doğru tedavi yöntemlerinin ne olduğu üzerine ruhbilimciler arasında tartışmalar sürüp gidiyor. Şizofreninin en uç noktadaki görünümlerinden biri kişilik parçalanmasıdır. Aynı insan, değişik zamanlarda ve mekânlarda çok değişik iki ayrı insanı yaşayabilir. Ve o bunun farkında değildir. Anda yaşadığı neyse, o kişidir!

Edebiyata ve sinemaya da birçok versiyonlarıyla

THE FIGHT CLUB
(DÖVÜŞ KULÜBÜ)
ABD, 1999

Yönetmen : **David Fincher**
Senaryo : **Jim Uhls**
Görüntü : **Jeff Cronenweth**
Oyuncular : **Edward Norton** (Anlatıcı)
Brad Pitt (Tyler Durden)
Helena Bonham Carter (Marla)
Meat Loaf Aday (Robert Paulsen)
Jared Leto (Melek Yüz)

yansıtılan en ünlü kişilik parçalanmalarından biri "Dr. Jeykll ve Mr. Hyde"dır.

Bunları neden mi anlatıyorum? Batı medyasında olağanüstü övgü alan bir filmi tanıtmak için: David Fincher'in ABD (Hollywood) 1999 yapımı "Fight Club"unu...

Yaşadığımız toplumda insanın sağduyusunun doğru işlemediği, "zihinsel hastalıktan" sözedildiği durumlar, tek tek kişileri ilgilendiren durumlar olarak görülmektedir. Toplum genelde hastalıklı değildir, onun içinde tek tek kişiler "tozutmakta"dırlar. "Tozutan"lar en kötü durumlarda "kapalı psikiyatri" tedavisine alınmakta –siz bunu "tımarhaneye atılmak" olarak okursanız doğru olur–, psikoilaçlarla, uyuşturucu ve sakinleştiricilerle devreden çıkarılmaktadır.

Peki ama, şizoik özellik yalnızca "hastalıklı" bireylere ait olan bir şey mi? İçinde yaşadığımız sömürü üzerine kurulu topluma biraz bilinçli baktığımızda bu sorunun cevabının kocaman bir "Hayır!" olduğunu görürüz. Öyle bir toplumda yaşıyoruz ki, bir ay sonra yeni bir yüzyıla-binyıla girerken, bilim ve tekniğin olağanüstü gelişmiş olduğu bir ortamda, kitleler içinde bilimsel düşünceler değil, başta büyük dinler olmak üzere her türlü hurafe, kör inanç egemen. Eski yerleşmiş dinler, hem kendi aralarında ve hem de kendilerine göre modern tekkelere karşı egemenlik savaşı yürütüyor. Kuşkusuz bu savaşlar eski çağlardaki ilkel araçlarla değil, yeni modern araçlarla yürütülüyor. Bireyin özgürleşmesi için maddi şartlar –en azından en gelişmiş ülkelerde– çok uygun olmasına rağmen, bireyler "kendi istekleriyle" kendilerine inanacak, her dediğinde keramet olan bir Guru arayıp "öl de ölelim" naraları atıyor. Bireyin özgürlüğü, aslında tüketici toplumunun diktatörlerinin –markaların, modanın– diktasını kabul edip işaret edilen doğrultuda tüketme köleliği olarak yaşanıyor. Dünün dini tapınaklarının yerini, mimaride de giderek tapınaklara özenen, tüketim tapınakları alıyor. Köleliğin çeşitli biçimleri özgürlük olarak kabul görüyor. Dünya maddi olanaklar, objektif temeller itibarıyla herkese ihtiyacına göre verebilecek bir bolluk toplumuna her zamankinden daha yakın. Fakat bu dünyanın nüfusunun ancak yüzde yirmisi bu bolluktan en azından maddi bakımdan ihtiyaçlarını tatmin edecek biçimde yararlanma durumunda. Dünya çapında bolluğun ortasında milyonlarca insan açlıktan ölüyor; insanlığın büyük çoğunluğu, Birleşmiş Milletler'in "yoksulluk sınırı" olarak tespit ettiği sınırda ve onun altında yaşıyor. Küçük bir azınlığa, en azından maddi konuda, "yok" kelimesi yabancı. Büyük insanlık için ise bir çok halde "var" yabancı! Çünkü varlık için ilk gereklilik gibi görünen modern çağın kutsal ineği para yok. Onun için de "bedava" yaşıyor büyük insanlık Orhan Veli'nin dediği gibi:

"Bedava yaşıyoruz. bedava;
Hava bedava, bulut bedava;
Dere, tepe bedava
Yağmur, çamur bedava;
Otomobillerin dışı,
Sinemaların kapısı,
Camekanlar bedava;
Peynir ekmek değil ama
Acı su bedava;
Kelle fiyatına hürriyet,
Esirlik bedava;
Bedava yaşıyoruz bedava."

Garip bugün yaşasaydı, havanın da, acı suyun da bedava olmadığını; hele hele dere, tepenin hiç mi hiç bedava olmadığını görmek zorunda kalırdı. Fakat özde değişen bir şey yok. Camekânlar büyüdü, otomobiller çoğaldı, televizyon çıktığında ölür gibi olan sinemalar şimdi başka biçimde yaşıyor ve bunların dışarısı bedava. Ve hâlâ kelle fiyatına hürriyet ve esirlik bedava. Yağmur ise asitli yağıyor! Toplumun şizoik karakterinde bir değişiklik yok. Yalnızca bu özellik daha büyük boyutlarda, ve daha açık görülebilir biçimde. Öyle bir dünya ki, nüfusun büyük çoğunluğu yiyecek bulabilmek için çırpınırken, nüfusun küçük bir bölümü –yiyecek-içecek fazlalığından oluşan, kendine fazla olduğu söylenen kilolarını eksiltebilmek için zayıflama kürleri yapıyor. Kimi "blumie"ye (zayıflık hastalığı) kadar götüren saplantılar içinde. Öyle bir dünya ki, nüfusun büyük çoğunluğu için en basit tıbbi bakım imkânları yokken, küçük bir azınlık kendilerine çizilen "güzellik" normlarına, gençlik normlarına uyabilmek için "plastik cerrah"ları, tıp doktorları içinde en çok kazananlar haline getirebiliyor. Bu dünya halinin tıptaki adı şizofrenidir!

Maddi olarak iyi yaşayabilen % 20 içinde yer alan - geneli için temel özellikleri "Beyaz-Anglosakson-Yalnız-Kişilik"lerin (WASP) bu şizofrenik dünyada "sağlıklı" olduğunu düşünüyorsanız yanılırsınız. Bu dünyanın en zengin ülkelerinden biri olan ABD'de nüfusun orta ve üst kesimini oluşturan kesiminin en önemli meşgalelerinden biri katıldıkları, hayatın hemen her alanını kapsayan kurs ve seminerler kişiliği güçlendirme; ve psikolog-psikiyatrist doktor ziyaretleridir. Orta ve üst tabakaya dahil olup da, bir "ruh doktoru" bulunmayan kuraldışıdır. Bunların önerdiği değişik "terapi grupları" ziyaretleri de işin cabasıdır. Bu insanlar –geçmişte katolik kilisesinde günah çıkaranlara benzer bir biçimde– belli aralıklarla "ruh doktorlarına" gidip "terapi gruplarına" katılıp içlerini dökmekte, sonra gündeme dönmektedirler. Anlamsız, boş hayatları, böylece sürüp gitmektedir.

Fight Club'un baş kişisi, ve "ben" anlatıcısı (Edward Norton) bu grup içinden biridir. Kendisiyle, filmin ilk sahnesinde, filmin finaline tam üç dakika kala, ağzına sokulmuş bir tabanca varken tanışırız. İyice dövülmüştür. Başka gökdelenleri gören bir gökdelenin üst katlarından birinde, çıplak bir mekânda bir iskemle üzerinde, ağzında tabancanın namlusu ölüm tehditi altındadır. Ölüm tehditini yapan ve "Üç dakika içinde eserimizi göreceksin" diyen Hollywood sinemasının şimdiki yakışıklılarından Brad Pitt tarafından canlandırılan, filmimizin ikinci –belki de birinci?!– önemli kişisidir. (Filmi gördükten sonra, kimi genç kızların bu filme salt Brad Pitt'i görmek için gittiklerini duyduğumda önce güldüm. Sonra bazen benim de salt Alain Delon'u görmek için

Brad Pitt

gittiğim filmler geldi aklıma, yine güldüm.) Filmin baş kişisi, ağzında namlu konuşmanın zorluğundan şikayetle, geri dönüşle öyküsünü anlatmaya başlar:

Beyaz, Anglosakson, yalnız yaşayan, bir ünlü otomobil tekelinin sigorta bölümünde çalışan, hali vakti yerinde normal bir vatandaştır. Maddi hiç bir takıntısı, derdi yoktur. Birazcık şefine bozulmaktadır, ama şefine kim bozulmaz ki? Bir de IKEA'nın her yeniliğini mutlaka almak ve evini en son IKEA mobilya kolleksiyonu ile döşemek gibi bir takıntısı vardır. Eh o da kusur sayılmaz aslında! Yine de son dönemde bir türlü uyuyamamaktadır. Bu da modern toplumun oldukça yaygın olan hastalıklarından biridir. Uykusuzluğa çare arama içinde gittiği bir doktordan, çare olarak ilaç ister. Organik hiç bir bozukluğu yoktur. Doktoru, "çektiği acıları" ciddiye almadığı için, onun "uyku ilacı" taleplerine olumlu yanıt vermez. "Beni anlamıyorsun, ben çok eziyet çekiyorum" sızlanmalarına karşı bir de tavsiyede bulunur giderayak: "Eğer gerçek acının, eziyetin ne olduğunu görmek istiyorsan, bilmemne kilisesinde her Salı akşamı toplanan terapi grubuna git!"

Ve filmin başkişisi sözü edilen terapi grubuna gider. Gittiği bambaşka bir dünyadır. Salı akşamı testis kanserli erkekler grubudur. Her biri erkekliğini (=egemenliğini) yitirmiş veya yitirme korkusu içinde, bunun yanında ölüm korkusu içinde yaşayan, ve her terapi toplantısı sonunda birbirlerinin omuzunda ağlayan, gerçekten "acı çeken" ve acılarını birbirinin omuzunda, kendi ve birbirinin haline ağlayarak, birbirleriyle paylaşarak hafifletmeye çalışan insanlardır bunlar. Burda testis kanseri nedeniyle gördüğü hormon tedavisi sonucunda göğüsleri büyüyen erkek-kadın azmanı Bob'la tanışır. Onun göğüsleri arasında ilk hüngür hüngür ağlamasını gerçekleştirir! Ve o gece aylardan beri ilk kez mışıl mışıl uyur. Uykusuzluğa karşı ilacı bulmuştur: Gerçekten acı çeken veya çektiğini sanan, bunun için yanyana gelen ve bunu birbirlerine anlatarak, paylaşarak hafifletmeye çalışan insanların katıldığı terapi grupları. Kanserliler, HİV positivler, antialkolikler, uyuşturucu bağımlıları vb. vb. Yani voyorist bir acı turizmi, kahramanımızın tedavisi haline gelir. Giderek bağımlılık haline gelir onda bu turizm. Bu arada, ilk göz ağrısı Bob (Meat Loaf) onu gerçekten dostu, arkadaşı olarak görür.

Filmin baş kişisinin adı bağlamında bu ana kadar yalnızca terapi gruplarında kullandığı sahte isimleri tanırız. Kahramanımızın hayatı tam yeniden düzene girmişken –gündüzleri normal hayatını işyerinde; geceleri de normal hayatını terapi gruplarında yaşayıp, huzur içinde uyuyup, yaşamaya devam ederken, birden bu huzur bozulur. Gittiği birbirinden değişik terapi gruplarında bir kadına sürekli rastlamaya başlar. Kendini Marla Singer olarak tanıtan bu esrarlı kadın (Helena Bonham Carter) en sonunda testis kanseri grubuna da gelince, başkişimizin korkularının gerçek olduğu, Marla'nın da kendisi gibi bir acı turisti olduğu kesinleşir. Kahramanımız, sonunda çareyi Marla ile konuşmamakta bulur. Filmin en ilginç, anahtar sahnelerinden biridir ikisinin konuşması. Kendisi başkalarının gerçek acılarıyla kendi derdini unutarak yaşayan kahramanımız, Marla'ya ahlak dersi vermeye kalkar. Onun nasıl bir duygu sömürücüsü olduğunu, insanların acılarıyla alay ettiğini vb. vurur yüzüne. Aslında bir aynaya bakarak kendine de söyleyebilir aynı sözleri. Marla bu gerçeği hatırlatır kendine. Sonunda grupları ve günleri birbirleriyle rastlaşmayacak bir biçimde kardeşçe bölüşürler. Ayrılırken, kahramanımız Marla'dan telefonunu ister. Ne olur, ne olmaz, belki günleri değiştirmek gerekebilir şeklindedir Marla'nın, "Hani görüşmeyecektik, telefonu niye istiyorsun?" sorusuna cevabı. Bu arada Marla'nın –kahramanımızın hayranlıkla izlediği– bir özelliği ile tanışırız: Trafiğin en civcivli olduğu bir anda hiç sağına soluna bakma ihtiyacı duymadan arabaların arasından dümdüz caddenin karşı tarafına geçen Marla'nın görünürde ölümden korkusu yoktur!

Kahramanımızın hayatı görünüşte yeniden düzene girmiştir. Yine firmanın hizmetinde doğu yakası ile batı yakası arasında üç saat saat farkı olan ABD'de, sonu ölümle biten kazalarda bir uçtan bir uca uçma, müşterileri kazıklama, daha kârlı olduğu için hatalı arabaları satmaya devam etme vb. işleri yapmaya devam eder. Terapi grupları da sürer. Bu arada bir uçak seyahati sırasında, filmin dördüncü ana karakteri Tyler Durden'le (Brad Pitt) tanışır. Tyler kahramınızın sahip olmak isteyip de olamadığı tüm özelliklere sahiptir. Düzenli bir işi yoktur.

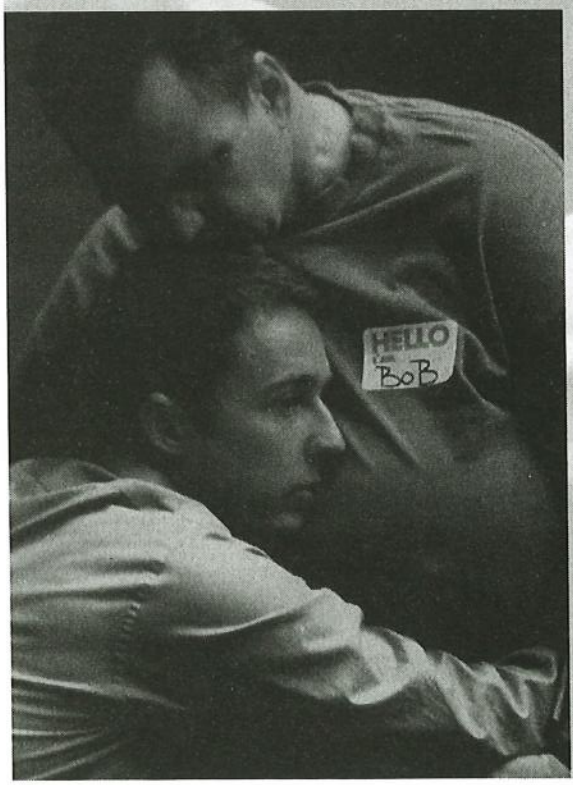

Ölümden korkusu yoktur. Kendisi ile barışıktır. Mülkiyet onun için kutsal bir inek değildir. Yasalar kırılmak için vardır. Tyler Durden canının istediğini yapan biridir. Hiç bir ahlaki, hukuki vb. yasa onu bağlamaz. Yasalarını kendi yapar.

Tyler Durden'le tanıştıktan sonra, kahramanımızın hayatında köklü değişiklikler başlar. Önce neredeyse, tapındığı, hayatının en önemli amacı olan "evi" kelimenin tam anlamıyla havaya uçar. Bu şimdiye kadarki hayatının havaya uçurulmasıdır. Sonra Tyler Durden'in oturduğu harabe eve taşınıp, onunla birlikte yaşamaya başlar. Eve taşınmadan önce Tyler'in bir isteğini yerine getirmek zorunda kalır. Onunla kıyasıya dövüşür. İkisi de kan revan içinde kalana dek dövüşürler. Fiziksel acının ne olduğunu bizzat yaşar kahramanımız. Ve o gece ve sonraki geceler "uykusuzluk" hastalığı çekmez. Artık terapi gruplarına da ihtiyacı kalmamıştır. Dövüş, bizzat fiziksel acı çekmek, terapinin kendisi haline gelir. Acı çekmek özgürleşmektir! Acıyı ölüm sınırına kadar taşıyabilmek, özgürleşmenin son noktasıdır! Yavaş yavaş sokakta yürüyen kavgalara başkaları da katılmaya başlar. Fight Club (Dövüş Kulübü) doğar. Gelişme içinde Fight Club, şizoik orta sınıfın esas terapi alanı haline gelir. Bütün ABD'de de, gizli Fight Club'lar pıtırak gibi bitmeye başlar. Kulübe her yeni giren önce kıyasıya bir dövüşte rüştünü ispat zorundadır. Giderek, Tyler Durden bir Guru, onun evi bir gizli örgüt merkezine dönüşür. Artık ortaya geniş bir gizli örgüt çıkmıştır. Ve bu örgüt saldırganlığı yalnızca kulüp üyeleri arasında değil, dışa da yönlendirmeye başlar. Toplumun koyduğu yasalar bombalarla, yapılan bir çoğu yalnızca cansız eşyalara yönelen eylemlerle geçersiz kılınır.

Marla rolünde Helena Bonham Carter...

Bu arada Marla yeniden çıkar ortaya. Bir telefonla intihar etmek için evdeki bütün hapları içtiğini anlatır kahramanımıza. Telefonu açık bırakır ve çıkar. O gece büyük gürültülerle, –sevişme iniltileri ile– uyanır kahramanımız. Tyler, Marla ile aslında onun yapmayı düşleyip, yapmadığı şeyleri yapmaktadır. Ertesi sabah Marla'yı görür mutfakta. Marla gittikten sonra gelen Tyler, açık telefonu alıp konuştuğunu, sonra kadını alıp getirdiğini, yalnızca hayvani cinsellik için iyi olduğunu vb. anlatır. Ve bundan sonra bir çok geceler, filmin baş kişisinin Marla ve Tyler'in sevişme çığlıkları ile uyuyamadığına şahit oluruz. Bu geceler ertesinde kahvaltıda Marla, Tyler ve kahramanımız hiçbir zaman yanyana gelmezler. Ve Tyler, kahramanımıza, Marla'ya –ve hiç kimseye– kendisinden söz etmemesi için söz alır.

Bu arada gerilla eylemleri sürer. Bunlardan birinde Bob vurulur ve ölür. Bu noktada kahramanımız sanki bir rüyadan uyanır. Bu olamaz. İşin içinde ölüm olmamalıdır. Fakat artık bir ölüm makinası yola çıkmıştır. Bu makineyi durdurmak için kahramanımız Tyler Durden'in peşine düşer. Tyler Durden yok olmuştur. ABD'nin her yanında Tyler Durden'i soruşturur. Yalnızca bir yerde kendisine gayet saygılı bir kulüp üyesi, bu sorunun bir sınav sorusu olup olmadığını sorduktan sonra ve doğru cevap verme direktifi aldıktan sonra, kendisinin iki gün önce de orda olduğunu ve Tyler Durden'i soran olursa cevap verilmemesi gerektiği direktifini verdiğini söyler. Eve geri döndüğünde, ev boşalmıştır. Evde hazırlanmış bombaların ve konulduğu yerlerin krokilerini bulur. Polisi arar. Ve kısa süre içinde çok kötü şeyler olacağını anlatır. Fakat polis teşkilatı da çoktan kulüp üyesi olmuş durumdadır!

Marla'dan yardım ister. Onu sevdiğini söyler. Kim olduğunu sorar. Fakat sürekli aşağıladığı Marla da yardımcı olamaz ona.

Finalde Tyler Durden'le karşılaşır. Filmin başına ve son üç dakikasına geri döneriz.

Çözüm aslında filmin içine yerleştirilmiştir. Bu yüzden bu son üç dakika sürpriz değildir. Fakat biz yine de filmin bu son üç dakikasını size bırakalım.

Yalnızca şunu söyleyelim: Filmin sonunda Antonioni'nin Zabriskie Point'inin son sahnelerindeki tüketim toplumunun sembollerinin havaya uçurulmasına benzeyen sahnelerin daha boyutlusu yaşanıyor. Bütün önemli kredi kurumları kahramanımızın seyrinde birer birer havaya uçuyor, çöküyor.

Film; tekniği, temposu, oyunculuğu, kamerası, kurgusu açısından parmak ısırtacak bir mükemmellikte. Alien III, Yedi ve Oyun (The Game) filmlerinden tanıdığımız David Fincher, yine karanlık içindeki estetik resimlerle, içerik olarak bir kez daha dünyaya umutsuz bakışını sergiliyor filmde.

Zabriskie Point'te, tüketim toplumunun sembollerinin havaya uçurulması umuda, geleceğe, devrime çağrı iken; toplumsal özgürleşmeye çağrı iken; burada en iyi halde –o da herhalde Hollywood şeflerinin isteği üzerine olsa gerek– kişisel bir şizofreniyi aşmanın aracı olabiliyor.

Evet Fincher haklı: şizofren bir dünyada yaşıyoruz. Fakat hayır, o haksız: Bu şizofren dünyayı değiştirmek mümkün! Ve onu gerçekten değiştirmek isteyenler, şizoid kişilikler değil ve çare de Fincher usulü terapilerde değil!

Film bütün kötümser dünya görüşüne rağmen, son yılların görülmeye ve üzerine tartışılmaya değer filmlerinden biri. Kendini, Fincher'in daha önceki filmlerinde olduğu gibi, diğer Hollywood filmlerinden ayıran bir film. Görünen o ki, 90'lı yılların Hollywood'undaki işbölümünde "kültürel kötümserlik" konusunun uzmanı David Fincher'dir.

Fakat onun da gösterebileceği kültürel kötümserliğin, onun bu alandaki "radikalliği"nin sınırını görünen odur ki, yine para belirlemektedir. Filmin sonundaki çözüm, filmin bütününden bir kopuş, tam bir Hollywood usulü "kitsch"tir. Havaya uçurulan kredi kurumlarına rağmen!

3 Aralık 1999

İki yarışmanın sonuçları üzerine notlar

Türkiye'de bu yıl yapılan Antalya Film Festival'inin sonuçları şöyle:

En İyi Film: Salkım Hanımın Taneleri (Tomris Giritlioğlu)
En İyi İkinci Film (Dr. Avni Tolunay Özel Ödülü): Mayıs Sıkıntısı (Nuri Bilge Ceylan)
En İyi Üçüncü Film (Behlül Dal Jüri Özel Ödülü): 3. Sayfa (Zeki Demirkubuz)
En İyi Yönetmen: Nuri Bilge Ceylan (Mayıs Sıkıntısı)
En İyi Senaryo: Zeki Demirkubuz (3. Sayfa)
En İyi Kadın Oyuncu: Başak Köklükaya (3. sayfa)
En İyi Erkek Oyuncu: Uğur Poyat (Salkım Hanımın Taneleri)
En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu: Serra Yılmaz (Harem Suare) ve İnge Keller (Lola ve Billidikid)
En İyi Yardımcı Erkek Oyuncu: Ercan Yazgan (Duruşma)
En İyi Müzik: Tamer Çıray (Salkım Hanımın Taneleri)
En İyi Kurgu: Mevlut Koçak (Salkım Hanımın Taneleri)
En İyi Sanat Yönetmeni: Mustafa Ziya Ülkenciler (Harem Suare ve Salkım Hanımın Taneleri)
En İyi Görüntü Yönetmeni: Ali Utku (3. Sayfa)
En İyi Laboratuvar: Fono Film (Mayıs Sıkıntısı)

Kısa Film yarışmasında ise ödül kazananlar şöyle:

En İyi Dramatik Kısa Film: "Funeral" Janos Szasz (Macaristan)
En İyi Belgesel Film: "A season outside" Amar Kanwar (Hindistan)
En İyi Canlandırma Filmi: Mike Booth (İngiltere)
En İyi Deneysel Film: "Hurtle" (Shona Mc Gullach) (Yeni Zellanda)

Festival ve sonuçları Türkiye filmciliğinin bir arayış içinde olduğunu ve dışa açılmaya çabaladığını gösteriyor. Bu, özellikle festivale katılan ödüllendirilen filmlerin yanında, ödüllendirilmeyen kimi filmlerin de hem konu zenginliği, hem de sinema dili alanında giderek yetkinleşen –bu, Sinan Çetin gibilerinde daha çok taklitçilik biçiminde de olsa– bir çizgide olmasında görülüyor.

Örneğin bu yıl festivalde en iyi film seçilerek "Altın Portakal"a layık görülen "Salkım Hanımın Taneleri" varlık vergisi denen, açık ırkçı, antisemit ve tüm gayrımüslim azınlıklara yönelik verginin, bu kesim üzerindeki yıkıcı etkilerini –geçerken de olsa– sorgulayan konusuyla Türkiye'de suskunlukla geçiştirilen bir tabuyu tartışma konusu yapan bir işleve sahip. Bu yönetmenin ve ANAP İstanbul Milletvekili olan roman yazarı Yılmaz Karakoyunlu'nun isteğinin dışında bile gelişse, objektif olarak olan bu.

Örneğin festivale katılan ve fakat ödül almayan "Gülün Bittiği Yer" adlı film, toplu-

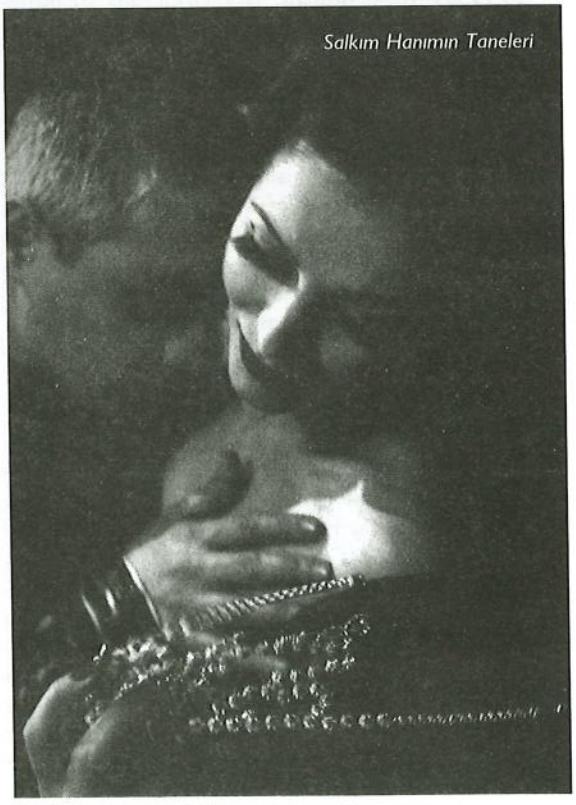

Salkım Hanımın Taneleri

mun tüm birimlerine egemen olan şiddet ve işkenceyi aile içinde, okulda, tarihi kökleriyle sorgulayan bir film. Çocuğunu ustaya (hocasına, öğretmenine vb.) teslim ederken "eti senin kemiği benim" diyen; ana babanın "vurduğu yerde gül bitiren" bir toplumda, "karakolda doğru söyler, mahkemede şaşar"ı şarkılaştıran bir toplumda tam da bunları sorgulayan bir film aslında ölen "Yeşilçam"ın yerine gerçekten de yeni bir sinemaya yönelişin bir habercisi...

Daha önce "Hamam"dan tanıdığımız Ferzan Özpetek, "Harem Suare"si ile, yine doğu-batı arasında köprüler kurmaya çalışan konusu ile ve "kendine özgü" denilecek bir film diline doğru ilerlemesiyle dikkat çekiyor.

Almanya'da çekilen "Lola ve Billidikid" konusu ve tipleri itibarıyla Türkiye'ye resmen yabancı, gerçekte ise çok tanıdık olan bir çevreyi anlatması, usta kamera ve oyuncu yönetmenliğiyle dikkat çeken bir film. Bu her iki film de "En İyi Yardımcı Oyuncu" ödülleriyle, "lütfen" ödüllendirilmelerine rağmen,

REİS ÇELİK İÇİN ZORUNLU BİR KİŞİSEL NOT...

Bundan önce 'Işıklar Sönmesin" isimli filminizi görmüş, bu kadar önemli, duyarlı, film açısından "iyi" bir konunun, nasıl olur da bu kadar kötü işlenebileceğini kendi kendime sormuştum. Yine de filmin kardeşliğe çağrı yapan, pasifist içeriği; herşeye rağmen Türkiye'nin en önemli sorununda bazı gerçeklere değinmesi yüzüsuyu hürmetine, filmi sonuna dek seyretmiştim. Sonra, belki bundan sonra daha iyi filmler yapar demiştim, belki bu bir ilk denemedir demiştim.

Yanıldığımı kanıtladınız bana.

En sonunda yeni, üzerine gerek çekimi sırasında, gerekse sonrasında çok konuşulan "Hoşça Kal Yarın"ınızı da görme fırsatına kavuştum. Bu kez hemen hiç yapmadığım bir işi –çünkü her filmde ne kadar emek olduğunu biliyorum– yapacak, film bitmeden sinemadan çıkıp gidecektim. Ortada oturduğumdan, başkalarını rahatsız etmeme güdüsüyle sonuna kadar sabretmek zorunda kaldım.

Yine çok önemli bir konu, devrimci dalganın doruklarına ulaştığı, karşıdevrimin bu dalgayı ezmek için azgınca saldırdığı, ve Türkiye devrim tarihi açısından sembol isimler arasında olan Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan'ı seçmişsiniz. Konu seçimlerinize diyecek yok. Bunlar gerçekten sinemaya aktarılması gereken konular. Fakat gerçekten sinemaya! Resimli roman ya da radyofonik oyun değildir sinema! Yine bir önemli konunun en kötü nasıl aktarılabilir sorusuna cevap arayan bir film "Hoşça Kal Yarın".

Filmin başında hiç utanmadan bu filmin gerçeklere uygun olduğu yazılmış. Hüseyin'in, Deniz'in, Yusuf'un belli ortamlarda söylediği sözleri, onların mücadelesini genel toplumsal mücadeleden koparark "aktarmak" gerçeklere "uygun"luk değildir Sayın Reis Çelik... Onların hareketini, salt 1961 Anayasası'nı savunma çerçevesine uydurmak, gerçeğin çok küçük bir bölümünü, bütünü gibi göstermektir. Onların idam sehpasındaki, Marksizm-Leninizm'i de savunduklarını söylediği bölümleri makaslamak, bu hangi amaçla yapılırsa yapılsın, gerçekleri çarpıtmaktır. Onların idamı bekledikleri dönemde gelişen olayları (örneğin

Kızıldere'yi) atlamak gerçeklere uygunluk iddiasına uygun değildir. Her şeyden önemlisi, onların yaşadığı ve savaştığı dönemde işçilerin, köylülerin hareketini yok gibi göstermek, buna rağmen filme bazı dökümanter bölümler ekleyip, filmde savunmadan parçaları birebir okutup, sanki belgesel bir görünüm kazandırmaya çalışmak, en iyi ihtimalle kötü bir tarih çarpıtmasına araç olmaktır. Bu, kısaca filminizin içeriğiyle ilgili bölümü hakkında söyleyeceklerim.

Bir de nasılı var... Bu içerik nasıl sinemaya aktarılıyor? Tek kelimeyle, ilkokul müsamerelerine yakışır bir "profesyonellikle", adeta bir fotoroman tekniğiyle, korkunç kötü bir oyunculukla, film dili denemez bir dille! Ben örneğin Tuncel Kurtiz gibi gerçekten Türkiye'nin en iyi sinema-tiyatro oyuncularından birinin nasıl oluyor da bu kadar kötü oynatılabildiğini merak ediyorum. Sonuç olarak vardığım yer şu: Reis Çelik yanlış bir meslek seçmiştir. Sinema rejisörlüğü Reis Çelik'e uygun bir meslek değildir.

Emeğe çok saygı duyan bir insan olarak bunu söylemek bana azap veriyor. Fakat söylemek zorundayım. Eğer Reis Çelik bundan sonra bu filme rağmen sinemacılığa devam eder ve film demeye değer filmler yaparsa, utandırırsa beni sevinirim!

Aralık 1999

Türkiye sinemasının geleceği için olumlu işaretler veren filmler.

Gerek Nuri Bilge Ceylan'a, gerekse Zeki Demirkubuz'a verilen ödüller de, artık jürilerin yalnızca "iş yapacak" filmlerle ilgilenmekten uzaklaştığını göstermesi için olumlu bir işaret.

Ödül töreninde –ödül törenine değil Zülfü Livaneli konseri dinlemeye gelenlerin dışında– herkesin şikayetlendiği alaturkalıklar aşılsa; Türkiye'de yapılan filmler, en az Amerikan filmleri ölçüsünde dağıtıma girebilme işini becerse –belki olmaz işle uğraşıyoruz ama– gelişmenin önünde engel yok.

Bu arada Avrupa Sinema Akademisi tarafından ödüllendirilen filmler de gözönüne alındığında, Türkiye sineması açısından kötümser olmaya hiç gerek yok.

Kasım başında verilen ödüller şöyle:

En İyi Film: Annem Hakkında Her Şey. Pedro Almodovar'ın bu filmi de, eski Yeşilçam'ın ağdalı melodramlarının tabii teknik bakımdan daha iyisi, fakat içerik olarak onlardan farkı yok. İnsanların aile bağı, aile ilişkileri, anne sevgisi, sevgi vb. duyguları, Almodovar'ın çok sevdiği cafcaflı renkler içinde alabildiğine sömürülüyor. Nayır, nolamaz'ın İspanyolcası!

En İyi Kadın Oyuncu: Cecilia Roth (Annem Hakkında Her Şey'deki rolüyle!) Gerçekten iyi oyuncu da, Türkiye'de de bir sürü böyle oyuncu var!

En İyi Erkek Oyuncu: Ralph Fiennes (Sunshine)... Filmi görmedim. Bu yüzden somut film için söyleyecek bir şeyim yok... Fakat tanıdığım filmlerinden Ralph Fiennes'in olağanüstü bir oyunculuğu olmadığını söyleyebilirim.

En İyi Yönetmen/Halk Ödülü: "Annem Hakkında Her Şey". Demek ki, Avrupa'da da "halkımız" ağdalı melodramları seviyor.

En İyi Kadın Oyuncu/Halk Ödülü: Entrapment filmiyle İngiliz Catherine Zeta Jones... Bu film gerçekte sıradan bir macera filmi. Catherine Zeta Jones'un oyunculuğu da vasat.

En İyi Erkek Oyuncu/Halk Ödülü: Entrapment filmiyle İskoç Sean Connery. Sean Connery, oynadığı her filmle ödül alabilir. Bu filmde neden oynadığını (belki biraz eğlenmek dışında... paraya fazla ihtiyacı olduğunu sanmıyorum!) sormuştum kendi kendime. Herhalde, "Ben ne oynarsam ödül kazanırım!"ı göstermek için oynamış!!!

En İyi Senaryo: Sunshine filmiyle Istvan Szabo ve Israel Horowitz.

En İyi Fotoğraf Direktörü: Sunshine ve Okyanus Piyanistinin Efsanesi fimleriyle Lajos Koltai. Sunshine'ı görmedim, ama Okyanus Piyanistinin Efsanesi'nde yer yer gerçekten olağanüstü güzellikte fotoğraflar vardı.

En İyi Belgesel (Arte Ödülü): Buena Vista Social Club adlı filmle Wim Wenders... Olağanüstü güzellikte ve Küba'nın andaki durumu açısından da olağanüstü üzüntü verici bir film. Müziği, kamerası, kurgusu gerçekten usta işi.

En İyi Kısa Metrajlı Film: San Savario'ya Hoş Geldiniz adlı filmiyle Enrico Verra. Tanımıyorum.

Avrupa Ülkeleri Dışında Çekilen En İyi Film: Straight Story. ABD sinemasının Avrupa'da sevilen kötü çocuklarından olan (Blue Velvet!) David Lynch'in son filmi... Amerika'da olduğu gibi, Avrupa'da da kimi eleştirmenler tarafından, Lynch'in ABD toplumuyla barışmasının filmi olarak da bence çok yanlış yorumlanan bu film, gerçekte görünüşteki tüm "barış" görüntülerine rağmen, toplumun gerçekte yapmacık ve hastalıklı olduğunu –eski filmlerde olduğunun tersine, çok sakin görüntülerle– belgeleyen bir ölüme yolculuk filmi. Sezonun iyi filmlerinden. Fakat verilen ödüllerin mantığı gözönüne alındığında, yanlış anlama üzerine kurulu bir ödüllendirme olduğunu düşünüyorum.

Sinema Eleştirmenleri Ödülü: Adieu, Plancher des Vaches filmiyle Otar İosseliani. Eleştirmenlerin çok sevdiği İosselani'nin filmlerinin bir eksiği var. Halk pek sevmiyor! Dar bir çevre içinde takılıp kalan filmler oluyor yaptıkları. Ödül verilen filmi hakkında görmediğim için birşey söyleyecek durumda değilim.

En İyi "İlk Film" Ödülü (Fassbinder Ödülü): The War Zone filmiyle... Tim Roth... Oyunculuktan tanıdığımız Tim Roth'un bu "ilk"ini görmedim. Oyunculuğu gibiyse kuşkusuz iyidir.

Onur Ödülü: Ennio Morricone... Ennio Morricone, Avrupa'nın film müziği konusunda gerçekten de onurudur.

Bir de "tüm eseri"nin onurlandırılması gerekçesiyle, Roman Polanski'ye bir ödül verildi. Roman Polanski yaptığı teşekkür konuşmasında, "Sevineyim mi, üzüleyim mi bilmiyorum. Tabii onurlandırılmaktan dolayı seviniyorum, fakat "bütün eserim" için onurlandırılmak bana kaygı veriyor. Sanki artık eser vermemem isteniyormuş gibi algılıyorum!" dedi... Gerçekten de, bir rejisöre, henüz en iyi eserlerini verebilecek bir dönemde "tüm eseri" için ödül vermek acayip bir şey.

Bu arada Antonio Banderas'a da "Dünya Sinemasına Avrupa katkısı" ödülü verildi. Ne demekse artık! Herhalde, Antonio Banderas'ın çok olağanüstü oyunculuğundandır! Belki de, son olarak yönetmenlik yaptığı film yüzündendir?! Şaka bir yana, oyunculuk konusunda da, yönetmenlik konusunda da Banderas'a gelene dek çok kişi var. Türkiyede de! Aradaki fark, Banderas'ın Hollywood'da başarılı olması! Esasında soruna böyle yaklaşıldığında, ilk ödül verilmesi gereken Arnold Schwarzenegger'dir. Minimal acting - maksimal başarı konusunda "Avrupa'nın dünya sinemasına en büyük katkısı" odur!

Kısaca: Avrupa'daki "Akademi Ödülleri"nde yeni bir şey yok! Hollywood'a öykünmekten gayrı! Halbuki Avrupa'da, özellikle İngiltere'de, Belçika'da ve Danimarka'da son dönemde çok iyi ürünler var. Bunların bir bölümü seyircinin de beğenisini kazanmasına rağmen, Akademi bunları ödüllendirmeye değer görmüyor! Bütün büyük ödüllerin, büyük ABD dağıtımcısı tekellerin dağıtımında olan filmlere verilmiş olması da, resmi "Avrupa Sineması"nın, ticari kaygılarla Hollywood'un gölgesinde yer aradığını gösteriyor.

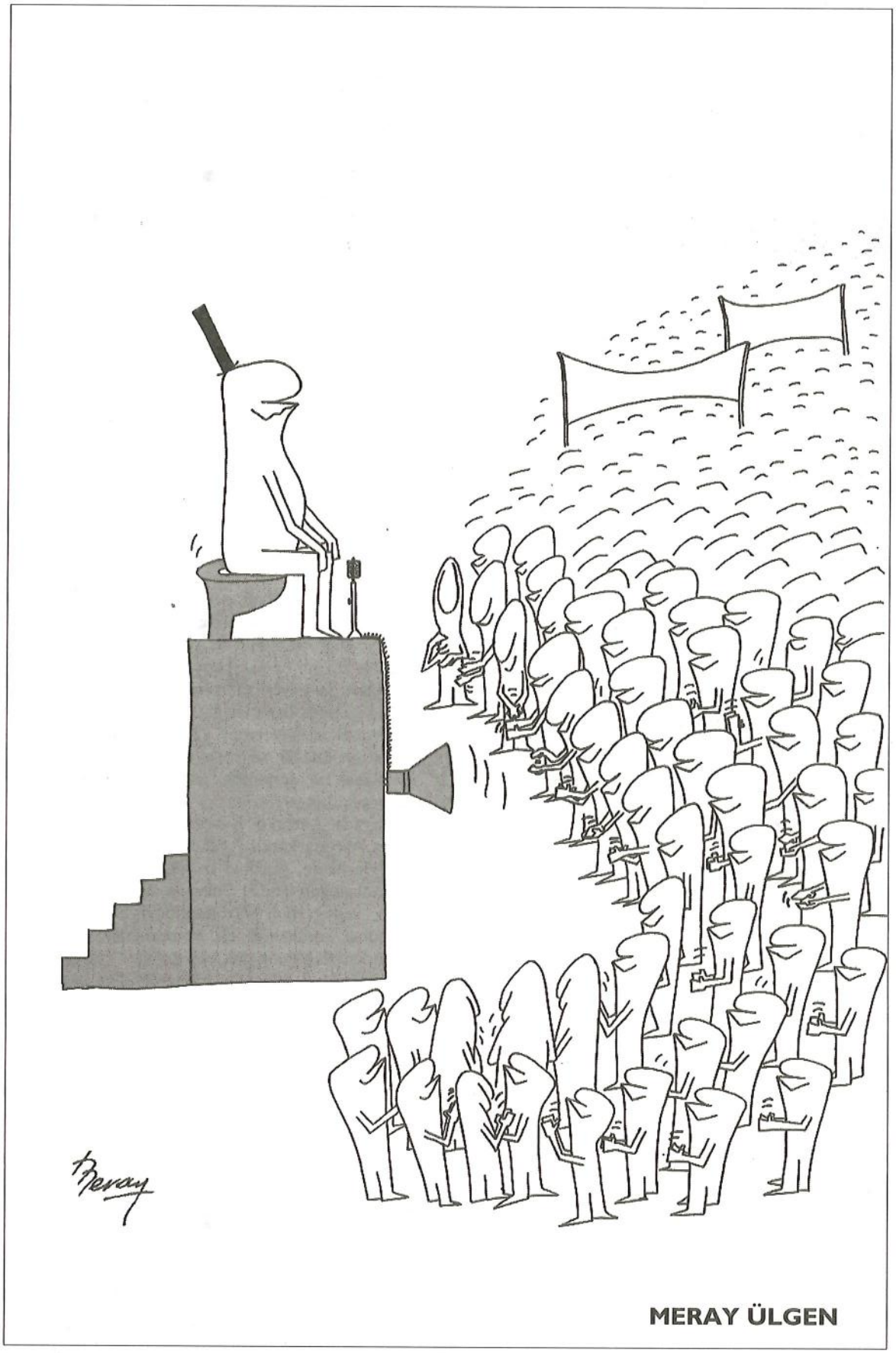

MERAY ÜLGEN

Kitap? Kitap! Kitap.

... dünyayı yorumlamak ve dünyayı değiştirmek için!

Lenin Seçme Eserler

Eserler (16 Cilt) **Stalin**

Dimitrov Faşizm ve İşçi Sınıfı

Şendikalar Üzerine (3 Cilt) **Losovsky**

SSCB Yabancı İşçiler Yayınevi Kooperatifi Leninizm Dizisi

inter YAYINLARI

Ankara Caddesi
No: 31 · Kat 4/51
Cağaloğlu -İstanbul
Tel.: 0212 - 519 16 16

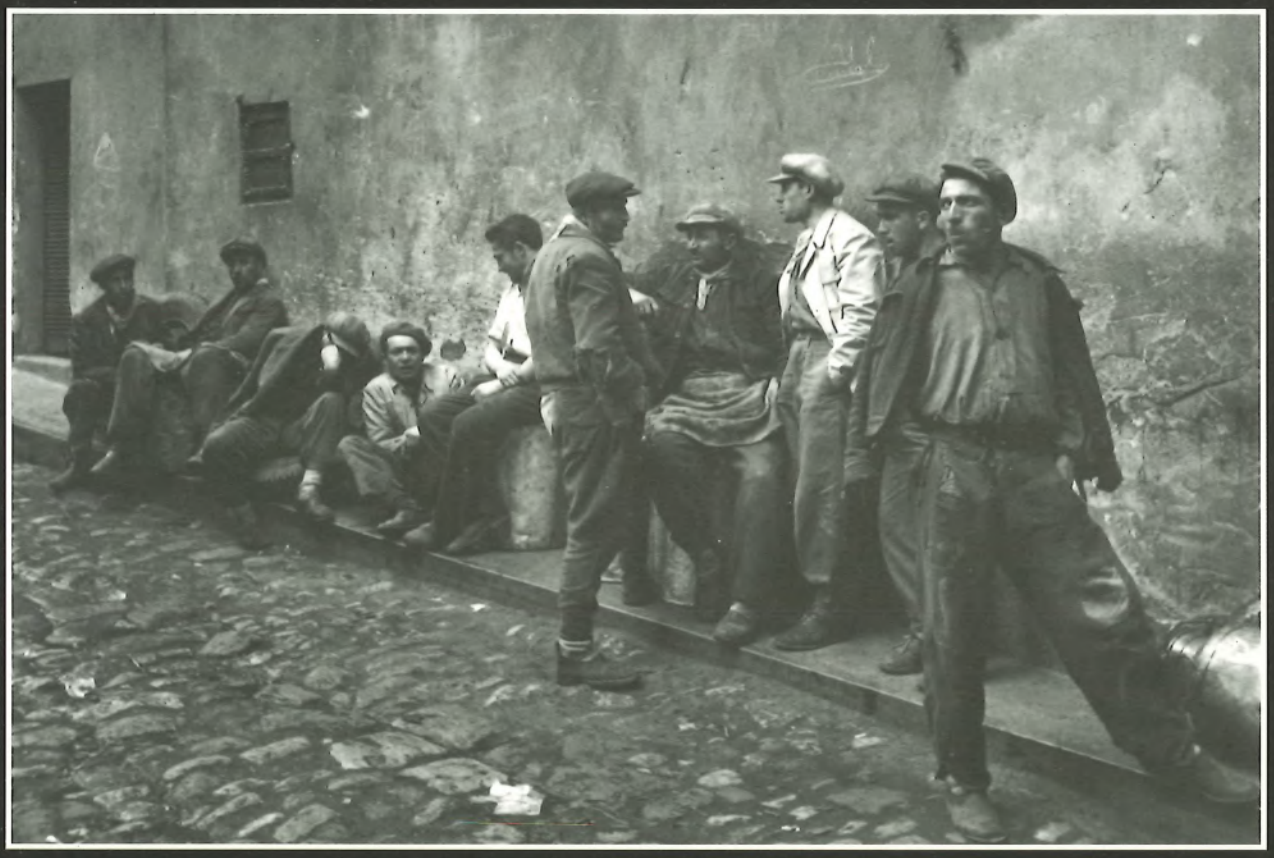

"Hamallar, Haliç", Ara Güler, 1954

GÜNEY
KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ